

เลสาบเรา 2

' 2551

มารู้เสียงก่อนสาย

เสียงดาบกันทากสิน

มาร่วมทวงลงแผ่นดิน

และวารินทร์ "เลสาบเรา"

www.slb-media.psu.ac.th (ชั่วคราว)

น้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ ในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ขอถวายบังคมบรมราช
เจ้าฟ้ากรมหลวงนราฯ ยอดนารี
ทรงเชี่ยวชาญยิ่งนักอักษรศาสตร์
ภาษาฝรั่งเศษพระองค์ทรงปัญญา
เห็นประจักษ์กับประพันธ์สรรคักษร
"ไปรษณีย์เจ้าฟ้า" คำบุรินทร์
หลายอย่างหลายรสต่างบทบาท
ให้ประจักษ์หลักฐานนานจิรัฐ
ยังมีงานด้านสาธารณสุขการศึกษา
โอบอ้อมเอื้ออำนาจด้วยซึ้งหม
วิถีไทยวิถีชาติวิถีศาสนา
เป็นตัวอย่างล้ำพระคุณกุศลสตรี
ก้นดาราแดนแสนไกลทรงไปถึง
บัดนี้พระองค์ถึงกำหนดหมดเวลา
ผลงานของพระองค์ที่ทรงสร้าง
ชีวิติ์ทรงกิจกรรมทำความดี
ไอ้อาลัยโหยหามิวายหมอง
เสียนักประพันธ์เสียนครุผู้เชี่ยวชาญ
พระมหาภูมิพลอดุลยเดช
ต้องหมดสุขทุกขใจไทยประชา
ชนลุ่มน้ำฯ ทั้งหมดก่าสรตโคก
ผลงานท่านก้องดังทั้งแดนไทย

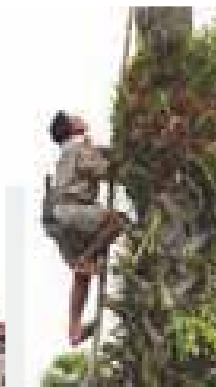
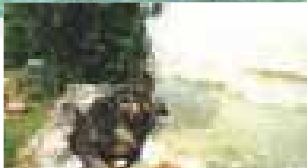
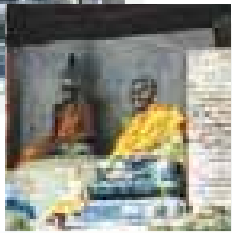
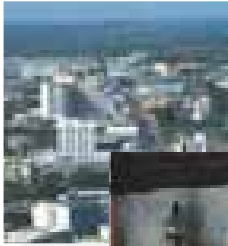
แทบเมืองบาทงกชขทศรี
ธ เป็นที่ร่วมท้องสองกษัตริ
ทรงเก่งกาจปราดเปรื่องเรื่องภาษา
เป็นอาจารย์ที่ส่งขลานครินทร์
ลือขจรความสามารถเรื่องคำศัพท์ศิลป์
เหมือนได้ยืมเรื่องราวแม่เล่าให้ฟัง
สายตระกูลประจวบญาติเล่าเรื่องหลัง
พระองค์ทวงให้ควมมัฐผู้สังคม
ได้พัฒนาทางอย่างเหมาะสม
ทรงสร้างสมเป็นแบบอย่างทางประเพณี
ทรงศรีทธาสิ่งดีงามตามวิถี
ทรงเป็นที่รักห่วงปวงประชา
เป็นที่พึ่งของทวยราษฎร์ปรารถนา
กัลป์สดาภิเษกมาฟ้าสู่ชาติ
ตัวอย่างปรากฏเด่นเป็นศักดิ์ศรี
แสนสุดที่ชื่นชมอุดมการณ์
ไทยทั้งผองเร้าใจใคร่ลิ้นทั่วถิ่นฐาน
พระองค์ท่านไปลับไม่กลับมา
ทรงทเวศเร้าสร้อยละห้อยหา
เพราะผู้ที่มีค่ามาจากไป
ต้องกล้ำกลืนฝืนวิโยคไม่แจ่มใส
'เสสาบเรา' ร่วมอาลัยพระพี่นาง

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้จัดทำ 'เสสาบเรา'
นายสุนทร นาคประติษฐ์
ผู้ประพันธ์บทกลอน

สารบัญ

อดีต...ปัจจุบัน

- 1 บทบาททาดใหญ่
- 49 วัดพะโคะ
- 69 เรือโดยสารลำสุดท้ายในทะเลสาบสงขลา

ปัญหาลุ่มน้ำ

- 102 ทะเลสาบสงขลา กับชายฝั่งที่กำลังหายไป
- 117 น้ำท่วมเมือง

ปัญหาสากล

- 127 ภาวะโลกร้อนกับทะเลสาบสงขลาของเรา

ศิลปะ/วัฒนธรรม/ท่องเที่ยว

- 141 โนรา
- 147 วิศวกรรมโยธา กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเกาะยอ
- 157 โหนด นา เล เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 165 มุมมองท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 173 ลุยเมืองลุง एमฟุงเอ็มใจ

คำนำ

เขียนสั้น ๆ ไว้ ไม่มีใครอ่านหรอก วลีเช่นนี้ใช้มาแล้วใน *เลสาบเรา ฉบับปฐมฤกษ์* และขอใช้วลีนี้ซ้ำอีกในคำนำ *เลสาบเรา 2* แม้จะไม่ได้ผลก็ตามที เพราะเราหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องชี้แจงว่า ฉบับนี้มีอะไรเป็นเช่นไร และทำไมถึงเป็นเช่นนั้น ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อความสนุกของเราเอง แต่เพื่อที่ท่านผู้อ่านจะได้รับทราบและเข้าใจปรัชญาของหนังสือ เพื่อไว้สำหรับบรรณารักษ์ที่อาจจะมีความขึ้น

ฉบับแรก หลังการแนะนำลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแล้ว ปัญหาที่ถูกระวังตาโถมโหมใส่เป็นชุด ทั้งตัวอย่างสัตว์หายาก สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ สัตว์สูญพันธุ์ ป่าต้นน้ำ ป่าพรุ ป่าชายเลน โกงพาง/ไซ้หนัง นากุ้ง สาหร่ายหนาม ความตื่นเขิน และชยะ *แถมยังได้เกริ่นไว้อีกว่า เราจะพาปัญหามาให้รับรู้เพิ่มเติมอีกมากมาย* แต่ข้อมูลย้อนกลับที่เราได้รับมา เช่น เนื้อหาสาหัสอัดแน่นเหลือเกิน ปัญหาหนักอึ้งไปทางด้านสิ่งแวดล้อมมาก น่าจะมีเรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ หรืออื่นๆ ที่เบาสมองกว่านี้สอดแทรกบ้าง (แต่คงยังต้องเติมเปี่ยมไปด้วยความรู้ จิตสำนึกสาธารณะ และสิ่งท้าทายความคิดความอ่าน ให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของชนลุ่มน้ำฯ นะ) *เราจึงได้ตัดสินใจลดเนื้อหาด้านปัญหาลงในฉบับนี้ โดยจะขอทยอยหยิบยื่นปัญหามาให้ท่านพิจารณาในฉบับต่อๆ ไป*

ฉบับนี้เริ่มต้นที่ **บทบาทหัดใหญ่** เพื่อเปิดโอกาสแนะนำน้องใหม่แห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ฝึกเป็นตัวออกมามีจริง ๆ เมื่อทางรถไฟสายใต้พาดผ่านชุมทางหัดใหญ่มาเมื่อปี พ.ศ. 2460 *พร้อมทั้งท้าทายน้องใหม่ที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด จนดูเสมือนหนึ่งพี่ใหญ่แห่งลุ่มน้ำฯ ในปัจจุบันนี้ไปเสียแล้วว่า จะเติบโตใหญ่ไปถึงไหน จะไปทางไหน จะมีส่วนช่วยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมรอบลุ่มน้ำฯ จนเกินไปอย่างไร และจะมีส่วนสนับสนุนชุมชนอื่นรอบลุ่มน้ำฯ เช่นไร* จากนั้นจะนำพาท่านไปยัง **วัดพะโคะ** ที่หลายคนอาจตอบไม่ได้ตอนนี้ว่าทำไมถึงได้มีชื่อเช่นนี้ พร้อมๆ กับเรื่องราวของหลวงปู่ทวดหรือหลวงพ่อทวดที่ไม่น่าจะไม่มีใครในประเทศไทยที่นับถือศาสนาพุทธที่ยังไม่เคยได้ยินชื่อเสียงกิตติศัพท์อภิหารคุณงามความดีของท่าน แต่น้อยคนนักที่จะตอบคำถามง่ายๆ ที่สุดคำถามหนึ่งได้ว่า ท่านอยู่ช่วงใดในอดีต...ก็สิบปีก่อน? ร้อยปีก่อน? สอง..สาม..สี่..ห้าร้อยปีก่อน? และ *เลสาบเรา* ต้องขอคารวะจากใจจริงหากท่านสามารถประมาณการได้ใกล้เคียงเมื่ออ่านถึงตอนนี้โดยไม่ต้องไปค้นคว้าเพิ่มเติม หรือท่านอาจลองถามและตอบตัวเองว่า **วัดข้างให้** ที่โคกโพธิ์ บัดตานี เกี่ยวข้องหรือไม่อย่างไรกับ **วัดพะโคะ** ที่ชุมพล สทิงพระ สงขลา หรือคำถามอื่นๆ ได้ก็ได้ เช่น ท่านเหยียบบน้ำทะเลจืดในอ่าวไทยที่ชุมพร หรือในทะเลสาบสงขลา หรือทั้งสองแห่ง หรือมีรายละเอียดที่ไม่ชัดเจน ชัดกันเอง หรือขัดตรรกะ อื่นๆ อะไรอีก **ประเด็นหลักคือ เราใคร่กระตุ้นให้ท่านได้ลองคิดและตระหนัก ว่าไม่ใช่แต่เรื่องนี้ ที่บ่อยครั้งเราคิดว่าเรารู้ แต่แท้จริงแล้ว เรามักไม่รู้จริงๆ และหลายครั้งเราก็ไม่อยากถามต่อ เพราะอายที่จะทำให้อื่นรู้ว่าเราไม่รู้ หรืออายตัวเอง** จากนั้นก็เลยดับความใฝ่รู้ แล้วก็หยุดรู้มากขึ้นไปเสียดี๊ว นักการศึกษาชาวไอริชท่านหนึ่งได้กล่าวไว้อย่างกินใจคล้ายๆ อย่างนี้ว่า **การศึกษานั้นไม่ใช่การเติมน้ำ แต่เป็นการจุดไฟ** (Education is not filling up a bucket, but lighting a fire) ครับ...ไฟแห่งการใฝ่รู้...

หลัง **บทบาทใหญ่** และ **วัดพะโคะ** แล้ว **เลสาบเรา** ขอนำพาท่านไปรำลึกถึงวันวานเมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งบัดนี้ไม่มีให้เห็นแล้ว **เรือโดยสารล่าสุดท้าย** ที่วิ่งระหว่างสงขลา-ปากพะยูน-ระโนด รวมทั้งเรื่องเรื่องที่ **คลองแดน** เป็นเรื่องที่น่าทบทวนความจำ เรื่องที่น่าทบทวนรูปแบบการเดินทางและการขนส่ง เรื่องที่น่าทบทวนรูปแบบทางเลือกสำหรับการท่องเที่ยวในลุ่มน้ำ เรื่องทำทนายเช่นนี้ **คุณสุนทร นาคนประดิษฐ์** ได้สรุปไว้เป็นคำกลอนอย่างเร้ามนโภภาพว่า...**สิ่งแวดล้อมสวยงามตามธรรมชาติ มีโอกาสให้โลกดูได้รู้เห็น ล่องสายชลสนรยาเวลาเย็น ท่านอาจเห็นสุริยตกคงคา ค่อยลดดวงกลมกลม ลีลัมแสง สิ้นแสงแดดหมดแสงทองห้องเวหา ภาพอดีตที่เคยลับไปกับตา คินคุณค่าคุณภาพเลสาบเรา...** ท่านผู้อ่านไม่ควรพลาดเลยนะครับ

ที่นี่ก็มาถึงปัญหาทะเลสาบ ที่ยังคงต้องหยิบยื่นให้ท่านช่วยกันขบคิดสัก 2 เรื่องใหญ่ในฉบับนี้ ผนวกกับปัญหาสากลระดับโลกอีก 1 เรื่อง ปัญหาแรกคือ **การกัดเซาะชายฝั่ง** ทั้งชายฝั่งทะเลเปิดด้านอ่าวไทย และชายฝั่งภายในทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะส่วนที่คิดว่าน่าจะเกิดจากการละเมิดธรรมชาติโดยมนุษย์ ที่ยังพอลาหนทางแก้ไขได้บ้าง และอีกหนึ่งปัญหาคือ ปัญหา **น้ำท่วม** โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นกับเมืองใหญ่อย่างหาดใหญ่ พร้อมคำถามว่า เกิดอะไรขึ้น...พื้นที่ **โคกเสม็ดขุน** ที่ท่านผู้ก่อตั้งเมืองเคยเห็นว่าเป็นเนิน เป็นโคก ถึงได้กลับกลายเป็นแอ่งกระทะที่น้ำท่วมบ่าท่วมหัวขณะไหลผ่านจากสะเดาตามแนวคลองอยู่ตะเภาลงสู่ทะเลสาบ สำหรับเรื่องการละเมิดธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ระดับสากลเกี่ยวกับ **ภาวะโลกร้อน** ที่ **อาจารย์ปราโมทย์ จุฑาพร** เขียนต่อจากฉบับปฐมฤกษ์ในเรื่อง **เราจะช่วยทำอะไรได้บ้างเพื่อรักษทะเลสาบของเรา** นั้น เป็นเรื่องที่ต้องต้องศึกษาว่า จะนำความรู้มาประยุกต์ได้เช่นไรเพื่อช่วยลดผลกระทบต่อลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของเรา

เนื้อหาจากนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และวิถีชีวิตรอบลุ่มน้ำ ซึ่งเราได้รวบรวมความรู้ความคิดไว้ใน **โนรา บ้านเกาะยอ โหนด-นา-เล มุมมองท่องเที่ยว** และ **ลุยเมืองลุง เอมพุง เอมใจ** ทุกเรื่องล้วนชวนอ่านชวนคิดทั้งสิ้น เช่น โนราที่มีประวัติความเป็นมาของผู้ที่เกี่ยวข้องตามตำนานอย่างไร มีความพยายามอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเกาะยอที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาเช่นไร ตาลโตนดกับทุ่งนาที่ทะเล เอาเรื่องมาผูกกันเป็นวิถีชีวิตอย่างไร มุมมองการท่องเที่ยวจากนักธุรกิจการโรงแรมที่มีความตระหนักถึงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นใจ และเมืองพัทลุงมีตัวอย่างเรื่องเที่ยวเรื่องกินที่ธรรมดาแต่ไม่ธรรมดาอะไรบ้าง

มา...มาสร้างสรรค้จรรโลงลุ่มน้ำ มาร่วมทวงหวงแผ่นดิน และวารินทร์เลสาบเรา ผ่านผลงานทั้งเรื่องและภาพ ที่ **เลสาบเรา** ใช้ความรู้ บรรจงปรุงแต่งด้วยจิตสำนึก ความรัก และความห่วงแทน **ร่วมกับท่าน**

วิวัฒน์ สุทธิวิภากร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทบาทรูดใหญ่

คุ้มเหง้า ท้าวที่มาก งามหาที่ไป

หาดใหญ่ เป็นเมืองใหญ่ในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาพื้นที่แถบนี้ในปัจจุบัน แม้หาดใหญ่จะมีไฮ้แหล่งประวัติศาสตร์โบราณ แหล่งอารยธรรมโบราณ แหล่งศิลปวัฒนธรรมประเพณีโบราณ แต่หาดใหญ่ปัจจุบัน เป็นชุมทางการคมนาคม เป็นแหล่งเศรษฐกิจการค้า แหล่งการศึกษา แหล่งท่องเที่ยว และแหล่งธรรมชาติที่อยู่รอบ

คำขวัญของอำเภอหาดใหญ่ คือ

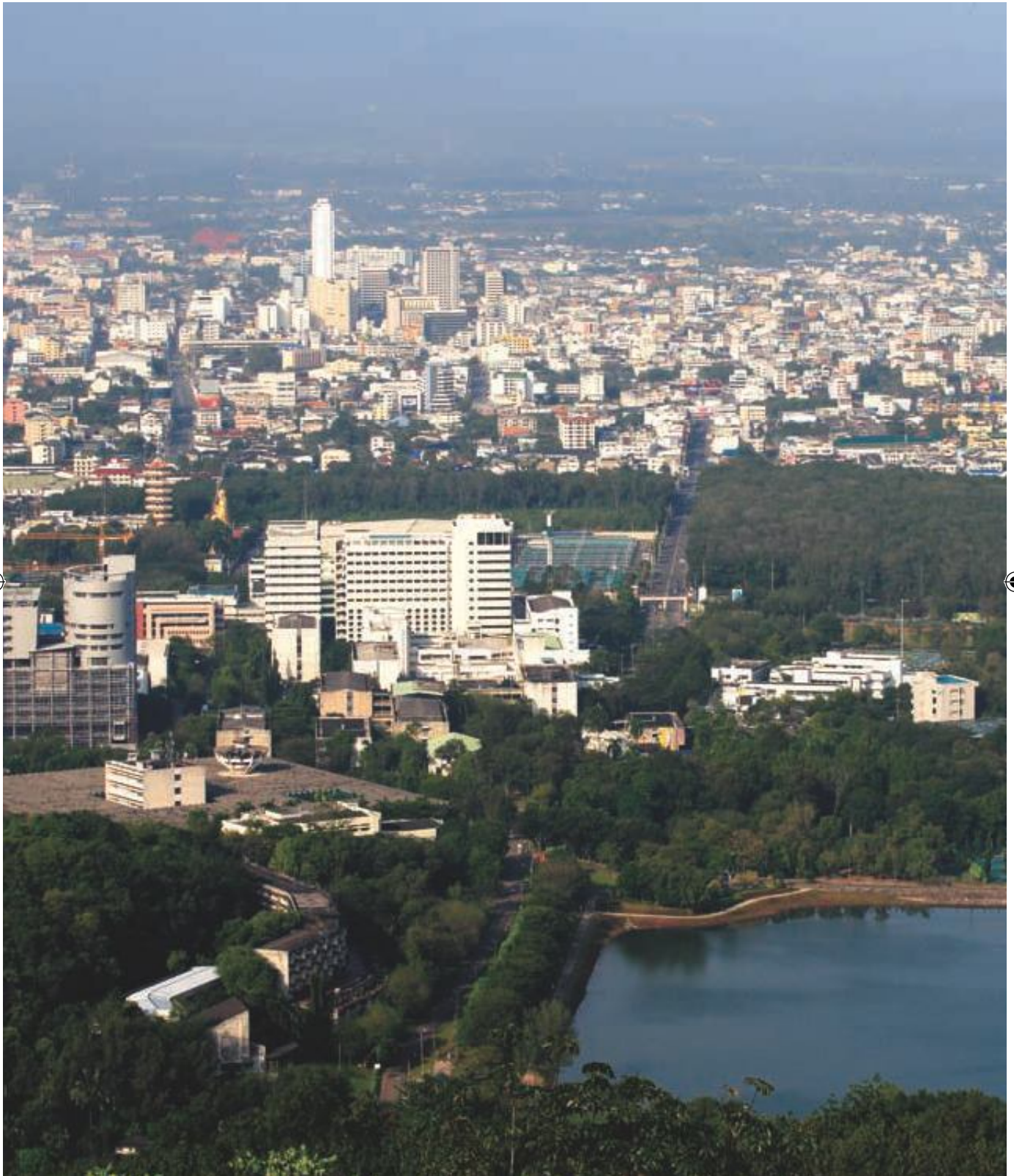
ชุมทางปากชีใต้ หลากหลายเศรษฐกิจ

ชีวิตอุดม รื่นรมย์ธรรมชาติ

ชายหาดแหลมโพธิ์ สัมผัสชิมพู

คู่คลองอยู่ตะเภา ชุนเขาโตนางาช้าง

ถ้าวัดกันด้วยมาตรวัดทางประวัติศาสตร์ทั่วไป **เมืองหาดใหญ่** เป็นเพียงชุมชนใหม่มาก เพราะมีอายุอานามเพียงร้อยปีเศษเท่านั้น แต่ปัจจุบัน **หาดใหญ่** เป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และน่าจะใหญ่ที่สุดในภาคใต้ แม้จะมีฐานะเป็นเพียงอำเภอหนึ่งของจังหวัดสงขลาเท่านั้น

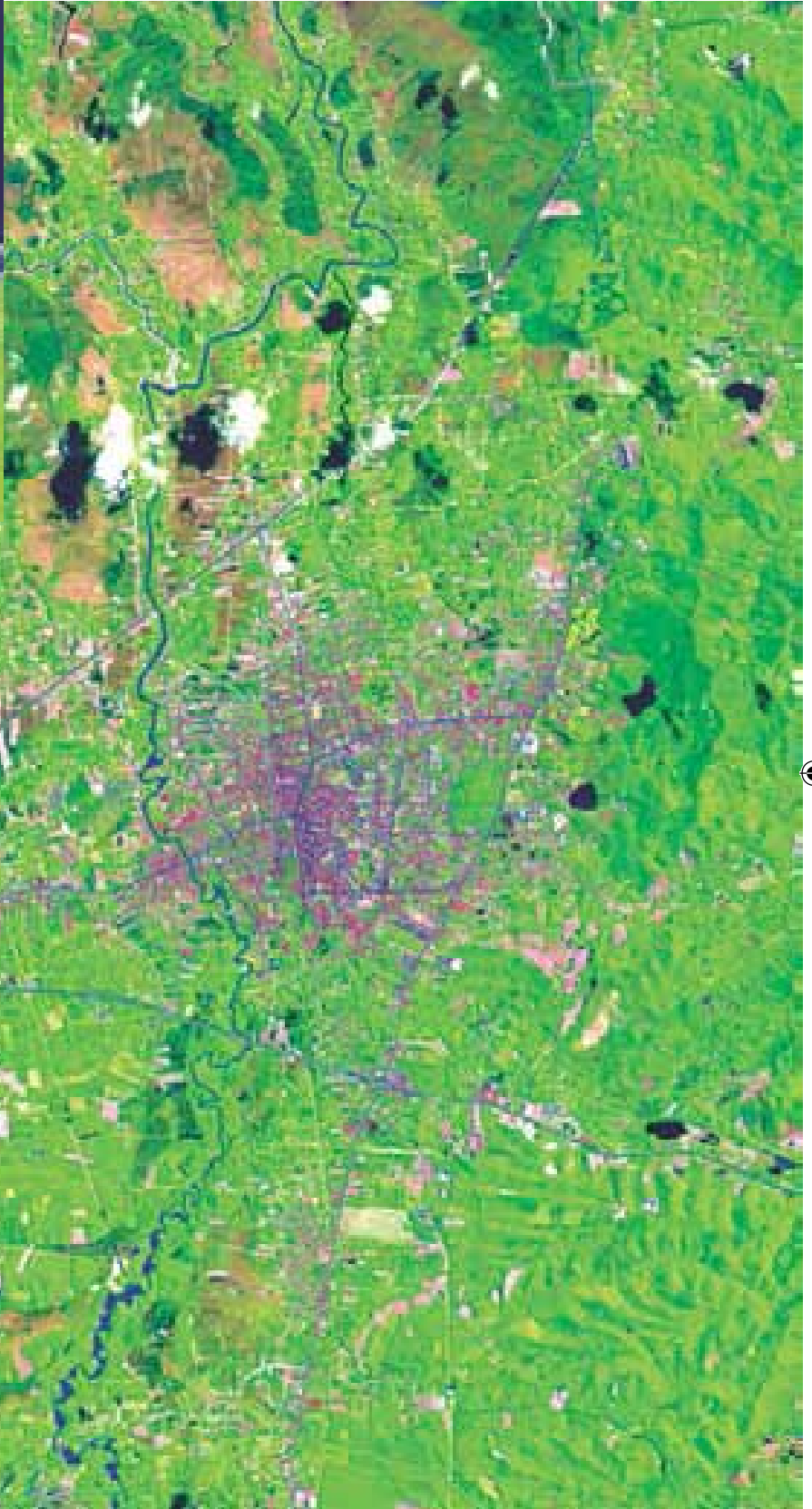

หาดใหญ่เคยเป็นชุมทางทางน้ำ ต่อมาเป็นชุมทางทางรถไฟ ปัจจุบันเป็นชุมทางการขนส่งทางบกและทางอากาศ สนามบินหาดใหญ่เป็นสนามบินนานาชาติแห่งที่สองของภาคใต้ (สนามบินนานาชาติแห่งแรกคือสนามบินนานาชาติภูเก็ต ส่วนแห่งที่สามล่าสุดคือสนามบินกระบี่) ในจำนวนประชากรโดยประมาณ 1.6 ล้านคน ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่กระจายอยู่บนพื้นที่ประมาณ 8,500 ตร.กม. กว่าร้อยละ 20 อาศัยอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ (ไม่รวมประชากรแฝงและนักท่องเที่ยวอีกมาก) อยู่กันหนาแน่นบนพื้นที่ขนาดไม่ถึง 800 ตร.กม. และยังเติบโตขึ้นๆ ด้วยอัตราเร่ง โดยเฉพาะในเขตเทศบาล หาดใหญ่จึงถือเป็นศูนย์กลางการพัฒนาที่มีความสำคัญ *ซึ่งก็หมายความว่า หาดใหญ่ก็เป็นศูนย์กลาง (หรือชุมทาง) การสร้างมลภาวะและผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้วยเช่นกัน*

ถอยหลังหนึ่งก้าว เพื่อเดินหน้าหลายๆ ก้าว คือ *คำกล่าวที่หลายท่านคงเคยได้ยินมาบ่อยๆ เพื่อให้ทราบที่มาที่ไป เลสาบเราฉบับนี้ จะขอเชิญชวนท่านร่วมกลับไปคุยอดีตของชุมชนที่สำคัญแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้มากขึ้นอีกสักเล็กน้อย...แม้ว่าหลายๆ ท่านอาจจะรู้มาบ้างแล้ว และก็ไม่แน่ว่าหลายท่านอาจจะรู้มากกว่าเลสาบเรา ก็ยังได้...เพราะเรายังไม่สามารถหาข้อมูลได้หมดเหมือนกัน และแม้ได้ข้อมูลมาแล้ว บางครั้งก็ยังมี เพราะข้อมูลหลายที่ บันทึกไว้อย่างที่คิดว่าเราน่าจะรู้แล้ว (แต่เราก็ยังไม่รู้ และแล้วก็จะไม่รู้ต่อไป) และไม่ใช่ว่าที่เราจะได้เรียนรู้...*

ในการก้าวไปพร้อมกับท่านเพื่อสำรวจบทบาทหาดใหญ่ คุยเหง้า...ท้าวที่มา...ถามหาที่ไป ร่วมกันนี้ เลสาบเรา จะขออาศัยวิธีที่คิดขึ้นเองต่อไปนี้เป็นพาหะ

ก่อนกำเนิดเกิดชุมทางฯ
ขยับข่ายกว้างกางปีกผยอง
ดังผีเสื้อเรือเรือรอง
แผ่แผ่ผองธุริกัจฉินันต์

ภาพถ่ายดาวเทียมเมืองหาดใหญ่และพื้นที่รายรอบ
 คลองอยู่เกาะในแนวใต้ - เหนือ
 วกเวียนผ่านเมืองด้านตะวันตกอย่างชัดเจน
 ภาพจากสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ
 และภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

ก่อนกำเนิดเกิดชุมชนทางฯ

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปรากฏร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดีและทางประวัติศาสตร์ของชุมชนเก่าแก่จำนวนไม่น้อยที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการอันยาวนานของชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนทั้งชุมชนภายใน และชุมชนภายนอก ซึ่งอาจจะเก่าแก่เท่ากับชุมชนอื่นๆ ในคาบสมุทรมณฑลของไทย ประวัติศาสตร์การก่อเกิดและการขยายตัวของชุมชนและผู้คนรอบทะเลสาบสงขลา มีมากมายหลายชุมชน ฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา มีผู้คนตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามแนวสันทรายมาแล้วหลายช่วงสมัย และเชื่อว่าน่าจะเกิดชุมชนขึ้นตั้งแต่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ จากการสำรวจและขุดค้นพบร่องรอยของชุมชนโบราณบนคาบสมุทรมณฑลตั้งแต่บริเวณหัวเขาแดงในอำเภอสิงหนคร ไปจนถึงตำบลท่าบอน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา จำนวนหลายชุมชน เช่น ชุมชนโบราณระโนด ชุมชนโบราณพังงายาง กลุ่มชุมชนโบราณสีหยัง-เจตียงาม ชุมชนโบราณคูหา-ชะแม กลุ่มชุมชนโบราณสทิงพระ และ กลุ่มชุมชนโบราณปะโอ

ชุมชนโบราณดังกล่าวหลายชุมชน ได้วิวัฒนาการกลายเป็นเมืองในเวลาต่อมา เช่น เมืองสทิงพระ เมืองระโนด และเมืองสงขลา เป็นต้น และมีอีกหลายชุมชนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่มีปัจจัยเกื้อหนุนหลายๆ ด้านทำให้ชุมชนเหล่านั้นก่อตัวและพัฒนาขยายตัวเป็นเมืองขนาดใหญ่หลายแห่ง

และหนึ่งในจำนวนนั้น
 คือชุมชน **หาดใหญ่**

มะหาด (*Artocarpus lakoocha* Roxb.)

หาดใหญ่ เป็นคำที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ว่ามีการใช้เรียกกันมาตั้งแต่กลางสมัยรัตนโกสินทร์แล้ว

จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชน คำว่า **หาดใหญ่** มี 2 นัย (*อ่านว่าไหน หรือ ไนยะ*)

นัยที่หนึ่งกล่าวกันว่า ได้ชื่อมาจาก **หาดทรายที่อยู่ชายคลองอยู่ตะเภา** ซึ่งเป็นคลองที่สำคัญของหาดใหญ่ ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาสันกาลาคีรี เขตอำเภอสะเดา ไหลผ่านข้างที่ว่าการอำเภอหาดใหญ่ และไหลออกสู่ทะเลสาบสงขลา หาดทรายนี้ยังไม่ไกลนักจากที่ว่าการอำเภอ เป็นหาดทรายค่อนข้างใหญ่และมีอยู่แห่งเดียว จึงเรียกบริเวณนี้ว่า **บ้านหาดทรายใหญ่** และในที่สุดเหลือแต่ **หาดใหญ่** (*เสสาวเรา* ก็ไม่รู้แน่ชัดว่าอยู่ตำแหน่งใดกันแน่ เพราะไม่เคยเห็นเอกสารใดกล่าวถึงอย่างชัดเจน)

อีกนัยหนึ่งกล่าวว่า **หาดใหญ่** ได้ชื่อมาจากต้น **มะหาด** ซึ่งเป็นต้นไม้ใหญ่ แผ่กิ่งก้านสาขาว่างขวาง ก่อให้เกิดร่มเงา ผู้คนผ่านไปมาได้อาศัยร่มเงาเป็นที่พักร้อน หมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณต้นมะหาดที่มีขนาดใหญ่นี้เรียกว่า **บ้านหาดใหญ่** คำว่า **มะ** ที่หายไปเนื่องเพราะคนได้นิยมลดคำพูดหลายพยางค์หรือหลายคำ ให้เหลือน้อยพยางค์น้อยคำ (*เสสาวเรา ก็ไม่รู้ว่าจะทำไม้ต้น มะหาด จึงไม่มีให้เห็นแล้วในปัจจุบัน คงคล้ายต้นเสม็ดขุนละมั่ง ที่ถูกชาวเมืองถางไปจนไม่เหลือให้เห็นซาก*)

นอกจาก 2 นัยนี้ **หาดใหญ่** ยังมีชื่อเรียกและที่มาต่างกันอย่างออกไปอีกหลายแบบ ที่สำคัญเช่น **ท่าหาดใหญ่** และ **ทุ่งหาดใหญ่** เป็นต้น

คำว่า **ท่าหาดใหญ่** นั้น กล่าวกันว่าชุมชนใหญ่แห่งนี้เริ่มต้นบริเวณคลองอยู่ตะเภา ซึ่งเป็นคลองที่มีขนาดกว้าง มีปริมาณน้ำไหลผ่านมากตลอดปี สามารถใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาได้ บริเวณริมคลองอยู่ตะเภาใกล้ๆ กับที่ว่าการอำเภอฯ ในปัจจุบัน เป็นท่าเรือสำหรับขนถ่ายสินค้าจากภายในประเทศและต่างประเทศ คือขนถ่ายสินค้าจากสะเดา และไทรบุรี เพื่อขนส่งสินค้าทางเรือไปยังเมืองสงขลาต่อไป จึงเรียกชื่อบริเวณนี้ว่า **ท่าหาดใหญ่**

ส่วนคำว่า **ทุ่งหาดใหญ่** หลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2381 (ร้อยเจ็ดสิบปีก่อน) เกิดกบฏที่เมืองไทรบุรี พระยาไทรบุรี (แสง) ได้ใช้พื้นที่บริเวณทุ่งหาดใหญ่เป็นที่รวบรวมกำลังพลจากเมืองนครศรีธรรมราช และพัทลุงจำนวนประมาณ 1,200 คน และจัดซื้อข้าวจากเมืองสงขลาได้ 20 เกวียน แล้วยกพลไปยึดเมืองไทรบุรีได้สำเร็จ

หาดใหญ่ในอดีตตามคำอธิบายนี้ ทำให้ที่แห่งนี้ไม่ได้เป็นเพียงท่าขนถ่ายสินค้าและผู้โดยสารเท่านั้น แต่คือจุดยุทธศาสตร์สำคัญสำหรับป้องกันเมืองสงขลาและเมืองที่อยู่เหนือขึ้นไปจากการโจมตีทางใต้อีกด้วย

สำหรับท่านผู้อ่านที่ยังไม่ทราบเรื่องราวของชื่อ **ไทรบุรี** มากนัก หรือยังงงอยู่ว่า ไทรบุรีคือที่ไหน เพราะสมัยนี้ก็ไม่เห็นสถานที่นั้นแล้ว **เลสาบเรา** ขอชวนอาสาชี้แจงว่า **ไทรบุรี** ที่ไทยเรียก ก็คือ **รัฐเคดะห์** ของประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน ประเทศไทยเสียดินแดนนี้ให้ประเทศอังกฤษไปในสมัยรัชกาลที่ 5 พร้อมๆ กับรัฐกลันตัน ตรังกานู และเปอร์ลิส เมืองสำคัญชายฝั่งติดกับรัฐเคดะห์นี้ คือเมืองปัตเตอร์เวอร์ที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ทางข้ามไปยังเกาะปีนัง (หรือเกาะหมาก ซึ่งก็เคยเป็นของไทยเช่นกัน) เมืองอลอสตาร์เป็นเมืองท่าชายฝั่งของรัฐเคดะห์ เป็นเมืองท่าปลายทางหนึ่งของการเดินทางข้ามคาบสมุทรในยุคนั้น และน่าจะเป็นเมืองไทรบุรีมากที่สุดในความเห็นของ **เลสาบเรา**

หลังกบฏเมืองไทรบุรีสิ้นสุดลง การติดต่อระหว่างสงขลากับไทรบุรีผ่านหาดใหญ่ พะตุง พังลา ปริก และสะเดา มีมากขึ้นๆ จนกลายเป็นเส้นทางข้ามคาบสมุทรที่สำคัญ คือเป็นเส้นทางติดต่อกับไทรบุรีและปีนัง ในปี พ.ศ. 2405 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เริ่มสร้างถนนเชื่อมต่อระหว่างสงขลา-ไทรบุรี นับเป็นถนนมาตรฐานทางรถม้าสายแรกของประเทศไทยข้ามคาบสมุทร เชื่อมอ่าวไทยฝั่งตะวันออก กับทะเลอันดามันฝั่งตะวันตก ส่งผลให้สงขลากลายเป็นศูนย์กลางการติดต่อทั้งทางบกและทางน้ำบริเวณตอนกลางของคาบสมุทรมลายู และส่งผล

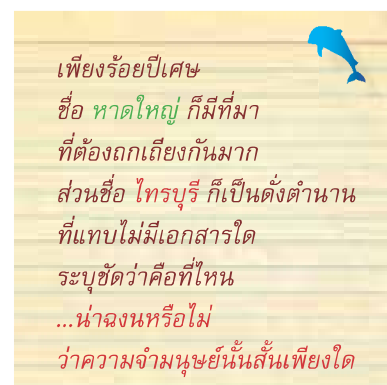
ให้ **หาดใหญ่** กลายเป็นจุดผ่านที่สำคัญของเส้นทางดังกล่าว และมักเป็นที่แวะพักก่อนเดินทางต่อไป ตั้งหลักฐานในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันในรัชกาลที่ 5 ที่กล่าวถึงตอนเสด็จพระราชดำเนินกลับจากอินเดีย ผ่านเมืองไทรบุรี มาออกเมืองสงขลาในปี พ.ศ. 2415 ว่า

...ณ วันจันทร์ ขึ้น 2 ค่ำ เดือน 5 เวลา ย่ำรุ่ง เสด็จขึ้นทรงม้าพระที่นั่ง มาตามระยะทางสถลมารคเวลาเช้า ป่าย 5 โมงเศษถึงพลับพลาที่ประทับแรมหาดทรายใหญ่ รุ่งขึ้นวันอังคาร ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 5 เวลา 2 โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินจากที่ประทับหาดทรายใหญ่ ทรงเรือพระที่นั่งแก่งมาตามทางชลมารค เวลาเที่ยงถึงพลับพลาที่ประทับร้อนที่เกาะยอ...

(นำแปลมากกว่าไม่เห็นหน่วยงานใดในหาดใหญ่ไปทำเครื่องหมายสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เช่นนี้เลย)

และนี่คงเป็นที่มาของชื่อเดิมของหาดใหญ่ตามนัยแรกที่ได้กล่าวถึงแรกสุด คือ **หาดทรายใหญ่**

ส่วนท่านผู้อ่านจะเอาหนืดยังไงไปใช้ก็ขอได้โปรดใช้วิจารณญาณของท่านเถิด

อำเภอเหนือ

ร้อยกว่าปีก่อน เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทำการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองให้เป็นแบบมณฑลเทศาภิบาลนั้น ในการจัดตั้งมณฑลนครศรีธรรมราช ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พระยาสุขุมนัยวินิต (ปั้น สุขุม) เป็นข้าหลวงคนแรกของมณฑลนี้ มีหน้าที่ดูแลหัวเมือง คือ เมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง เมืองสงขลา และบริเวณ 7 หัวเมือง ซึ่งชาวเมืองส่วนมากนับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่เมือง ปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง สายบุรี (ต่อมารวมเป็นจังหวัดปัตตานี) ยะลา รามัน (ต่อมารวมตัวเป็นจังหวัดยะลา) และระแงะ (ต่อมาคือจังหวัดนราธิวาส)

ในส่วนของเมืองสงขลา ได้มีการจัดการปกครองแบ่งออกเป็น 5 อำเภอ ดังนี้

1. อำเภอกวางเมือง
ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่กลางเมืองสงขลา
2. อำเภอปละท่า
ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านจะทิ้งพระ
3. อำเภอจะนะ
ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านนาทวี
4. อำเภอเทพา
ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่เทพา
- และ 5. อำเภอเหนือ
ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่หาดใหญ่

ถึงตอนนี้จะพบว่า ชุมชนหาดใหญ่ เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอเหนือ สมัยนั้นอำเภอเหนือถือเป็นอำเภอ

ที่กัณฑ์ดาร คนเมืองสงขลาบางคนมักจะเรียกประชาชนจากที่นี้ว่า ชาวเหนือ หรือ คนเหนือ คู่กับคำที่เรียก ชาวบก หรือ คนบก ซึ่งชื่อหลังหมายถึงคนที่อยู่ระหว่างทะเลสาบกับทะเลหลวง ด้านอ่าวไทย ได้แก่ คนท้องถิ่นระโนด สทิงพระ สิงหนคร แต่ความหมายของคำนั้นเหมือนกัน และหมายถึงคนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ และทุกวันนี้ ยังได้ยินคนพูดถึงคนที่เขาคิดว่าไม่ฉลาดหรือเชยๆ ต่างจากแนวคิดของเขาว่า บก เลยแต่คำว่า เหนือ ไม่ได้ยินแล้ว

อำเภอเหนือ ถูกเปลี่ยนชื่อมาเป็นอำเภอหาดใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2460 (ปีที่เปิดเดินรถลงใต้จากสถานีรถไฟอุฎะเกาผ่านหาดใหญ่เพื่อสร้างต่อไปปาดังเบซาร์และสุโหงโกลก) ในช่วงเวลาที่ พระเสน่หามนตรี (ชื่น สุคนธหงส์) เป็นนายอำเภอ (2457-2464)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Syzygium gratum* (Wight) S.N.Mitra var. *gratum*
 ชื่อพื้นเมือง ผักเสม็ด , ผักเม็ก (นครราชสีมา); ไคร้เม็ด (เชียงใหม่);
 เม็ก (ปราจีนบุรี); เม็ดขุน (นครศรีธรรมราช);
 เสม็ด (สกลนคร, สตูล); เสม็ดเขา, เสม็ดแดง (ตราด);
 เสม็ดขุน (ภาคกลาง); ยี่มือแล (มลายู-ภาคใต้)

ชุมชนขนาดใหญ่ เริ่มขึ้นที่ บ้านโคก

เสม็ดขุน โดยมีหมู่บ้านที่กระจายรายรอบ ห่าง บ้าง ใกล้บ้าง 7 หมู่บ้าน คือ **บ้านหาดใหญ่** **บ้าน** **เกาะเสียบ** **บ้านกลาง** **บ้านบางหัก** **บ้านท่าเคียน** **บ้านฉาง** และ **บ้านคลองเรียน**

บ้านโคกเสม็ดขุน อยู่บนพื้นที่สูง **โคก** เป็นคำใต้ แปลว่า **ที่ดอน** **ที่สูง** หรือ **ที่เนิน** **ส่วน** **เสม็ดขุน** เป็นไม้พุ่มต้น ไม่ผลัดใบ เปลือกต้นสี น้ำตาลแดง แตกสะเก็ดแผ่นบางๆ โคนต้นมัก เป็นพุ่มนอ ใบอ่อน ยอดอ่อน รับประทานเป็นผัก สดกับน้ำพริก ลาบ ยำ

สมัยแรกๆ มีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากนัก บ้านตั้งอยู่ห่างๆ กัน การคมนาคมไม่สะดวก พื้นที่ส่วนใหญ่เต็มไปด้วยเสม็ดขุน ส่วนพื้นที่โดยรอบห่างออกไปเป็นหนองเป็นพรุ เป็นคั้งเป็นคลอง ก่อนปี พ.ศ. 2428 มีชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ไม่กี่หลัง เช่น บ้านนายปลอด (ตั้งอยู่บริเวณ

ที่ทำการไปรษณีย์ถนนรัตนการ เขิงสะพานลอยที่เชื่อมตลาดกิมหยงกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอหาดใหญ่) บ้านนายวงและนางซีด้วง สระระ (อยู่ติดกับบริเวณที่ทำการรถไฟ) เป็นต้น

ก่อนจะมีการสร้างทางรถไฟมาถึง **ว่ากันว่า** บ้านโคกเสม็ดขุนมีบ้านอยู่เพียงสิบกว่า หลัง **สถานีรถไฟเมื่อแรก อยู่ที่สถานีอุตะเกา** ซึ่งอยู่ทางเหนือของชุมทางหาดใหญ่ปัจจุบัน ประมาณ 3 กม. แต่เนื่องจากเป็นที่ลุ่ม น้ำท่วมขัง ต่อมาการรถไฟจึงย้ายสถานีมาอยู่ที่สถานีชุมทางหาดใหญ่ ส่งผลให้ประชาชนอพยพตามมาสร้างบ้านเรือนบริเวณสถานีหาดใหญ่เพิ่มขึ้นและเพิ่มขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า **การสร้างทางรถไฟและสถานีรถไฟ มีบทบาทต่อการขยายและความเจริญก้าวหน้าของเมืองหาดใหญ่ มากทีเดียว**

เพื่อประเทืองปัญญาให้มากขึ้นอีก เล็กน้อย **เสสาบเรา** ขอแทรกเรื่องการตัดทาง

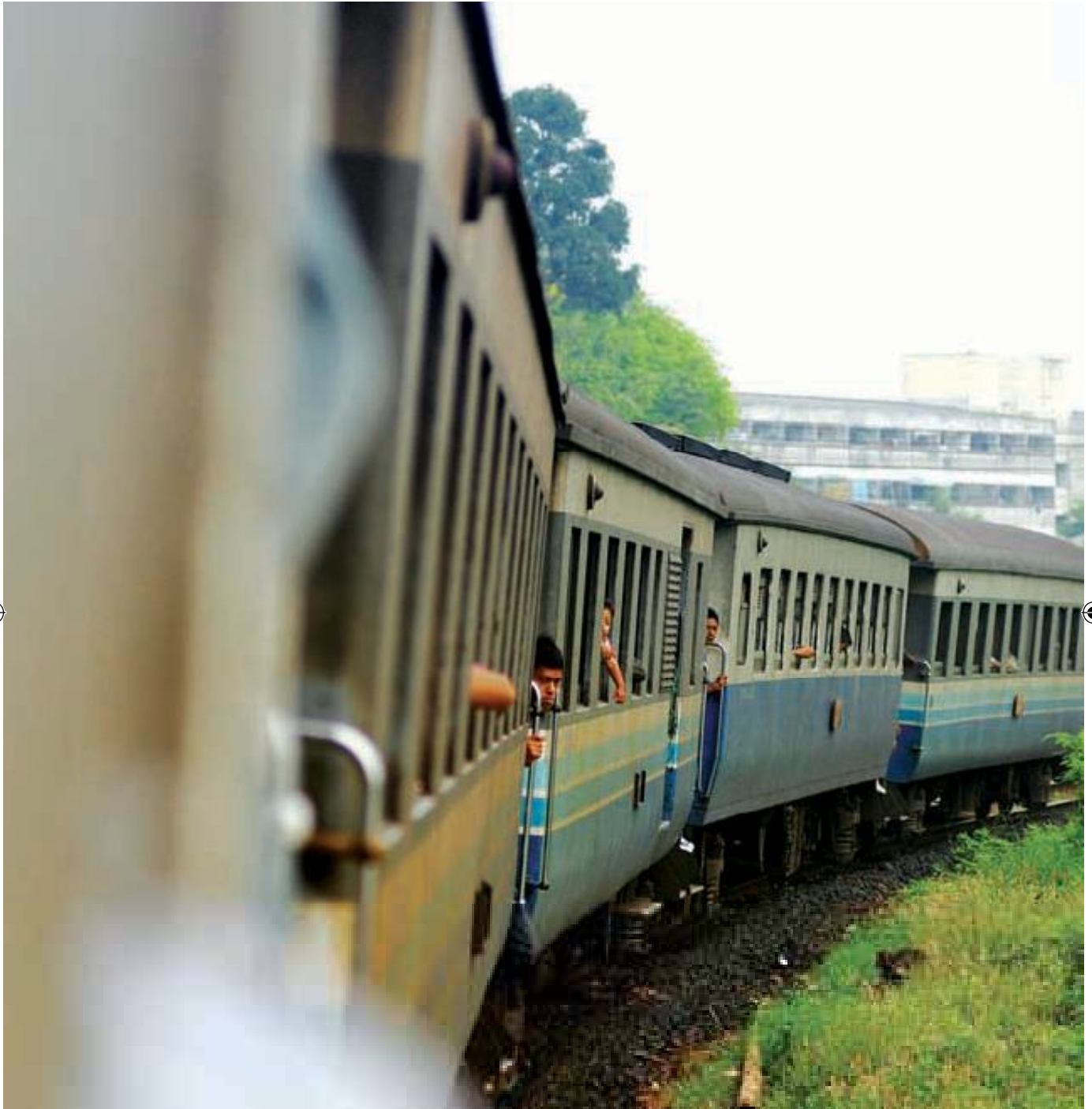

รถไฟสายใต้มาย่อยๆ หลังจากที่ทีมงานได้ลงทุนลงแรง ฝ่าด่านผู้ขับช้อรถจักรยานยนต์รับจ้าง บางคนที่ยาบคาย บุ๊กเข้าไปสืบค้นข้อมูลที่สถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่ มาเพื่อทราบดังนี้

การก่อสร้างทางรถไฟลงมาจากภาคใต้ เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2441 เริ่มจากสถานีธนบุรี (บางกอกน้อย) ไปถึงเพชรบุรี ในปี พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 บิดาแห่งการรถไฟ ได้เสด็จสวรรคต (วันที่ 23 ตุลาคม คนไทยทุกคนคงจำได้) แต่การก่อสร้างทางรถไฟก็ดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง บางเส้นทางก็ก่อสร้างต่อเนื่องเวลาสั้น **บางเส้นทางก็ก่อสร้างขนานเวลาสั้นไปพร้อมๆ กัน** ในปี พ.ศ. 2454 การรถไฟสามารถเปิดเดินรถ

จากสถานีเพชรบุรีถึงบ้านชะอำ และถึงหัวหิน พ.ศ. 2456 เปิดเดินต่อถึงวังคัง พ.ศ. 2457 ถึงประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2458 ถึงบ้านกรูด และบางสะพานใหญ่ พ.ศ. 2459 ถึงชุมพร

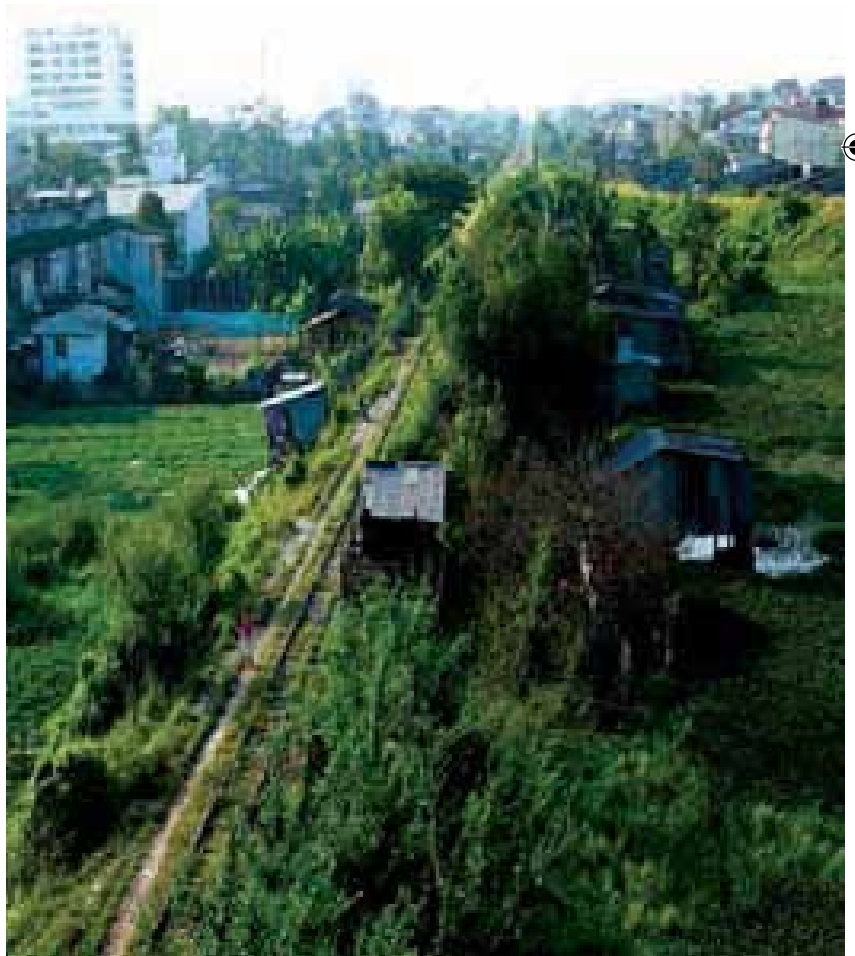
ระหว่างนั้นที่ภาคใต้ตอนล่าง เริ่มมี **การก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมสงขลากับพัทลุง** ต้นปี พ.ศ. 2456 มีการเปิดการเดินรถ **สงขลา-อุตะเภ และอุตะเภ-พัทลุง** ปี พ.ศ. 2457 เปิดการเดินรถขึ้นเหนือจากพัทลุงไปถึงทุ่งสง พ.ศ. 2458 ขึ้นเหนือต่อจากทุ่งสงถึงบ้านนา และ พ.ศ. 2459 จากบ้านนาขึ้นไปถึงชุมพร ไปบรรจบเส้นทางรถไฟที่ก่อสร้างมาจากทางเหนือที่ลงมาจากบางสะพานใหญ่ถึงชุมพรในปีนั้น

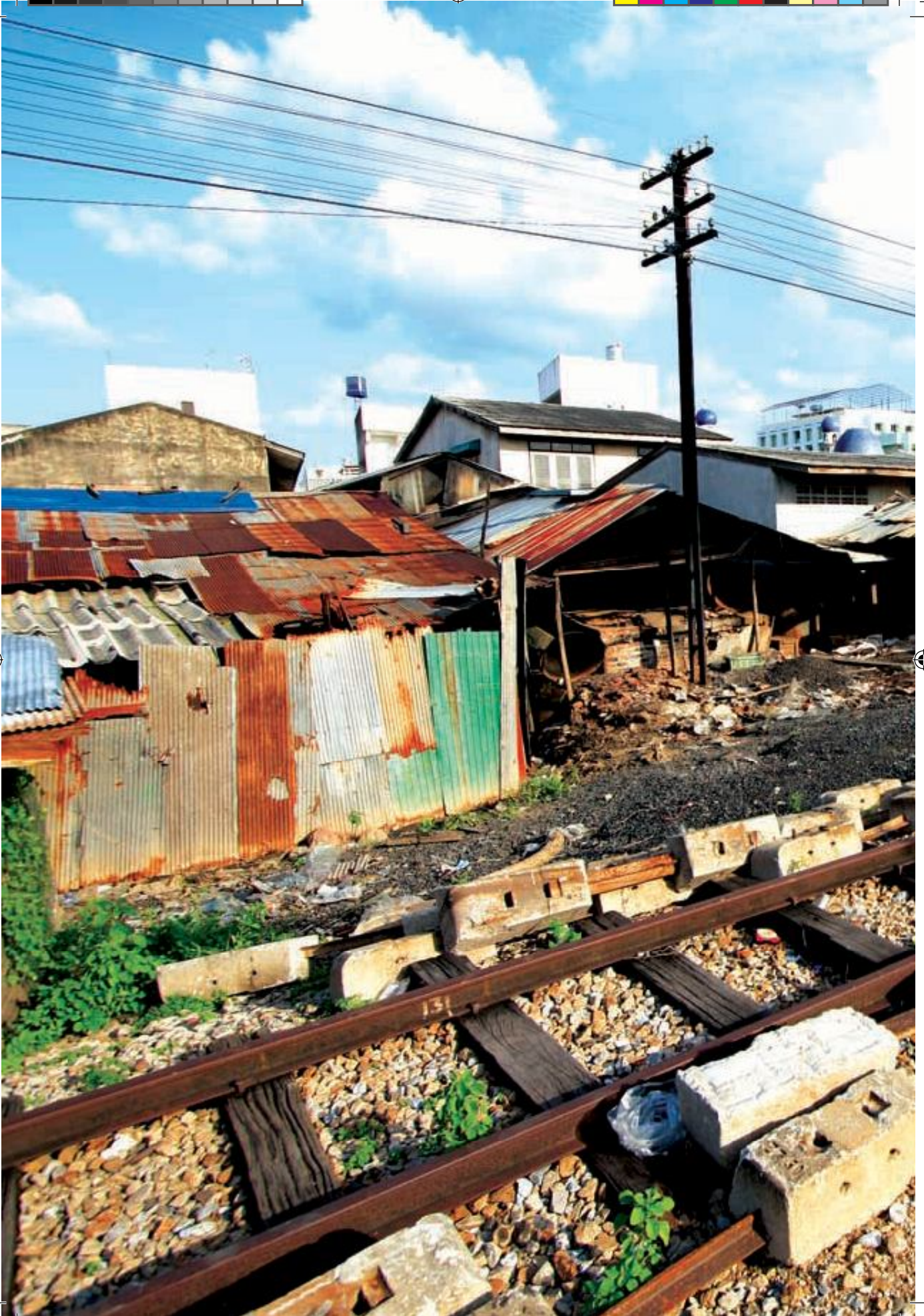

หาดใหญ่อยู่คู่รถไฟ ชุมทางใหญ่เชื่อมชายแดน

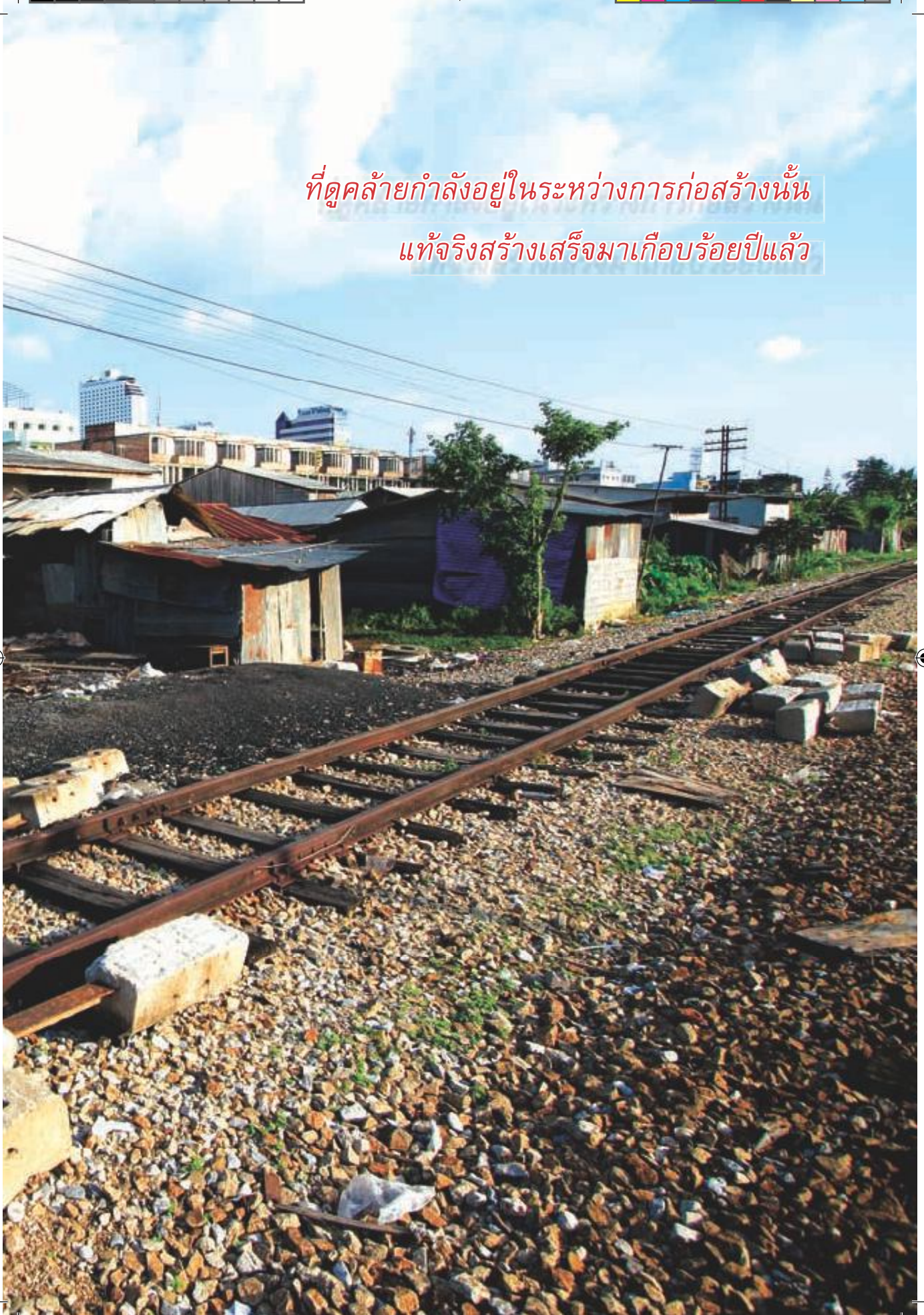
จากนั้น ทางรถไฟจาก **อุตะเภ** ก็เริ่มลงใต้ วันที่ 1 เมษายน 2460 เปิดการเดินทางสถานีอุตะเภผ่านหาดใหญ่ไปทางใต้ถึงสถานีคลองทราย ปี พ.ศ. 2463 ต่อไปถึงตันหยงมัส ปี พ.ศ. 2464 ถึงปลายทางสุโข-ลก ส่วนปีที่เปิดเดินรถไปถึงปลายทางที่สถานีป่าดงเบขาร์คือ ปี พ.ศ. 2461 **ข้อมูลสำคัญที่เสียบเรา พยายามค้นคว้า แต่ยังไม่พบจบไม่ได้สวย ๆ ก็คือปี พ.ศ. ไฉน ๆ ที่มีการย้ายสถานีจากอุตะเภมายังชุมทางหาดใหญ่** ที่พอรู้ตอนนี้ก็คือ อาคารสถานีปัจจุบัน มีการวางศิลาฤกษ์ไปเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2509 หลังจากอาคารไม้หลังเดิมที่ก่อสร้างมา 40-50 ปี หมดสภาพการใช้งาน และเขาเป็นว่า เรารู้แน่ ๆ มีการย้ายสถานีจากอุตะเภ มาที่ชุมทางหาดใหญ่ในช่วง พ.ศ. 2460-2467 แต่ยังไม่รู้ชัดว่าเป็นปีไหน

ที่ดูคล้ายกำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างนั้น
แท้จริงสร้างเสร็จมาเกือบร้อยปีแล้ว

เอาละครับ กลับมาที่หาดใหญ่ปี พ.ศ. 2460 ครับ...

เริ่มจากบ้านโคกเสม็ดชุน เมืองหาดใหญ่ ต่อมาเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและร้านค้า จำนวนประชากรจากที่ต่างๆ เข้ามาตั้งหลักแหล่งในหาดใหญ่เพิ่มขึ้นๆ ส่วนใหญ่แล้วเป็นคนเชื้อสายจีน ทั้งจีนแคะ แต่จิว กวางตุ้ง ไทหล่า และฮกเกี้ยน เป็นต้น **จนอาจกล่าวได้ว่า หาดใหญ่เป็นเมืองคนจีน ส่วนคนไทยจะอาศัยอยู่ตามชุมชนรอบนอกเมือง หาดใหญ่ ซึ่งมีอยู่ 7 ชุมชนหรือหมู่บ้าน ดังนี้**

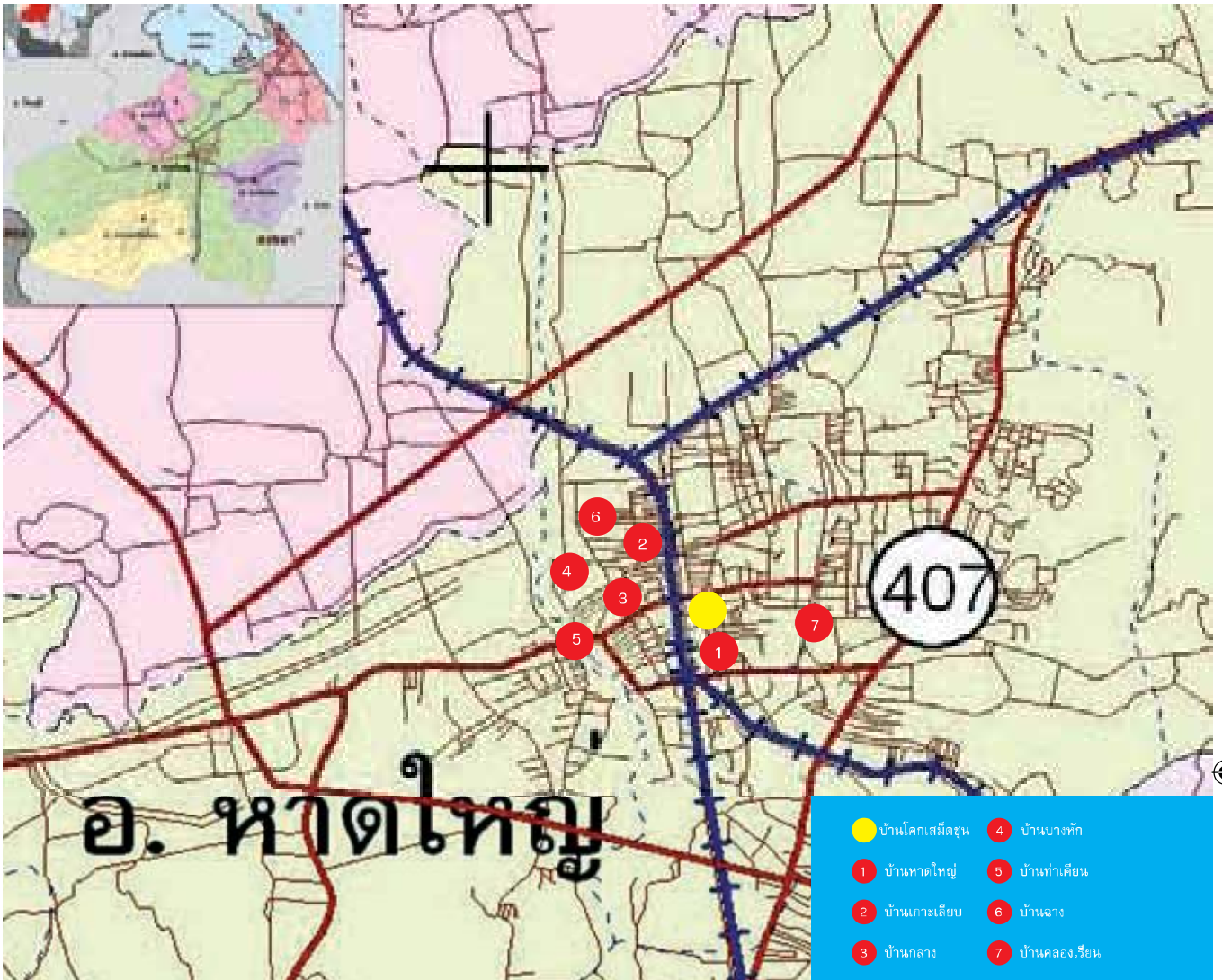
1. **บ้านหาดใหญ่** ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของสถานีรถไฟหาดใหญ่ การตั้งบ้านเรือนจะอยู่เลียบริมคลองเตย **ว่ากันว่า** ก่อนปี พ.ศ. 2466 มีบ้านอยู่ 9 หลัง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านหาดใหญ่ อำเภอเหนือ บ้านหลังแรกๆ ตั้งอยู่บริเวณปากอุโมงค์รถไฟถนนศรีภูวนาดตัดกับถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 ในปัจจุบัน มีรายชื่อเจ้าของบ้านดังนี้ 1.) นายหนูแก้ว (ยาว) และนางทองกัม บุญศรีรัตน์ 2.) นายหนูแก้ว (ป่อง) บุญวัฒน์ 3.) **ผู้ใหญ่บ้านหนู (เปี้ยก) จันทรประทีป** 4.) นายพลับและนางพ่วน บุญวัฒน์ 5.) นายชัน ประทุมชาติภักดี 6.) นายจ้วนและนางหุ้ย คชรัตน์ 7.) **ผู้ใหญ่บ้านพรหมแก้วและนางเจียม คชรัตน์** 8.) นางคลิ่ง และ 9.) นายหวานและนางเนียน ชนะรัตน์

2. **บ้านเกาะเลียบ** ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวัดโคกสมาณคุณ **ว่ากันว่า** มีบ้านอยู่หลังเดียว คือ บ้านของนายแก้วและนางสุน (เอ...มีบ้านหลังเดียวอย่างนี้จะบ้านหรือหมู่บ้านได้ไง) พื้นที่ส่วนใหญ่สมัยนั้นเป็นที่นา มีต้นไม้ใหญ่ มีต้นเตย และมีเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่

3. **บ้านกลาง** ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันตกของวัดโคกสมาณคุณ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นา **ว่ากันว่า** ก่อนปี พ.ศ. 2466 มีบ้านอยู่ 5 หลัง คือ 1.) นายลายและนางจิ้น ชุนโสม 2.) นายอันและนางจวน ทิพรัตน์ 3.) นางหนู 4.) นายคงและนางหมา อินทสระโร และ 5.) นายแก้วและนางใหม่ พลสุวรรณ

4. **บ้านบางหัก** ตั้งอยู่บริเวณทิศเหนือของบ้านพักข้าราชการอำเภอหาดใหญ่ ทิศตะวันออกของบ้านบางหักเป็นทุ่งนา และทางตะวันตกเป็นถนนเลียบบคลองอู่ตะเภา ปัจจุบันคือถนนสาครมงคล **ว่ากันว่า** ก่อนปี พ.ศ. 2466 มีอยู่ 14 หลัง ดังนี้ 1.) นายเชื่อนและนางสูง อินทศร 2.) นางคง 3.) นายยกและนางกิมเนียง ไชยศิริ 4.) นายหุ้ย 5.) นายอันและนางหนู สมบูรณ์ 6.) นายหมื่นรักษ์ อดีตกำนันตำบลหาดใหญ่ 7.) นายบุญแก้วและนางฉิม ศรีนรินทร์ 8.) นายเช่าและนางจัน ดิสรเมณี 9.) นางสงวนและนางแดง 10.) นายขวัญทองและนางสีแก้ว 11.) นายสงและนางดำ ยอดประสิทธิ์ 12.) นายเสนและนางแก้ว 13.) นายชุมและนางคง ขวัญชัย และ 14.) นางบี

5. **บ้านท่าเคียน** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของสถานีรถไฟหาดใหญ่ เป็นหมู่บ้านที่มีคลองอู่ตะเภาไหลผ่านกลางหมู่บ้าน จึงมีบ้านอยู่ทั้งสองฝั่งคลอง บ้านที่อยู่ฝั่งตะวันออกเรียกว่า **บ้านท่าเคียนนอก** ส่วนบ้านที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของคลองเรียกว่า **บ้านท่าเคียนตก** **ว่ากันว่า** ก่อนปี พ.ศ. 2466 มีบ้านอยู่ 12 หลัง คือ 1.) นายเส็งและนางพลัด 2.) นายนามและนางแก้ว 3.) นายเลียม รักษ์วงศ์ 4.) หมื่นนิตย์และแม่ชีเยะ รักษ์วงศ์ 5.) นายจับ บริรักษ์ 6.) นางสุกแก้ว 7.) นางอิม 8.) นางนวล 9.) นายเอียด บุญราช 10.) นายแล 11.) นายชู และ 12.) นายม้อย

อ. หาดใหญ่

- บ้านโคกเสม็ดขุน
- 1 บ้านหาดใหญ่
- 2 บ้านเกาะเสียบ
- 3 บ้านกลาง
- 4 บ้านบางหัก
- 5 บ้านท่าเคียน
- 6 บ้านฉาง
- 7 บ้านคลองเรียน

6. **บ้านฉาง** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของถนนสาครมงคล ทิศเหนือของบ้านฉางเป็นทุ่งนาตลอดไปจนถึงสถานีอยู่ตะเภา ทิศตะวันออกก็เป็นทุ่งนาจนจรดทางรถไฟ *ว่ากันว่า* ก่อนปี พ.ศ. 2466 มีบ้านอยู่ 10 หลัง ดังนี้ 1.) สารวัตรขวัญ และนางนวล ละอองจิตตรี 2.) นายเอกและนางนำ 3.) นายสุก พลุสุวรรณ 4.) หมื่นหาดใหญ่ ยศเซตร์ (แสง พัฒโน) 5.) นายเสน (บิดานางเจียง ศรีวีโรจน์) 6.) นายจันและนางลิรัก พัฒโน 7.) นายสีทองและนางอ้อม บุญทัตโร 8.) นายสีจันและนางคง ช่วยกุล 9.) นายสุกแก้วและนางอ่อนแก้ว 10.) นางหนูแก้ว พัฒโน

7. **บ้านคลองเรียน** ตั้งอยู่ไกลออกไปทางทิศตะวันออกของสถานีรถไฟหาดใหญ่ ชื่อคลองเรียนเพี้ยนมาจากคลองเวียน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีน้ำมาก มีสภาพเป็นพรุ และมีคลองเวียนไปมาโดยรอบ มีวัดคลองเรียนเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน ตั้งอยู่บริเวณถนนคลองเรียน 1 ระหว่างถนนธรรมานุวัติกับถนนศรีภูวนารถในปัจจุบัน *ว่ากันว่า* ก่อนปี พ.ศ. 2466 มีบ้านเรือนอยู่ 7 หลัง คือ 1.) นายชนะ สุวรรณวงศ์ 2.) นายผอบ สุวรรณพงษ์ 3.) นางเล็ง จินดาดำ 4.) นายแคล้ว ทองวงศ์ 5.) นายชำ ทองรักษา 6.) นายกลับ จันทราช และนายทอง มณีโชติ

อนึ่ง ข้อมูลเหล่านี้ข้างต้น ถ้าจำนวน บ้านตกล่น ชื่อเจ้าบ้านลูกบ้านตกล่น หรือ สกตผิดไปบ้าง **เสสาบเรา** ใคร่กราบขอภัยมา ณ ที่นี้ด้วย **ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องขอสารภาพว่า ก็ไป ลอกเขามาเหมือนกัน ไม่ได้ลงไปค้นคว้าจริงจัง เต็มตัวด้วยตัวเอง ที่แน่ๆ คือ รู้สึกว่าข้อมูลต้อง ตกล่นไปบ้างจริงๆ อย่างแน่นอน** ตัวอย่างเช่น **คุณดรุณี สุทธิวิภากร** ทีมงานของเรา มีคุณพ่อชื่อ **พ.ต.ท. นิตย พลพงษ์** ซึ่งเป็นบุตรของ **นายฟุ้ง-นางมี พลพงษ์** ท่านรองฯ นิตยเกิดที่หาดใหญ่ใน เมื่อปี พ.ศ. 2444 แถวๆ ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอ หาดใหญ่ ที่ถนนเพชรเกษม-ถนนสันติราษฎร์ ไกลๆ กับถนนสาครมงคล ริมคลองอยู่ตะเภา ตอน ปี พ.ศ. 2466 ท่านก็อายุอานามเกิน 20 แล้ว แต่ทั้งครอบครัวก็ไม่เห็นมีชื่ออยู่ในรายการข้าง ต้นตรงไหนเลย เป็นต้น

ขยับขยายกว้างกางปีกผยอง

วกกลับมาเริ่มใหม่ที่บ้านโคกเสม็ดชุน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเมือง หาดใหญ่ครับ

ขุนนิพัทธ์จินนคร (พ.ศ. 2429-2515) เป็นชนเชื้อสายจีน แซ่เจี๋ย ชื่อก๊อชี่ เป็น คนแรกๆ คนหนึ่ง ที่พิจารณาเห็นว่า **โคกเสม็ดชุน** เป็นบริเวณที่เหมาะสมที่จะตั้งหลักแบบ ถาวร เพราะเป็นบริเวณที่สูง น้ำท่วมไม่ถึง (ท่วมไม่ถึงในสมัยนั้น ! เอ...แล้วทำไมเมือง หาดใหญ่ ถึงได้ท่วมมิดศีรษะอย่างที่เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2543 ได้? สงสัยว่าการพัฒนาเมืองที่ไม่ เป็นไปตามระเบียบผังเมืองบางจุด และการ พัฒนารอบข้างที่ห่างไกลออกไปคงมีผลอย่าง แน่นนอน...ดูเรื่องน้ำท่วมเมืองหาดใหญ่) และมี โอกาสที่จะขยับขยายให้เป็นชุมชนขนาดใหญ่ใน

โอกาสต่อไป ดังนั้น จึงเริ่มติดต่อซื้อที่ดินบริเวณ ป่าโคกเสม็ดชุนจากชาวบ้านผู้ถือกรรมสิทธิ์ ที่ดินบริเวณนี้จำนวน 50 ไร่ เป็นเงิน 175 บาท โดยผ่านนายหน้าคือ **ผู้ใหญ่บ้านหนู (เปี้ยก) จันทรประทีป** และ**ผู้ใหญ่บ้านพรหมแก้ว ศชรินทร์** ต่อมาก็ได้ไต่ถามทางป่าเสม็ดชุนและปราบพื้นที่ฝั่ง ตะวันออกของทางรถไฟที่กำลังมีการก่อสร้างให้ โส้งเตียนและตัดถนนสายแรกผ่านที่ดินตนเอง พร้อมสร้างห้องแถว 5 ห้องเมื่อปี พ.ศ. 2459 (สรุปว่าตัวเมืองหาดใหญ่จริงๆ เริ่มมายังไม่ครบ ร้อยปีเลย !) ห้องแถวที่สร้างครั้งแรกนั้นสร้างติด

ท่านชีกิมหยง และแม่หนายละม้าย ฉัยยะกุล
ผู้บริจาคที่ดินให้สร้างโรงเรียนศรีนคร และโรงเรียนแสงทองวิทยา
และเป็นหนึ่งในคณะผู้บุกเบิกเมืองหาดใหญ่

กับบริเวณเขตรถไฟ เป็นการสร้างแบบง่าย ๆ คือ ใช้เสาไม้กลม หลังคามุงจาก ตั้วบ้านเป็นฝาขัดแตะ ห้องแรกและห้องที่สองนั้น เพื่อนบ้านคนจีนขอเช่าไปทำธุรกิจโรงแรม ชื่อว่า **โรงแรมเคียนไต้** และ **โรงแรมหยี้กี้** ส่วน 3 ห้องที่เหลือ ห้องแรกใช้เป็นบ้านพักอาศัย ห้องที่สองเป็นร้านขายของชำ และห้องสุดท้าย ทำธุรกิจโรงแรม ชื่อ **โรงแรมซีฟัด** หลังสุดท้ายนี้อยู่ตรงมุมสี่แยกถนนธรรมณูญวดีติดกับถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 (ที่ตั้งธนาคารนครหลวงไทยในปัจจุบัน) *กิจการธุรกิจโรงแรมสมัยนั้น แม้จะคิดค่าเช่าที่พักราคา 25 สตางค์ แต่ก็เป็นการที่ทำรายได้ให้ครอบครัวเป็นอย่างดี*

จากที่กล่าวมา **ขุนนิพัทธ์จินนคร** จึงเป็นบุคคลสำคัญลำดับต้นๆ ในการสร้างเมืองหาดใหญ่ รวมทั้งเป็นผู้เสนอขายที่ดินของสถานี ผู้เลือกที่ตั้งสถานีรถไฟหาดใหญ่แทนสถานีอยู่ตะเภา และซื้อสถานีรถไฟหาดใหญ่ก็ได้มาจากข้อเสนอของขุนนิพัทธ์จินนคร เพราะสถานที่ตั้งบริเวณนี้ (โคกเสม็ดชุน) เวลาขุนนิพัทธ์จินนครเขียนจดหมายติดต่อกับชายกับต่างประเทศ จะระบุว่าบริเวณนี้คือ **หาดใหญ่**

ขุนพิทักษ์อินทนคร (ลุงเต็ก) กำลังตรวจงานก่อสร้างสะพานบริเวณถนนศรีภูวนาท เมื่อปี พ.ศ. 2479
(ภาพจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ สงขลา ภ.หจข.สข. (อ) 1.2/012)

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ และเป็นผู้ร่วมพัฒนาเมืองหาดใหญ่มีอยู่ 4 ท่าน ล้วนแล้วแต่เป็นเจ้าของที่ดินรายใหญ่ของหาดใหญ่ทั้งสิ้น กล่าวคือ

ขุนนิพัทธ์จินนคร (นายกีซี แซ่เจี๋ย) ที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้

พระเสน่หามนตรี (ชื่น สุคนธ์หงส์) นายอำเภอหาดใหญ่ที่ร่วมสมัย

นายชีกิมหยง (นายกิมหยง แซ่ซี) และ

พระยาอรรณภระวีสุนทร

ทั้ง 4 ท่านร่วมกันวางแผนตัดถนนเป็นแบบตารางหมากรุก ถนนสายแรกคือ ถนนจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ ตัดตรงไปทางตะวันออก (ถนนธรรมณูญวิติในปัจจุบัน) ผ่านที่ดินของขุนนิพัทธ์จินนครใกล้สถานีรถไฟ ของพระเสน่หามนตรีบริเวณถนนเสน่หามนตรี ของท่านชีกิมหยงบริเวณโรงเรียนศรีนคร และโรงเรียนแสงทองวิทยา และของพระยาอรรณภระวีสุนทร บริเวณใกล้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ (ทำงานกันเป็นทีมเลย เรียกได้ว่า วิน วิน วิน วิน วิน เลยนะครับ สี่วินแรกเป็นวินที่ตกไปให้แต่ละคน และวินสุดท้ายตกไปให้กับเมือง) จากนั้น ขุนนิพัทธ์จินนครตัดถนน 3 สายตั้งฉากกับถนนธรรมณูญวิติ คือ ถนนเจียกีซี 1, 2 และ 3 ส่วนพระเสน่หามนตรีอย่างน้อยได้ตัดถนนสายที่ 4 ที่สั้นกว่า ขนานกับ 3 สายนั้น (ปัจจุบันคือ ถนนนิพัทธ์อุทิศ 1, 2, 3 และถนนเสน่หามนตรี ตามลำดับ) และพัฒนาที่ดิน สร้างอาคารบ้านเรือนให้ประชาชนเช่าเป็นที่อยู่อาศัย และทำการค้าขาย ชุมชนหาดใหญ่เจริญก้าวหน้าและเติบโตอย่างรวดเร็ว

ถึงตรงนี้ขอแทรกนิดหนึ่ง อีกครั้ง (อีกแล้ว) มีผู้ถามว่า แล้วชื่อ **จิระนคร** ที่หลายคนในหาดใหญ่คุ้นๆ หนู คิดว่ารู้ **แต่จริงๆ ก็ไม่ค่อยจะรู้** เพราะอาจไม่เคยไปขึ้นชั้นชมรูปปั้นบุคคลท่านหนึ่งที่หน้าสนามกีฬา รู้เพียงว่าสนามกีฬาของเมือง ที่อยู่ใกล้ๆ กับโรงพยาบาลหาดใหญ่และโรงพยาบาลศิรินคร ชื่อ **สนามกีฬาจิระนคร** หรือ **สนามกลาง** แต่ไม่ทราบว่าชื่อนี้เข้ามาตอนไหนในการพัฒนาเมืองหาดใหญ่ **เลสาบเรา** ขอขึ้นอาสาตอบอย่างฉาดฉานว่า **จิระนคร ก็มาจาก จินนคร** นั่นเอง **ขุนนิพัทธ์จินนคร** ท่านมอบที่ดิน 14 ไร่ให้เทศบาลเมืองหาดใหญ่ไปทำเป็นสนามกีฬาเมื่อปี พ.ศ. 2498 และรูปปั้น

ท่านก็ยื่นเด่นเป็นสง่าอยู่หน้าสนามกีฬานั้นแหละ โดยบุตรชายคนโตของขุนนิพัทธ์จินนคร **คุณก็ จิระนคร** ก็เคยเป็นนายกเทศมนตรีเมืองหาดใหญ่ช่วงปี พ.ศ. 2496- 2500

ส่วนโรงเรียน **ศรีนคร** ละครับ ขอตอบว่าไม่เกี่ยวข้องกับ **จินนคร** หรือ **จิระนคร** ครับ แม้จะ นคร นคร เหมือนกัน โรงเรียนศรีนครและโรงเรียนแสงทองวิทยาได้ที่ดินที่ **นายชีกิมหยง** (พ.ศ. 2434-2492) ยกให้ครับ หน้าโรงเรียนศรีนครปัจจุบันจะมีรูปปั้นของท่านและภรรยา (แม่นายละม้าย ฉัยยะกุล) โดยจะมีผู้นำหน้าอาหาร ไปคารวะไม่ขาดเลย

ทั้งหมดนี้คงทำให้เห็นภาพชัดขึ้นอีกเล็กน้อยนะ
ครับ...ขอว่าต่อเลยนะครับ

ลักษณะทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม และ
ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของเมืองหาดใหญ่ (รายละเอียดอยู่ในส่วนต่อไปที่กล่าวถึงเหมืองแร่ และยางพารา)
ก่อให้เกิดการอพยพของผู้คนเข้ามาจากต่างถิ่น โดยเฉพาะ
ชาวจีน **ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในช่วงแรก ๆ มักเป็นผู้รับ
จ้างหรือกรรมกรสร้างทางรถไฟ** (บิดาท่านซีกิมหยง ชื่อ
ซียุกซาน ก็เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายใต้ท่าน
หนึ่ง) จีนและจีนเป็นกลุ่มชาวจีนที่มีมากที่สุดในหาดใหญ่ เมื่อ
สร้างทางรถไฟแล้วเสร็จ ส่วนหนึ่งก็ไปลงทุนทำกิจการอื่น
โดยเฉพาะในเรื่องเหมืองแร่ สวนยางพารา และการค้าขาย
รวมทั้งมีชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมาจากประเทศข้างเคียง
เช่น จากหัวเมืองมลายูของอังกฤษและจากอินโดนีเซีย เข้า
มาเป็นนายทุน ทำให้หาดใหญ่มีบ้านเรือนและประชากรเพิ่ม
ขึ้นอย่างรวดเร็ว ปี พ.ศ. 2467 จำนวนบ้านเรือนในเมือง
หาดใหญ่เพิ่มขึ้นมาเป็น 100 กว่าหลังคาเรือน ปี พ.ศ.
2471 เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 650 หลังคาเรือน มีจำนวน
ประชากรเกือบ 3,000 คน และปี พ.ศ. 2488 จำนวน
ประชากรของเมืองหาดใหญ่เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 10,000 คน

ประชากรที่เพิ่มขึ้นก่อให้เกิดการก่อสร้างที่อยู่อาศัย
และร้านค้าเพิ่มขึ้น ย่านสถานีรถไฟหาดใหญ่เริ่มค่อยๆ
เปลี่ยนแปลงจากอาคารไม้มุงจาก เป็นเรือนไม้ 2 ชั้นหลังคา
มุงกระเบื้อง จากนั้นเป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ต่อมาก็เป็น
อาคารปูน เช่น **อาคารยิบอินซอย ซึ่งเป็นตึกปูนหลังแรก
ของเมืองหาดใหญ่ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2472** ใช้เป็นที่ตั้ง
สำนักงานรับซื้อแร่ดีบุกของบริษัทยิบอินซอย ตั้งอยู่บนถนน
นิพัทธ์อุทิศ 1 และมีตึกแบบชิโน-โปรตุเกส ซึ่งเป็นตึกที่มี
**ลักษณะผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมแบบจีนกับ
สถาปัตยกรรมโปรตุเกส อยู่ถัดขึ้นไปจากตึกยิบอินซอย
เล็กน้อยประมาณ 10 ห้อง ตั้งอยู่บริเวณฝั่งซ้ายและฝั่ง
ขวาของถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 ชาวจีนจากปิ่นนังที่เข้ามาทำ
เหมืองแร่ในอำเภอหาดใหญ่เป็นผู้สร้าง**

หาดใหญ่สำเร็จสถาน... วิกคุณพระ... โรงภาพยนตร์หาดใหญ่... โรงภาพยนตร์แกรนด์... โรงภาพยนตร์โอเดียน
หลายหลากชื่อตามกาลเวลา และการพัฒนาต่อ ๆ มา ซึ่งสุดท้ายก็หาไม่แล้ว
(ภาพจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ สงขลา ภ.พจช.สข. (อ) 1.2/044)

การขยายตัวและการเติบโตของเมือง
หาดใหญ่ ก่อให้เกิด **ตลาดโคกเสม็ดขุน**
(บริเวณถนนเส้นท่าอนุสรณ์ ในปัจจุบัน) ซึ่งต่อมา
เปลี่ยนชื่อเป็น **ตลาดคุณนายเกษร** (สองเดาซี
ครับ ว่าคุณนายเกษรคือใคร... ท่านเป็นภรรยา
ของพระเสน่หามนตรีครับ) และถือได้ว่าเป็น

ตลาดแห่งแรกของเมืองหาดใหญ่ ได้ทำการฉลอง
พร้อมๆ กับการเปิดสถานีรถไฟหาดใหญ่ ต่อมา
ในปี พ.ศ. 2471 นายชีกิมหยง เข้ามาสร้าง
ตลาดถาวรขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ชื่อ **ตลาดกิมหยง**
(ชื่อที่รู้จักกันไปทั่วแดน ไครมาเที่ยวหาดใหญ่ไม่
ว่าสมัยไหนๆ หลังจากมีตลาดนี้แล้ว ถ้าไปไม่ถึง

ตลาดกิมหยงคงเซย่น่าดู) เมืองหาดใหญ่ขยายตัวมากขึ้น มีผู้คนเข้ามาอาศัยมากขึ้น มีการตัดถนนเพิ่มขึ้น ตัวเมืองหาดใหญ่ขยายไปทางทิศตะวันออก ประชาชนจากที่ต่างๆ โดยเฉพาะชาวจีนจากประเทศเพื่อนบ้านต่างก็หลั่งไหลเข้ามาตั้งบ้านเรือนและร้านค้าต่างๆ บริเวณถนนทั้ง 4 สาย

การสร้างโรงแรมที่พักและสถาบัน
บันเทิงเป็นกิจการสำคัญด้านหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ (และยังเป็นเช่นนี้จนถึงทุกวันนี้ในระดับหนึ่ง) นอกจาก โรงแรมซีพีต ของขุนนิพัทธ์จินนคร โรงแรมเคียนไถ่ และโรงแรมหยี้กั ที่ท่านขุนฯ ให้เพื่อนเช่า ดังได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้ ก็มี โรงแรมอาจิวไฮเตล โรงแรมรถไฟ โรงแรมนิปอน (เจ้าของเป็นชาวญี่ปุ่น) เป็นต้น ส่วนสถาบันบันเทิงในยุคแรกมีอยู่เพียงแห่งเดียว คือ โรงภาพยนตร์ของคุณนายเกษร ชาวบ้านในสมัยนั้นเรียกกันว่า **วิกคุณพระ** (ให้เดาอีก ว่าทำไมชื่อนี้...วิก แปลว่าโรงหนัง ส่วน คุณพระ ก็เป็นใครไปไม่ได้นอกจาก พระเสนทามนตรี สามีของคุณนายเกษร ครับ) สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2467 วิกนี้ตั้งอยู่บริเวณตลาดโคกเสม็ดชุน (ชื่อทางการแรกๆ คือ หาดใหญ่สำเร็จสถาน ต่อมาพัฒนาและเปลี่ยนชื่อเป็นโรงภาพยนตร์แกรนด์ และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงภาพยนตร์โอเดียน และสุดท้ายก็ไม่มีแล้วในปัจจุบัน) ต่อมานายชีกิมหยงได้สร้างโรงภาพยนตร์ขึ้นมาอีกแห่งหนึ่งชื่อว่า โรงภาพยนตร์คิงส์ (ตั้งอยู่เชิงสะพานใกล้กับตลาดกิมหยง หลังที่ว่างที่จอดรถ ตรงข้ามโรงแรมวีแอล ในปัจจุบัน) สร้างแบบเดียวกับโรงละครของฝรั่ง ซึ่งถือว่าทันสมัยมากในยุคดังกล่าว อ้อ...แล้วก็มีการสร้างวงเวียนน้ำพุในเวลาต่อๆ มาด้วย ว่ากันว่า ชาวเมืองแห่ไปดูยังกะมหรสพตอนเปิดใช้ใหม่ ๆ นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมด้านอื่นๆ เช่น การสร้างโรงเรียน คลินิกรักษาผู้ป่วย และธนาคาร เป็นต้น

วงเวียนน้ำพุขนาดใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2507

(ภาพจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ สงขลา ภ.ทจข.สข. (อ) 1.2/071)

การเจริญเติบโตของเมืองในยุคนี้ทำให้ทางราชการยกฐานะให้หาดใหญ่เป็น **สุขาภิบาลตำบลหาดใหญ่** เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2471

การพัฒนาต่อมาพร้อมความหนาแน่นของประชากรและกิจการการค้าที่เติบโตอย่างห้ามไม่อยู่ ทำให้ 7 ปีถัดมากระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกฐานะให้เป็น **เทศบาลตำบลหาดใหญ่** เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 ขณะนั้น เทศบาลตำบลหาดใหญ่มีเนื้อที่เพียง 4.4 ตร.กม. และมีประชากรประมาณ 5,000 คน

ต่อมาอีกประมาณ 13 ปี ก็มีการยกฐานะให้เป็น **เทศบาลเมืองหาดใหญ่** เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2492 แม้ขณะนั้นเทศบาลฯ จะยังมีเนื้อที่ 4.4 ตร.กม.เท่าเดิม แต่ประชากรได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณเกือบ 20,000 คน

ต่อมาได้มีการขยายเขตพื้นที่เทศบาลฯ ไปเป็น 8 ตร.กม. เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 โดยมีประชากรประมาณเกือบ 40,000 คน

และเมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2520 ได้มีการขยายพื้นที่เขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่เพิ่มขึ้นอีก 13 ตร.กม. รวมมีเนื้อที่เทศบาลฯ 21 ตร.กม. ขณะนั้นมีประชากรเกือบ 70,000 คน และจัดเป็นเทศบาลชั้น 1 มีความเจริญก้าวหน้า มีประชากรหนาแน่น เศรษฐกิจก้าวหน้าและขยายตัวอย่างรวดเร็ว

และในที่สุด เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2538 เทศบาลเมืองหาดใหญ่ ก็ได้รับการยกฐานะเป็น **เทศบาลนครหาดใหญ่**

ปัจจุบัน มีประชากรกว่า 160,000 คนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ และกว่า 360,000 คน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่

คลองอยู่ตะเภา ช่วงที่ไหลผ่านวัดมหิตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน)

การเจริญเติบโตของหาดใหญ่ มีปัจจัยเกี่ยวพันจากทำเลที่ตั้ง และทรัพยากร

ทำเลที่ตั้ง

หาดใหญ่มีทำเลที่ตั้งเป็นศูนย์กลางการคมนาคม ในอดีต การคมนาคมทางน้ำมีความสำคัญยิ่งสำหรับผู้คนบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และเป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปยังเมืองอื่นและต่างประเทศ คลองอยู่ตะเภาเป็นคลองที่มีน้ำลึก มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสันกาลาศีรีในอำเภอสะเดา ไหลผ่านตำบลต่างๆ ของอำเภอ

สะเดา เช่น ท่าโพธิ์ คลองรำ คลองแงะ เข้าเขตอำเภอหาดใหญ่ ผ่านตำบลพะตง ทุ่งลาน บ้านพรุ ควนลัง หาดใหญ่ คลองแห บ้านหาร แม่ทอม คูเต่า และออกสู่ทะเลสาบสงขลา รวมความยาวประมาณ 90 กม.

บริเวณคลองอยู่ตะเภาใกล้ๆ กับที่ว่าการอำเภอหาดใหญ่เป็นท่าเรือ **ท่าหาดใหญ่** เป็นตลาดนัดวันอาทิตย์ คลองอยู่ตะเภากลายเป็นเส้นทางการค้า การขนถ่ายสินค้า ตอนบนมีจุดค้าขายที่สำคัญคือ **ท่าแฉกรศรี-คลองรำ ท่าโพธิ์** ตอนล่างมีเรือขนส่งสินค้าจากชุมชนต่างๆ รอบ

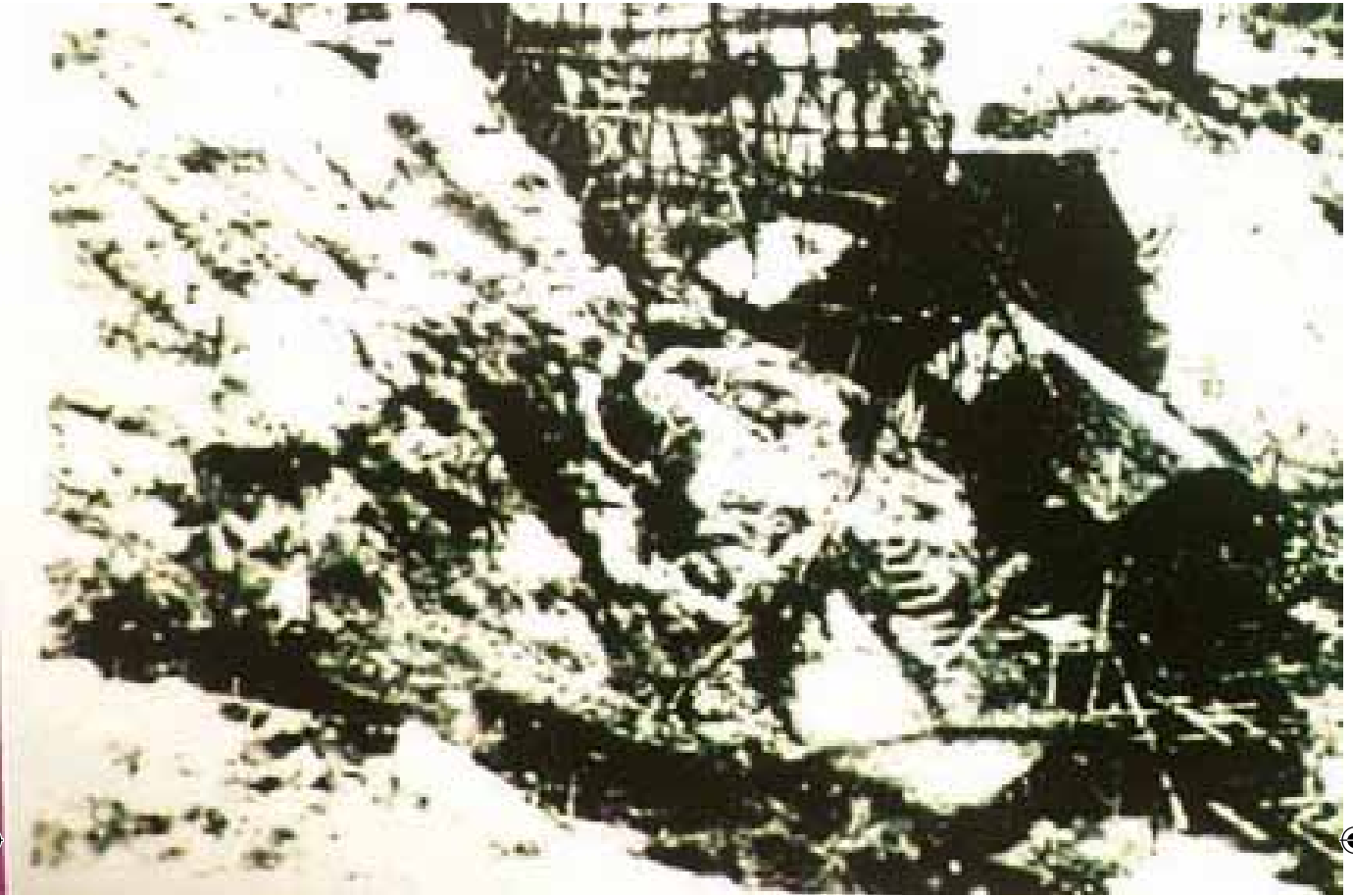

ทะเลสาบสงขลามาค้าขายที่ตลาดนัด ทำให้
หาดใหญ่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ

ต่อมา เมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายใต้
ผ่านชุมชนหาดใหญ่ ทำให้เป็นสถานีชุมทาง
รถไฟ โดยแยกเป็น 3 ทาง คือ **หาดใหญ่-
สงขลา** **หาดใหญ่-ปาดังเบซาร์** สุดเขตจังหวัด
สงขลาเพื่อเชื่อมต่อกับทางรถไฟรัฐเปอร์ลิสของ
ประเทศมาเลเซีย และ **หาดใหญ่-สุโขทัย-ลพบุรี**
สุดเขตแดนที่จังหวัดนราธิวาสเพื่อเชื่อมต่อกับ
ทางรถไฟมาเลเซียที่เมืองลันตู รัฐกลันตัน ทำให้
หาดใหญ่กลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคม

ทางรถไฟ สะดวกในการติดต่อกับมาเลเซียและ
สิงคโปร์

**นอกจากทางรถไฟ การพัฒนาการ
คมนาคมทางถนนก็เกิดขึ้นอย่างมาก** มีทาง
สายหลักคือ **ถนนไทรบุรี** เชื่อมสองฝั่งทะเลผ่าน
หาดใหญ่ ในปี พ.ศ. 2485 ทหารญี่ปุ่นสร้าง
สะพานข้ามคลองอยู่ตะเภาตรงข้ามที่ว่าการ
อำเภอฯ ซึ่งติดกับตลาดนัดหาดใหญ่เดิม ทำให้
การสัญจรทางบกระหว่างอำเภอหาดใหญ่และ
จังหวัดใกล้เคียงทำได้รวดเร็วขึ้น การสัญจรทาง
น้ำและการค้าริมน้ำจึงถูกลดความสำคัญลงไป

เหมืองแร่บริษัทนิพัทธ์และบุตรจำกัด ตำบลท่าช้าง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2478
(ภาพจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ สงขลา ภ.ทจข.สข. (อ) 1.2/018)

ทรัพยากร

รอบ ๆ **หาดใหญ่** **อุตสาหกรรม**ไปด้วย **แหล่งแร่ดีบุกและวุลแฟรม** เช่นที่ตำบลน้ำน้อย ฉลุง ทุ่งตำเสา นาทม่อม ท่าช้าง ทุ่งขมิ้น ทุ่งพระเคียน และพรเตาะ แต่แหล่งแร่ส่วนใหญ่อยู่ในที่กันดาร ประชาชนในพื้นที่มีน้อยและไม่มีความรู้เรื่องแร่ และที่สำคัญคือการทำเหมืองต้องใช้เงินทุนสูง ผู้ที่เข้ามาทำเหมืองส่วนใหญ่จึงเป็นชาวจีนจากประเทศเพื่อนบ้านทางใต้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์การทำเหมืองแร่ เช่น **นายซีจื้อถิ้น** และ**นายซียุกซาน** (บิดาของนายซีกิมหยง) เข้า

มาตั้ง **บริษัทเถ้าเหยียนกงสี** ทำการขุดแร่ดีบุกและแร่วุลแฟรม ที่บ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา ชุนนิพัทธ์จันทนคร ทำเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรมที่บ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา และที่บ้านหนองขวน ตำบลท่าช้าง ในนาม **บริษัทนิพัทธ์และบุตร** พระยาอรุณกระวีสุนทรทำเหมืองแร่ที่บ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา และบ้านเขาแก้ว ตำบลฉลุง ส่วนฝรั่งที่เข้ามาทำเหมืองแร่ ก็มีทั้งอังกฤษ ออสเตรเลีย และฮอลันดา (เนเธอร์แลนด์) เช่น **บริษัทสงขลาไนโลเอบลิตี** ทำเหมืองแร่ที่บ้านดินลาน ตำบลท่าช้าง ปัจจุบันอยู่ในอำเภอบางกล่ำ **บริษัทหาดใหญ่ทิน** ทำเหมืองแร่ที่ ตำบลฉลุง

**ตลาดโลก จึงได้นำพันธุ์ยางกลับมาปลูกที่เมือง
กันตัง จังหวัดตรัง เป็นต้นแรกของประเทศ**

ปี พ.ศ. 2444-2476 รัฐบาลให้การสนับสนุนการปลูกยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจในภาคใต้ และมีนโยบายเปิดพื้นที่สองข้างทางรถไฟสายใต้ เปิดโอกาสให้คนจีนผู้สร้างทางรถไฟมีสิทธิเช่าที่ร่วมกับคนไทยทุกประการในการถือครองที่ดิน โดยเฉพาะจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ จนจรดชายแดนมาเลเซียเพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของอังกฤษ ซึ่งขณะนั้นได้แสดงท่าทีสนใจอย่างเปิดเผย ส่งผลให้กลุ่มชาวจีนที่มีทุนรอนเข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำสวนยางบริเวณสองข้างทางรถไฟจำนวนมาก เช่นที่บางกล้า ควนลัง บ้านพรุ พะตุง คลองแงะ และพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอสะเดา สวนยางขนาดเนื้อที่หลายพันไร่มี เช่น สวนยางนายชินปิ่นจีน ที่ตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล้า สวนยางขนาดหมื่นๆ ไร่มีเช่น สวนยางของนายทุนจีนและผู้รับเหมาสร้างทางรถไฟสายใต้ ที่ได้ระดมทุนจากอินโดนีเซียและปีนัง เข้ามาตั้งบริษัท The Jeng Jeng Plantation Company ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างอำเภอหาดใหญ่กับบ้านคลองแงะ และสวนยางของบริษัท The Wae Chang Yen Plantation Company ในเขตรอยต่อตำบลปาดังเบซาร์กับอำเภอสะเดา

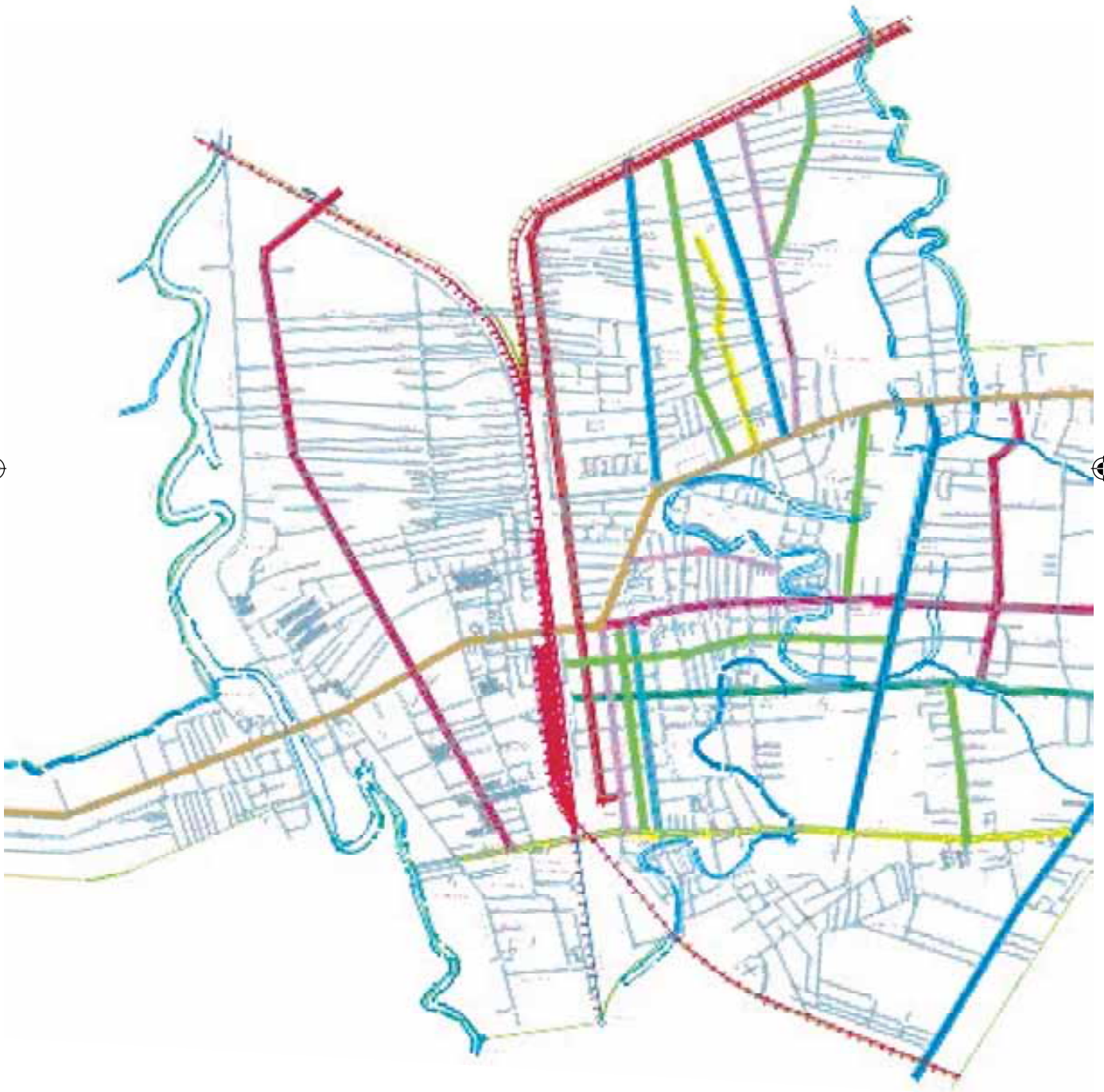
และ บริษัทตะกั่วป่าแวลเลย์ ทำเหมืองแร่ที่บ้านคลองปอม ตำบลบ้านพรุ และมีการนำเรือชุดแร่มาดำเนินการด้วย เป็นต้น ทำให้หาดใหญ่เป็นศูนย์กลางตลาดแร่ของภาคใต้ เพื่อส่งต่อไปยังประเทศสิงคโปร์

ทรัพยากรอีกประเภทหนึ่งคือ **ยางพารา** ปี พ.ศ. 2439 เมื่อคราพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสชวา (อินโดนีเซีย) ได้มีขุนนางผู้ใหญ่ตามเสด็จด้วยหลายท่าน รวมทั้ง **พระยารัชฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี** ซึ่งได้ไปเห็นการทำสวนยางพาราเป็นครั้งแรก และได้ทราบข่าวคุณค่าของยางพาราในฐานะสินค้าออกอันเป็นที่ต้องการของ

การมีผู้สนใจอาชีพการทำสวนยางพารามาก ทำให้เศรษฐกิจภาคใต้เริ่มเปลี่ยนไปเป็น **เศรษฐกิจเพื่อการค้า** รัฐบาลก็ให้การสนับสนุนชาวสวนยางพารามาก ได้จัดตั้งสถานีการยางคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ ขึ้นในปี พ.ศ. 2492 เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับยางพารา เช่นการพัฒนาพันธุ์ยางพารา และมีโครงการสงเคราะห์ทุนการปลูกยางพารา เป็นต้น

ตั้งผีเสื้อเรือเรียงรอง แม่แพกพองธุรกิจจอนันต์

เกิดชุมทาง (รถไฟ) ก็แล้ว ขยับขยายกว้าง ก็แล้ว

ถึงตอนนี้เหลือ 2 วิธีสุดท้ายตามที่จั่วหัวเรื่องไว้ ท่านผู้อ่านบางท่านคงเริ่มคิดจะถามแล้วว่า แล้วเรื่องนี้ไปเกี่ยวข้องกับผีเสื้อได้อย่างไร และธุรกิจอันนี้มันเป็นเช่นไร หรือเป็นเพียงคำสัมผัสโก้โก้

ถ้าท่านกวาดสายตาพิจารณาแผนที่เมืองหาดใหญ่ ท่านอาจเห็นเหมือนกับที่ **เสสาบเรา** เห็น **เราเห็นผีเสื้อครับ** แกนตัวผีเสื้อในแนวเหนือใต้คือสถานีรถไฟและทางรถไฟ ปีกผีเสื้อด้านซ้ายประกอบจากทางรถไฟที่มาจากพัทลุงทางตะวันตกเฉียงเหนือและคลองอู่ตะเภาในแนวเหนือใต้ที่อยู่ทางด้านตะวันตก ส่วนปีกผีเสื้อด้านขวาประกอบจาก**ทางรถไฟที่เคยใช้วิ่ง** ระหว่างสงขลา-หาดใหญ่ กับคลองเตยและแนวถนนกาญจนาภิเษกทางด้านตะวันออก **ท่านผู้อ่านว่า เหมือนมั๊ยครับ?**

เอาละครับ เหมือนไม่เหมือนเมื่อดู **ทางกายภาพ** ก็ไม่สำคัญ สำคัญที่ **เสสาบเรา** จะเปรียบเทียบว่าเมืองหาดใหญ่เหมือน **ตั้งผีเสื้อ** **เรือเรียงรอง** เมื่อพินิจ **ทางมโนภาพ** ว่าอย่างไรมากกว่า

คือจ้ครับ ฝีมือเนี่ย เกิดจากตัวหนอน และดักแด้ครับ เมืองหาดใหญ่ตอนแรกก็เป็น หนอนเป็นวันอยู่ที่อยู่ตะเภาะ แล้วก็ขยับลงมาฟัก เป็นตัวที่โคกเสมีตซุนร่วมกับเพื่อนๆ หมู่บ้านอีก 7 แห่ง (ตกลงมี 1 ลิงห์กับ 7 เลือ) จากนั้นพอ รถไฟมาถึง ก็ลืมตาออกมาจากดักแด้ เริ่มขยาย ชายถนน เริ่มขยับขยายปีก แล้วตอนนี้ก็ขยายปีก ใหญ่ขึ้นๆ ครับ สยายปีกมาเกือบร้อยปีแล้ว ที่ แรกก็ขยับขยายชายถนนจากสถานีรถไฟชุมทาง หาดใหญ่มาทางตะวันออกมาทางเขาคอหงส์ พอ เริ่มจะชนเขาคอหงส์ก็หันกลับไปขยับทางตะวันตก กลับไปหาดลองอยู่ตะเภาะอีกครั้งหนึ่งหลังจาก ที่ลืมมานานว่าเคยเป็นทางน้ำสำคัญในอดีต หาดใหญ่ใน ก็เลยกลับคึกคักขึ้นมาหลังจากเงียบ เห่งมานาน รถไฟก็ค่อยๆ ลดบทบาทลง รถยนต์ก็เริ่มเต็มถนนหนทาง เครื่องบินก็เริ่มบิน ว่อน เริ่มส่งเสียงหวนกวหูชาวบ้าน

ฝีมือที่แข็งแรงตัวนี้ เริ่มโบยบินแล้วครับ

จุดอ่อนของผีเสื้อก็มี คืออะไรหลายท่าน คงทราบ ที่แน่ๆ คือ ผีเสื้อบอบบางมากครับ ครับ...มันแข็งแรงบินได้...แต่มันบอบบางครับ ขณะนี้ ผีเสื้อเรือเรือรองตัวนี้ เกือบเป็นผีเสื้อ ผู้ใหญ่เต็มตัวแล้ว **ความเจริญ** หรือถ้าจะใช้คำให้ ถูกความหมายมากกว่า คือ **การพัฒนา** ก็มาถึง จุดที่ควรต้องมานั่งทบทวนแล้ว เราได้คุยเหง้า ทำวที่มา และตอนนี้ควรต้องเริ่มถามหาที่ไปบ้าง **หรือจะปล่อยให้ห้องใหม่แห่งลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา** ที่แม้จะเกิดช้ากว่าแต่เติบโตมากกว่าเร็ว กว่าพี่ใหญ่ท่านอื่น เติบโตต่อไปตามยถากรรม ครับ ถ้าเช่นนั้นก็ต้องระวังนะครับ เพราะ **การ เติบโตไม่หยุดในบางจุดขององคภาพพ ภาษา แพทย์ภาษาหมอเขาเรียกว่า มะเร็ง** ครับ

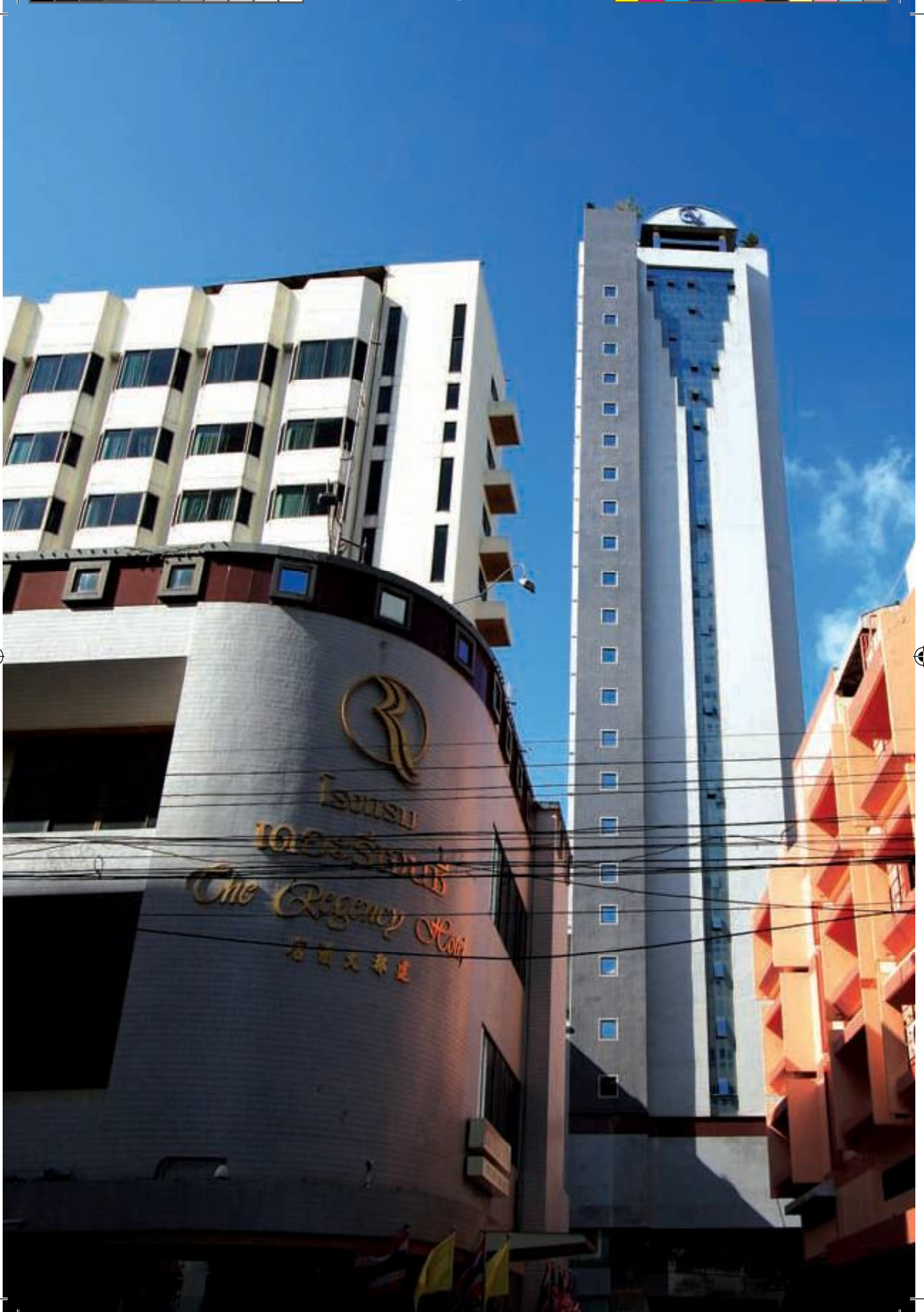
เรามาดูความบอบบางในเรื่องเหมืองแร่ก่อน จำได้นะครับ ว่าหาดใหญ่มีเหมืองแร่เราชุกกันใหญ่เลย ทั้งแร่ดีบุก แร่ลวดแฟรม และตอนนั้นก็ทำรายได้ดีด้วย **ไม่มีอะไรเสียหายมากครับ** เพราะโชคดีที่เราไม่ได้ชุกกันต่อแบบทำลายสิ่งแวดล้อมตะบึ้นตะบัน **เราหยุดทันครับ** เรารู้จักไปทำอย่างอื่น เช่น ไปทำสวนยางพารา แต่สวนยางก็ทำลายสิ่งแวดล้อมเหมือนกันนะ **ครับ** จากป่าเสม็ด จากป่าเขา เราเปลี่ยนมาพัฒนาพืชเชิงเดี่ยวพันธุ์นี้เพื่อแลกกับเศรษฐกิจเพื่อแลกกับเงินตรา ความหลากหลายทางชีวภาพของธรรมชาติถูกรบกวนมากขึ้น ๆ ถูกทำลาย พื้นดินถูกกัดเซาะง่ายขึ้น น้ำที่ปกติไม่ท่วมสวนยาง ตอนนี้อย่างที่ท่วมแล้วเวลาน้ำมา เพราะไปปลูกในที่ลุ่ม แล้วตอนนี้ก็จะมีที่ใหม่เหลือให้ไปทำสวนยางอีกแล้วด้วย

ทีนี้เราก็รู้จักไปทำธุรกิจอื่น แม้ธุรกิจแรกๆ จะไม่ค่อยสวยนักในสายตาของกฎหมาย เช่น **ธุรกิจของไม้ต้องเสียภาษี** (คำที่เพราะๆ ของ **ของหนีภาษี**) **ธุรกิจผีเสื้อราตรี** (คำเพราะๆ ของ **นางโลม**) เป็นต้น แต่ก็ทำให้การค้าคึกคักมาก และ **แม่แมงมองธุรกิจจอนันต์** ไปอย่างไพศาล ถัดจากธุรกิจโรงเตี๊ยมที่ได้เริ่มต้นไว้ **ริมทางรถไฟในสมัยแรกๆ** ก็เกิดธุรกิจทั้งดงมากขึ้นมากมายเหลือคณานับ เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจการศึกษาและการให้การศึกษา ฯลฯ และธุรกิจอื่นๆ ที่รองรับธุรกิจเหล่านี้ เช่น ธุรกิจการเงินการธนาคาร ธุรกิจการรักษายาบาล

ตลาดกิมหยงยามเช้า

แต่ ธุรกิจ
หลายอย่างที่เป็นอยู่
ขณะนี้ก็บอบบาง
บอบบางตั้งผีเสื้อ ไม่เชื่อ
ก็ลองทบทวนดูซิครับ
ระเบิดลงมาที่ โรงแรมก็
ว่างที่ การเดินทาง การ
ขนส่งก็ชบเซาที่ ร้าน
อาหารก็เจียบเหงา
ที่..ชวดเซทกคะเมน
ตีลังกาต่อทอดกันเป็น
โดมิโนเลยครับ กว่า
จะ
ลุกขึ้นได้ใหม่แต่ละครั้ง
ทำเอาหลายคนใจหาย
มาคิดดูแล้ว ประเทศ
เพื่อนบ้านเรา อย่าง
มาเลเซีย สิงคโปร์ ที่ไม่มี
ปัญหาเรื่องความไม่
ปลอดภัยเหมือนกับเรา
ก็ยังคงคิดหาทางไปทำ
ธุรกิจอื่นนอกเหนือจาก
การท่องเที่ยวเลย
เช่น ไปผลิตอุปกรณ์
การสื่อสาร อุปกรณ์
อิเล็กทรอนิกส์ ไปขาย
ความรู้ความชำนาญที่
ต้องใช้วิชาการมากขึ้น
โดยเฉพาะกับต่างชาติ

นอกจากนี้ ธุรกิจนั้น
ไม่ได้เป็นปัญหาครับ **ปัญหาคือ**
สิ่งแวดล้อมไม่มั่นคงครับ ช้ำร้าย
ธุรกิจหลายอย่างก็เร่งการทำลาย
สิ่งแวดล้อมด้วย จากธุรกิจชุมชน
ที่เรียบง่ายตามสไตล์ชาวบ้าน
ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
เลี้ยงสัตว์ และกิจการค้าเบื้องต้น
คือแลกเปลี่ยนสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น
กับชุมชนอื่นๆ พอประมาณ **หลาย**
ธุรกิจปัจจุบัน กลีบกลายเป็น**ธุรกิจ**
เพื่อกอบโกยกำไร **เพื่อความร่ำรวย**
และไม่มีพื้นฐานความพอเพียงโดย
เฉพาะกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สุดท้าย ถ้าธุรกิจและ
ประชากรเปรียบดังดอกไม้ สิ่งแวดล้อม
ก็เปรียบเสมือนกระถางดอกไม้ครับ
ถ้ากระถางใหญ่หน่อยก็ปลูกดอกไม้
ได้มากหน่อย กระถางเล็กหน่อยก็
ปลูกดอกไม้ได้น้อยหน่อย ปัญหาคือ
กระถางเราใหญ่ได้แค่ไหน หรือ **เรา**
อยากให้กระถางเราใหญ่แค่ไหน
ตอนแรกๆ เรามีกระถางเทศบาล
4.4 ตร.กม. มีดอกไม้ร้อยดอกพันดอก
ต่อมาเรามี 8 ตร.กม. มีดอกไม้เป็น
หมื่นดอก ต่อมาเราเพิ่มอีก 13 เป็น
21 ตร.กม. มีดอกไม้เป็นแสนๆ ดอก
ต่อมา มีกระถางเทศบาลอื่นๆ
รายรอบอีกหลายกระถาง ต่อไป
เรามี....(ช่วยเขียนต่อเอาเองครับ
อนาคตอยู่ในมือพวกเราแล้ว)

เส้นทางรถตู้ชีวิต บนท้องถนนที่สับสนวุ่นวาย
รอยยิ้มพิมพ์ใจ ยังมีอยู่สำหรับชาวทาดใหญ่

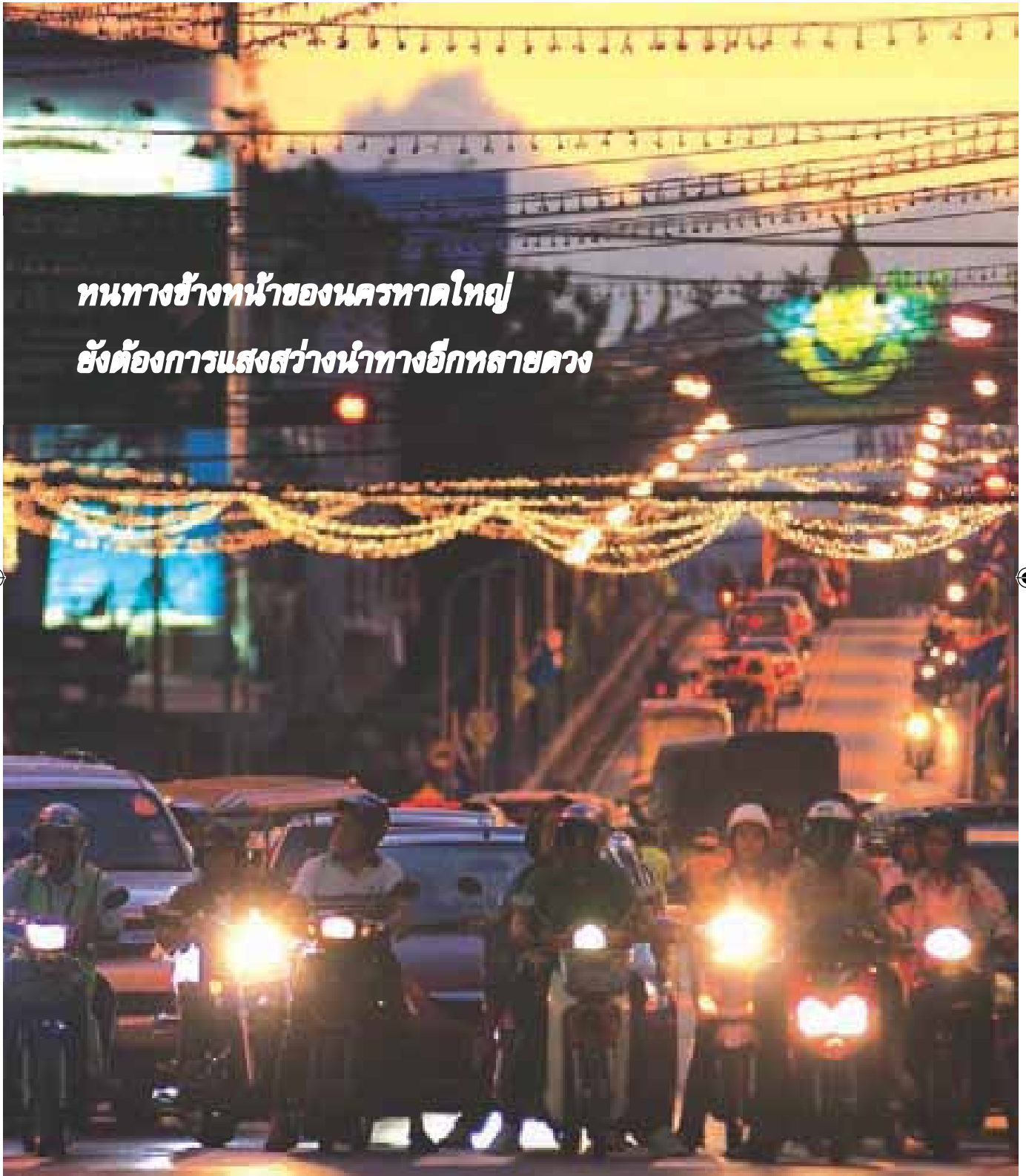

เราอยากเห็นน้องใหม่แห่งลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลา เด็บโตเป็นตั้งกรุงเทพมหานคร
ที่มีดอกไม้สีต่างๆ ล้านดอกหรือไม้ นี่คงเป็นปัญหา
ที่ชนรุ่นหลังอย่างเราต้องริเริ่มมาขบคิด
มาทบทวนหนทางที่ได้เดินมา มาวิเคราะห์
หนทางที่กำลังจะเดินไป มาทบทวนบทบาท
หาที่ใหญ่ ว่าผีเสื้อตัวนี้ ทำอย่างไรถึงจะไม่
บอบบางจนเกินไปนัก ทำอย่างไรถึงจะไม่ดูดซับ

และทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมากเกินไปนัก
ทำอย่างไรถึงตัวจะไม่โตนัก ทำอย่างไรถึงไม่มีการ
โตแบบระเบิด และทำอย่างไรจึงจะได้ช่วย
พัฒนาชุมชนอื่นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้มีส่วน
ช่วยกระจายความรู้ กระจายความเจริญ
กระจายประชากร ได้เป็นแม่แบบที่ชุมชนลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลาได้ถือเป็นแบบอย่างด้วยความ
ภาคภูมิใจ

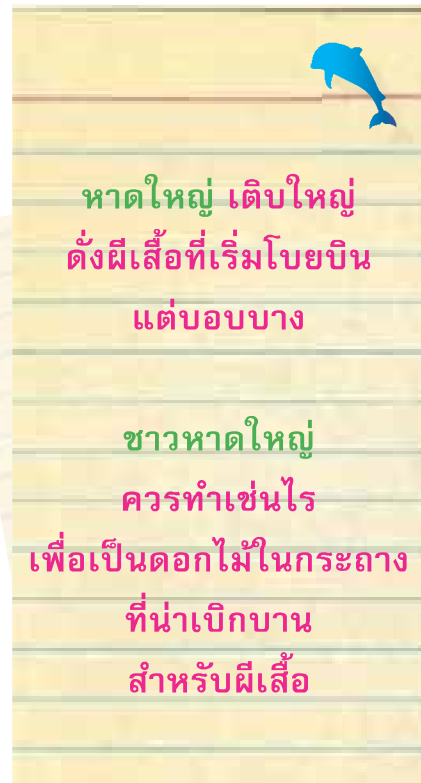
**ถนนทางช้างหน้าของนครทาดใหญ่
ยังต้องการแสงสว่างนำทางอีกหลายดวง**

เลสาบเรา ขอเริ่มเป็นผู้สะกิดใจท่านผู้
อ่านในฉบับนี้เท่านี้ก่อน ด้วยความหวังว่า จะมีผู้
เข้าร่วมทบทบจนทบพาทหาตใหญ่กันมากขึ้น
โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ที่มีความรู้ ผู้ฉลาดคิด ผู้เก่ง
ปฏิบัติ นักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมือง
ระดับชาติ ผู้คัดท้ายรัฐนาวา

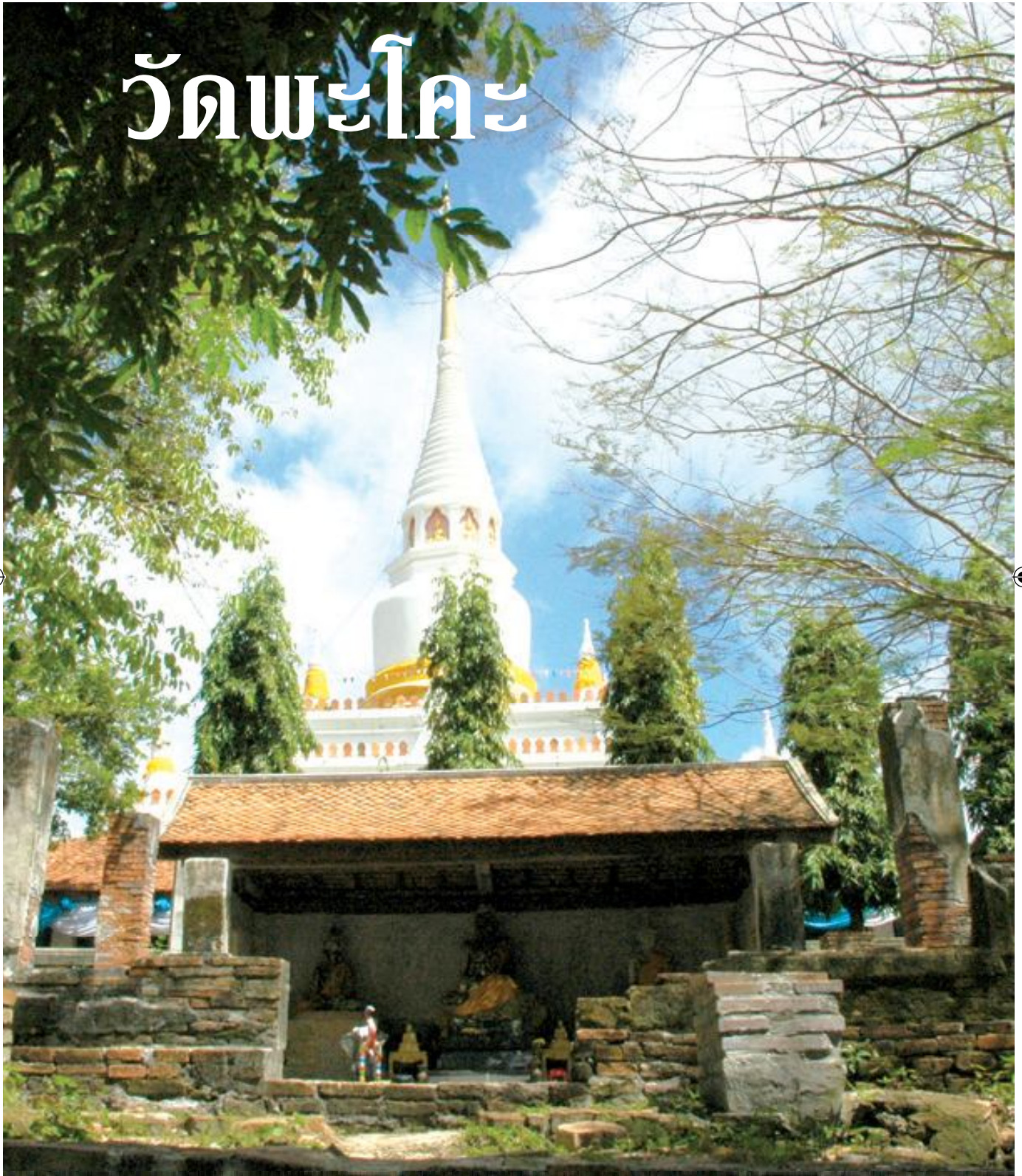
รวมทั้งประชากร ชนลุ่มน้ำฯ ทุกท่าน
ที่เมืองใหญ่แห่งนี้ตั้งอยู่

เพราะท่าน
ก็เป็นผู้ถือหุนท่านหนึ่งด้วย

หาตใหญ่ เดิบใหญ่
ตั้งผีเสื้อที่เริมโบายบิน
แต่บอบบาง

ชาวหาตใหญ่
ควรทำเช่นไร
เพื่อเป็นดอกไม้ในกระถาง
ที่นำเบิกบาน
สำหรับผีเสื้อ

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะ

ด้านตะวันออก บนคาบสมุทรสทิงพระ เป็นแหล่งที่มีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างยุคต่างสมัยจำนวนมาก หลักฐานระบุว่าดินแดนแถบนี้บางแห่งเคยเป็นศูนย์กลางชุมชนขนาดใหญ่ที่ผ่านความเจริญมาแล้วยาวนานนับพันปี

สทิงพระ (มีผู้แปลความหมายว่า **พระที่อยู่ริมน้ำ**) เป็นชุมชนที่เจริญรุ่งเรืองที่สุดแห่งหนึ่งในอดีตบนคาบสมุทรแห่งนี้ (คาบสมุทรปัจจุบันประกอบด้วยอำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร) มีการสันนิษฐานจากหลักฐานที่ถูกขุดค้นพบ และที่ปรากฏให้เห็นอยู่บ้างจนถึงปัจจุบันว่า สทิงพระ มีความรุ่งเรืองประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-15 วัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง ที่เป็นที่ยึดกันแพร่หลายในบริเวณนี้มีเช่น วัดพะโคะ วัดจะทิ้งพระ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม วัดทั้งสองในตัวอย่าง ไม่ได้อยู่ริมน้ำแน่ๆ โดยเฉพาะวัดพะโคะ ที่ตั้งอยู่ที่เนินของเขาลูกเดียวบนเนินสันทรายกลางทุ่งนา ชื่อเขาพิเพชรสิงห์ หรือเขาพิพัทธสิงห์ หรือเขาภิเพชรสิงห์ ตามแต่จะเรียกกันไป

คำขวัญ 3 ใน 6 ของอำเภอสทิงพระ ที่มีว่า **เมืองเก่าสองทะเล มนต์เสน่ห์นกน้ำ งามหาดมหาราชพระไสยาสน์ค่าล้ำ ผลิตผลต้นตาล ตำนานหลวงปู่ทวด** บ่งบอกความภาคภูมิใจ ในการเป็นเมืองเก่า 1, พระพุทธรูปที่เคารพนับถือที่วัดพะโคะ 1, และ พระสงฆ์ที่เคารพนับถือที่วัดพะโคะอีก 1 ดังนั้น **เสสาบเรา** ฉบับนี้จะเชิญชวนท่านไปรู้จักกับวัดพะโคะให้มากขึ้นอีกสักหน่อย อย่างไรก็ตาม ก็ต้องขอออกตัวว่าพวกเราไม่ใช่พหุสูต **ขอให้ท่านผู้อ่านพึงหูไว้หู** เปิดตาหนึ่งปิดตาหนึ่ง เพราะข้อมูลที่สืบค้นมาก็ค่อนข้างสับสนจนถึงกับขัดแย้งกันแล้วแต่ว่าใครเขียนใครแต่งไว้ และนี่ก็รวมทั้ง **เสสาบเรา** ด้วย ที่เราทำได้มากน้อยก็คือการพยายามใช้ภาษาไทยที่พอเข้าใจและอ่านง่ายกว่าของหลายๆ ที่ที่ไปสืบค้นมาบอกเล่าเท่านั้น

วัดพะโคะ (ชื่อที่หลายคนคงรู้จัก แต่คงอาจยังไม่รู้ว่าทำไมถึงมีชื่อเช่นนี้จนกว่าจะอ่านไปถึงตอนท้ายๆ) หรือ **วัดพระราชประดิษฐาน** (ชื่อที่สมัยนี้หลายคนอาจไม่รู้จัก แต่ก็พอเข้าใจได้ ว่าคงเป็นเพราะพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานมาให้ หรือเป็นวัดที่ประดิษฐานพระที่มีผู้เคารพนับถือมาก) ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เดิมมีชื่อว่า **วัดหลวง** (หลายคนอาจเคยได้ยินชื่อ**วัดดีหลวง**ที่อำเภอสิงหนครด้วย ชื่อนั้นเหมือนกัน แต่คนละที่คนละอำเภอ หลวงพ่อทวด หรือ หลวงปู่ทวด ที่ผู้คนมากมายเคารพนับถือที่วัดหลวงนี้ท่านก็ถือกำเนิดที่**ตำบลดีหลวง** อำเภอสิงหนคร และไม่ใช่**วัดดีหลวง**ที่อำเภอสิงหนคร) วัดพะโคะเป็นวัดโบราณ (โบราณมากจนมีการกล่าวว่า**พระชินเสน** -ใครใคร่รู้คงต้องไปค้นกันต่อว่าเป็นใคร - เป็นผู้สร้างราว พ.ศ. 500 ซึ่งก็แปลกตรงที่จะมี**วัดสำคัญ**ก่อนชุมชนสมัยรุ่งเรืองได้เช่นไร) และยังคงกล่าวต่อไปว่า พ.ศ. 840 พระยาธรรมรังคัล เจ้าเมืองพัทลุงหรือเมืองสทิงพาราณสี ได้เป็นพุทธศาสนูปถัมภกสร้างถาวรวัตถุขึ้นหลายอย่างเพราะเห็นความสำคัญของ**วัดพระพุทธบาท** (และก็แปลว่า**พระพุทธบาทที่วัด** ต้องไม่ใช่รอยเท้าของหลวงปู่ทวดตามที่ชาวบ้านบางคนเชื่อกันในภายหลังแน่ เพราะหลวงปู่ทวดอยู่ในสมัยอยุธยาตอนกลางประมาณพุทธศตวรรษที่ 22) และแล้วก็ผ่านไปอีกกว่าพันปีไปปรากฏหลักฐานในพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลั่นาวัดสมัยอยุธยาสำเนากรุงเก่า ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถแห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2148 -2153) ว่าด้วยการพระราชทานที่กลั่นาวัด และเรื่องกลั่นาวัดจังหวัดพัทลุง

การกลั่นาวัด เป็นเรื่องที่พระมหากษัตริย์พระราชทานอุทิศที่หลวงให้แก่พระรวมทั้งผู้คนชายหญิงเพื่อปรนนิบัติพระ ทำไร่นาเพาะปลูกพืชผลบนพื้นดินให้แก่วัด และถวายธรรณสงฆ์ ซึ่งคือการโอนกรรมสิทธิ์ไร่นาสาโทถวายเป็นของสงฆ์ เพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์เป็นปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีวิต เพื่อพระสงฆ์จะได้บำเพ็ญสมณธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

วัดพะโคะสมัยนั้น มีฐานะเป็นวัดหลวงที่สำคัญวัดหนึ่งในหัวเมืองพัทลุงฝ่ายปละท่าตะวันออก (ส่วนฝ่ายปละท่าตะวันตกคือบริเวณวัดเขียน วัดสทิง บริเวณโคกเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองพัทลุงเก่าสมัยอยุธยาตอนต้นในท้องที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) ซึ่งเป็นหัวเมือง 12 นักษัตริย์เมืองหนึ่งของนครศรีธรรมราช

หลักฐาน เรื่องการกลั่นาวัดใน**พระตำราบรมราชูทิศ**ในช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง กล่าวย้อนกลับไปสักร้อยปีเศษกลับไปยังสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ในช่วงประมาณกลาง พุทธศตวรรษที่ 19 ถึงพุทธศตวรรษที่ 21 ว่าได้มีชนเผ่าจากหมู่เกาะปลายคาบสมุทรมลายู (คงเป็นชาวอินโดนีเซียในปัจจุบันอย่างแน่นอน) ซึ่งเป็นกลุ่มชนชาวอิสลามที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางการทหาร การเดินทาง และการค้าขายกับชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะกับชาวอาหรับและชาวเปอร์เซีย ได้แล่นเรือขึ้นมาจากเหนือและเข้ามารุกรานปล้นสะดมชุมชนแถบคาบสมุทรสทิงพระหลายครั้ง **และในปี พ.ศ. 2057 สมเด็จพระเจ้าบรมราชาธิบติที่ 2 (พ.ศ. 2034-2072)**

ได้สร้างวัดพะโคะ ที่ชื่อว่า **วัดหลวง ชั่น** (โปรดเปรียบเทียบกับที่มีการอ้างถึงการสร้างวัดเมื่อ พ.ศ. 500 โดยพระชินเสน ก่อนสมัย สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ถึงพันห้าร้อยกว่าปี) และสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2091-2111) ได้พระราชทานที่กัลปนาวัด เรียกว่า **วัดพระราชประดิษฐาน**

ต่อมาในปี พ.ศ. 2141 ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2133-2148) วัดพระราชประดิษฐานและวัดวาอารามต่างๆ ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ถูกทำลายเสียหายจากการรุกรานโดยชนเผ่าชาวเกาะทางใต้ อีกวัดราชประดิษฐานได้ถูกปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ โดยในช่วงสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148-2153) ได้มีการบูรณะพระมาลิกเจดีย์ สูง 1 เส้น 5 วา โดยมีการพระราชทานยอดพระเจดีย์เหนือเบญจโลหะยาว 3 วา 3 คืบ ดังปรากฏหลักฐานในพระตำราที่กล่าวถึงข้างต้น **แต่ต่อมาก็ได้ถูกทำลายเสียหายอีก และได้รับการปฏิสังขรณ์กลับตึตั้งเดิมโดยหลวงพ่อทวดในเวลาต่อมา**

หลวงพ่อทวด หรือหลวงปู่ทวด

เมื่อเอ่ยถึง **หลวงพ่อทวด** หรือ **หลวงปู่ทวด** คนไทยหลายคนจะคิดถึง **วัดช้างให้ ที่อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี** แทบจะทันที และคนนอกกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นอกคาบสมุทรสทิงพระ น้อยคนจะรู้มากขึ้นว่า หลวงพ่อทวดที่มีรณภาพที่วัดช้างให้ เป็นหลวงพ่อบุรณะวัดพระราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) เมื่อกลางสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถแห่งกรุงศรีอยุธยา และจำพรรษาที่วัดนี้ต่อถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และสมเด็จพระเจ้า

ปราสาททอง จนท่านชราภาพ และเป็นที่เคารพสักการะของชาวพุทธในบริเวณนี้อย่างยิ่ง แต่เนื่องจากท่านเดินทางไปทั่ว จึงได้รับการเรียกขานชื่ออีกหลายชื่อ เช่น ท่านลังกา (ในคราวไปพำนักที่ไทรบุรี หรือรัฐเคดะห์ของมาเลเซียในปัจจุบัน) และท่านช้างให้ (เมื่อท่านไปจำพรรษาและมรณภาพที่นั่น) เป็นต้น

ปี พ.ศ. 2125 ในสมัยพระมหาดรรมราชาธิราช (พ.ศ. 2112-2133) เป็นปีที่ **พระราชมนูนิสามิรามคุณปรมาจารย์ (หลวงพ่อทวด) สมภพ** (หรือพูดง่ายๆ คือ ท่านเกิดเมื่อเกือบ 430 ปีก่อน ขณะอยู่ในช่วงสมัยการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2112 และก่อนที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจะกอบกู้เอกราชกลับมาได้ในปี พ.ศ. 2133) เมื่อท่านเจริญวัยพอจะเล่าเรียนหนังสือได้ บิดามารดาก็นำไปบวชเรียนอยู่วัดกุฎีหลวง (วัดตีหลวง) ชื่อว่า **เจ้าเนรปู้** ร่ำเรียนเขียนอ่าน โนม ก ข และขอมไทยจบแล้วจึงเรียนธรรมบทศาสนาต่อที่วัดสี่หยัง ต่อมา เจ้าเนรปู้ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ นามว่า **เจ้าสามิราม** ร่ำเรียนธรรมสืบไป ณ เมืองนครศรีธรรมราช

จากเมืองนครศรีธรรมราช **เจ้าสามิราม** ได้เดินทางด้วยเรือสำเภา เข้าไปยังพระนครศรีอยุธยา ขณะพำนักที่กรุงศรีอยุธยา มีเรื่องเล่าขานกันมาว่า มีชาวต่างประเทศเอาพระอภิธรรมเจดีย์แก้วมาทายเป็นปริศนา ให้ผู้มีความสามารถของอยุธยาแปล โดยทำว่า ถ้าแปลได้ จะถวายสิ่งของทั้งลำสำเภาให้ หากไม่เข้ายัดเมือง สมเด็จพระเอกาทศรถ (มีผู้ระบุชัดว่าเป็นท่าน และนับจากอายุของหลวงพ่อทวดขณะเป็นพระอริยสงฆ์ในช่วงนั้น ท่านจะมีอายุเพียง

ประมาณ 25 พรรษาเท่านั้น) จึงมีพระราชโองการประชุมสงฆ์ทั้งพระนครศรีอยุธยาเพื่อแปลปริศนาธรรม **แต่ไม่มีผู้แปลได้** ยกเว้น **เจ้าสามริราม** ราชทูตต่างประเทศจึงกราบไหว้เจ้าสามริราม พร้อมยกเอาสิ่งของในเรือสำเภากวายเป็นถวายแด่พระเจ้าอยู่หัวตามสัญญา พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม **สมเด็จพระราชมนัญ** พร้อมปลุกกุฎีถวายให้ ท่านรับครองเพียงสามวันแล้วคืนถวายกลับ แต่ขอพระราชทานที่กัลปนาเพื่อบูรณะศาสนสถานของวัดพระราชประดิษฐานให้คงเหมือนเดิมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งพระองค์ท่านก็ทรงพระราชทานให้

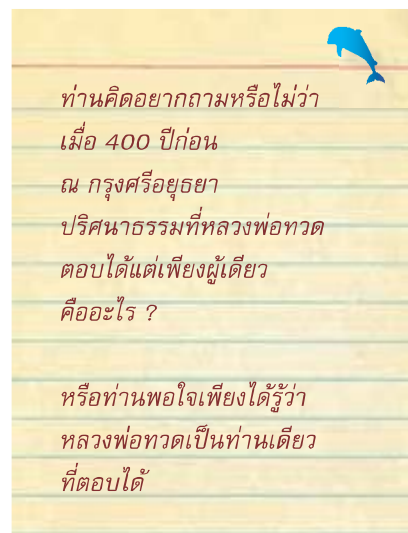
วัด พระราชประดิษฐานได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่จากของเดิม โดยมีศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นไปตามนิยมในสมัยนั้น พระมหากษัตริย์ผู้สร้างขึ้นที่ฐานรากเดิมบรรจุพระธาตุที่บรมมหาราชวังพระพุทธรูปเจ้าอยู่หัวพระราชทานมาให้ตามแบบอย่างพระศรีมหาธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบัน ส่วนฐานยังมีซุ้มและซ่างล้อมรอบอยู่ แต่กาลเวลาทำให้ส่วนองค์พระเจดีย์มีความชำรุดบ้าง

ขณะจำพรรษาอยู่ที่วัด พระราชประดิษฐาน หลวงปู่ทวดได้วางรากฐานความเจริญให้แก่วัด จนกลายเป็นศูนย์กลางของวัดอื่นในเขตเมืองพัทลุงฝ่ายตะวันออก มีเรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์และอภิญาแก่กล้าของท่านจนได้สมญาว่า **หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด** ดังเล่าสืบกันมาว่า **ขณะที่ท่านอยู่ชายทะเล** ใจสลดใคร่จะลงดี จึงจับท่านใส่เรือสำเภา ต่อมาเกิดความผิดปกติ คลื่นลมสงบ เรือแล่นต่อไปไม่ได้ วันเวียนอยู่ที่เดิม น้ำจืดที่มีอยู่ได้หมดลงหลวงปู่ทวดนึกสงสาร จึงแห่เท้าลงในน้ำ แล้ววกน้ำขึ้นล้างหน้าและดื่มกิน พวกโจรจึงลงดูบ้าง

เมื่อเห็นเป็นน้ำจืดจึงช่วยกันตักเอาไว้ แล้วกราบขอขมาโทษ นำท่านส่งขึ้นฝั่ง และขณะเดินทางหยุดพักเหนื่อย ท่านเอาไม้เท้าพิงไว้กับต้นยางหนุ่ม ต่อมาเมื่อขางนั้นเติบโตก็คดเอียงไม้เท่านั้นจนบัดนี้ขางนั้นถูกเรียกว่า “ขางไม้เท้า” ตำนานและความเชื่อ ทำให้มีผู้ยึดท่านเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นเครื่องโน้มนำสู่ความดีงามจากรุ่นสู่รุ่นสืบมา

ต่อๆ มา วัดพระราชประดิษฐานได้รับการบูรณะปรับปรุงอีกหลายครั้ง พระเจดีย์เดิมมีฐานข้างล้อมเพียงชั้นเดียว การบูรณะครั้งหนึ่งได้เสริมฐานขึ้นอีก 2 ชั้น รวมเป็น 3 ชั้น ทำให้พระเจดีย์เปลี่ยนทรวดทรงไป นอกจากนี้ ยังมีการสร้างพระเจดีย์เสริมขึ้นใหม่ตามมุมของฐานทั้ง 3 ชั้น และทำพระระเบียงรอบฐานองค์พระเจดีย์ประดิษฐานพระเวียงไว้อีกด้วย

ทั้งหมดที่กล่าวมา ยังไม่ถึงที่ที่จะอธิบายว่า ทำไมวัดนี้จึงมีชื่อว่า วัดพะโคะ เลย

หลวงพ่อทวดปางสมาธิ
LUANG PHO TUAD MEDITATION
高僧坐禅

สิ่งที่น่าสนใจที่วัดพะโคะ

หลักฐานระบุว่าวัดพะโคะเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมือง แต่กลับไม่ได้รับการบำรุงรักษาอย่างจริงจัง ผู้สูงอายุหลายท่านเล่าว่า เดิมวัดนี้มีโบราณวัตถุและศาสนวัตถุมากมาย แต่เนื่องจากวัดนี้มีความเจริญและเสื่อมหลายหน จนบางช่วงแทบจะเป็นวัดร้าง วัตถุเหล่านั้นจึงหายไปบ้าง มีผู้เห็นแก่ได้เก็บไปเป็นสมบัติส่วนตัวเสียบ้าง ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างมาก

สิ่งที่น่าสนใจที่วัดพะโคะมีหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นของเก่า และที่เป็นของใหม่ ของเก่า เช่น รอยพระพุทธรูป พระพุทธรูปไสยาสน์ ส่วนของใหม่ได้แก่ รูปจำลองสมเด็จพระเจ้าพะโคะ หรือสมเด็จพระเจ้าราชมนูีสามีราม ภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นภาพสอนหลักธรรม เป็นต้น

สิ่งที่น่าสนใจที่วัดพระโคะ ตามลำดับความเก่าแก่ มีดังนี้

รอยพระพุทธรบาท

วัดพระโคะได้สร้างมณฑปขึ้นสวมรอยพระพุทธรบาทบนยอด
เขาพะโคะไว้ และมณฑปนี้ยังเป็นที่ประดิษฐานรูปจำลองสมเด็จพระ
เจ้าพะโคะด้วย แต่ก่อน ชาวบ้านแถบนี้เชื่อว่ารอยพระพุทธรบาทนี้
เป็นรอยพระบาทพระพุทธรเจ้า แต่ต่อมากลับเชื่อว่าเป็นรอยเท้า
ของสมเด็จพระราชาชนู้นีสามีราม หรือของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำ
ทะเลจืด ความเชื่อและความศรัทธาเกี่ยวกับปาฏิหาริย์หลวงพ่อทวด
ทำให้ ชาวบ้านเบนศติความเชื่อเดิมมาเพิ่มปาฏิหาริย์ให้กับสมเด็จพระ
พระราชาชนู้นีสามีรามว่าเป็นพระโพธิสัตว์ศรีอาริยมตไตร (แต่
ประวัติศาสตร์ที่เล่าสืบขานกันมากลับขัดแย้งดังที่ได้กล่าวข้างต้น)

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระโอรสองค์ที่ ๓๖)
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคุณหญิงกษมา วรวรรณ ติสสปัญญานุช
 ราชบัณฑิต อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
 ดำรงตำแหน่งเลขาธิการมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก เป็นที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗
 - ซึ่งได้เดิมดำรงตำแหน่ง
นางสาวกษมา วรวรรณ ติสสปัญญานุช อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
 กระทรวงพาณิชย์
 เมื่อ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๗ ได้เป็น นายสุวิทย์ วิบุลยปาล
 อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
อาจารย์ธรรมบุญ ปุญญะวาร
 นายช่างศิลปกรรมชำนาญการ กรมศิลปากร นายช่างศิลปกรรม
พระครูสุนทรสิทธินิการักษ์ เจ้าอาวาสวัดพลึง

พระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอน)

กล่าวกันว่า พระพุทธรูปไสยาสน์ได้รับการก่อสร้างขึ้นพร้อมพระมาลิกเจติยีในช่วงปี พ.ศ. 2057-2111 หรือเสร็จก่อนที่หลวงพ่อทวดจะเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2125 แต่พระพุทธรูปนอนและเจติยสถานรอบกวนอยู่บ่อยๆ จนหลวงพ่อทวดได้มาปกครองและบูรณะในกาลต่อมา

พระพุทธรูปไสยาสน์มีขนาดยาว 18 ม. สูง 2.50 ม. เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลักษณะฝีมือช่างท้องถิ่น อยู่ในวิหารด้านทิศเหนือของพระเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ ประทับบรรทมหันพระเศียรไปทางทิศเหนือตามคตินิยมทางพุทธศาสนา **พระพุทธรูปไสยาสน์วัดพะโคะเป็นที่มาของชื่อวัดพะโคะ** กล่าวคือ พระนี้มิใช่ชื่อ **พระพุทธรูปโคตมะ** หรือ **พระโคตมะ** ครั้นต่อมาเสียงเพี้ยนเป็น **พระโคะ** และ **พะโคะ** ตามลำดับ

สำหรับหลวงพ่อทวดผู้ได้มาบูรณะปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปโคตมะนั้น ก็ได้รับสมญานามเป็น **สมเด็จพระเจ้าพะโคะ** ซึ่งอาจทำให้หลายคนสับสนพอสมควร **ก็ขอให้จดจำแบบนี้แล้วกันว่า พระพุทธรูปโคตมะ หรือ พะโคะ นั้น คือรูปพระพุทธรูปเจ้าในท่านอน หรือพระพุทธรูปไสยาสน์ ส่วนสมเด็จพระเจ้าพะโคะนั้นหมายถึงหลวงพ่อทวด และไม่ใช่พระพุทธรูปเจ้า** แม้จะใช้คำรวมว่า **พะโคะ** ก็ตาม และความสับสนอาจเกิดจากการมีผู้มีความเชื่อที่ หลวงพ่อทวด ก็คือพระพุทธรูปเจ้าพระโพธิสัตว์ที่มากำเนิดใหม่ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ก็เป็นไปได้

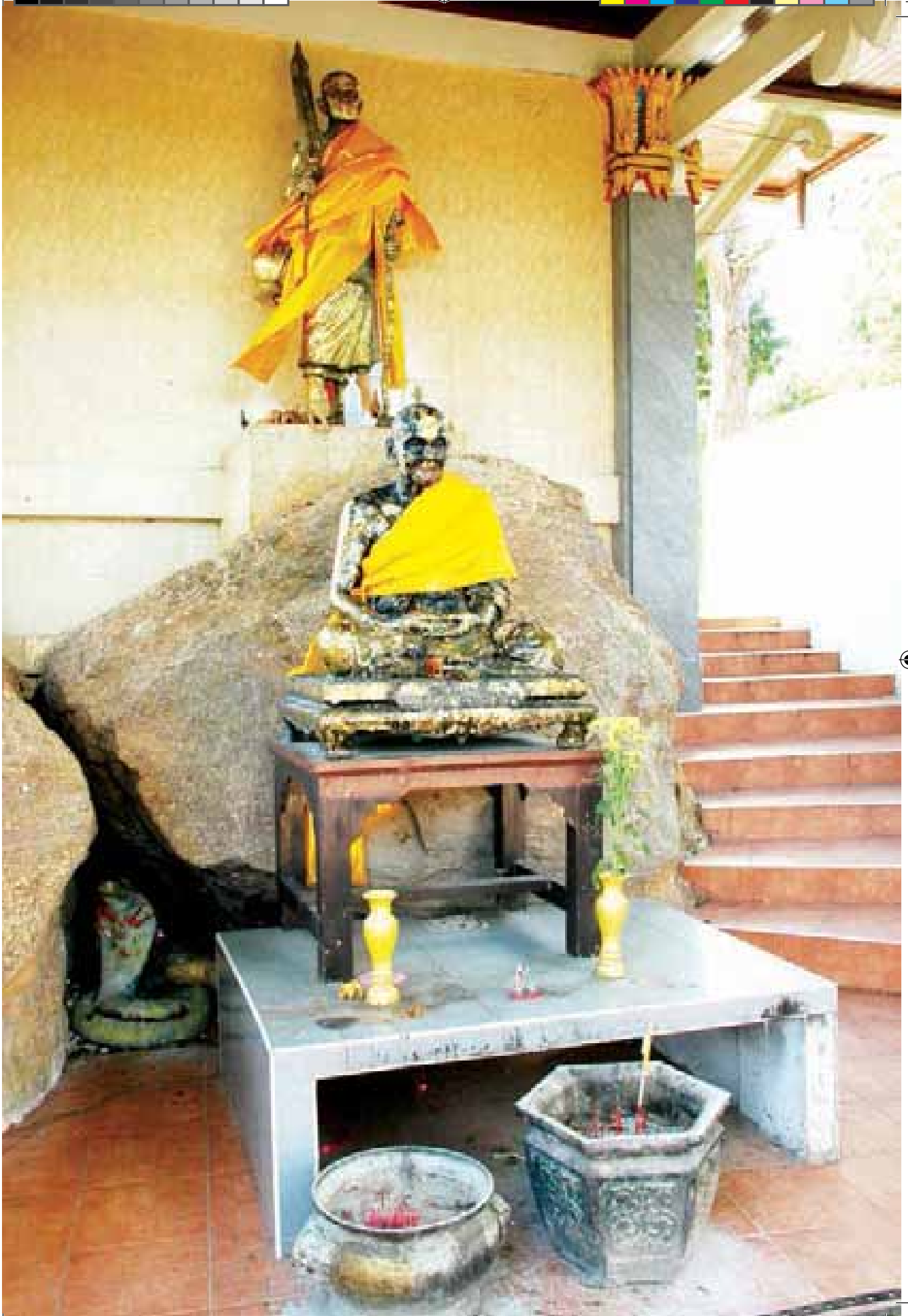
ก็ได้ทราบกันเสียที กว่าจะรู้จักตามอ่านเสียเหนื่อย ก็อย่างนี้แหละ ของดีต้องมาที่หลัง

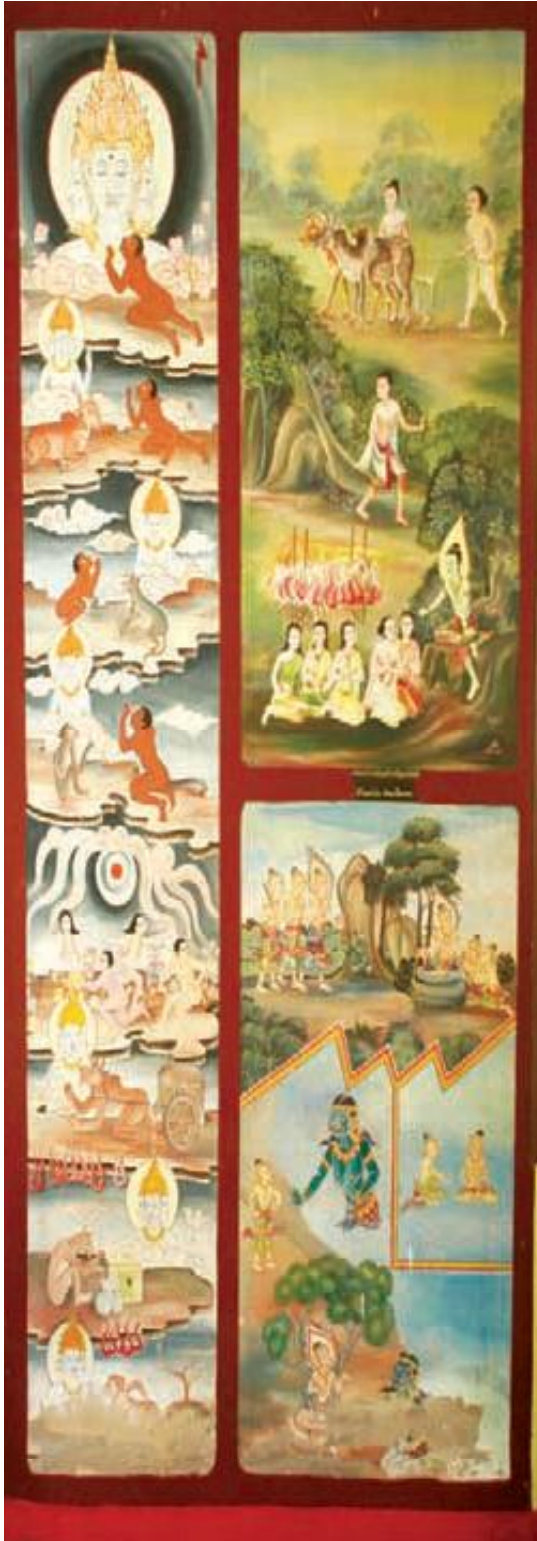

อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าพะโคะ (หลวงพ่อทวด)

รูปจำลองหล่อด้วยโลหะของสมเด็จพระเจ้าพะโคะรูปจำลองหนึ่งอยู่ในท่านั่งปางสมาธิ มีอู่ประสาธน์ และมีสัญลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าคือ ลูกแก้ว อยู่ในมือ รูปจำลองนี้อยู่ในมณฑปเดียวกับมณฑปปรอยพระพุทธรูปบาท สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2506 ที่วัดป่าต๋านี่สโมสร์ แล้วนำมาประดิษฐานไว้ในวัดพะโคะในปีเดียวกัน

ที่ชั้นบนของวัดพะโคะ มีมณฑปที่ประดิษฐานรูปจำลองอีกรูปจำลองหนึ่งของสมเด็จพระเจ้าพะโคะ ปางจาริกธุดงค์ เป็นรูปปั้นหล่อด้วยโลหะขนาดเท่าองค์จริง อยู่ในท่ากำลังเดินแบกกลด ถือไม้เท้า และสะพายบาตร ประดิษฐานอยู่บนแท่นหิน สร้างพร้อมมณฑปและประดิษฐานเมื่อ พ.ศ. 2515 โดยสภาจังหวัดสงขลา

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง

ในวัดพะโคะมีศาลาการเปรียญที่ต่างจากวัดอื่น ภายในมีภาพจิตรกรรม ที่เรียกว่า **ภาพปริศนาธรรม** เป็นภาพเขียนรุ่นใหม่ เขียนขึ้นราว พ.ศ. 2518-2519 โดยพระปัญญาที่ปะ พระวรศักดิ์ และพระดำรง จิตรกรคณะนี้ล้วนเป็นศิษย์จากสวนโมกขพลาราม ภาพปริศนาธรรมจึงอาศัยแนวความคิดจากท่านพุทธทาสภิกขุ

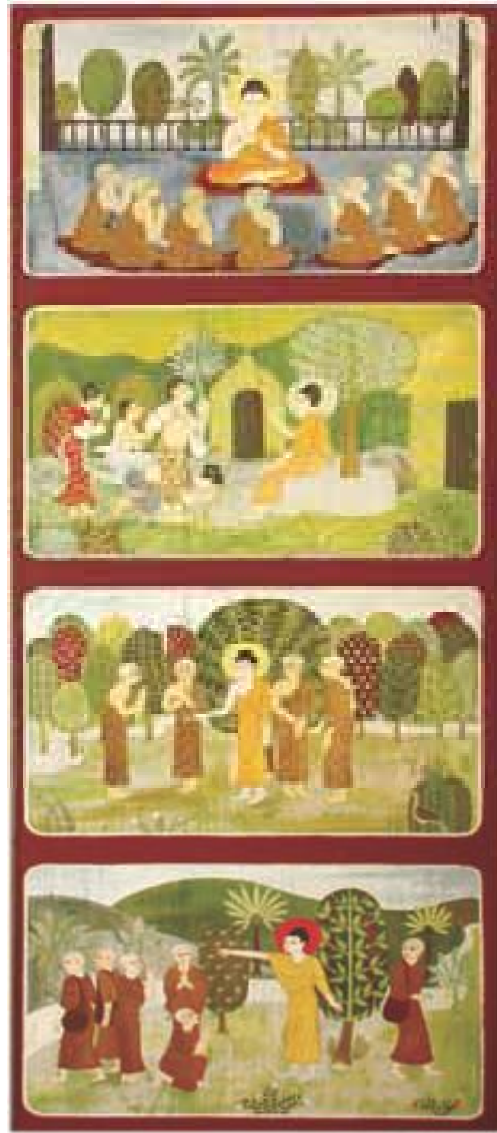
ลักษณะภาพจิตรกรรมฝาผนังในศาลานี้มีรูปแบบการเขียนและศิลปะหลายรูปแบบ แตกต่างจากฝีมือช่างสมัยเก่าที่พบในภาคใต้ เพราะภาพจิตรกรรมที่พบทั่วไปจะเป็นเรื่องทศชาติ หรือพุทธประวัติ แต่ **จิตรกรรมในที่นี้จะเป็นภาพชุด เช่น ชุดนิทานจีน ชุดนิทานชาดก ชุดภาพปริศนาธรรม** เป็นต้น ศิลปะการเขียนและการใช้สีเป็นแบบสมัยใหม่ มีการให้แสงเงาตามแบบศิลปะตะวันตก ภาพแต่ละชุดแบ่งเป็นกรอบๆ ขนาดต่างๆ กัน เป็นกรอบสี่เหลี่ยมบ้าง ใช้เส้นลื่นเทาซึ่งเป็นศิลปะไทยสมัยก่อนใช้เป็นเส้นแบ่งภาคสวรรค์กับมนุษย์มาทำเป็นกรอบบ้าง

ภาพจิตรกรรมทั้งหมดเน้นเนื้อหา มากกว่าศิลปะ คือต้องการแสดงข้อธรรมะ แต่ไม่ค่อยประณีตบรรจง อย่างไรก็ตาม ก็นับได้ว่าเป็นภาพที่มีค่าหาได้ยากยิ่ง

โดยสรุป วัดพะโคะมีความสำคัญมาแต่อดีต มีลักษณะ เป็น วัดกษัตริย์สร้าง เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมมหาธาตุ มี โบราณสถานที่มีคุณค่า ทั้งทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และ โบราณคดี เคยมีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านศาสนาและการ ปกครอง มีพระอริยสงฆ์ที่เป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศไทย คือหลวง พ่อทวด มาบูรณะปฏิสังขรณ์และจำพรรษาเมื่อประมาณ 400 ปี ก่อน คราวที่ชาวไทย ชาวใต้ และ ชนลุ่มน้ำ จะภาคภูมิใจใน ประวัติศาสตร์ ศาสนา อารยธรรมและวัฒนธรรม เป็นอย่างยิ่ง 🇹🇹

เรือโดยสารลำสุดท้าย ในทะเลสาบสงขลา

เรือโชคชัยเจริญ เรือโดยสารลำสุดท้ายในทะเลสาบสงขลา ขณะขึ้นคานเพื่อซ่อม

ความนำ

โลกปัจจุบันเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี มนุษย์ทำเรื่องที่เคยยาก ให้เป็นเรื่องง่ายไปเสียหมด ปัจจุบัน มนุษย์สามารถเดินทางได้เร็วไว การสื่อสารต่างๆ ก็ฉับไว ไปได้แม้นอกโลก

เหมือนคำที่พูดได้ยินคันทูชาวไทยภาคกลางว่า

ลัดมือเดียว เที้ยวจบแดน

ถึงวิมานแมนแดนสรวง บุกดวงดาว

แต่สำหรับชาวใต้ เราคุ้นกับบทหนึ่งตะลุงที่นายหนังสรุปเรื่องเพื่อให้รวดเร็ว รวดเร็ว เพราะมีเวลาจำกัด แต่บอกให้รู้ว่าเป็นการเดินทางรวดเร็ว คือ

เหาะเหินเดินอากาศ

เหยอที่หนึ่งถึงมาหน้าธานี ยอดนารีขึ้นเฝ้าเจ้าบุรินทร์

ในอดีต การเดินทางเป็นไปอย่างเชื่องช้า ผังด้วยอันตรายนานัปการ ทั้งจากธรรมชาติ และจากมนุษย์ที่จ้องจะเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม การเดินทางในอดีตนั้น เปี่ยมล้นด้วยมนต์เสน่ห์ และความหมายจากการได้สัมผัสกับวิถีชีวิตเพื่อนร่วมทาง วิถีชีวิตชุมชน และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่การเดินทางจะต้องผ่าน *ไม่ได้เป็นดังเช่นปัจจุบัน ที่แม้จะรวดเร็ว แต่บางครั้งระหว่างทางแทบจะไม่ได้สัมผัสกับอะไรเลย* การเดินทางในอดีตส่วนใหญ่เป็นการใช้ทั้งทางบกและทางน้ำ *การเดินทางทางน้ำนั้นช่วยลดภาระในการเคลื่อนย้ายของหนักและลดพลังงานในการขับเคลื่อนมากกว่าทางบก* ดังนั้น ชุมชนที่พัฒนาขึ้นในช่วงแรกๆ ส่วนใหญ่แล้วจะต้องอยู่ริมฝั่งน้ำ ตัวอย่างเช่น ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา *เมืองสทิงพระ ระโนด แหลมสน เขาแดง และบ่อยาง (อำเภอเมืองสงขลา) ที่อยู่ชายน้ำ ก็พัฒนามาก่อนเมืองหาดใหญ่ที่อยู่บนแผ่นดินที่มีทางรถไฟตัดผ่านในภายหลัง* เมืองปากพะยูนที่อยู่ชายน้ำ ก็พัฒนามาก่อนแม่ขีร์และตะโหมดที่มีทางรถยนต์ตัดผ่านในช่วงหลัง และเมืองลำปำที่อยู่ชายน้ำก็พัฒนามาก่อนเมืองพัทลุงที่มีทางรถไฟตัดผ่านในเวลาต่อมา เป็นต้น

การเดินทางทางน้ำ ไม่ว่าจะเป็นทางน้ำชายฝั่ง ทางน้ำในแผ่นดิน (แม่น้ำลำคลอง) และทางน้ำในทะเลสาบ จึงเป็นรูปแบบการเดินทางที่นิยมในอดีต **การเดินทางทางน้ำ** ที่ยาวไกลในสมัยก่อนจะเป็นการใช้เรือที่อาศัยกระแสน้ำและ แรงลมตามธรรมชาติ เช่นเรือสำเภา ส่วนที่เป็นการเดินทาง ที่สั้นกว่า โดยเฉพาะระหว่างชุมชนที่อยู่ในระยะใกล้กัน ก็จะใช้ เรือที่อาศัยกระแสน้ำ กระแสลม และโดยเฉพาะแรงงานผู้ใช้เรือ เช่น เรือพายและเรือแจว ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเครื่องจักรไอน้ำ ก็มีรถไฟสำหรับการเดินทางทางบก ส่วนการเดินทางทางน้ำก็มี เรือไฟ (เรือกลไฟ ที่ใช้เครื่องจักรไอน้ำ) ซึ่งต่อมาก็มีการพัฒนา ให้ใช้น้ำมันและเกิดเครื่องยนต์ รถยนต์ และเรือยนต์

เพียงเมื่อไม่นานมานี้ มีการเดินทางในทะเลสาบ สงขลาโดยเรือยนต์ วิ่งกันทั่วย่านน้ำ ทั้งเรือที่วิ่งรับส่งคนโดยสาร และเรือบรรทุกสินค้าระหว่างเมืองใหญ่กับชุมชนต่างๆ มากมาย ผู้เขียนก็ไม่แน่ใจว่าการจัดการเดินเรือโดยสารครั้งแรกในลุ่มน้ำ เลสาบน่าจะเป็นเรือไฟมากกว่าเรือยนต์หรือไม่ แต่จากการ สอบถามผู้เกี่ยวข้อง ไม่มีใครยืนยันว่ามีการใช้เรือไฟในการ เดินเรือในทะเลสาบสงขลา ทั้งเจ้าของเรือ นายท้ายเรือ คนขับ และอินทเนี้ย ที่ได้ไปสัมภาษณ์ ต่างก็พูดตรงกันว่า เรือทุกลำ ใช้เครื่องยนต์ชนิดเผาหัวทั้งหมด ส่วนเชื้อเพลิงคือน้ำมันซีไล์ และต่อมามีน้ำมันก๊าดมาใช้ด้วย

ผู้เขียนคิดว่า การเล่าเรื่องเรือโดยสารในเลสาบ โดยเฉพาะเรื่องเรือลำสุดท้าย จะทำให้ผู้อ่านได้ร่วมรับรู้ถึง เรื่องราวในอดีตที่ไม่นานมานี้ ก่อนที่จะถูกพลิกผันไปจนแทบจะ ไม่มีใครสมัยนี้จำได้ อันจะเป็นบันทึกสำหรับพวกเราในปัจจุบัน และชนรุ่นน้ำรุ่นต่อไป ว่าวิถีการเดินทางของผู้บุกเบิกเคยเป็น เช่นไร และเพื่อทบทวนว่าควรจะมีการดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป เช่นไรให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

อย่างไรก็ตาม ก่อนเข้าสู่เรื่องราวเรื่องเรือ ผู้เขียนคิด ว่า คงจะเป็นการดีหากจะได้พรรณนาถึงลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในตอนต้นสักหน่อย เพื่อนำสู่ความรู้ ความเข้าใจในสถานที่ แห่งนี้ ที่ที่เป็น **สายน้ำ สายใยแห่งชีวิต ของชนลุ่มน้ำทุกคน**

พรรณนาถิ่น เลบ้านเรา

ภาคใต้ของไทย ตั้งแต่ชุมพรไปจนใต้สุดที่นราธิวาส ตั้งอยู่บนคาบสมุทรที่ประกอบไปด้วยพื้นที่ที่เป็นภูเขา ที่ราบ และชายน้ำ ในภาคใต้ตอนล่างมีห้วงน้ำกว้างใหญ่ในแผ่นดิน เชื่อมต่อพื้นที่จังหวัดพัทลุง สงขลา นครศรีธรรมราช *ที่เรียกกันมาแต่โบราณว่า เล อันเป็นชื่อที่ใช้สื่อกันระหว่างคนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่รอบบริเวณดังกล่าว* ต่อมาห้วงน้ำแห่งนี้ได้มีชื่อในภาษาราชการว่า **ทะเลสาบสงขลา** *ก็ไม่แน่ใจว่าชื่อนี้เรียกกันมาตั้งแต่สมัยใด และใครเป็นคนตั้งชื่อ*

ต่อมาในยุคของการแก้ปัญหาทะเลสาบเมื่อไม่กี่ปีมานี้ ได้มีการขยายพื้นที่ “**เล**” ให้กว้างออกไปให้ครอบคลุมแผ่นดินที่รับน้ำสู่เล มีคำว่า **ลุ่มน้ำ** ช่างหน้า เรียกชื่อทางการว่า **ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา** คนสมัยนี้อ่านแล้วคงทันสมัยดี แต่สำหรับชาวบ้านทั่วไป ยังคงเรียกบริเวณถิ่นที่อยู่ชายน้ำว่า **เล** ตามด้วยชื่อสถานที่นั้นๆ เช่น **เลปากยูง (เลปากพะยูง) เลโนด (เลระโนด) เลปากบาง เลปากจ๋า เลเกาะยอ เป็นต้น**

พูดเรื่อง เล ก็คงต้องกล่าวถึงเลหลายที่ เช่น

- เลหลวง** ชาวบ้านจะหมายถึงทะเลหรือมหาสมุทรฝั่งอ่าวไทย
- เลนอก** ก็คือเลหลวงเหมือนกัน
- เลใน** หมายถึงเลสาบที่ถูกโอบล้อมโดยแผ่นดินจนเกือบรอบ
- เลน้อย** คือเลส่วนที่อยู่เหนือสุดของเลบ้านเรา

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยส่วนที่เป็นต้นน้ำ น้ำตก และโตนต่างๆ บนเทือกเขาบรรทัด มีที่ราบเชิงเขา ที่ราบชายฝั่ง ป่าชุ่มน้ำ หรือที่เรียกว่าโพระ (พรุ) หรือป่าชายเลน ลำคลองที่ไหลลงสู่เลส่วนมากจะไหลมาจากทิศตะวันตกบริเวณเทือกเขาในจังหวัดพัทลุงอันมี “เขาจันทร์” รวมอยู่ด้วย น้ำฝนจากเขาจันทร์และจากเทือกเขาบรรทัดจะไหลลงสู่เล ผ่านคลองต่างๆ เช่น คลองป่าพะยอม คลองท่าแนะ คลองนาท่อม คลองท่าเขียด คลองป่าบอน คลองพรุพ้อ คลองรัตภูมิ ส่วนน้ำฝนจากเทือกเขาสันกาลาคีรีจะไหลจากทางทิศใต้ชายแดนไทย-มาเลเซีย ลงสู่คลองอู่ตะเภา

อาทิตย์อัสดงที่ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา

สมบัติไทย มรดกเรา

*ผู้เขียนเป็นคนเกิดริมทะเลสาบบริเวณ
อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ได้เห็นเลบ้านเรา
ตั้งแต่เริ่มลืมหูลูกโลก และได้ไปเห็นทะเลของ
บ้านเมืองอื่นที่เรียกว่ากันว่าเป็นทะเลสาบมาแล้ว
หลายแห่ง ผู้เขียนขอสรุปว่า เลบ้านเราเป็นทะเล
สามน้ำหนึ่งเดียวในประเทศไทย เป็นหนึ่งในสิบ*

*ของเอเชีย และเป็นหนึ่งในร้อยของโลก เท่าที่ได้
พบมาหลายแห่งหลายประเทศ เลบ้านเราไม่เป็น
สองรองใครในเรื่องความสวยงามตามธรรมชาติ
น่าเสียดายว่า หลายคนที่อยู่รอบลุ่มทะเลสาบ
หรือเลบ้านเรา ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ไม่ใคร่รู้คุณค่า
ว่า สิ่งรอบกายที่เราได้อาศัยอยู่และหากินเลี้ยง
ชีวิตมาทุกวัน มีคุณค่ามหาศาล เป็นมรดก
ตกทอดมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย*

ถ้าจะให้ท่านเห็นภาพ และ
คุณค่าของทะเลสาบครบทุกด้าน
หากบรรยายด้วยร้อยแก้วคง
ต้องใช้เนื้อที่มาก จึงขอบรรยาย
ด้วยภาษากลอน โดยสรุปสาระ
สำคัญและปัญหาของทะเลบ้านเรา
ดังนี้

🦋 ทะเลสาบสวยแสนเหมือนแดนสวรรค์
ดวงตะวันสรรสิ่งสุดยิ่งใหญ่
มีแห่งเดียวในเขตประเทศไทย
ความเกรียงไกรก่อตั้งทั้งโลกา

ทะเลสาบแสนงามน้ำสามารถ
ชื่อปรากฏสารพัดเหล่ามัจฉา
มากมายหลายหมู่สุกญา
หลากเหล่าเต่าปลาค่านันต์

ปัจจุบันเกิดปัญหาน้ำใจหาย
ของทั้งหลายที่ว่างามคือความฝัน
สัตว์มีค่ามาสูญหายเสียหลายพันธุ์
“เรา” รวมกันล้างผลาญเลบ้านเรา

ฝากน้องพี่ทุกกลุ่มลุ่มเลสาบ
เราถูกสาปมานานโซให้ใจเขลา
ต้องช่วยกันกอบกู้อย่าดูเบา
อย่ามัวเมาหลงผิดช่วยกันพิจารณา

เลส่าน้ำงามล้ำด้วยธรรมชาติ
แต่เราขาดผู้พิทักษ์คอยรักษา
มีแต่ผู้ทำลายสายธารา
เพราะไม่รู้คุณค่าน้ำเสียตาย

เดิมมีเต่ากระอานที่บ้านหาด
มาหายขาดหาดร้างเต่าห่างหาย
ปลาหน้ากร่อยถิ่นนี้มีมากมาย
แสนเสียตายบางตระกูลต้องสูญพันธุ์

โลมาอิรวดีมีให้เห็น
ยังโดดเด่นเป็นเสน่ห์ทะเลสวรรค์
นกและปลามีค่าสุดสำคัญ
ต้องช่วยกันทุ่มเทอย่าเรรวน

บรรพบุรุษสุดหวงหวังน้ำใหญ่
ต้องร่วมใจพัฒนารักษาสงวน
ปกป้องของดีงามตามกระบวน
ขอเชิญชวนทุ่มเทให้กับเลบ้านเรา

ถ้าเลสาบต้องเสียหายอับอายแสน
คนดูแคลนว่าด้อยค่าปัญญาเขลา
ต้องช่วยกันสื่อสารเลบ้านเรา
อย่าได้เอาสิ่งโสมมถ่มทะเล 🦋

คำว่า เรา ในที่นี้ หมายถึงคนที่อยู่บริเวณรอบทะเลสาบทุกคน รวมทั้งตัวผู้เขียนด้วย ที่ได้มีส่วนมากบ้างน้อยบ้างร่วมกันทำร้ายทำลายทะเลสาบอันมีค่าที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อย่างน้อยก็เป็นผู้หนึ่งที่ทิ้งของเสียหรือขยะลงในพื้นที่ ในลำคลองหรือในท้องทะเล ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

เมื่อคราที่ผู้เขียนได้มีโอกาสไปดูงานด้านการบริหารมหาวิทยาลัยในยุโรป เขาพาไปชมทะเล ชมทะเลสาบ ล่องเรือ เขาโฆษณาว่าสวยงามมาก และเก็บค่าบริการแพงมาก และหลายที่ก็สวยงามจริง แต่ผมนึกขึ้นว่า นี่เราเสียค่าโง่ให้กับบริษัทนำเที่ยวไปแล้ว เพราะบ้านเราก็มีทะเล มีทะเลสาบ ที่สวยงามมากเหมือนกัน แต่เสียตายไม่ใคร่ได้มีใครนึกถึง แต่แม้จะเสียตายก็ได้เกิดปัญญาขึ้นทันทีทันใด อย่างน้อยพูดว่าผู้เขียนก็ได้สว่างขึ้นว่า ถ้ามีโอกาสได้ร่วมทำเรื่องทะเลสาบ ก็จะนำประสบการณ์ที่เสียค่าโง่ครั้งนั้นมาใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของเรา รักษาของเรา ทำของเราให้สวยให้ดี บางทีทะเลสาบเราอาจจะกลั้บกลายเป็นที่ที่ชาวต่างประเทศแห่กันมาเที่ยวแทน และแล้วก็อดไม่ได้ที่คิดติดใจและสงสัยการไปดูงานของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศ ที่มักไปดูงานกันเป็นฝูงเป็นประจำ ใช้เงินมหาศาล แต่ก็ไม่ใคร่ได้นำเรื่องที่ดีที่งามของเขามาปรับปรุงแก้ไขปัญหาของเราเท่าที่ควร

และนี่ก็คือการเล่าเรื่องของเราให้รู้จักถิ่นของเรา ว่ามีความสำคัญอย่างไร เป็นการเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเราเอง ซึ่งเป็นผู้ร่วมชะตากรรมที่อยู่บริเวณรอบลุ่มน้ำทะเลสาบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ยาวใหญ่นี้ ครอบคลุม

เนื้อที่ในสามจังหวัดคือ สงขลาเกือบทั้งจังหวัด พัทลุงทั้งจังหวัด และนครศรีธรรมราชตอนล่างบางส่วน ดินแดนแห่งนี้เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิตบรรพบุรุษชนลุ่มน้ำมานับพันปี เป็นแหล่งอารยธรรมประเพณี มีอาณาจักรต่างๆ ที่รุ่งเรืองแล้วล่มสลายๆ และพัฒนามาเป็นสภาพปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี ที่ได้ศึกษาเรื่องราวต่างๆ ของบริเวณนี้ ต่างสรุปว่า ที่แห่งนี้เคยเป็นดินแดนแห่งความศักดิ์สิทธิ์ เป็นพุทธภูมิ

เรือโดยสาร “เกียรตินาว” ของคุณสมบุญ อินทศิริ วิ่งผ่านปากพะยูนในอดีต

ที่เคยเจริญ มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่
หลากหลาย มีการเดินทางและการค้าขาย
ทางเรือ โดยอาศัยความรู้เหล่านี้ ผู้เขียนจะนำ
เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเลบ้านเรามาเล่าให้ฟัง
เป็นตอนๆ ต่อๆ ไป โดยฉบับนี้ จะขอเริ่มประเดิม
ด้วยเรื่องเกี่ยวกับการคมนาคมในอดีตที่ไม่นานมา
นี้ ที่การเดินทางด้วยเรือยนต์เป็นรูปแบบการ
เดินทางที่สำคัญมากของชาวลุ่มน้ำทะเลสาบ
แต่บัดนี้กลับกลายเป็นเรื่องอดีตไปแล้ว

เลเราเคยมีเรือโดยสาร

ผู้อ่านส่วนใหญ่คงไม่ได้เห็น และคงไม่
เคยรู้เรื่องเรือโดยสารในทะเลสาบสงขลา เพราะ
การคมนาคมทางเรือในเลบ้านเรา พอเลิกไป
แล้ว ก็เลิกไปจริงๆ ทั้งๆ ที่ควรจะมีเหลือไว้บ้าง
อย่างน้อยก็เป็นทางเลือกการเดินทาง หรือเพื่อ
บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น

เรื่องราวทั้งหมดต่อไปนี้ มาจากความทรงจำของผู้เขียนเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ส่วนหนึ่งซึ่งเป็นรายละเอียดของเหตุการณ์ต่างๆ ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือในอดีต เช่น เจ้าของเรือ นายท้ายเรือ ช่างเครื่อง ซึ่งเรียกกันสมัยนั้นว่า อินเเนีย หรือ อินทเเนีย (และต่อมานักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ที่เรียนวิชาช่าง นำมาเรียกพวกกันเอง) นอกจากนี้ ยังได้จากการสัมภาษณ์ผู้โดยสารเรือ รวมทั้งตำรวจผู้คุมครองเรือไม่ให้อุกปลั่งในสมัยนั้นอีกด้วย

เรือเคยเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตในเลบ้านเรา

ทะเลสาบแต่ก่อนคงจะลึกและกว้างขวางกว่าในสมัยนี้มาก มองย้อนหลังไปพันปีหรือหลายร้อยปีก่อนคงเห็นภาพที่มีเรือสำเภาจอดตามเมืองท่าต่างๆ ที่ยูริมทะเล ทั้งนอกและเลใน คงจะเห็นเรือเทียบท่าชานเมืองนครศรีธรรมราช โศกราช เมืองสะทิงปุระ และเมืองพัทลุง เป็นต้น นอกจากการใช้เรือเพื่อการค้า เพื่อการเลี้ยงชีพ

ทำประมงซึ่งเป็นภารกิจประจำที่ต้องอาศัยเรือเป็นหลักแล้ว เรายังใช้เรือเพื่อเดินทางติดต่อกันระหว่างชุมชน รวมทั้งการใช้ในงานเทศกาลต่างๆ อีกมากมาย **เรือจึงเป็นปัจจัยที่ต้องมีทุกบ้านสำหรับผู้ที่อยู่ติดเล เช่นเดียวกับคนในปัจจุบันนี้ที่มีรถจักรยานยนต์หรือมอเตอร์ไซด์กันทุกบ้าน**

จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคยมีชีวิตสัมผัสกับการเดินเรือทำให้ทราบว่า แต่ก่อนๆ

การเดินทางโดยเรือเป็นการใช้กำลังลมคือ ใช้เรือใบหรือเรือสำเภาที่ใช้ใบ และกำลังคนคือ เรือแจวขนาดต่างๆ การแจวจึงเป็นวิถีชีวิตที่คุ้นเคย **การแจวขนาดสองหลัก คือมีผู้แจวสองคน แจวข้างหัวหนึ่งคน และแจวข้างท้ายหนึ่งคน คนที่ทำหน้าที่แจวท้ายจะต้องมีความชำนาญมากกว่าคนที่ทำหน้าที่แจวหัว เพราะจะเป็นผู้บังคับเรือให้มุ่งหน้าไปในทิศทางที่ต้องการ** การแจวเรือเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ผู้แจวที่แจวเรืออย่างชำนาญท่าทางการแจวจะโยกตัวพริ้วไหว อวัยวะต่างๆ คือ มือ ลำตัว และขา จะโยกไปตามจังหวะของการแจวเรือ ดูแล้วงามอย่างไม่รู้เบื่อ **คนที่แจวท้าย ทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ถือหางเสือเรือ** ขนาดเรือแจวที่เห็นใหญ่ที่สุดมีสามหลักหรือสี่หลัก สมัยก่อนผู้ที่เดินทางไกลต้องว่าจ้างเรือแจวขนาดต่างๆ จึงมีอาชีพรับจ้างแจวอยู่ทั่วไป

ในเรื่องของเรือแจวนี่ ทำให้มีคำพังเพยอยู่วลีหนึ่งซึ่งบอกสถานะภาพของครอบครัวที่ผู้หัวและผู้เมียต้องร่วมมือร่วมใจกัน ช่วยเหลือกันโดยมีสามีเป็นผู้นำ มีภรรยาเป็นผู้ตาม วลีนี้คือ **เมียแจวหัว หัวแจวท้าย** โดยเป็นการบอกให้รู้ว่า การดำรงชีวิตคู่ เปรียบเหมือนกับการแจวเรือ ซึ่งผู้แจวท้ายต้องรับผิดชอบหนักกว่าคนแจวหัว **แต่ปัจจุบันคำพังเพยดังกล่าวอาจจะนำมาใช้ไม่ได้ทุกครอบครัว** เพราะผู้ชายหลายคนไม่ได้ทำหน้าที่แจวท้าย แต่กลับไปแจวหัว ในเรื่องเดียวกันนี้เมื่อพูดถึงช่าง เรามักมีความเชื่อว่าการทำหน้าสำคัญกว่าทำหลัง เพราะเป็นฝ่ายกำหนดทิศทางที่จะไป จึงเกิดวลีว่า **หัวเป็นช่างทำหน้า เมียเป็นช่างทำหลัง แต่ปัจจุบันบางครั้ง ทำหลังก็อาจจะสำคัญกว่าก็ได้** เรื่องนี้นำมาเขียนให้อ่านเพื่อจะได้เตือนสติผู้ชายว่า ควรจะทำตัวอย่างไรถึงจะเหมาะกับยุคปัจจุบัน

กลับมา เรื่องคนแจวท้ายคนแจวหัว เมื่อผู้เขียนนึกถึง **นายท้าย** แล้ว ก็นึกถึง **นายหัว** ขึ้นมา *คำว่านายท้ายเรือหมายถึงผู้ขับเรือ ทั้งๆ ที่บ่อยครั้งก็นั่งขับเรืออยู่หัวเรือ* แต่เหตุที่เรียกนายท้าย เข้าใจว่าแต่เดิมนายท้ายเรือคือผู้หนึ่งที่ท้ายเรือ ที่คอยถือท้ายเรือ หรือ คัดท้ายเรือ และเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในการควบคุมการเดินทาง แต่*สำหรับรถยนต์ ผู้ขับเราเรียกว่า นายหัว เพราะนั่งอยู่หัวรถ* และก็เป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในการควบคุมการเดินทาง *บริษัทใต้บ้านเรา ได้นำคำนี้มาขยายของบุคคลที่เป็นผู้นำที่นำหน้าบ๊อง ว่า นายหัว ตัวอย่างเช่น นายหัวชวน เป็นต้น* และถือเป็นการขยายของมากเพียงเรียกผู้ที่เป็นหัวหน้าว่า นายหัว เฉยๆ แต่นายท้ายไม่เคยได้ยินนำมาขยายของ นอกจากพันท้ายนรสิงห์ แต่นั่นก็เป็นกรขยายของผู้ซื้อสัตย์ซื้อตรงเสียมากกว่า

เลเราเมื่อตอนมีเรือ

การเดินทางเรือโดยสารในทะเลสาบสงขลา เริ่มขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏชัด แต่ในปี พ.ศ. 2465 **พระราชหัตถ์นิพนธ์ (สอน สุนทรธรรมากร)** เป็นผู้ดำเนินการขอสัมปทานเป็นคนแรก ว่างรับ-ส่งผู้โดยสารระหว่างสงขลากับระโนด

เมื่อมีเรือโดยสารลำแรกเกิดขึ้น ก็เป็นธรรมดาของการแข่งขันทางธุรกิจ ผู้มีเงินในจังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ส่วนมากเป็นเจ้าของโรงสี ต่างก็สร้างเรือมาวิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษ คือ *เรือบางลำถือหุ่นกันทั้งเกาะ แล้วมาแย่งผู้โดยสาร โดยแข่งกันลดราคาอย่างไม่กลัวขาดทุน ขอให้ผู้โดยสารเพียงอย่างเดียว* มีคำพูดเล่นกันในระหว่าง

พวกเดินเรือด้วยกันว่า ค่าโดยสารลำนี้ ให้เซกหัวหนึ่งที่ แถมผ้าเช็ดหน้าอีกหนึ่งผืน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีเรือโดยสารมากมาย ทั้งเส้นทางหลักหรือทางยาว สงขลา-ปากพะยูน-ระโนด และเส้นทางสั้นกว่า เช่น คูขุด-สงขลา คูขุด-ปากพะยูน โดยมีเส้นทางรองเชื่อมต่อระหว่างชุมชนหลายเส้นทาง แต่ละสายมีเรือประจำทางวิ่งรับส่งผู้โดยสารและรับส่งสินค้า [ทั้งหมดนี้จากการบอกเล่าของ **คุณสมบุรณ์ อินทรศิริ** ซึ่งเป็นเจ้าของเรือ **ประสิทธิ์** และเรือ **เกียรติถาวร** ซึ่งวิ่งระหว่าง ลำป่า (พัทลุง) - สงขลา] เท่าที่ได้รับทราบมา ในเรือจำนวนมากมายนี้ มีเรือในเครือเรือ **เจริญผล** จำนวน 4-5 ลำ ซึ่งเป็นเรือโดยสารที่วิ่งในเวลากลางวัน ในสายระโนด-สงขลา (*คุณสมพร สุระสังวาลย์* เล่าว่าเจ้าของเรือชื่อนายฮิวโคว์ หรือเฮียฮิว ซึ่งเป็นบิดาของนายไพศาล พิษมงคล นักกฎหมายอดีตสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ) อีกลำหนึ่งคือเรือ **ตรุณี** ซึ่งเจ้าของเรือคือบิดาของ รศ.ดร.เริงชัย ต้นสกุล (อาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในปัจจุบัน) เดิมเรือโดยสารนี้วิ่งอยู่ที่อำเภอปากพนัง ต่อมา ได้นำมาวิ่งในสายระโนด-สงขลา

ในการเดินเรือ ในทะเลสาบสงขลา นั้น บางลำได้รับอุบัติเหตุ เรือล่มเนื่องจากถูกคลื่นลมแรง เรือบางลำถูกปล้น ผู้โดยสารถูกฆ่าตายก็มี **ในการรับ-ส่งผู้โดยสารนั้น** ในเส้นทางหลัก เรือจะออกจากท่าต้นทาง แล้วจอดเข้าเทียบท่าเฉพาะที่ทำเรือปากพะยูน แล้วไปจอดที่ท่าปลายทางเท่านั้น การขึ้นหรือลงเรือระหว่างทางจะต้องมีเรือเล็ก (เรือแจวหรือเรือพาย) คอยรับ-ส่งผู้โดยสารจากเรือใหญ่เข้าฝั่ง เพราะเรือใหญ่จะจอดอยู่ในร่องน้ำ ส่วนเส้นทางรอง

จะมีเรือขนาดกลางและเล็ก สามารถเข้ารับ-ส่งผู้โดยสารที่ทำเรือของชุมชนได้ นอกจากรับผู้โดยสารแล้ว ยังมีการขนส่งสินค้าด้วย สินค้าส่วนใหญ่มาจากชุมชนเชิงเขาหรือที่ราบเพื่อมาซื้อขาย แลกเปลี่ยนกับชุมชนชายทะเล เช่น นำมะพร้าวมาขาย แล้วมาซื้อปลา กุ้ง กะปิ เป็นต้น แต่มีสินค้าที่จำเป็นเพราะไม่มีในท้องถิ่น แต่ทุกคนรอบครัวต้องใช้ ซึ่งจะต้องนำมาจากส่วนกลาง คือ เกลือ น้ำตาลทราย เครื่องอุปโภคและเครื่องบริโภคต่างๆ เช่น น้ำมันก๊าด เครื่องเหล็ก เหล้าขาว เป็นต้น สินค้าเหล่านี้พ่อค้าในจังหวัดทางภาคใต้ต้องสั่งซื้อจากส่วนกลาง โดยมีเรือใหญ่ ชื่อ **หะริน** ขนสินค้าจากภาคกลางมาสู่ภาคใต้ โดยจะมาจอดเทียบที่ทำเรือสงขลา คุณสมบูรณ์ก็นำเรือของตนไปรับสินค้าจากเรือใหญ่เพื่อไปขนสินค้าให้กับพ่อค้าในจังหวัดพัทลุง โดยวิ่งเรือไปจอดที่ท่าหน้าลำปำและจะมี รถยนต์มารับสินค้าส่งร้านค้าต่อไป

สลัดทะเลสาบ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยประสบกับความยากจน ผู้คนอดอยากลำบากมาก เลี้ยงอาหารขาดแคลนไปหมด ประชาชนบริเวณลุ่มน้ำฯ ต้องทอผ้าใช้เองแทบทุกครัวเรือน ด้ายที่ใช้ทอก็ได้มาจากการปลูกฝ้าย ความยากจนที่เกิดขึ้นทำให้เกิดพวกมิจฉาชีพตามมา ทั้งลักไก่ ลักวัว ลักควาย **แล้วก็ถึงการปล้นฆ่าในที่สุด** ซึ่งมีการปล้นทั้งบนบกและการปล้นในทะเลสาบ

นายท้ายเรือที่อยู่หัวเรือ

นายหมัด เห็นเดิน ราษฎรอำเภอ

ปากพะยูน ปัจจุบันอายุเกือบ 80 ปี อดีตนายท้ายเรือและอินทนิยเรือหลายลำ ได้เล่าถึงเรื่องราวการปล้นเรือโดยสารในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสมัยนั้น

การปล้นเรือ **เสาวคนธ์** ประมาณปี พ.ศ. 2490 เรือเสาวคนธ์ 7 เป็นเรือใหญ่ วิ่งระหว่างสงขลา-ระโนด ในวันเกิดเหตุ เรือออกจากท่าสงขลาโดยรับผู้โดยสารเรือมาจนถึงบริเวณหมู่บ้านบางตาล ตำบลเกาะนางคำ อำเภอปากพะยูน โจรที่โดยสารมาในเรือก็ได้แสดงตน โจรคนหนึ่งลงไปห้องเครื่องยนต์ บอกให้อินทนิยดับเครื่อง แต่อินทนิยไม่ได้ยินเพราะเสียงเครื่องยนต์ดังมาก โจรจึงยิงอินทนิยตาย แล้วพวกโจรก็ได้ช่วยกันปล้นผู้โดยสาร บังคับเอาเงินทอง และเครื่องประดับต่างๆ ไป เมื่อปล้นเสร็จก็ลงจากเรือใหญ่ไปกับเรือเล็กที่นัดหมายกันไว้ให้มารับ ผลการตามจับโจรไม่ทราบ

การปล้นเรือ **สายสัมพันธ์** ประมาณปี พ.ศ. 2500 เรือสายสัมพันธ์เป็นเรือขนาดกลาง วิ่งรับ-ส่งผู้โดยสารระหว่างอำเภอปากพะยูน-สงขลา โดยวิ่งผ่านปากอโร ป่าขาด สะตังหม้อ บ้านท่าเสาหัว บ้านหัวเขา สงขลา โจรที่ปล้นโดยสารมากับเรือตั้งแต่ต้นทางสองคน และได้นัดกับพรรคพวกไว้ที่บริเวณบ้านสะตังหม้อ เมื่อถึงที่นัดหมาย ผู้โดยสารที่เป็นโจรแสดงตน บอกให้นายท้ายหยุดเรือรับพรรคพวกที่นัดหมายจากเรือเล็ก และยิงนายท้ายเรือตายทันทีเมื่อเรือหยุด กลุ่มโจรที่อยู่ในเรือเล็กขึ้นไปบนเรือใหญ่ ทำการปล้นยังผู้โดยสารอย่างคึกคะนอง มีผู้โดยสารตายสามคน รวมตายทั้งหมดสี่คน **สำหรับนายท้ายเรือ นั้น ต่อมาทราบว่า เป็นตำรวจที่โดยสารเรือกลับบ้าน แต่รู้จักและสนิทกับนายท้ายเรือ จึงถือท้ายแทนนายท้ายเรือ และตายแทนนายท้ายเรือตัวจริง ผลการตามจับโจรก็ไม่ทราบ**

ภัยจากสงครามโลกครั้งที่สอง

ขึ้นชื่อว่าสงคราม ย่อมกระทบกับคนทุกกลุ่มที่อยู่ในเขตสงคราม เรือโดยสารที่วิ่งอยู่ในขณะนั้นก็ได้รับผลกระทบด้วย นายหมัด เห็นแต่เงินเล่าให้ฟังต่อไปว่า

ในปี พ.ศ. 2484 เรือโดยสาร **ประสิทธิ์** กำลังวิ่งระหว่างระโนด-สงขลา ถูกปืนยิงจากเครื่องบิน ทำให้ถูกแม่ลูกอ่อน แม่ตายแต่ลูกรอด และทำให้มีผู้คนบาดเจ็บหลายคน และเรือได้นำคนเจ็บส่งสุศาลา (สถานีอนามัยในสมัยนี้)

นอกจากการถูกปล้น และภัยจากสงครามแล้ว เรือโดยสารยังได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ คือคลื่นลมอีกด้วย เพราะในทะเลสาบบางครั้งคลื่นลมแรง โดยไม่ทราบวันที่แน่นอน เรือ **ศรีเกาะใหญ่** ซึ่งเป็นเรือขนาดใหญ่ มีสองชั้น ถูกพายุรุมสุม ส่มใกล้บริเวณ เกาะสี่-เกาะห้า เรือล่มครั้งนั้นไม่มีคนตาย แต่ข้าวสารที่เรือบรรทุกมา 100 กระสอบ เสียหายหมด

การรักษาความปลอดภัยในเรือโดยสาร

ปี พ.ศ. 2499-2500 เป็นปีที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วประเทศ ความยากจนมีทั่วภาคใต้ มีชุมชนเกิดขึ้นจำนวนมากในแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการปล้นเรือที่วิ่งอยู่ในทะเลสาบสงขลา แทบทุกวัน สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้โดยสารและเจ้าของเรือ จนในที่สุดเจ้าของเรือต้องพึ่งตำรวจเพื่อขอให้ช่วยคุ้มครอง โดยให้มีตำรวจอยู่ประจำเรือโดยสาร

เรื่องดังกล่าวผู้เขียนได้พบและสัมภาษณ์ **ดาบตำรวจอาคม พัทักษ์วัฒนานนท์** ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รักษาความปลอดภัยเรือโดยสาร **ชัยหลี 2** ที่วิ่งระหว่างอำเภอเมืองสงขลา-อำเภอระโนด ดาบอาคมเล่าว่า **ได้รับ**

มอบหมายจากผู้บังคับบัญชาพร้อมด้วยเพื่อนเข้าประจำรักษาความปลอดภัยให้กับเรือชัยหลี 2 เป็นเวลา 1 เดือน โดยเรือจะออกจากท่าสงขลาเวลาประมาณหกโมงเช้า และถึงอำเภอปากพะยูนเวลาประมาณเที่ยงวัน และถึงอำเภอระโนดประมาณเวลาห้าโมงเย็น เรือชัยหลีมี 2 ลำ วิ่งสวนทางกัน ส่วนใหญ่จะสวนทางกันบริเวณเกาะสี่-เกาะห้าในอำเภอปากพะยูน ตำรวจที่อยู่ประจำเรือรักษาความปลอดภัยจะกินอาหารกับลูกเรือ เวลากลางคืนก็นอนพักอยู่ในเรือเพราะเรือโดยสารจอดห่างจากฝั่งประมาณ 1 กม. และจะต้องลงเรือเล็กหากขึ้นฝั่ง ช่วงที่ดาบตำรวจอาคมลงเรือรักษาความปลอดภัยนั้นเป็นช่วงเวลาใกล้สิ้นสุดการเดินเรือโดยสารในทะเลสาบสงขลาแล้ว **เนื่องจากชาวบ้านได้สร้างโพรงทางและไซนั่งเพื่อตักปลาเลยเข้าไปในร่องน้ำ ทำให้เป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ทำให้ต้องเลิกกิจการการเดินเรือในเวลาต่อมา**

ดาบตำรวจอาคม พัทักษ์วัฒนานนท์
ตำรวจรักษาความปลอดภัยในเรือ ชัยหลี 2

คลองแดนที่เคยคึกคักคลาคล่ำ ปัจจุบันเงียบเหงาหงอย เบื้องล่างสะพานรถยนต์ ที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา กับอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

คลองแดน

คลองแดนเป็นหนึ่งในเส้นทางการเดินทางทางน้ำในเลสาบสงขลาที่มีเรื่องราวที่น่าสนใจมาก ผู้เขียนใคร่ขออนุญาตเล่าเรื่องนี้สั้นๆ ก่อนจะไปถึงเรื่องเรือโดยสารล่าสุดท้าย

นามผมชื่อปาน อยู่บ้านเขาพังไกร มาลงเรือไฟ ที่คลองแดน แล้วแล่นไปสงขลา ข้อความข้างต้นเป็นบทเพลงบอก ซึ่งผู้เขียนจำจากผู้ใหญ่ที่เล่าให้ฟังว่า เป็นคำขึ้นต้นบทเพลงบอกของยอดนักเพลงบอก ปานซึ้ง ซึ่งเป็นปราชญ์ของนครศรีฯ ผู้สามารถเล่นหนังตะลุงและเพลงบอกได้ดีมาก หากคนเทียบยากทั้ง ๆ ที่ตาบอดทั้งสองข้าง

การเดินทางบริเวณนั้นสมัยนั้นใช้เรือยนต์เข้าไปวิ่งในคลองได้ เส้นทางจากชุมชนคลองแดนไปชุมชนระโนดก็ใช้เรือยนต์แทนเรือแจว ผู้เขียนได้พบกับกลุ่มคนที่มีประสบการณ์การเดินทางเรือหลายคน แต่ละคนมีประสบการณ์ที่น่าสนใจ แต่ละชุมชนก็มีเรื่องแตกต่างกัน สำหรับชุมชนคลองแดน **คุณสมพร ธรรมโร** เจ้าของเรือ นายท้ายเรือและอินทนิษฐ์ที่มีประสบการณ์ส่วนใหญ่ในบริเวณทะเลแถบระโนด และเชี่ยวชาญการเดินทางเรือในคลองแดนได้เล่าประสบการณ์และเรื่องราวของชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบ

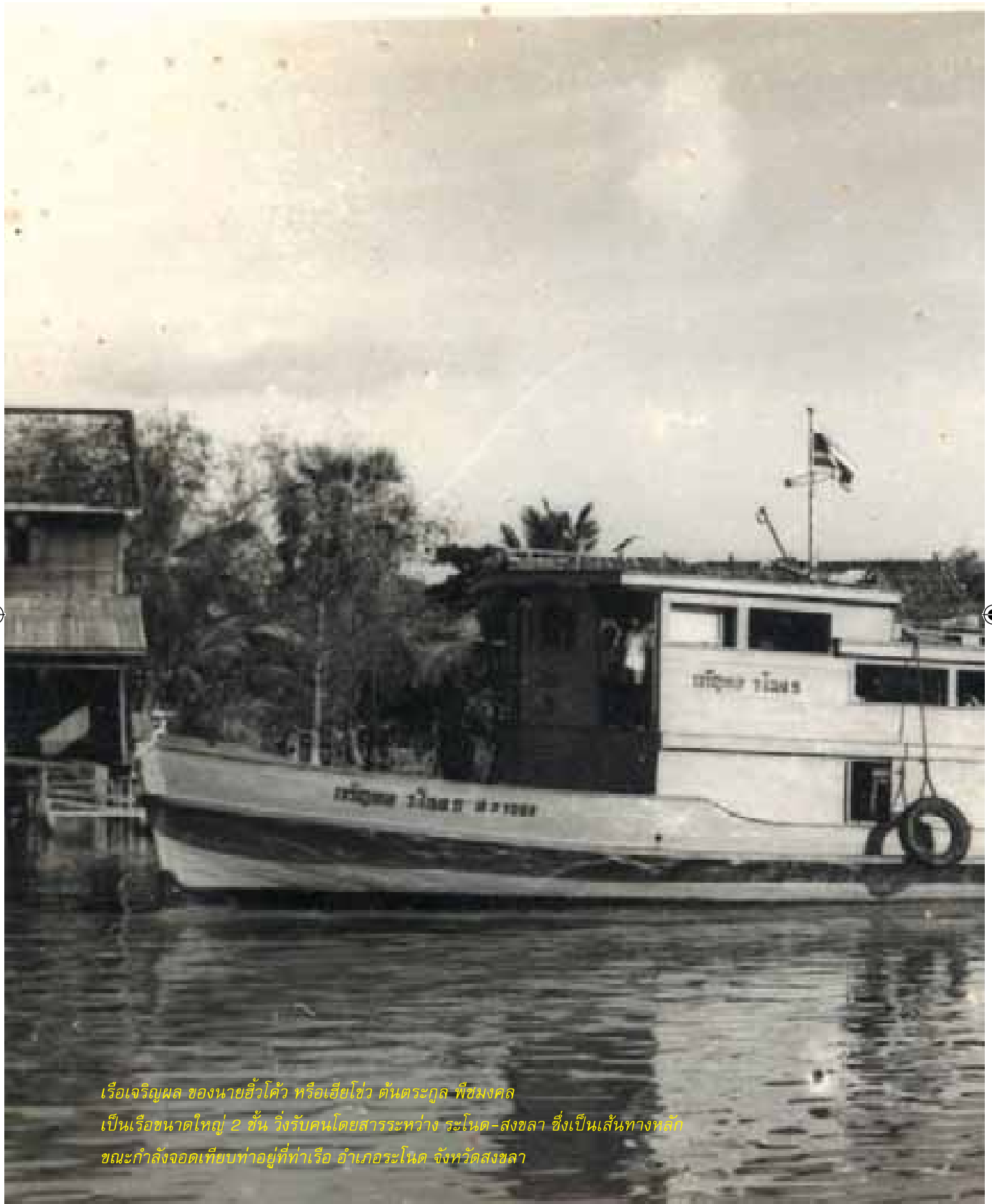

ปัจจุบัน คลองแดนเหลือแต่แนวคลอง
ตลาดและร้านน้ำชาดังกล่าวหายไหมดแล้ว
เหลือแต่ความทรงจำของคนไม่กี่คน และอาจ
จะหมดไปในที่สุด

คุณสมพร ธรรมโร เล่าว่า คลองแดนเป็น
ชุมชนหนึ่งของอำเภอหัวไทร เป็นชุมชนที่เจริญใน
สมัยนั้น มีโรงสี ร้านทำทอง ร้านเย็บผ้า ร้านน้ำ
ร้านอาหาร ฯลฯ มีผู้คนคึกคักตลอดวันเพราะมีเรือ
โดยสาร เรือพ่อค้าส่วนตัว วิ่งรับส่งผู้โดยสารและ
สินค้าตลอดวัน นอกจากนี้ ตลาดคลองแดนยังมี
มหรสพเล่นแทบทุกคืน เช่นหนังตะลุง โนรา รำวง
เพลงบอก เพราะคลองแดนเป็นดินแดนแห่ง
ศิลปะหรือแดนแห่งนักปราชญ์ของจังหวัด
นครศรีธรรมราช นอกจากมหรสพแล้ว ยังมีบ่อนที่
ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น บ่อนสะบ้า กัดปลา ชนไก่
ชนโค คลองแดนจึงคึกคักไปด้วยธุรกิจหลาย
ประเภท แต่ปัจจุบันไม่น่าเชื่อว่า คลองแดนซึ่งเคย
เป็นดินแดนที่คลาคล่ำไปด้วยผู้คน มากลับกลายเป็น
เมืองร้าง เพราะการเดินทางเรือสิ้นสุดลง

เรือเจริญผล ของนายฮิวโด้ว หรือเฮียโช้ว ตันตระกูล พี่ชมงคล
เป็นเรือขนาดใหญ่ 2 ชั้น ว่างรับคนโดยสารระหว่าง ระนอง-สงขลา ซึ่งเป็นเส้นทางหลัก
ขณะกำลังจอดเทียบท่าอยู่ที่ท่าเรือ อำเภอระนอง จังหวัดสงขลา

น้องเขยคุณไชยกิจ จารุสาร กำลังทำหน้าที่นายท้ายเรือ โดยมีภรรยาของคุณไชยกิจ (พี่สะใภ้) นั่งอยู่ด้านข้าง

วันสุดท้ายของเรือลำสุดท้าย

กลับมาที่เรื่องเรือลำสุดท้ายที่จั่วหัวเรื่องไว้ ผู้เขียนได้พบกับเจ้าของเรือที่คร่ำหวอดอยู่ในทะเลสาบหลายปี ผู้ได้ผ่านประสบการณ์การเดินทางเรือ ฝ่าคลื่นลม และเสี่ยงกับการถูกปล้นหรือเรือเกยตื้นมาแล้วอย่างโชกโชน และได้เล่าประสบการณ์ที่น่าสนใจให้ผู้เขียนฟัง จึงใคร่ขอถอดความมาให้ท่านได้อ่าน เพื่อจะได้ร่วมรับทราบเหตุการณ์ต่างๆ ที่เขาประสบมา

ผมเริ่มชีวิตฝากไว้กับเรือเมื่ออายุ 10 ขวบเศษ พ่อผมมีเรือลำแรก ชื่อเรือ ทองหล่อ เป็นเรือขนาดเล็ก จุผู้โดยสารได้ประมาณ 30 คน วิ่งระหว่างระโนด-คลองแดน ต่อมาพ่อได้เปลี่ยนมาซื้อเรือ ชัยพล ซึ่งเป็นเรือขนาดกลาง วิ่งระหว่างปากพะยูน-สงขลา

หลังโรงเรียนเลิก หรือวันหยุด ผมจะลง ไปลู่อยู่กับอินทนิลในท้องเรือ เพราะชอบดูแล เครื่องยนต์และฟังกระดิ่งที่นายท้ายให้สัญญาณ

ไปยังอินทนิลเพื่อสั่งให้เรือหยุด เดินหน้า หรือ ถอยหลัง ที่แรกผมยืนดูอินทนิลบังคับ ควบคุมเครื่องยนต์ แต่พอนานเข้าผมก็สามารถทำเองได้ และอินทนิลก็ปล่อยให้ผมทำเอง เขาขึ้นไปนอน และดูแลผมอยู่ห่างๆ เมื่อเริ่มคุมเครื่องเป็นใหม่ๆ ผมตื่นเต้นกับเสียงกระดิ่ง พยายามท่องอยู่ในใจ และรอว่าเมื่อไรนายท้ายจะสั่ง ผมจำได้ตั้งแต่วัน แรกๆ ว่า ถ้ากระดิ่งดังหนึ่งครั้ง จะเป็นสัญญาณ ให้ปลดเกียร์ว่าง กระดิ่งดังสองครั้งจะต้องใส่เกียร์ ให้เรือถอยหลัง ถ้ากระดิ่งดังสามครั้งจะให้เรือ เดินหน้า ถ้ากระดิ่งดังรัวให้เร่งเครื่อง ถ้าดังรัว ยาวให้เร่งเครื่องเต็มที่ อาจจะไม่ถอยหลังหรือเดิน หน้า แล้วแต่นายท้ายสั่ง

ผมได้ทำงานเป็นเจ้าของเรือ ซึ่งเป็นงาน ที่ชอบ และคิดว่าชีวิตนี้คงไม่มีปัญหาแล้ว **แต่ ปัญหา**ก็เกิดขึ้นกับผมจนได้ คือ แม่ผมเสียชีวิต ขณะพี่น้องคนเล็กอายุได้ 7 วัน ทำให้ชีวิตผม เปลี่ยนผันทันที เพราะผมเป็นลูกคนโตของคุณ พ่อ ผมต้องเสียสละให้กับน้องๆ โดยตัวเองได้ หยุดเรียนทันที ทั้งๆ ที่ตั้งใจว่าจะเรียนต่อทาง ช่าง ผมทำงานช่วยครอบครัว ทุ่มเทให้กับ น้องๆ จนกระทั่งน้องๆ เรียนจบ ได้ประกอบ อาชีพ มีฐานะทางครอบครัวพอสมควร ส่วน ผมนั้นต้อง หากินบนผืนน้ำทะเลสาบ โดยมีความ หวังว่า สักวันหนึ่งอนาคตจะสดใส

แต่จากนโยบายของรัฐบาลที่พยายามมุ่ง พัฒนาประเทศ โครงการเร่งรัดสร้างถนนเกิดขึ้น มากมายทั่วประเทศ แต่การสัญจรทางน้ำไม่ได้รับ การเหลียวแลพัฒนา ทางเดินเรือเริ่มต้นขึ้น เครื่องมือประมงก็มากขึ้น แต่ผู้โดยสารเรือเริ่ม น้อยลงเพราะการเดินทางโดยรถยนต์สะดวกและ รวดเร็วกว่า ผู้ประกอบการเดินเรือโดยสารต่าง พากันเลิกกิจการ

เมื่อมองจากไกล จะเห็นเรือกำลังลดความเร็วเพื่อเข้าหาฝั่ง

แต่ผมก็คือผม ผมรักเรือเป็นชีวิตจิตใจ และหลงกลิ่นอายของทะเล หลังเติบโตมากับเรือ ทองหล่อ และเรือ ชัยพล ต่อมาผมก็ได้มีเรือ ยุคลศักดิ์ และเรือ โชคชัยเจริญ ขณะนั้นค่าโดยสารเรือปากพะยูน-สงขลา คนละ 2 บาท ภรรยาผมทำหน้าที่เก็บเงิน ส่วนผมเป็นทั้งนายท้ายและช่างเครื่อง แต่สถานการณ์ก็ไม่ดีขึ้น แต่ผมก็ไม่ยอมเลิกกิจการเดินเรือ พยายามต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลาหลายปี แต่รถกับเรือก็ไม่สามารถ

เทียบกันได้ เมื่อรายได้จากค่าโดยสารและสินค้าไม่พอกับค่าน้ำมันในแต่ละวัน วันสุดท้ายก็มาถึง ผมจำได้ว่า ผมเศร้าใจเป็นที่สุด เมื่อต้องลากเรือ โชคชัยเจริญ เรือคู่ชีวิตล่าสุดท้าย ที่ใช้หากินมายาวนาน ขึ้นจากทะเลสาบสงขลา มาขึ้นคานที่ปากเรือ ผมได้ยืนหยัดอยู่กับเรือ ห่มเทกกับเรือจนเรือที่ผมรักมากหมดสภาพการใช้งาน เหลือแต่ซาก

ผมมองภาพเรือที่ไร่น้ำตาตกทุกที....

เนื่องจากผ่านความยากลำบากมามาก ทำให้ทุกคนในครอบครัวรวมใจกันต่อสู้เพื่อ **เลี้ยงชีวิต** จากฝีมือการทำอาหารและการให้บริการที่ดี จึงทำให้กิจการร้านอาหารเจริญขึ้น และย้ายร้านมาเปิดใหม่เป็นของตัวเองที่บ้าน บางदान ริมถนนกาญจนวนิช ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 407 สายหาดใหญ่ – สงขลา ห่างจาก ห้าแยกน้ำกระจาย (ห้าแยกเกาะยอ) ไปทาง อำเภอเมืองสงขลาเพียงกิโลเมตรเศษ ชื่อร้าน **ลุงชัย** ถือเป็นความสำเร็จในบั้นปลายชีวิต

แต่ลุงชัยก็คือลุงชัย ผู้เกิดมาดูแลโลก ริมทะเล รักทะเล และรักเรือเป็นที่สุด

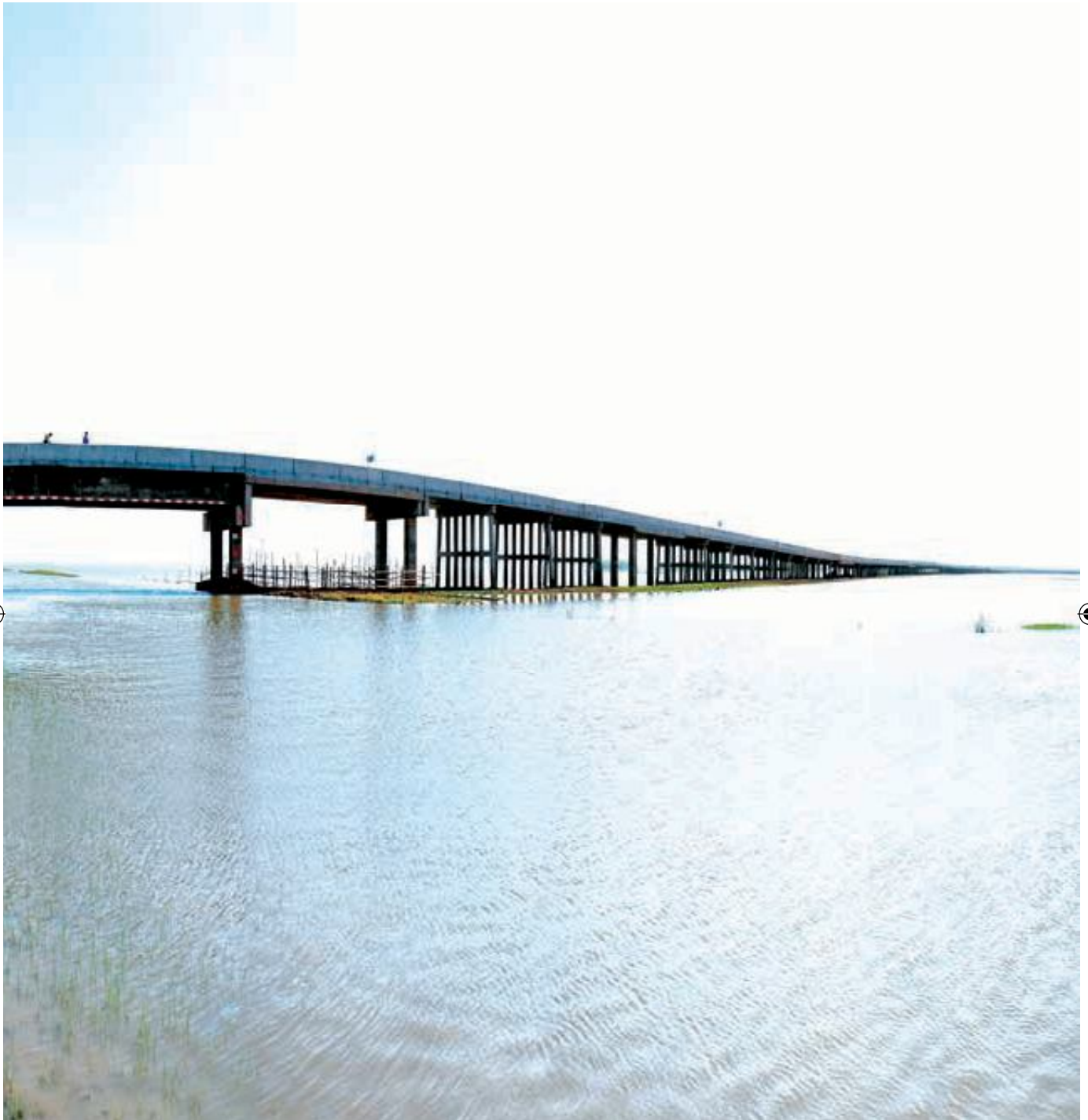
ท่านที่ไปกินอาหารที่ร้านลุงชัย จะเห็น ภาพเรือ **โชคชัยเจริญ** ติดเด่นเป็นสง่าอยู่ในร้าน เหมือนจะบอกให้เราเห็นว่า

เรือคือชีวิตที่เขาอุทิศทุกอย่าง และเขาคงไม่มีวันลืมอดีต จากเรือลำนี้

คุณไชยกิจ จารุสาร ได้สรุปเรื่องราวของตนเองด้วยใบหน้าคร่ำหมอง และเสียงสั่นเครือ บอกให้รู้ว่า เขาได้ทุ่มเททุกอย่างด้วยความรัก ทะเลสาบ และในอาชีพสุจริต เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น แต่เขาก็ทำไม่สำเร็จ เช่นเดียวกับหลายคน ที่ต้องตัดแปลงเรือโดยสารไปเป็นเรือขุดตูดแร่ แต่เขายังโชคดีที่มีเพื่อนรัก คือ **คุณบัญชา พานิชย์พงษ์** เจ้าของบริษัทระโนดขนส่ง ที่ได้ให้สถานที่ในอู่ซ่อมรถของบริษัท และทุนพอสมควร จำนวนหนึ่งเพื่อขายอาหารหาเงินเลี้ยงครอบครัว

สะพานโสกลิ่ง-หัวป่า เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา
แทบจะยุติบทบาทการเดินทางโดยทางน้ำ
ระหว่างฝั่งจังหวัดพัทลุง กับฝั่งจังหวัดสงขลา

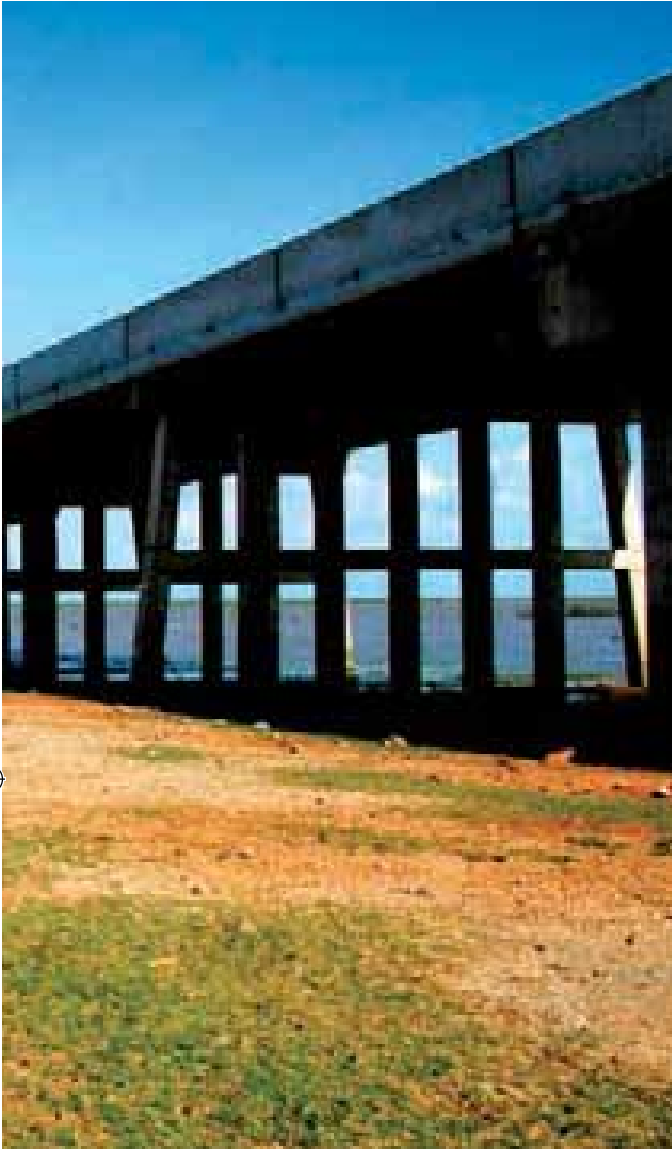

ทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ กำลังเสื่อมโทรมและสูญเสียสิ่งมีค่าในอดีต ไปทีละอย่าง ทีละหลายอย่าง ผู้เขียนได้แต่หวังว่า การนำเรื่องคมนาคมในทะเลสาบในอดีตมาแล้วในครั้งนี้ จะทำให้หลายคนตื่นจากการหลับ มารู้จัก มารู้เรื่อง พร้อมทั้งเห็นคุณค่า เห็นภาพความลำบาก หรือความหลังของผู้บุกเบิก และถ้าหากได้เล่าเรื่องอื่นต่อไปเรื่อยๆ พร้อมทั้งผลิตสื่อเสียงควบคู่

ไปกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่ทำมานี้ ก็อาจช่วยยืดอายุของทะเลสาบไปนานอีกหลายปี

ขอขอบคุณ รศ.เกษม ชนบทแก้ว จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเป็นที่ปรึกษาให้ผมตลอดมา ที่ได้กรุณาแนะนำการเขียนสารคดีนี้ เป็นการช่วยเหลืออย่างมาก การเขียนสารคดีนี้มีผู้สนับสนุนและผู้ช่วยเหลือคนที่จะลืมเสียมิได้ คือ อาจารย์ยิววัฒน์ สุทธิวิภากร และบุคลากรทุกคนในหน่วย ที่ทำให้เรื่องนี้มาสู่สายตาได้

ทะเลสาบหรือเลสาบเรา ปัจจุบัน
ยังมีความสวยงามตามธรรมชาติไม่แพ้
ทะเลสาบอื่นๆ แม้เราที่อยู่เคยชิน ก็ยังมองแล้ว
รู้สึกที่สวยงาม

เรือโดยสารล่าสุดท้าย ถือเป็นเรื่องราว
ในอดีต ที่ควรนำมาศึกษาและหาประโยชน์
เพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยวในจังหวัด
สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช เราควรต้อง
หันมาสนใจเรื่องนี้ เพราะแม้ทะเลสาบสงขลาจะ
ถูกทำลายไปมาก แต่ก็ยังเป็นทะเลสาบที่ไม่เป็น
สองรองใคร ที่กล้าพูดเช่นนี้เพราะว่า

1. ไม่มีทะเลสาบที่ไหนในประเทศไทยที่
มีน้ำ 3 น้ำ มีปลา 3 น้ำ
2. เสน่ห์ของธรรมชาติยังไม่ถูกทำลายไป
หมด (ทิวทัศน์ยังสวยงาม)
3. เป็นแหล่งน้ำที่สามารถสร้างอาชีพให้
กับคนได้มาก ที่ผ่านมา การแก้ปัญหาทำไป
หลายอย่าง แต่สิ่งที่ยังไม่ได้ทำ คือ **การท่องเที่ยว**
เชิงตำนานและประวัติศาสตร์ ซึ่งในทะเลสาบ
สงขลามีหลายแห่งที่รอคอยคนมาเยือน

สรุป

สาเหตุสำคัญที่เรือหยุดเดิน รับ-ส่ง
 ผู้โดยสารและสินค้ามาจากสาเหตุ ดังนี้

- การสร้างถนนเชื่อมเมืองต่างๆ ทำให้
การเดินทางสะดวกและรวดเร็วกว่าเรือ
- เรือวิ่งไม่สะดวกเพราะร่องน้ำตื้นขึ้นเรื่อยๆ
- มีเครื่องมือจับปลารุกล้ำเข้าไปใน
ร่องน้ำทางเดินเรือ

เราจะมีโอกาสเห็นเรือโดยสาร
สำหรับการท่องเที่ยว ที่ชวนให้รำลึกถึง
อดีตวันวาน ที่เปี่ยมด้วยรอยยิ้มและ
น้ำตา แห่งความภาคภูมิใจและการ
ต่อสู้นภาพแห่งความหลังบนผืนน้ำที่
สวยงามของทะเลสาบสงขลา ที่เฝ้าอ้อม
ด้วยความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม
ในชีวิตของเราหรือไม่!?

บทส่งท้าย

ขอนำภาพในอดีตของชุมชนคลองแดน ภาพเรือโดยสารลำสุดท้าย รวมทั้งทิวทัศน์ สิ่งแวดล้อมที่เคยสมบูรณ์ มาต่อเทียบให้เห็นสภาพ ปัจจุบัน ผู้เขียนขออ่าลาผู้อ่านด้วยบทร้อยกรอง

พอยามค่ำย่ำแสงพระจันทร์ส่อง
เรายืนมองคลองแดนแสนใจหาย
อดีตกาลผ่านมามากมาย
เรือเรียงรายมากหมู่เหล่าผู้คน

มีตลาดตาชดาสินค้าขาย
มีมากมายจากหลายแหล่งหลากแห่งหน
เรือขึ้นล่องคล่องคลายในสายชล
ยังมีต้นลำพูดูเรียงราย

ขามราตรีสีแสงทองของหิ่งห้อย
ล่องเลื่อนลอยคล้อยเคลื่อนแล้วเลื่อนหาย
ระยิบระยับบัวแววดูแพรวพราว
แล้วลอยลับดับหายตามสายคลอง

คลองแดนแดนเป็นคลองสองจังหวัด
บอกให้ชัดคลองแดนแสนศรีรำหอม
ข้ามสงขลามาระโนโตโปรดเมืองมอ
เพื่อหาคลองเคยสัญจรแต่ก่อนมา

เรือโดยสารลำสุดท้ายได้กล่าวถึง
เป็นเรื่องซึ่งเจ้าของหมองนักหนา
คุณไชยกิจคิดเลียงภายในสายคงคา
แต่ต้องนำลำนาวาทั้งสาชล

การพัฒนาคมนาคมสมมุ่งหมาย
แสนสบายไปทุกอย่างเพราะสร้างถนน
ความเจริญเดินรุกทุกชุมชน
สร้างถนนทั่วแดนเน้นธรรมา

ลิ้มเรือที่เคยมีค่าเห็นปรากฏ
มากำหนดทางบกเด่นเป็นปัญหา
การขนส่งเล็กรางทางนาวา
สามนคราเปลี่ยนผันทางสัญจร

แม้เดินทางโดยนาวาเสียเวลามาก
จะขอฝากซื้อประเด็นเป็นอนุทรากรม์
แสนสนุกสุขใจภายในสายสาคร
จัดทัศนจรเป็นกิจกรรมสิ่งจำเป็น

สิ่งแวดล้อมสวยงามตามธรรมชาติ
มีโอกาให้โลกดูได้รู้เห็น
ล่องสายชลสนธยาเวลาเย็น
ท่านอาจเห็นสุริยงตกคงคา

ค่อยลดดวงกลมกลมสีส้มสดใส
สิ้นแสงแดดหมดแสงทองห้องเวหา
ภาพอดีตที่เคยกลับไปกับตา
คืนคุณค่าคุณภาพ **เสสาบเรา** 🌧️

บุคคลอ้างอิง

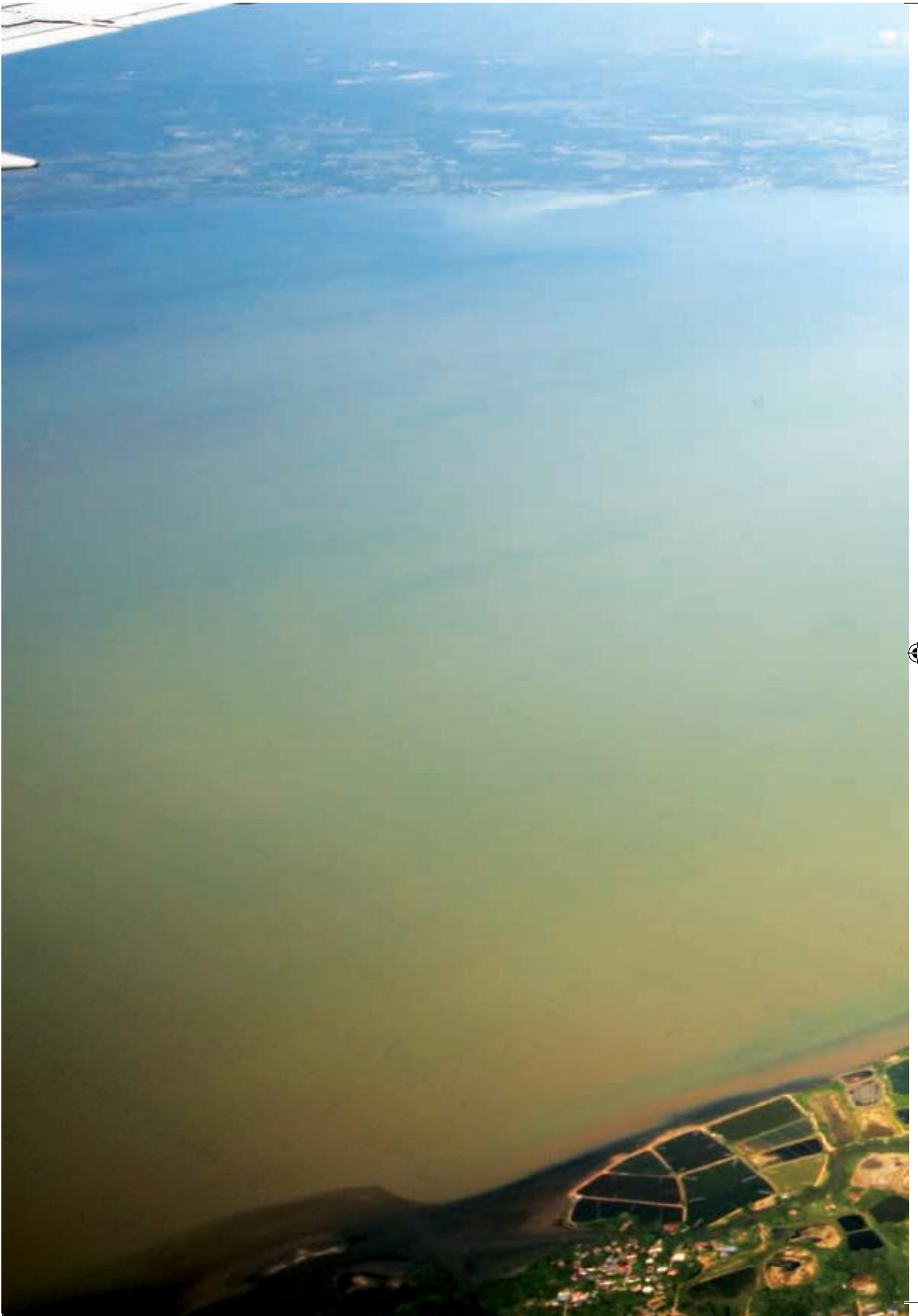
(ตามลำดับอักษรชื่อหน้า)

1. คุณไชยกิจ จารุสาร ร้านข้าวแกงmungจาก ลุงชัย บ้านบางदान อ.เมืองสงขลา
2. คุณพิสิทธิ์ พิชมงคล อ.ระโนด จ.สงขลา
3. คุณภิรมย์ ศรีเมือง ต.เกาะยอ อ.เมืองสงขลา
4. คุณสมบูรณ์ อินทศิริ ถนนสะเดา อ.เมืองสงขลา
5. คุณสมพร ธรรมโร ถนนสระเกษ ต.ป่อเตี้ย อ.เมืองสงขลา
6. คุณสมพร สุระสังวาลย์ ถนนเพชรเกษม ซอย 27 (ขจรอุทิศ) อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
7. คุณหมัด เห็นเดิน ถนนสุขาภิบาล อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง
8. คุณอรุณ อรุณรังษี ถนนโปะหมอร่วมใจ 2 เทศบาลเมืองบ้านพรุ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
9. ดาบตำรวจอาคม พิทักษ์วัฒนานนท์ ถนนสันติราษฎร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

คุณไชยกิจ จารุสาร กับอาชีพใหม่ที่ร้านลุงชัย
ที่ค้ำค้ำด้วยผู้ชื่นชอบมารับประทานอาหารกลางวัน

คลองปากกรอ

ทะเลสาบสงขลา กับชายฝั่งที่กำลังหายไป

การกัดเซาะชายฝั่ง

ชายฝั่งทะเลของประเทศไทย มีความยาวรวมกว่า 2,650 กม. ชายฝั่งเหล่านี้กำลังประสบ
ปัญหาการกัดเซาะในทั้ง 23 จังหวัดริมทะเล ทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน

ฝั่งอ่าวไทย ตั้งแต่ภาคตะวันออกที่จังหวัดตราด จรดชายแดนใต้ที่จังหวัดนราธิวาส ความยาว
ชายฝั่งประมาณ 1,650 กม. มีชายฝั่งที่พบการกัดเซาะรุนแรง 5 ม.ต่อปี จนถึงมากกว่า 20 ม.ต่อปี
ประมาณเกือบ 500 กม.

ฝั่งอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดระนองจรดชายแดนใต้ที่จังหวัดสตูล ความยาวชายฝั่งประมาณ 1,000
กม. มีชายฝั่งที่พบการกัดเซาะรุนแรงกว่า 100 กม.

ในภาพรวม ชายฝั่งทะเลที่ประสบปัญหาการกัดเซาะรุนแรงมีความยาวกว่า 600 กม.

หรือเกือบ 1 ใน 4 ของชายฝั่งทะเลทั้งประเทศ

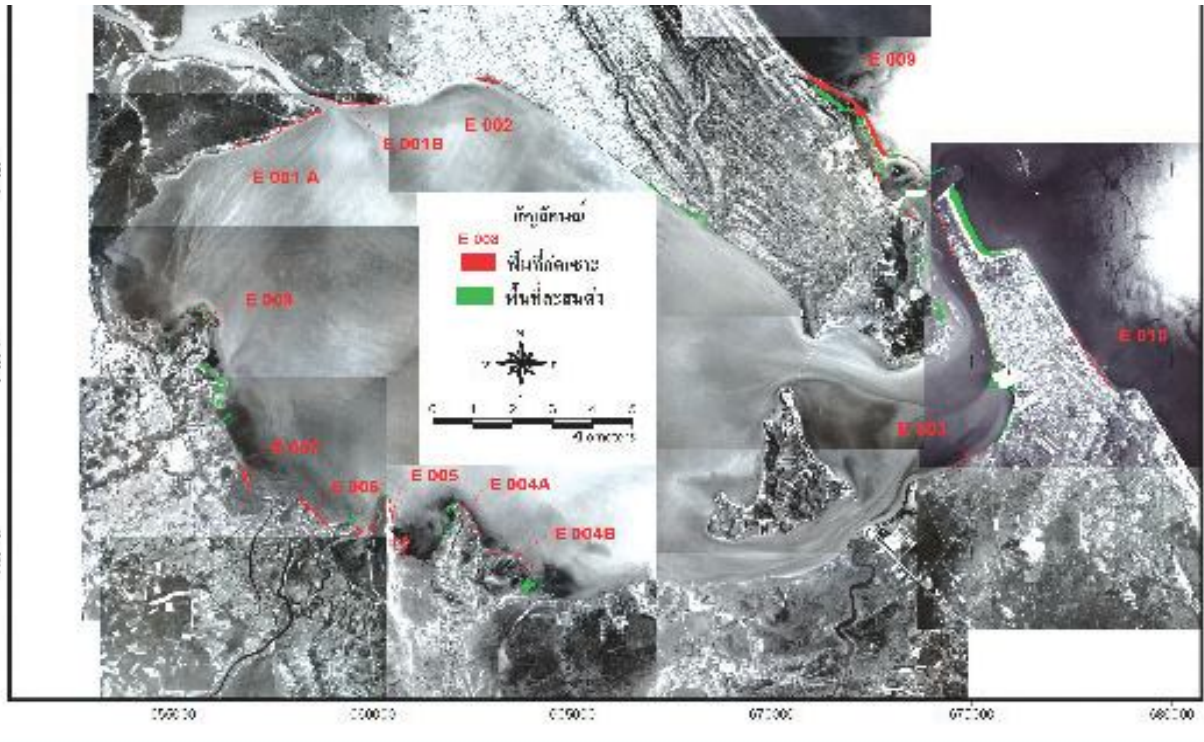
การกัดเซาะชายฝั่งทะเลสาบสงขลา

ชายฝั่งทะเลที่จังหวัดสงขลา ทั้งด้านอ่าวไทยและด้านในทะเลสาบ ก็ได้รับความเสียหายจากการ
กัดเซาะต่อเนื่องมาเช่นกัน โดยมีพื้นที่ที่ถูกกัดเซาะไปแล้วเกือบ 500 ไร่ **เฉพาะที่บริเวณหาดทรายแก้ว**
ตำบลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร การกัดเซาะรุนแรงประมาณ 6 ม. ต่อปี ทำให้พื้นที่ชายฝั่งหายไปแล้วเกือบ
200 ไร่ และยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ชายฝั่งด้านในทะเลสาบ แม้จะมีคลื่นลมไม่รุนแรงมากเช่นที่เกิดในอ่าวไทย แต่โดยทั่วไปก็ประสบ
ปัญหาการกัดเซาะในระดับปานกลาง (1-5 ม ต่อปี)

เลสาบเรา ฉบับนี้ จะขอนำพาท่านไปรับทราบถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง
ทั้งสองด้าน ทั้งที่ประสบใน**ระดับรุนแรง** ที่**หาดทรายแก้ว ระดับปานกลาง** ที่**ปากคลองปากกรอ บ้านป่าขาด**
แหลมโพธิ์ ปากคลองอู่ตะเภา บ้านบางเหรียงใต้ บ้านยางหัก บ้านหัวหาด หาดชลาทัศน์ และ ระดับต่ำ
ที่บ้านท่ามะอ้าน โดยจะแจกแจงปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติและปัญหาที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ พร้อม
มาตรการการลดและแก้ไขปัญหา ซึ่งท้ายสุดแล้ว การศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง น่าจะเป็นอีกหนทางหนึ่ง
ในการช่วยรักษา เลสาบเรา

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่งบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่างและชายฝั่งด้านอ่าวไทย

การกัดเซาะระดับรุนแรง

การกัดเซาะชายฝั่ง บริเวณหาดทรายแก้ว

ชายฝั่งหาดทรายแก้ว ในเขตเทศบาลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร ถูกกัดเซาะยาวเกือบ 3 กม. เริ่มตั้งแต่บ้านอ่าวทะเลนอกผ่านสถานปฏิบัติธรรมหาดทรายแก้วไปทางทิศเหนือจนถึงบ้านหัวเลี้ยว ตำบลชิงโค และบริเวณทิศเหนือของสถานปฏิบัติธรรมหาดทรายแก้วจนถึงโรงแรมหาดแก้วรีสอร์ท อัตราการถูกกัดเซาะประมาณ 6 ม.ต่อปี เนื่องจากกัดเซาะทั้งหมดประมาณเกือบ 200 ไร่

ถ่ายเมื่อ 20 ต.ค. 2550

ถ่ายเมื่อ 26 ต.ค. 2550

ถ่ายเมื่อ 10 ม.ค. 2551

การกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง บริเวณหาดทรายแก้ว อำเภอสิงหนคร

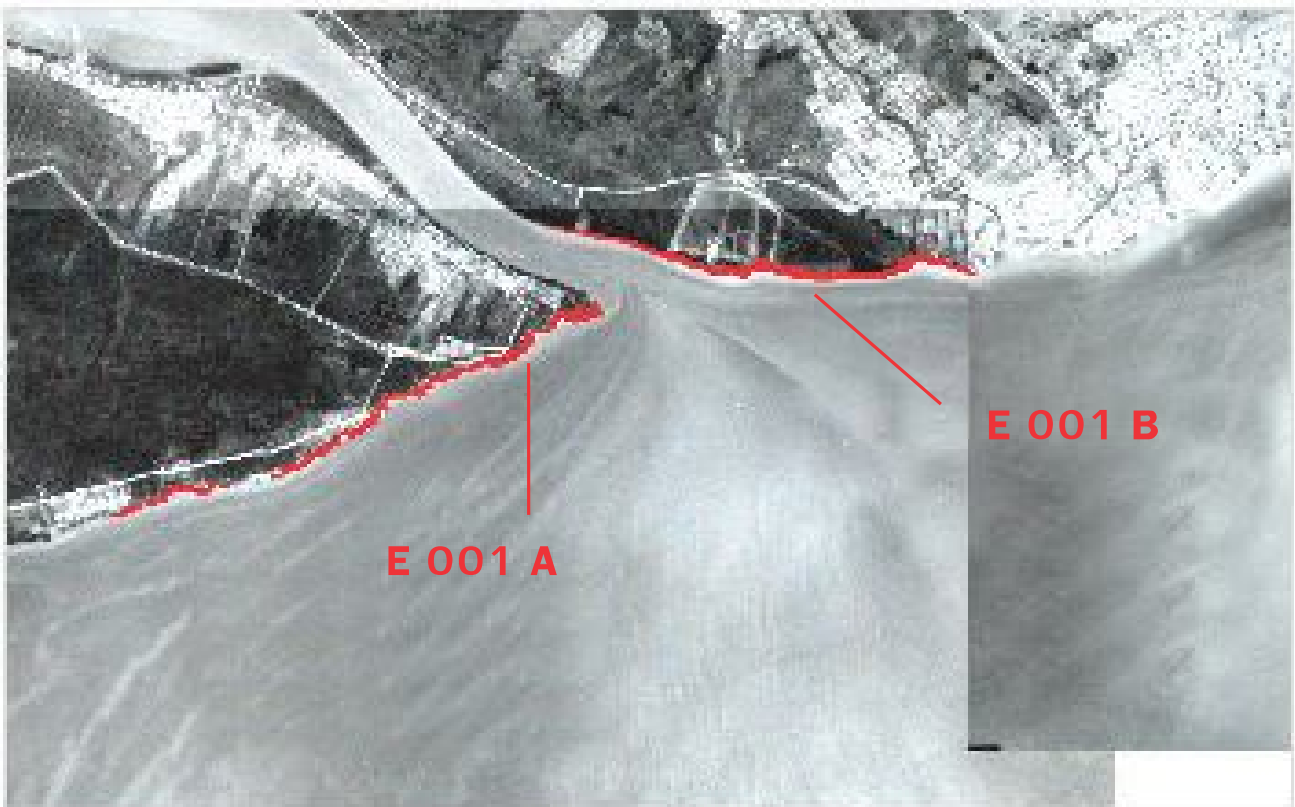
การกัดเซาะระดับปานกลาง

การกัดเซาะ บริเวณปากคลองปากกรอ

คลองปากกรอ เป็นคลองที่เชื่อมต่อระหว่างทะเลสาบสงขลาตอนล่างกับทะเลสาบสงขลาตอนกลาง พื้นที่กัดเซาะบริเวณนี้เกิดขึ้นบริเวณบ้านใต้ ตำบลควนโส อำเภอกวนเนียง และบริเวณบ้านสว่างอารมณ์ ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร

พื้นที่ที่ถูกกัดเซาะบ้านใต้ยาวเกือบ 2.5 กม. อัตราการถูกกัดเซาะประมาณ 1.7 ม. ต่อปี เนื้อที่ถูกกัดเซาะกว่า 40 ไร่

พื้นที่ที่ถูกกัดเซาะบ้านสว่างอารมณ์ยาวเกือบ 2 กม. อัตราการถูกกัดเซาะประมาณ 1.9 ม. ต่อปี เนื้อที่ถูกกัดเซาะเกือบ 40 ไร่

พื้นที่ที่ถูกกัดเซาะชายฝั่งปากคลองปากกรอ บริเวณบ้านใต้ ตำบลควนโส อำเภอกวนเนียง (E 001 A) และชายฝั่งปากคลองปากกรอ บริเวณบ้านสว่างอารมณ์ ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร (E 001 B)

การกัดเซาะชายฝั่งปากคลองปากรอ บริเวณบ้านใต้ ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง

การกัดเซาะชายฝั่งปากคลองปากรอ บริเวณบ้านสว่างอารมณ์ ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร

การกัดเซาะ บริเวณบ้านป่าขาด

ชายฝั่งบริเวณบ้านป่าขาด ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร ถูกกัดเซาะยาวประมาณ 600 ม. เริ่มตั้งแต่พื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้ง ทางด้านทิศตะวันตกของฌาปนสถานบ้านป่าขาด จนถึงสถานีอนามัยบ้านป่าขาด อัตราการถูกกัดเซาะประมาณ 3.7 ม. ต่อปี เนื่องจากถูกกัดเซาะทั้งหมดเกือบ 25 ไร่

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านป่าขาด ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร (E 002)

พื้นที่น้ำท่วมที่ถุกกัดเซาะบริเวณบ้านป่าขาด

กำแพงกันคลื่นบริเวณฉาบสนสถานบ้านป่าขาด

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านป่าขาด ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร

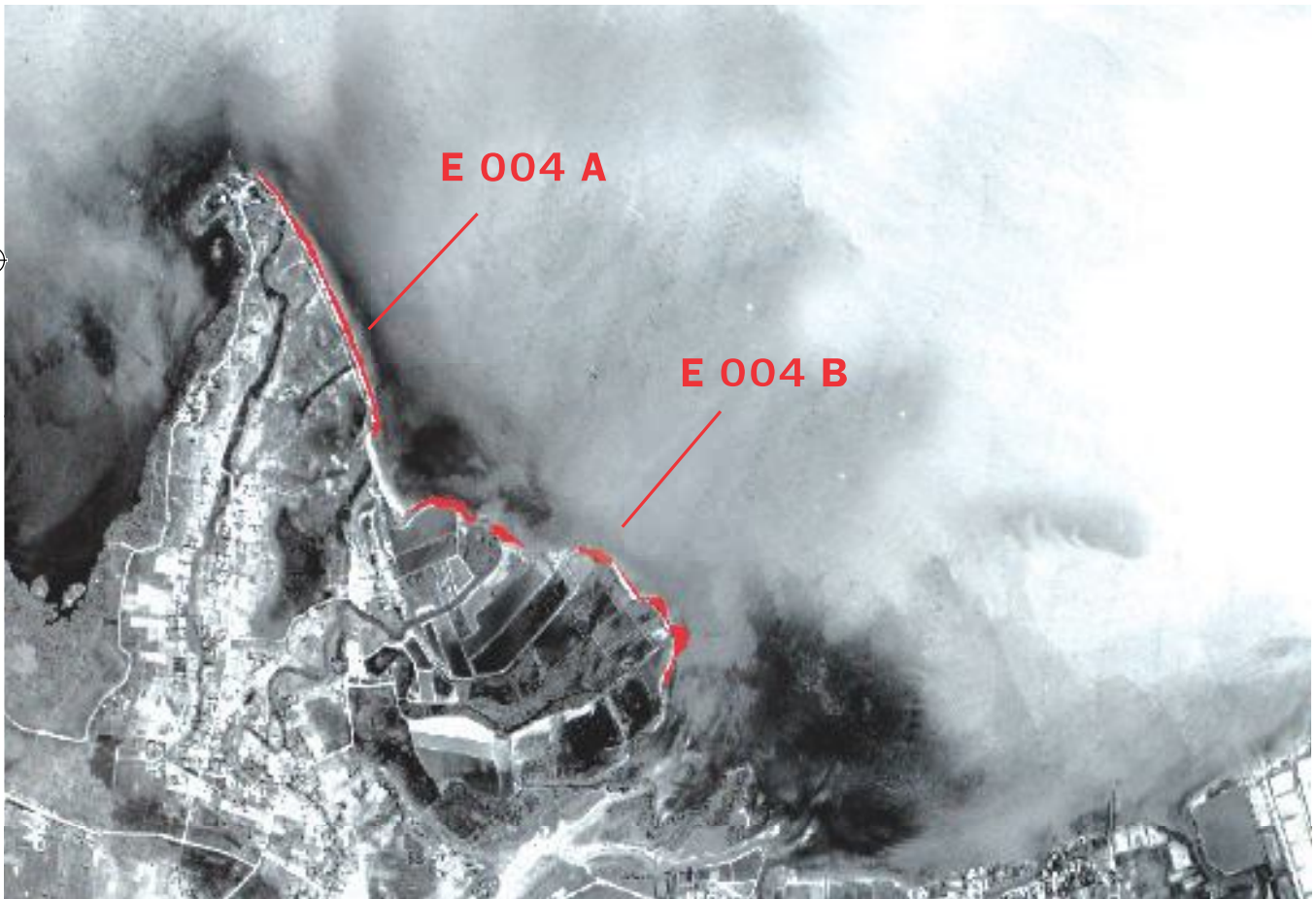

การกัดเซาะ บริเวณทิศตะวันออกของแหลมโพธิ์

แหลมโพธิ์ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของทะเลสาบสงขลาในเขต ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ การกัดเซาะชายฝั่งเกิดขึ้น 2 พื้นที่ คือ ที่บ้านแหลมโพธิ์ 1 และ ที่บ้านแหลมโพธิ์ 2

ชายฝั่งที่บ้านแหลมโพธิ์ 1 ถูกกัดเซาะยาวประมาณ 725 ม. เริ่มตั้งแต่บริเวณสิ้นสุดแนวป่าสนไปทางทิศเหนือ จนถึงบริเวณร้านอาหารริมทะเลปลายแหลมโพธิ์ อัตราการถูกกัดเซาะประมาณ 1 ม. ต่อปี เนื้อที่ถูกกัดเซาะเกือบ 8 ไร่

ชายฝั่งที่บ้านแหลมโพธิ์ 2 ถูกกัดเซาะยาวประมาณ 715 ม. เริ่มตั้งแต่บริเวณปากคลองทอนสำโรงไปทางทิศตะวันออก จนถึงบริเวณปากคลองบ้านบางโหนด อัตราการถูกกัดเซาะประมาณ 1.4 ม. ต่อปี เนื้อที่ถูกกัดเซาะประมาณ 10 ไร่

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านแหลมโพธิ์ 1 (E 004 A) และบ้านแหลมโพธิ์ 2 (E 004 B)
บ้านแหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่

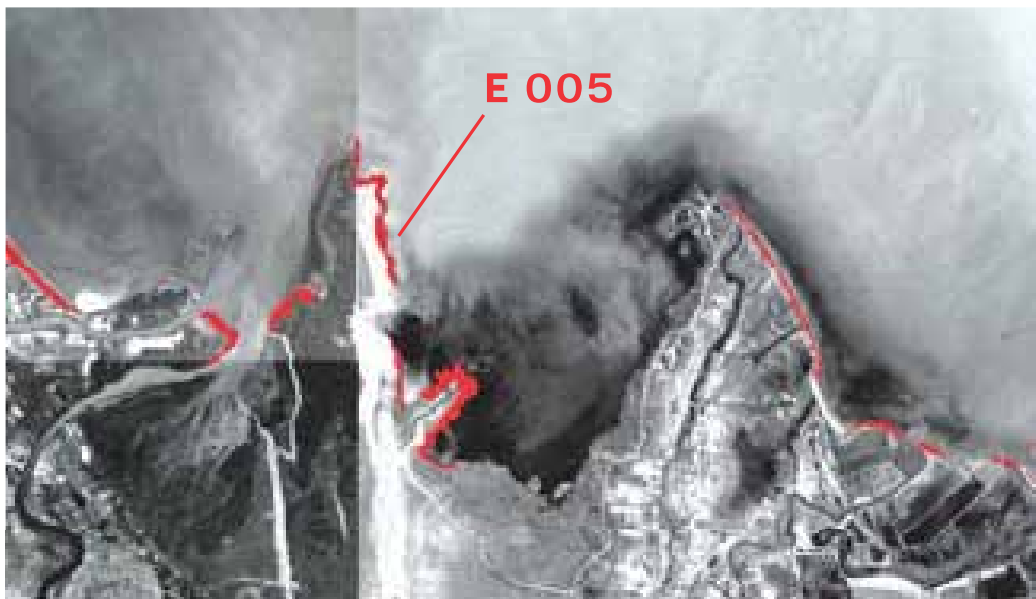
สถานที่พักผ่อนที่ถูกกัดเซาะ

ป่าสนแนวชายหาดที่ถูกกัดเซาะ

การกัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านแหลมโพธิ์ 1 บ้านแหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่

การกัดเซาะ บริเวณปากคลองอุตะเกา

ชายฝั่งบริเวณปากคลองอุตะเกา ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ ถูกกัดเซาะเป็นหย่อมๆ บริเวณโดยรอบโค้งหัวหาดของปากคลองอุตะเกา ความยาวโดยรวมประมาณเกือบ 2.7 กม. เริ่มตั้งแต่ชายฝั่งบ้านบางเบน ตำบลบางกล่ำ จนถึงชายฝั่งบ้านเกาะนก ตำบลคูเต่า อัตราการกัดเซาะเกือบ 2 ม. ต่อปี เนื้อที่ถูกกัดเซาะประมาณ 55 ไร่

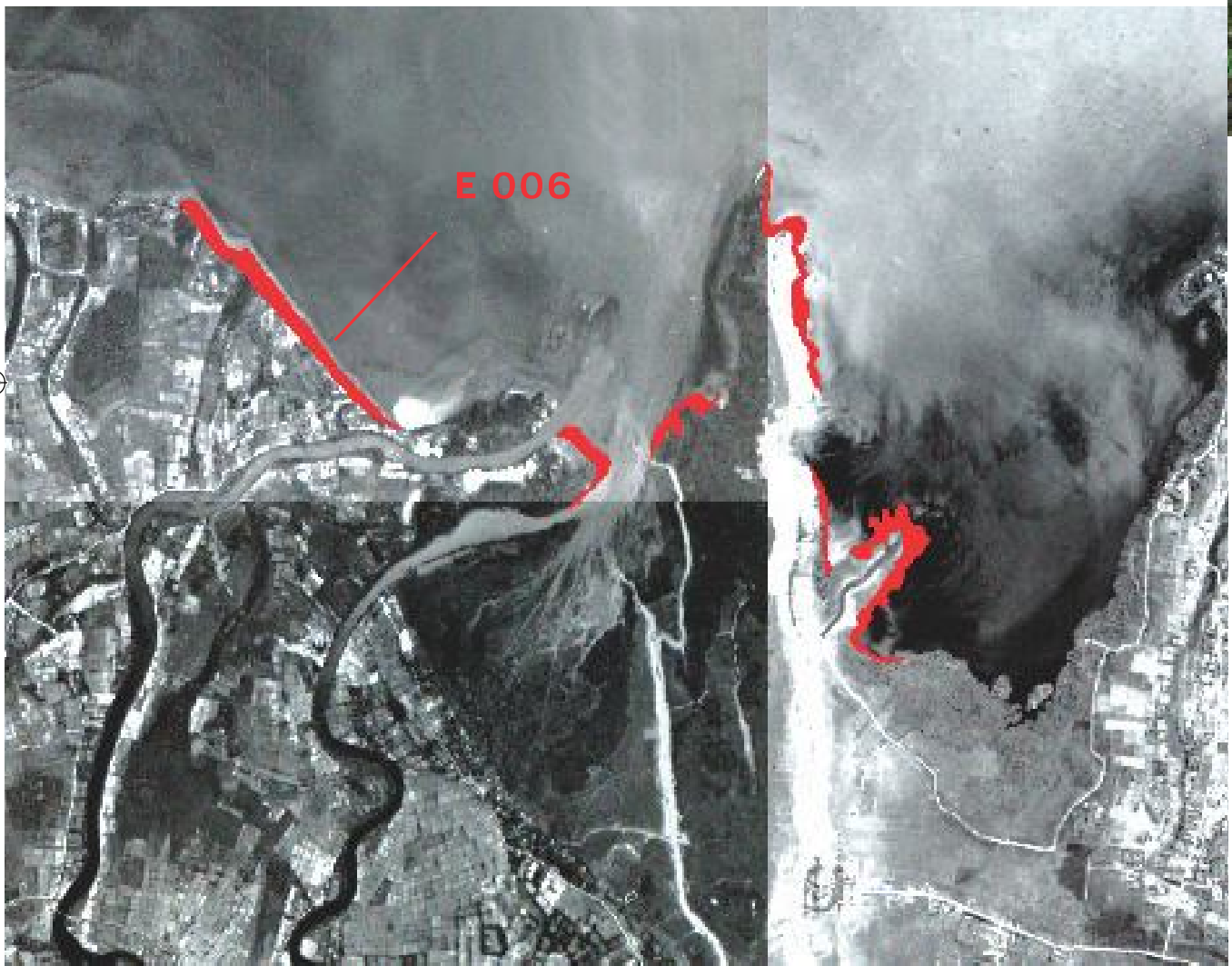

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง บริเวณปากคลองอุตะเกา ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ (E 005)

การกีดเซาะ บริเวณบ้านบางเหริ่งใต้

ชายฝั่งบริเวณบ้านบางเหริ่งใต้ ตำบลบางเหริ่ง อำเภอควนเนียง ถูกกีดเซาะยาวประมาณ 1.1 กม. เริ่มตั้งแต่สุดแนวถนนลาดยางสายบ้านเกาะน้ำรอบ-บ้านบางเหริ่งใต้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จนถึงแนวขอบป่าพรุปากคลองบางเหริ่ง อัตราการถูกกีดเซาะประมาณ 2.6 ม. ต่อปี เนื้อที่ถูกกีดเซาะ เกือบ 30 ไร่

พื้นที่กีดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านบางเหริ่งใต้ ตำบลบางเหริ่ง อำเภอควนเนียง (E 006)

สิ่งก่อสร้างชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะ

พื้นที่นาุ้งที่ถูกกัดเซาะ

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านบางเหริยงใต้ ตำบลบางเหริยง อำเภอควนเนียง

การกัดเซาะ บริเวณบ้านยางหัก

ชายฝั่งบริเวณบ้านยางหัก ตำบลบางเหริยง อำเภอควนเนียง ถูกกัดเซาะยาวประมาณเกือบ 600 ม. เริ่มตั้งแต่สุดแนวป่าพรุบริเวณบ้านท่าอ่างไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จนถึงแนวถนนลูกรังตลอด ชายทะเลบ้านยางหัก อัตราการถูกกัดเซาะประมาณ 4 ม. ต่อปี เนื้อที่ถูกกัดเซาะประมาณ 24 ไร่

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่งบริเวณบ้านยางหัก ตำบลบางเหริยง อำเภอควนเนียง (E 007)

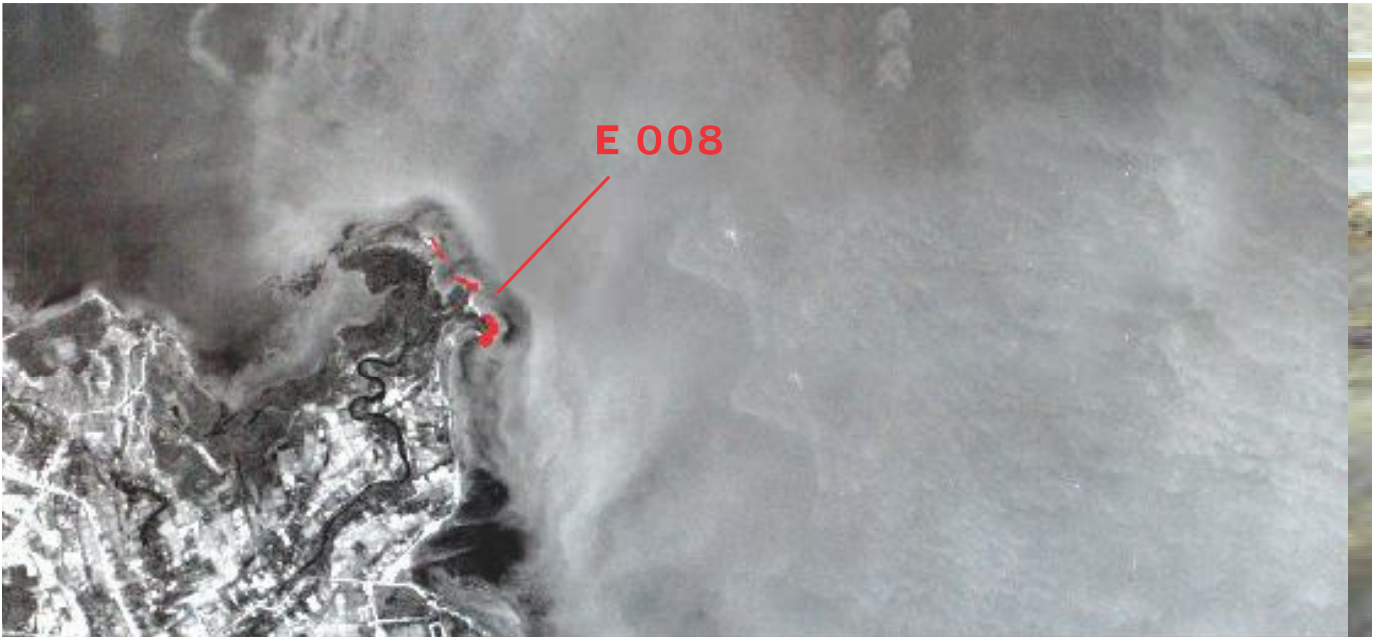
พื้นที่กัดเซาะชายฝั่งบ้านยางหัก

การพยายามปลูกต้นไม้เพื่อป้องกันการกัดเซาะ

การกัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านยางหัก ตำบลบางเหรียง อำเภอกวนเนียง

การกัดเซาะ บริเวณบ้านหัวหาด

ชายฝั่งบริเวณบ้านหัวหาด อำเภอกวนเนียง ถูกกัดเซาะเป็นหย่อมๆ โดยรอบบริเวณโค้งหัวหาดของปากคลองสาขาของคลองภูมิ ความยาวรวมประมาณ 340 ม. อัตราการถูกกัดเซาะ 1.3 ม. ต่อปี เนื่องจากกัดเซาะทั้งหมดเกือบ 5 ไร่

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านหัวหาด อำเภอกวนเนียง (E 008)

การกัดเซาะ บริเวณหาดชลาทัศน์

ชายฝั่งบริเวณหาดชลาทัศน์ เขตเทศบาลเมืองสงขลา ถูกกัดเซาะยาวประมาณ 2 กม. เริ่มตั้งแต่บ้านเก้าเล้งเลียบบหาดชลาทัศน์ไปทางทิศเหนือ จนถึงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีวิชัย วิทยาเขตสงขลา อัตราการถูกกัดเซาะ 1.3 ม.ต่อปี เนื้อที่ถูกกัดเซาะเกือบ 30 ไร่

การกัดเซาะชายฝั่งบริเวณหาดชลาทัศน์ ซึ่งได้ทำลายชายหาดและต้นสนในแนวชายหาด

การกัดเซาะระดับต่ำ หรือพื้นที่คงสภาพ

การกัดเซาะ บริเวณบ้านท่าสะพาน

ชายฝั่งบริเวณบ้านท่าสะพาน ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา ถูกกัดเซาะยาวประมาณ 1.3 กม.
อัตราการถูกกัดเซาะประมาณ 0.5 ม. ต่อปี เนื่องจากถูกกัดเซาะประมาณ 7 ไร่

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านท่าสะพาน ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา (E 003)

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านท่าสะพาน ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา
มีการก่อสร้างกำแพงกันคลื่นแบบหินทิ้งเพื่อป้องกันการกัดเซาะ

พื้นที่กัดเซาะชายฝั่งบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่างและชายฝั่งอ่าวไทยซึ่งอยู่ใกล้เคียง

สถานที่	เนื้อที่ (ไร่)	ความยาว (ม.)	อัตราการกัดเซาะ (ม./ปี)	ระดับ
หาดทรายแก้ว ต.ชังโค - เทศบาลเมืองสิงหนคร	186.5	3,000	6.0	รุนแรง
ปากคลองปากรอ บ้านใต้ ต.ควนโส อ.ควนเนียง	41.7	2,330	1.7	ปานกลาง
ปากคลองปากรอ บ้านสว่างอารมณ์ ต.ป่าขาด	38.3	1,940	1.9	ปานกลาง
บ้านป่าขาด ต.ป่าขาด อ.สิงหนคร	23.9	600	3.7	ปานกลาง
บ้านแหลมโพธิ์ 1 ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่	7.9	725	1.0	ปานกลาง
บ้านแหลมโพธิ์ 2 ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่	10.1	715	1.4	ปานกลาง
ปากคลองอยู่ตะเภา ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่	55.3	2,700	2.0	ปานกลาง
บ้านบางเหรียงใต้ ต.บางเหรียง อ.ควนเนียง	29.2	1,100	2.6	ปานกลาง
บ้านยางหัก ต.บางเหรียง อ.ควนเนียง	24.0	600	4.0	ปานกลาง
บ้านหัวหาด อ.ควนเนียง	4.7	340	1.3	ปานกลาง
หาดชลาทัศน์ เทศบาลนครสงขลา	26.8	2,000	1.3	ปานกลาง
บ้านท่าสะอ้าน ต.เขารูปช้าง อ.เมืองสงขลา	7.1	1,270	0.5	ต่ำ (คงสภาพ)

สาเหตุการกัดเซาะชายฝั่งทะเลสาบสงขลา

การกัดเซาะชายฝั่ง มีสาเหตุจากธรรมชาติ และจากกิจกรรมของมนุษย์

สาเหตุจากธรรมชาติ

1. ภูมิประเทศรอบทะเลสาบเป็นที่ราบลุ่ม คลื่นสามารถพัดเข้ากัดเซาะทำลายได้ง่าย
2. สันฐานที่เป็นตะกอนดินทับถม ทำให้พื้นที่อ่อนไหวต่อการถูกกัดเซาะ
3. การไหลของตะกอนจากลำน้ำต่างๆ มาทับถมบริเวณปากน้ำ ทำให้ตะกอนไหลออกสู่อ่าวไทยลดลง ช่วยเร่งความรุนแรงของปัญหาการกัดเซาะที่ตามมา
4. คลื่นลมทวีความรุนแรงในช่วงเปลี่ยนฤดู โดยเฉพาะจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ไปเป็นลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคม ทำให้ช่วงเวลานี้มีอัตราการกัดเซาะสูงกว่าช่วงเวลาอื่น
5. สภาวะโลกร้อน ทำให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น เอ่อล้นเข้ามาในทะเลสาบ และใช้เวลามากขึ้นในการไหลกลับออกไป ส่งเสริมให้เกิดการกัดเซาะนานขึ้น

พื้นที่ที่เกิดการกัดเซาะจากสาเหตุธรรมชาตินี้ ได้แก่ ชายฝั่งบริเวณหาดทรายแก้ว หาดชลบทศน์ แหลมโพธิ์ ปากคลองอู่ตะเภา บ้านบางเหริ่งใต้ และบ้านยางหัก

สาเหตุจากกิจกรรมของมนุษย์

1. การขุดลอกคลองหรือปากลำน้ำต่างๆ ที่ไหลลงสู่ทะเลสาบ ทำให้เกิดคันตะกอนลักษณะคล้าย รอดักทรายที่จะคอยขวางกั้นตะกอนและทำให้เกิดการกัดเซาะขึ้น **พื้นที่กัดเซาะจากสาเหตุนี้ ได้แก่ พื้นที่ชายฝั่งปากคลองอู่ตะเภา บ้านบางเหริ่งใต้ปากคลองบางกล้า บ้านยางหักปากคลองบางเหริ่ง ชายฝั่งบ้านหัวหาดปากคลองสาขาคลองภูมิ**

2. การก่อสร้างโครงสร้างป้องกันชายฝั่ง ขัดขวางทิศทางการไหลของกระแสน้ำและกระบวนการเคลื่อนที่ของตะกอนทรายในแนวชายฝั่ง เช่น การก่อสร้างเขื่อนกันทรายปากทะเลสาบ ส่งผลต่อการกัดเซาะชายฝั่งบริเวณ **หาดทรายแก้ว** การขุดลอกร่องน้ำและการสร้างคันดินเพื่อเป็นทางเข้าออกของเรือประมง ก่อให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่ง **บ้านยางหักและบ้านหัวหาด** การก่อสร้างโรงสูบน้ำในทะเลสาบเพื่อนำน้ำมาใช้ในการเพาะเลี้ยงกุ้ง ก่อให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่ง **บ้านท่าสะพาน** เป็นต้น

3. การทรุดตัวของพื้นที่ชายฝั่ง เนื่องจากการอัดตัวของตะกอนหรือจากน้ำหนักของสิ่งต่างๆ ที่กดทับอยู่ด้านบน เช่น การก่อสร้างถนน การสูบน้ำ การขุด และการดูดน้ำในกิจกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้ง **เช่น พื้นที่ชายฝั่งบริเวณปากคลองปากกรอ ชายฝั่งบริเวณบ้านท่าสะพาน ชายฝั่งบริเวณทิศตะวันออกของแหลมโพธิ์**

มาตรการป้องกันและลดผลกระทบ

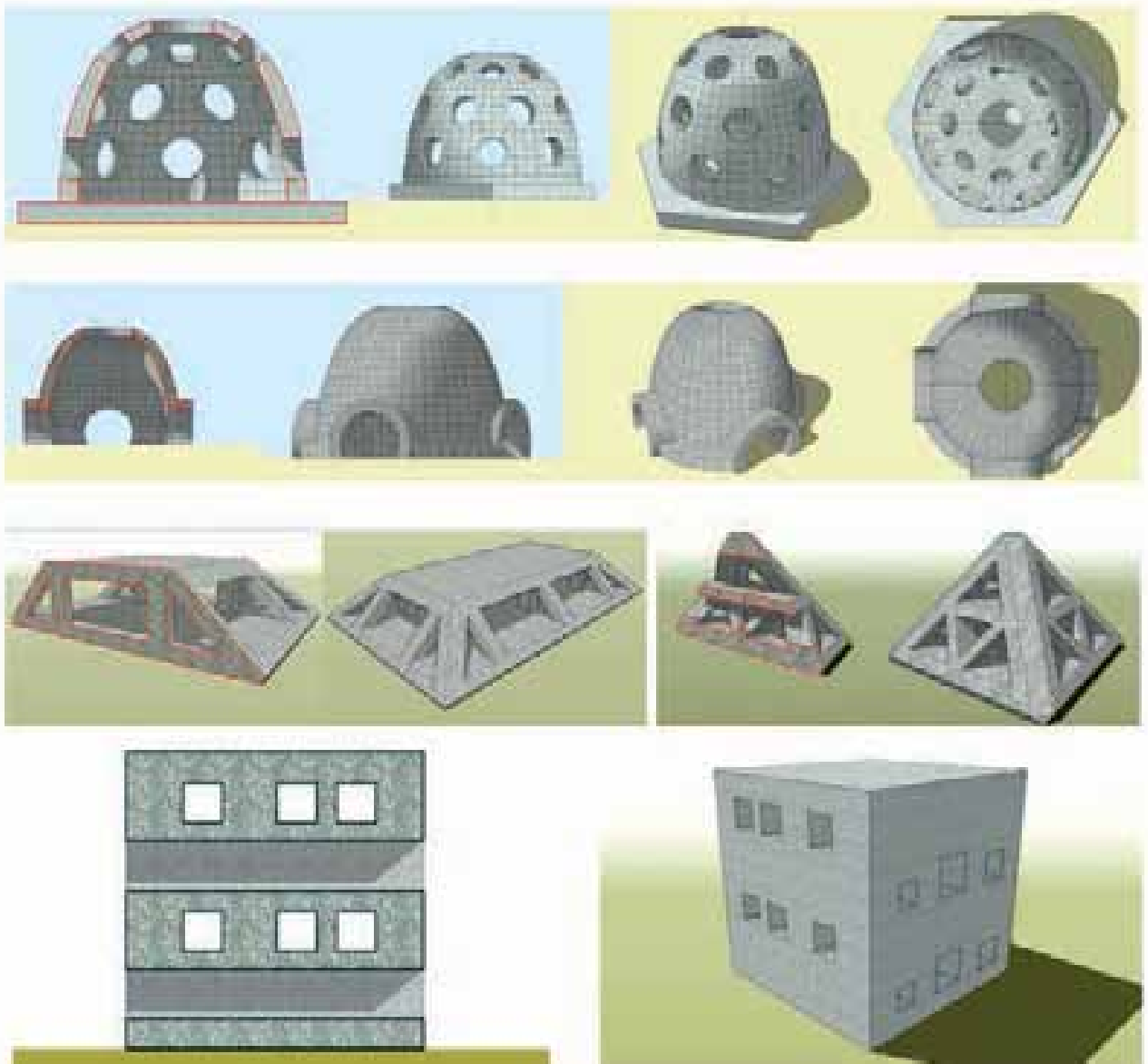
จากสาเหตุการกัดเซาะชายฝั่งที่เกิดจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ จากธรรมชาติ และจากกิจกรรมของมนุษย์ การดำเนินมาตรการป้องกันและลดผลกระทบการกัดเซาะจึงต้องเริ่มต้นจากการเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงปัจจัยทั้งสอง ซึ่งทั้งหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่โดยตรง และหน่วยงานภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรร่วมกันศึกษา

ปัจจัยจากธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ป้องกันได้ยาก เนื่องจากเป็นเรื่องระดับมหภาคและมีกระบวนการสลับซับซ้อน ต้องลงทุนสูง และผลตอบแทนอาจไม่คุ้มค่า มาตรการส่วนนี้จึงควรเป็นการเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แล้วปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงนั้น

ปัจจัยจากกิจกรรมของมนุษย์ เป็นปัจจัยที่สามารถใช้มาตรการป้องกันและลดผลกระทบได้ง่ายกว่า แต่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ จิตสำนึกที่ดี รวมทั้งการเสียสละที่จะไม่เบียดเบียนธรรมชาติ โดยเฉพาะการสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ บริเวณชายฝั่ง การดำเนินมาตรการเหล่านี้จะช่วยชะลอไม่ให้เกิดการกัดเซาะเกิดขึ้นรุนแรงและรวดเร็วเกินไป 🐡

สุดท้าย การศึกษาวิจัย เพื่อนำความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ จากตัวอย่างทั้งในและต่างประเทศ จะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งได้ เช่น การสร้างปะการังเทียมเพื่อบูรณาการชายฝั่งทะเล ซึ่งนอกจากจะช่วยลดความรุนแรงการกัดเซาะแล้ว ยังมีส่วนช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งด้วย *ขณะนี้ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กำลังศึกษาวิจัย เพื่อสร้างอีกความหวังหนึ่ง ในการป้องกันแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลสาบสงขลาที่ประสบมาเป็นเวลานาน และจะนำมาเสนอให้ทราบในโอกาสต่อไป*

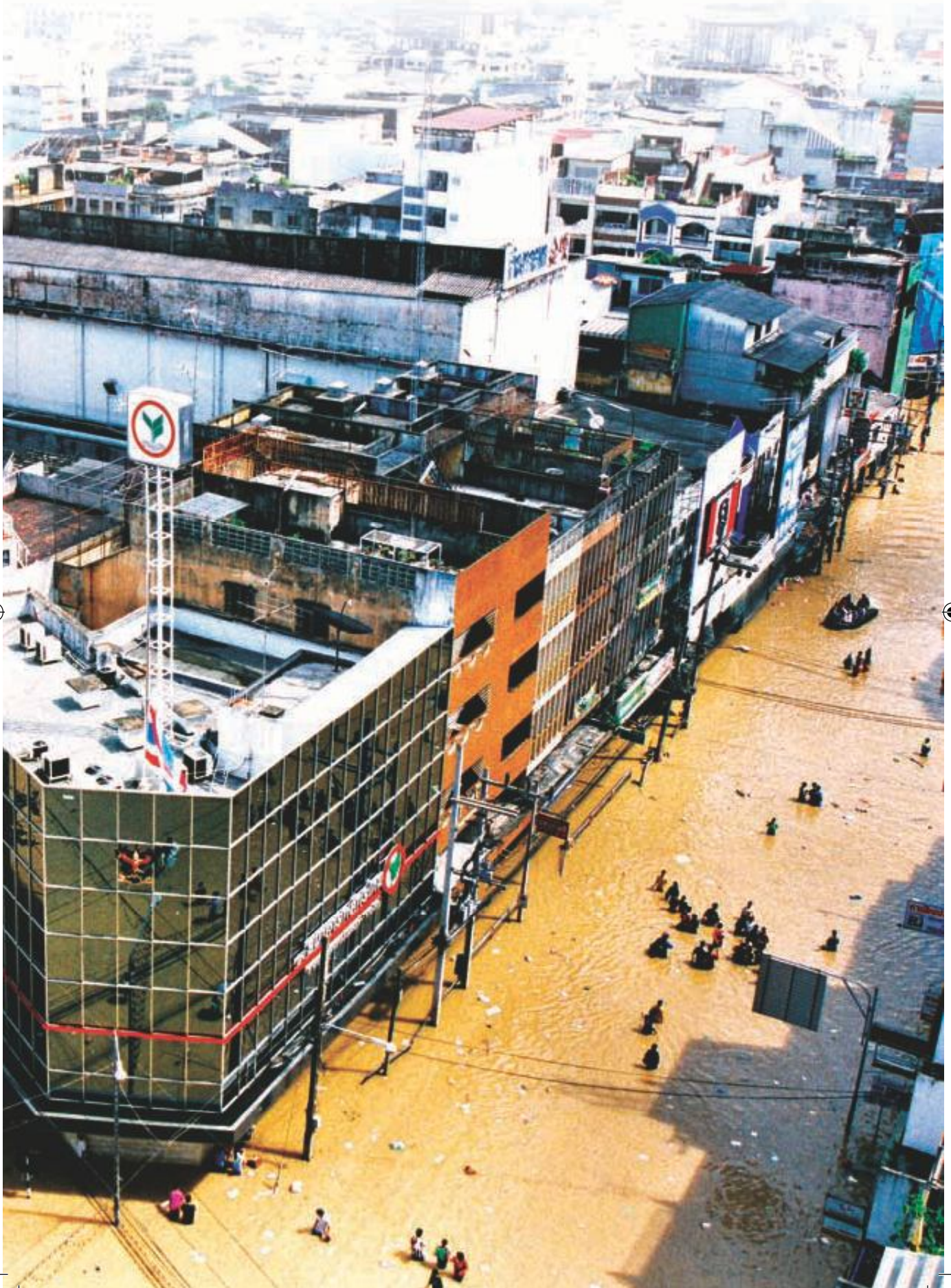

ปะการังเทียมรูปทรงต่างๆ

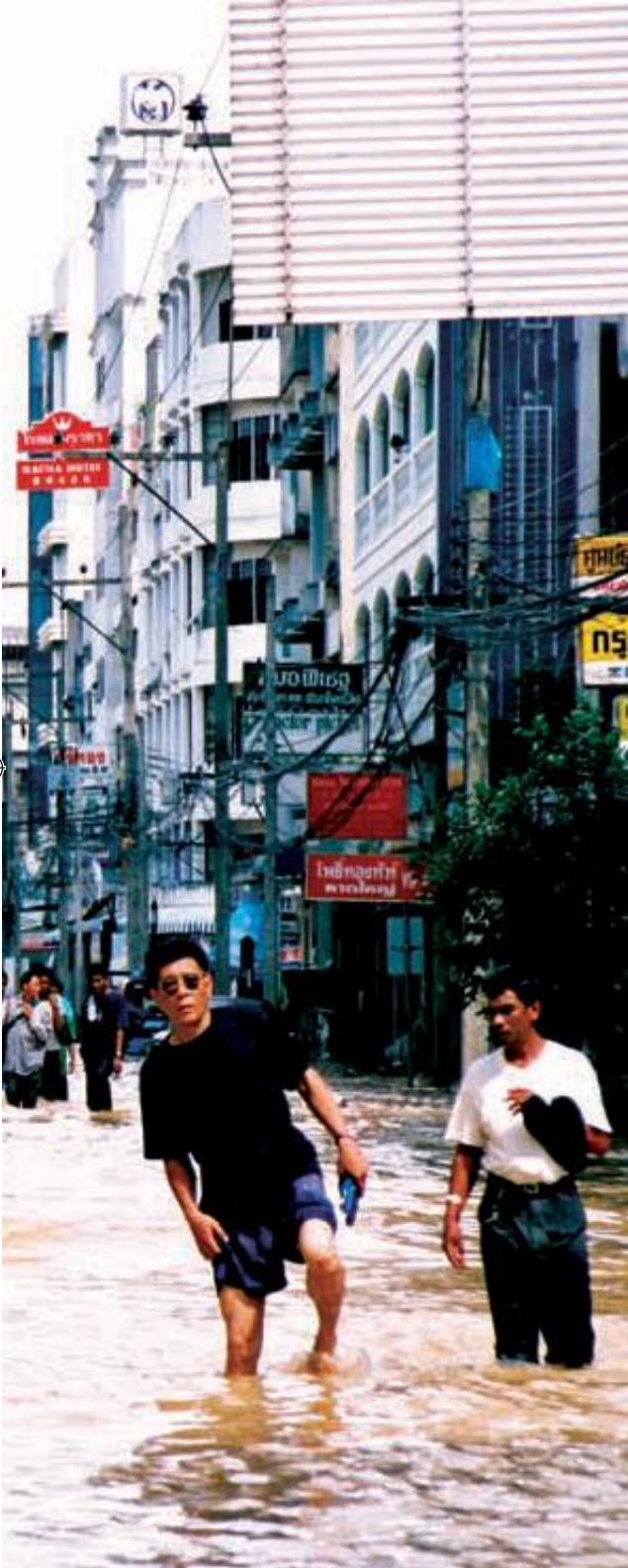

น้ำท่วมเมือง

น้ำท่วมเมือง

โดยทั่วไป น้ำท่วมเมืองและน้ำท่วมชุมชน ส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพจำกัดทางกายภาพของพื้นที่ จากความแออัด และจากการก่อสร้างโครงการน้อยใหญ่ต่าง ๆ เช่น โครงข่ายถนน โครงสร้างอาคาร โดยเฉพาะที่ที่ตัดผ่านหรือไปตั้งอยู่ในที่ลุ่ม ที่ต้องมีการถมที่ให้สูงขึ้นมาก และหรือไปอยู่ในที่ที่กีดขวางทางน้ำเป็นต้น และส่วนมากก็มักไม่ค่อยมีการศึกษาก่อนการก่อสร้างถึงผลกระทบเพื่อเตรียมการวางแผนรองรับผลกระทบเหล่านั้น หรือถ้าหากมีก็มักไม่ลึกซึ้งเพียงพอ *บ่อยครั้งจะพิจารณาแต่ปัญหาย่อย และไม่เห็นปัญหารวมที่อาจจะเกิดจากการรวมตัวของปัญหาย่อยเหล่านั้น*

นอกจากนี้ ชุมชนใหญ่บางแห่งก็ยังขาดการทำผังเมือง และส่วนที่มีการทำผังเมืองแล้ว บางครั้งก็ยังมีปัญหาอย่าง *ไม่น่าเชื่อ* ในอดีตไม่นานที่ผ่านมา มีผู้จดจำได้ว่า ผังเมืองหลายแห่งหมดอายุ กฎกระทรวงบังคับใช้ ผังเมืองรวม ที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 กำหนดอายุไว้ฉบับละห้าปีในแต่ละแห่ง *แต่ไม่รู้เช่นไรจึงถูกลืมต่ออายุ หรือต่ออายุไม่ทัน หรือกำลังรอผังเมืองรวมฉบับใหม่ หรืออะไรก็ไม่แน่ชัด* แต่ที่แน่นอนคือ บางครั้งส่งผลให้เกิดสัญญาณที่เอื้ออำนวยต่อการกระทำผิดของผู้ที่ชอบหาช่องโหว่ของกฎหมาย จากการขาดความต่อเนื่องในการควบคุมการพัฒนาเมืองให้เป็นไปอย่างมีระบบ การพัฒนาเมืองบางครั้งบางที่ จึงไม่ได้เป็นไปตามความตั้งใจในการวางผังเมือง

ในระดับเทศบาล ก็เจอยังพบเห็นอีกปรากฏการณ์หนึ่ง ว่าแบบแปลนก่อสร้างอาคารเป็นอย่างหนึ่ง (เพื่อให้ถูกกฎหมาย)

แต่การก่อสร้างจริงจังใจเป็นไปอีกอย่างหนึ่ง (เพื่อให้ถูกใจ) หลายเมืองจึงมีลักษณะตาม ยถากรรม หรือตามใจใครก็ตามที่อยากไปอยากทำ แม้แต่ในบริเวณที่ต่ำที่ลุ่ม ที่เคยเป็นพื้นที่สำหรับการระบายน้ำอย่างเห็นได้ชัด เคยมีคู มีคลอง เคยมีราวสะพานสองฝั่งถนน ที่แสดงให้เห็นว่า กาลครั้งหนึ่ง ชัยขวาริเวณแห่งนี้เคยเป็นคู เป็นคลอง แต่บัดนี้ เมืองคืออาคาร มีสิ่งก่อสร้างปิด เต็มพื้นที่ ชวนให้น่าฉงนเป็นอย่างยิ่งทุกครั้ง ที่ต้องผ่านไปพบเห็น โดยบางครั้งยังเข้าใจได้อีก ว่า ผู้กระทำการในที่ลุ่ม ที่พรุ ที่คูคลองบางแห่ง อาจจะเป็นถึงหน่วยงานส่วนราชการหรือหน่วยงานรัฐเองเสียด้วยซ้ำไป

อย่างไรก็ตาม คงยากที่จะพบว่าใคร ทำผิดกฎหมาย เพราะเป็นไปได้อย่างยิ่งว่า กฎหมายได้ถูกเปลี่ยนไป เพื่อเอื้อต่อการ กระทำนั้น ๆ ไปแล้ว

น้ำท่วม มักทำให้เกิดความเสียหายทั้ง ทรัพย์สินและชีวิต จึงเป็นปัญหาใหญ่อีกประการ หนึ่งที่บ่งชี้ถึงการเจริญเติบโตของเมืองที่ขาดการ วางแผนที่ดี ที่เกินพอดี หรือที่ไม่พอเพียง มีวลี โบราณวลีหนึ่งกล่าวคล้ายๆ อย่างนี้ว่า **น้ำลด ตอผุด** แต่ปัญหาน้ำท่วมคงต้องมีคำกล่าวอย่างอื่น เช่น ว่า **น้ำมา ปัญหาไหล** เป็นต้น

น้ำท่วมเมืองหาดใหญ่ ฝนร้ายที่ติดตริงตรา

ปรากฏการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นภายในเขต เมืองในจังหวัดสงขลา ตลอดจนทั่วพื้นที่ภาคใต้ที่ ผ่านมา ดูเหมือนเป็นเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ ตามปกติที่อาจเกิดขึ้นได้ในบริเวณพื้นที่มรสุม เขตร้อน เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ถี่บ้าง ห่างบ้าง ไม่สาหัสบ้าง สาหัสบ้าง **ที่สาหัส** **หนักสุดในระยะหลังๆ ก็อย่างเช่นเหตุการณ์** **น้ำท่วมที่เกิดขึ้นกับเมืองหาดใหญ่ เมื่อปลาย** **ปี พ.ศ. 2543** ที่มาอย่างกระทันหันไม่ทันตั้งตัว และสร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงกับ **ใจกลางเมือง รวมทั้งพื้นที่รอบนอกอย่าง** **กว้างขวาง หลายคนที่อยู่ในเหตุการณ์คงยังไม่ลืม** **วิกฤตการณ์ในครั้งนั้น และเชื่อว่าหลายคน**

คงยังพวาทุกครั้งเมื่อถึงฤดูฝน หรือเมื่อมีฝนตก **มากติดต่อกันหลายวัน เพราะหวั่นเกรงว่า** **สิ่งที่เคยเกิดขึ้นแล้วนั้น อาจเกิดขึ้นอีกครั้ง**

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ได้เกิด **น้ำท่วมเมืองหาดใหญ่บางส่วนหรือทั้งหมด ที่พอ** **จำๆ กันได้ (โดยประมาณ ณ ที่ว่าการอำเภอ** **หาดใหญ่) ดังนี้**

เดือน/ปี ที่เกิด	น้ำท่วมสูง (ซม)	ท่วมนาน (วัน)
ธันวาคม 2502	50	1
ธันวาคม 2504	120	5
ธันวาคม 2509	120	3
ธันวาคม 2511	150	7
ธันวาคม 2512	100	3
ธันวาคม 2524	120	3
ธันวาคม 2526	100	2
พย - ธค 2530	80	14 (ไม่ต่อเนื่อง)
พฤศจิกายน 2531	185	4
พฤศจิกายน 2543	250	4
ธันวาคม 2548	100	3

เหตุการณ์น้ำท่วมเมืองหาดใหญ่ที่วิกฤติ **กว่าครั้งอื่นๆ เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ.** **2543 ในช่วงระหว่างวันที่ 21-24 นั้น** **ไม่เพียงแต่น้ำท่วมเมืองหาดใหญ่เท่านั้น หากแต่** **เกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้างในภาคใต้ตอนล่าง** **ครอบคลุมพื้นที่หลายบริเวณของจังหวัด** **นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และ** **นราธิวาส**

พื้นที่อำเภอหาดใหญ่ มีคลองธรรมชาติ **สายหลักผ่าน 2 สาย คือ คลองอุตะเปาะ** **ที่รับน้ำ** **จากเทือกเขาด้านทิศใต้ตั้งแต่อำเภอสะเดา** **บริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย ร่วมกับลุ่มน้ำ** **ย่อยของคลองอุตะเปาะอีกสิบกว่าสาขาทาง** **เทือกเขาด้านทิศตะวันตกที่คั่นระหว่างจังหวัด** **สงขลากับจังหวัดสตูล และคลองเตย** **ที่รับน้ำ** **จากเทือกเขาคอหงส์ อันประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อย**

คลองเรียน และคลองเปล การไหลของน้ำในคลองอยู่ตะเภาและคลองเตยมาบรรจบกันที่อำเภอหาดใหญ่ ก่อนลงสู่ทะเลสาบสงขลา โดยปกติ หากปริมาณฝนตกไม่มาก หรือตกเฉลี่ยสม่ำเสมอตลอดฤดูมรสุม ก็จะเกิดสภาพน้ำล้นตลิ่งคลองอยู่ตะเภาและคลองเตยท่วมเมืองหาดใหญ่เล็กน้อยเป็นประจำอยู่แล้ว แต่เมื่อมีปริมาณฝนตกหนักมากถึงกว่า 200 มม. ต่อวันติดต่อกัน 2-3 วัน และยังคงเป็นบริเวณกว้าง ทำให้พื้นที่ชุมชนเมืองหาดใหญ่ ซึ่งมีการขยายตัวและมีการก่อสร้างอาคารที่หลายแห่งเป็นปัญหาตลอดจนโครงข่ายถนนและบริการพื้นฐานที่ไม่มีประสิทธิภาพของระบบการระบายน้ำดีเท่าที่ควร ดังที่ได้กล่าวถึงในตอนต้น จึงทำให้พื้นที่ไม่สามารถระบายน้ำปริมาณมหาศาลเหล่านั้นออกได้ทัน ทำให้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ทำให้ความเสียหายทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นอย่างมาก จากการประเมินความเสียหายทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนพบว่า มูลค่าความเสียหายจากน้ำท่วมเฉพาะครั้งนั้นมีมากหลายพันล้านบาท

ความหวังใยของในหลวงต่อพสกนิกรชาวหาดใหญ่

วันที่ 27 พฤศจิกายน 2543 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำรัสต่อคณะกรรมการมูลนิธิราชประชานุเคราะห์เกี่ยวกับน้ำท่วมเมืองหาดใหญ่ สรุปความว่า เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งนั้น ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ไม่ทันรู้ตัวว่าน้ำมาอย่างไร ก่อนหน้านั้น พระองค์ท่านได้เคยเสด็จไปหาดใหญ่ และเคยทรงชี้แนะมากกว่า 10 ปีแล้วว่าควรจะต้องทำอย่างไร แต่ต่อมาได้มีการสร้างโครงสร้างไปขวางกั้นทางน้ำ ด้านตะวันตกของเมืองมีถนนที่ทำหน้าที่คล้ายผนังกันน้ำแต่ก็เอ่อท้น ส่วนด้านทิศเหนือมีถนนที่ทำหน้าที่

คล้ายเขื่อนกันน้ำไม่ให้ไหลออกจากเมือง ทำให้น้ำท่วมเมืองสูงถึง 2-3 เมตร มากกว่าปกติ

ต่อมาวันที่ 4 ธันวาคม 2544 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชกระแสต่อคณะบุคคลที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัยเกี่ยวกับน้ำท่วมอำเภอหาดใหญ่ สรุปความว่า น้ำท่วมหนักที่ภาคใต้ โดยเฉพาะที่เมืองหาดใหญ่ มีความเสียหายหลายพันล้านบาท *ถ้าได้ทำตามแผนที่วางไว้ ที่ลงทุนนั้นคงได้กลับคืนมาหลายเท่าตัวแล้ว* เพราะเมื่อปี พ.ศ. 2531 ได้เกิดน้ำท่วมสร้างความเสียหายมาก ได้ทรงเคยไปที่นั่นและได้ทรงศึกษาทั้งในพื้นที่และในแผนที่รู้ว่าควรจะทำอย่างไร แต่ไม่ทราบว่าเป็นเพราะอะไร เหมือนบอกว่ามันแพง *ก็อย่างที่ว่า มันแพง แต่ว่าจะคุ้ม* โครงการที่วางไว้แล้ว 12 ปีก่อน

ระดับน้ำท่วม พฤศจิกายน พ.ศ. 2543

ควรจะได้ทำตามที่ได้วางแผนไว้ ที่ผ่านมาได้ทำ
นิดๆ หน่อยๆ แต่มยังได้สร้างอะไรที่ทำให้หน้า
ท่วมร้ายแรงขึ้น บางพื้นที่ท่วมสูงถึง 3 เมตร
เพราะแทนที่จะไปทำเขื่อนที่อื่นเพื่อจะได้เก็บน้ำ
เอาไว้ป้องกันน้ำท่วม หรือเก็บน้ำมาทำการ
เกษตรในหน้าแล้ง กลับทำเขื่อนกันน้ำทำให้เมือง
หาดใหญ่จมลงไปในน้ำ นอกจากนี้ควรจะได้ทำ
พนัง โดยใช้ถนนเหมือนกัน โดยขุดอีกสายหนึ่ง
แต่ไม่ได้ทำ ถนนที่ควรจะเป็นพนังก็ทำเตี้ย ส่วน
ถนนที่เป็นเขื่อนกลับทำสูงและไม่ได้ทำช่องให้น้ำ
ผ่าน ซึ่งควรจะได้ใช้หลักวิชาการมาดำเนินการ

จากนั้นมา รูปแบบการก่อสร้างและ
คลองระบายน้ำต่างๆ ก็เป็นรูปร่างขึ้น ห้าปีต่อมา
ในปี พ.ศ. 2548 เมื่อเกิดฝนตกหนักอีกครั้งหนึ่ง
ในเดือนธันวาคม แม่น้ำจะท่วมเมืองหาดใหญ่อีก
ในครั้งนั้น แต่ก็ไม่รุนแรงมาก และไม่ส่งผล
กระทบกับย่านธุรกิจใจกลางเมือง ส่วนรอบนอก
เมืองที่ถูกท่วม น้ำก็ไม่ได้ท่วมสูงมากดังแต่ก่อน
และก็มีการระบายน้ำออกในเวลาค่อนข้าง
รวดเร็วเมื่อเทียบกับที่เคยเป็นมา นับเป็นพระ
มหากรุณาธิคุณกับชาวเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็น
ชนลุ่มน้ำกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง เป็นลุ่มน้ำ

โครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองหาดใหญ่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ภาพหลักของแผนการดำเนินการโครงการแก้ปัญหา คือ การขุดลอกคลองธรรมชาตินอกตัวเมืองหาดใหญ่ และโครงการขุดคลองระบายน้ำสายใหม่ 5 สาย พร้อมอาคารประกอบ เพื่อผันน้ำไม่ผ่านตัวเมืองจนเกินความสามารถในการรองรับน้ำของระบบป้องกันของเทศบาลนครหาดใหญ่และบรรเทาอุทกภัยแก่พื้นที่ลุ่มน้ำคลองอยู่ตะเภาดอนล่าง และการติดตั้งระบบเตือนภัยและระบบสัญญาณเตือนภัย โดยได้ติดตั้งระบบโทรมาตรเตือนภัยและเก็บปริมาณน้ำฝน และมีสถานีวัดปริมาณน้ำฝนที่สามารถรู้ได้ภายในเวลา 1 นาที และแจ้งเตือนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เตรียมการรับมือก่อนที่จะไหลบ่าเข้าสู่พื้นที่หาดใหญ่ 6-10 ชั่วโมง และสามารถวางแผนการระบายน้ำลงสู่คลองทั้ง 5 สายได้ทันเวลา และเพื่อให้โครงการสามารถเฝ้าอำนวยความสะดวกพร้อมใช้ประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่อย่างมั่นคงและถาวร กรมชลประทาน ได้มีโครงการต่อเนื่องอีกหลายรายการ ประกอบด้วย การจัดหาที่ดินและก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดต่างๆ รวม 6 แห่งบนลำน้ำสาขา แผนปลูกป่า การจัดการระบบนิเวศลุ่มน้ำคลองอยู่ตะเภา และการป้องกันและการลดความเสี่ยงจากอุทกภัย ดังนี้

1. การอนุรักษ์ป่าบริเวณต้นน้ำลำธาร
2. การสร้างอ่างเก็บน้ำในเขตใกล้ลำน้ำ
3. การผันทางน้ำให้ไหลจากทางน้ำใหญ่ไปเข้าร่องน้ำทางน้ำแยกหรือคลองส่งน้ำ
4. การสร้างคันดินหรือทำนบดิน หรือกำแพงกันน้ำ
5. การขยายทางน้ำที่ไหลอยู่ให้กว้างออก

6. การขุดลอก คูคลอง ร่องน้ำ เพื่อเพิ่มความจุของน้ำในฤดูน้ำหลาก

7. การตัดทางลัดบริเวณส่วนโค้งของลำน้ำ

8. การอพยพออกจากเขตน้ำท่วม การให้การศึกษาแก่ประชาชน การใช้กฎหมายควบคุม การสร้างความตระหนักให้เกิดแก่ประชาชนเพื่อต่อต้านการทำลายป่า

อย่างไรก็ตาม หากผังเมืองและการก่อสร้างอื่นๆ ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างแน่นแฟ้นต่อไปอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เจกเช่นโครงการในพระราชดำริ ก็ไม่แน่ว่าจะมีประวัติศาสตร์ซ้ำรอยจากการก่อสร้างผิดแบบแผนและการก่อสร้างกีดขวางทางน้ำเกิดขึ้นอีก ชนลุ่มน้ำในเมืองหาดใหญ่และในที่อื่นๆ ทั้งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ก็ได้แต่ตั้งความหวังว่าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย จะไม่ชะล่าใจ ไปลด-ละ-เล็ก ในสิ่งที่ไม่ควรลด-ละ-เล็ก นั่นคือ ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเตรียมการเพื่อป้องกันและรองรับหายนะครั้งต่อไป

สำหรับปัจเจกชนคนลุ่มน้ำฯ ก็คงต้องช่วยกันเป็นหูเป็นตา ช่วยกันหาหนทางมากที่สุดเท่าที่ทำได้ ยับยั้ง ยุดยั้ง และหยุดยั้งการกระทำผิดโดยผู้คิดเห็นแต่ได้

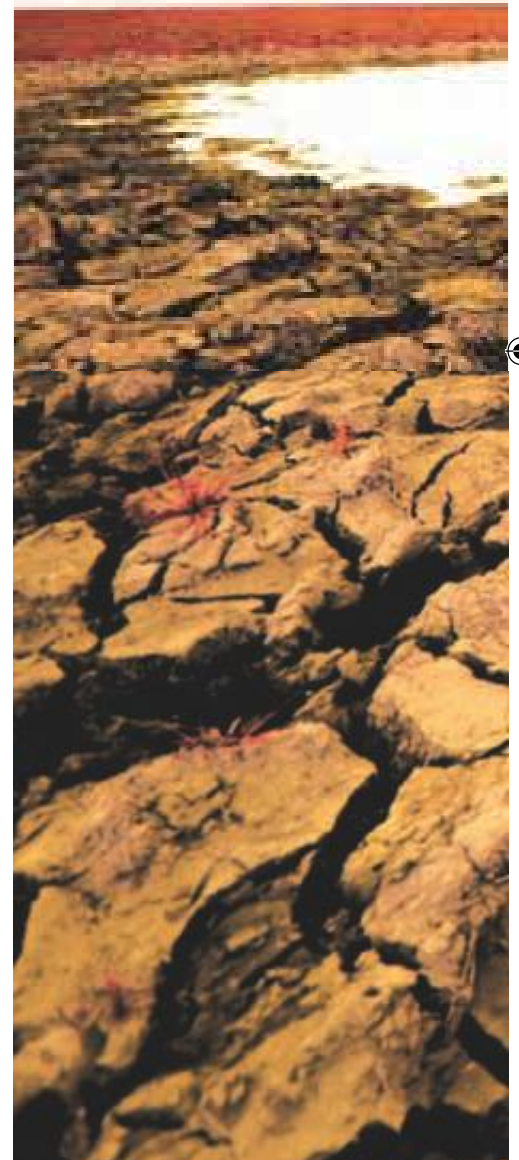

ภาวะโลกร้อน

กับทะเลสาบสงขลาของเรา

กระแสภาวะโลกร้อน (Global warming) หรือการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Climate change) กำลังเป็นเรื่องร้อนที่ทุกคนต้องพูดถึง แม้ว่าขนาดของผลกระทบของภาวะโลกร้อนต่อโลกของเราและต่อมนุษยชาติ อาจจะเป็นที่ถกเถียงอยู่ว่าใหญ่หลวงหนักอย่างไร นักวิทยาศาสตร์และนักอนุรักษ์ฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างหรือไม่ แต่ทุกคนต่างก็ยอมรับว่าภาวะโลกร้อนได้เกิดขึ้นแล้วจริง มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มากมายที่บ่งบอกว่า น้ำแข็งขั้วโลกกำลังละลายในอัตราเร็วมาก ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากต่างชี้ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า **The Big Meltown** นี้เพียงพออย่างเดียวก็น่าจะส่งผลกระทบต่อโลกเราอย่างมหาศาลแล้ว ดูเหมือนว่าอย่างฉับพลันทันใด พวกเราได้ถูกปลุกให้ตื่นขึ้นมาเพื่อรับรู้ความจริงว่าโลกน้อยๆ โใบี่ของเรา ออกจะเปราะบางกว่าที่เราเคยคิดไว้มากทีเดียว

เอ... แล้วทะเลสาบสงขลาของเราซึ่งมีขนาดเล็กกระจ้อยร่อยเมื่อเทียบกับโลกใบนี้ละ คำถามคงมิใช่ว่าเธอเปราะบาง (*Vulnerable*) หรือแข็งแกร่ง (*Robust*) เพียงพอที่จะรับมือกับภาวะโลกร้อนได้หรือไม่? แต่คำถามน่าจะเป็นว่า เธอจะรับมือกับสิ่งนี้ได้ยาวนานเพียงใดมากกว่า? ก่อนที่เธอจะพบกับความล่มสลาย เฉกเช่นเดียวกับความล่มสลายที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วกับทะเลสาบ บางแห่งของโลก

ผิวดินที่แตกกระแหง
น้ำกำลังเหือดแห้งหายไปจากความร้อน
หรือกำลังจะเปี่ยมล้นจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น ?

ตัดสิน **ผู้ร้ายตัวจริงที่กำลังทำร้ายโลกใบนี้ของเรา** อยู่ทุกวันมิใช่ใครอื่นที่ไหน... แต่เป็นตัวเรา **นั่นเอง** เราคงมีอาจปฏิเสธได้ว่า ในทาง จริยธรรมแล้ว คนรุ่นเราย่อมต้องมีหน้าที่ในการ ถนอมรักษาโลกน้อยๆ ใบนี้ ซึ่งเปรียบเสมือน บ้านของพวกเราทุกคน ไว้ให้คนรุ่นลูกหลาน ได้อยู่อาศัย และใช้ประโยชน์ต่อไปอีก นานเท่านาน

แต่หากเราคิดจะกลับใจมาช่วยรักษ โลกกันบ้าง ก็ยังไม่สายดอกนะ โลกใบนี้ยัง ต้องการมือของพวกเราอีกมากมาช่วยกัน ทะนุถนอม หรืออย่างน้อยก็ลดอัตราการรุมกัน ทั้งรุมกันทำลายโลกใบนี้ให้ซาลงสักหน่อยก็ยังดี

เกริ่นมาเสียยาว ก่อนจะเข้าเรื่อง ทะเลสาบสงขลาของเรา ก็ขอออกตัวเสียก่อนว่า ผู้เขียนมิได้ต้องการให้บทความนี้เป็นบทความ วิชาการ เพราะแม้จะมีการอ้างอิงงานวิจัยของ ต่างประเทศหลายชิ้น **แต่ก็ไม่มีผลงานการวิจัย เกี่ยวกับทะเลสาบสงขลามาสสนับสนุน** (งานวิจัย เรื่องผลกระทบจากภาวะโลกร้อนในประเทศไทย น่าจะยังมีน้อยมาก ยิ่งการศึกษาเชื่อมโยงสภาวะ การเปลี่ยนแปลงของทะเลสาบสงขลา กับภาวะ โลกร้อนยิ่งดูเหมือนจะไม่มีเอาเสียเลย) **บทความ นี้จึงเป็นการเก็บเอามาเล่าเรื่องผลกระทบจาก ภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นแล้วกับทะเลสาบหลาย แห่งของโลก** ซึ่งบางแห่งอาจจะพอเทียบเคียงกับ ทะเลสาบสงขลาของเราได้อยู่บ้าง และนำตรรกะ แบบอุปนัย (Induction) หรือ Generalization มา ประยุกต์ใช้ เพื่ออนุมานเอาว่า ภาวะโลกร้อนน่า จะส่งผลกระทบต่อทะเลสาบสงขลาของเราได้ อย่างไรบ้าง

สำหรับผู้เขียนแล้ว ผลกระทบของ ภาวะโลกร้อนต่อโลกของเรา มากหรือน้อย อาจ จะไม่ใช่ประเด็นใหญ่ เพราะในฐานะมนุษย์ ชนชั้นกลางคนหนึ่งที่อยู่บนโลกนี้ ที่ได้ใช้ ทรัพยากรจากโลกใบนี้มากมายเพื่อสร้างความ สุขสบายให้กับตนเองและครอบครัว **เราต่างมี ความผิดในโทษฐานที่มีส่วนทำร้ายโลกของเรา ด้วยกันทุกคน** โดยไม่ต้องรอให้ศาลที่ไหนมา

การเหือดแห้งอย่างทันที
ทันใดของทะเลสาบในอุทยาน
แห่งชาติ Bernardo O'Higgins
ทางตอนใต้ของประเทศชิลี
(ภาพล่าง) ที่เจ้าหน้าที่อุทยาน
ไปพบเข้า เมื่อเดือนพฤษภาคม
พ.ศ. 2550 เปรียบเทียบกับ
ภาพก่อนหน้านั้น (ภาพบน)

1. การเหือดแห้งอย่างฉับพลัน ของทะเลสาบทางใต้ของชิลี

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550 เจ้าหน้าที่
อุทยานได้พบว่าน้ำที่เคยมีความลึกถึง 130 ฟุต
(ราว 40 ม.) ในทะเลสาบในอุทยานแห่งชาติ
Bernardo O'Higgins ซึ่งอยู่ในแถบ Magallanes
ทางตอนใต้ของประเทศชิลี ได้เหือดแห้งไปหมด
อย่างทันทีทันใด ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านั้นเพียงสอง
เดือนทะเลสาบแห่งนี้ยังคงมีน้ำเต็มตามปกติ
(Global Warming Blamed for Vanishing Lake)

หลังจากได้บินไปสำรวจพื้นที่และถ่าย
ภาพเป็นจำนวนมาก กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ก็ได้

ข้อสรุปเบื้องต้นว่า สาเหตุของการเหือดแห้งของ
ทะเลสาบครั้งนี้ น่าจะมาจากภาวะโลกร้อน
Andres Rivera ผู้เชี่ยวชาญด้านภูเขาน้ำแข็งแห่ง
ศูนย์การศึกษาวิทยาศาสตร์ (Center of Scientific
Studies) ของชิลี อธิบายว่า การละลายของ
ภูเขาน้ำแข็งในบริเวณใกล้เคียงทำให้ระดับน้ำใน
ทะเลสาบสูงขึ้น ส่งผลให้แรงดันน้ำมากขึ้นและไป
ดันภูเขาน้ำแข็งที่ทำหน้าที่เป็นเขื่อนกั้นน้ำให้พัง
หรือแยกออก น้ำจึงไหลทะลักออกจากทะเลสาบ
ผ่านช่องแคบ ลงทะเลไปอย่างรวดเร็ว

ทะเลสาบดังกล่าวเป็นทะเลสาบที่มีขนาด
เล็กกว่าอีกทะเลสาบหนึ่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่แถบ
Magallanes ด้วยกัน การเหือดแห้งของทะเลสาบนี้
ได้ส่งผลให้อีกทะเลสาบหนึ่งมีระดับน้ำลดลงไปด้วย

ทะเลสาบ Ward Hunt Lake ในประเทศแคนาดา

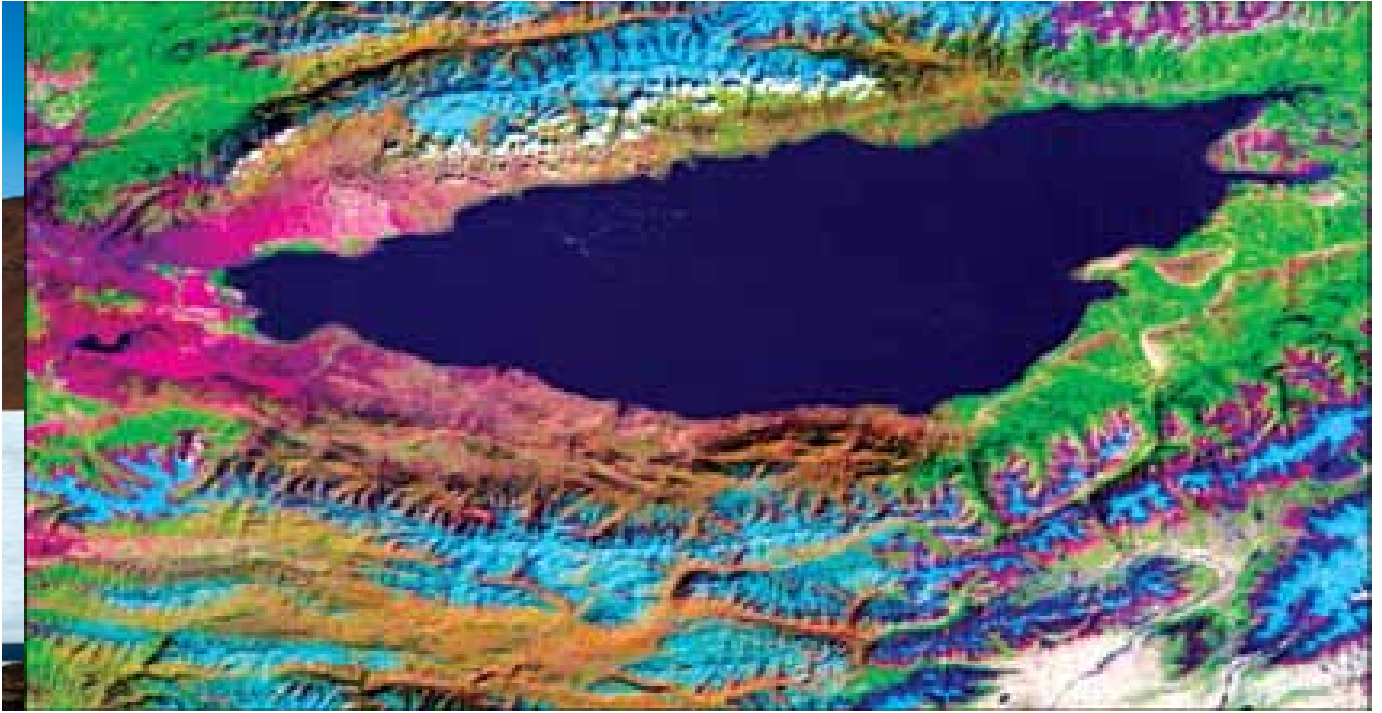
2. การเปลี่ยนแปลงของทะเลสาบวอร์ดฮันต์ ทางเหนือของแคนาดา

เดือนกันยายน พ.ศ. 2550 ทีมนักวิจัยซึ่งนำโดย Warwick Vincent และ Reinhard Pienitz แห่งมหาวิทยาลัยลาวัล (Universit é Laval) ได้ค้นพบว่าสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในน้ำในทะเลสาบ วอร์ดฮันต์ (Ward Hunt Lake) ซึ่งตั้งอยู่บนเกาะเล็กๆ ในแถบอาร์กติกทางตอนเหนือของแคนาดา ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในรอบสองร้อยปีที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง อย่างที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนในประวัติศาสตร์อันยาวนานถึง 8,000 ปีของทะเลสาบแห่งนี้

จากการศึกษาตะกอนในทะเลสาบ นักวิจัยพบว่า ในตะกอนที่ได้จากส่วนที่ลึกที่สุดของทะเลสาบ มีสาหร่ายค่อนข้างน้อย ทั้งในปริมาณและในชนิดของสาหร่าย แต่ในตะกอนส่วนบนที่ลึกไม่เกิน 2 ซม. จากผิว ซึ่งเป็นตะกอนจากการทับถมในรอบสองร้อยปีที่ผ่านมา กลับพบว่า มีสาหร่ายมากชนิดขึ้น และพบคลอโรฟิลในสาหร่ายที่มีความเข้มข้นมากกว่าถึง 500 เท่า ซึ่งสามารถอธิบายสิ่งที่พบนี้ได้ว่า แสงแดดที่มากขึ้นและอากาศที่ร้อนขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ ทำให้สภาวะแวดล้อมเปลี่ยนไปและเหมาะต่อการเจริญเติบโตของสาหร่ายมากขึ้นเป็นอันมาก

การเก็บตัวอย่างพืชขนาดเล็กสีสดใส
ที่ปกคลุมพื้นดินบริเวณไหล่ทวีปน้ำแข็ง
Markham Ice Shelf

3. ระดับน้ำที่สูงขึ้นในทะเลสาบ อีสสิก-คูล ของประเทศเคอร์จิสถาน

นับแต่เริ่มมีการวัดระดับน้ำในปี พ.ศ. 2470 ระดับน้ำในทะเลสาบอีสสิก-คูล (Lake Issyk-Kul) ของประเทศเคอร์จิสถาน (Kyrgyzstan) ในแถบเอเชียกลาง ซึ่งอยู่ใกล้ชายแดนจีน ได้ลดระดับลงอย่างต่อเนื่อง ทว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ระดับน้ำกลับเพิ่มสูงขึ้น และได้สูงเพิ่มขึ้นแล้วถึง 26 ซม. นับเป็นปริมาณน้ำมหาศาล เมื่อคิดว่าทะเลสาบแห่งนี้มีพื้นที่กว้างถึง 6,000 ตร.กม.

นักวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องนี้เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นนี้มีสาเหตุจากการเปลี่ยนของภูมิอากาศ (Climate change) หรือจากการที่โลกร้อนขึ้นนั่นเอง Dr. Radzimir Romanovsky แห่งสถาบันทรัพยากรน้ำและพลังงานน้ำ (Institute of Water Resources and Hydroenergy) ในเมือง Bishkek ให้ความเห็นว่า ระดับน้ำที่สูงขึ้น ไม่น่าจะมาจากการละลายของภูเขาน้ำแข็ง แต่มาจากปริมาณฝนที่มากขึ้น พื้นที่รอบทะเลสาบได้มีอุณหภูมิสูงขึ้นและได้รับฝนมากขึ้น อุณหภูมิน้ำกลางทะเลสาบเองก็สูงขึ้นราวครึ่งองศาเซลเซียสในบางพื้นที่

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้เป็นที่คาดหมายว่า ทะเลสาบแห่งนี้จะกลายเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญยิ่งขึ้นไปอีกสำหรับพื้นที่เอเชียกลาง แต่ก็ก่อให้เกิดความกังวลต่อปัญหาที่ท่วมหนักที่อาจจะตามมาในที่สุด

ทะเลสาบ อีสสิก-คูล

ชายฝั่งทะเลสาบทานจานยิกาในแทนซาเนีย
ภาพถ่ายจากดาวเทียมโดยองค์การ NASA

4. ระบบนิเวศของทะเลสาบใหญ่ ในแอฟริกาตะวันออกกำลังวิกฤติ

รายงานการศึกษาที่สำคัญยิ่งชิ้นหนึ่งในปี พ.ศ. 2546 ชี้ให้เห็นว่า **อุณหภูมิของอากาศและน้ำที่สูงขึ้นกำลังทำให้จำนวนประชากรปลาและสาหร่ายในทะเลสาบทานจานยิกา (Lake Tanganyika) ลดลง** (<http://www.nsf.gov/od/lpa/news/03/pr0383.htm>) รายงานดังกล่าวนี้เป็นผลการศึกษาของทีมนักวิจัยที่นำโดย Catherine O'Reilly แห่ง Vassar College และ Andrew Cohen แห่งมหาวิทยาลัยอริโซนา (University of Arizona)

ทะเลสาบทานจานยิกานับเป็นทะเลสาบที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ครอบคลุมพื้นที่ถึง 32,900 ตร.กม. เป็นแหล่งน้ำจืดที่กักเก็บน้ำเป็นปริมาณถึงร้อยละ 18 ของน้ำจืดของโลก ความอุดมสมบูรณ์ทำให้ทะเลสาบแห่งนี้เป็น

แหล่งรายได้อุตสาหกรรม และเป็นแหล่งโปรตีนถึงร้อยละ 25-40 ของโปรตีนจากสัตว์ สำหรับประชากรที่อาศัยอยู่โดยรอบทะเลสาบนี้ ซึ่งได้แก่ประชากรของประเทศ บुरुнді แทนซาเนีย แซมเบีย และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก

ทะเลสาบแห่งนี้ยังเป็นทะเลสาบที่ลึกเป็นอันดับสองของโลก โดยจุดที่ลึกที่สุดวัดได้ถึง 1,470 ม. และนับเป็นทะเลสาบอันดับสองที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมากที่สุด ทะเลสาบทานจานยิกาเป็นที่อยู่อาศัยของปลาถึง 350 สายพันธุ์ (Species) และยังมี การค้นพบปลาสายพันธุ์ใหม่ในทะเลสาบแห่งนี้ได้อย่างสม่ำเสมอ

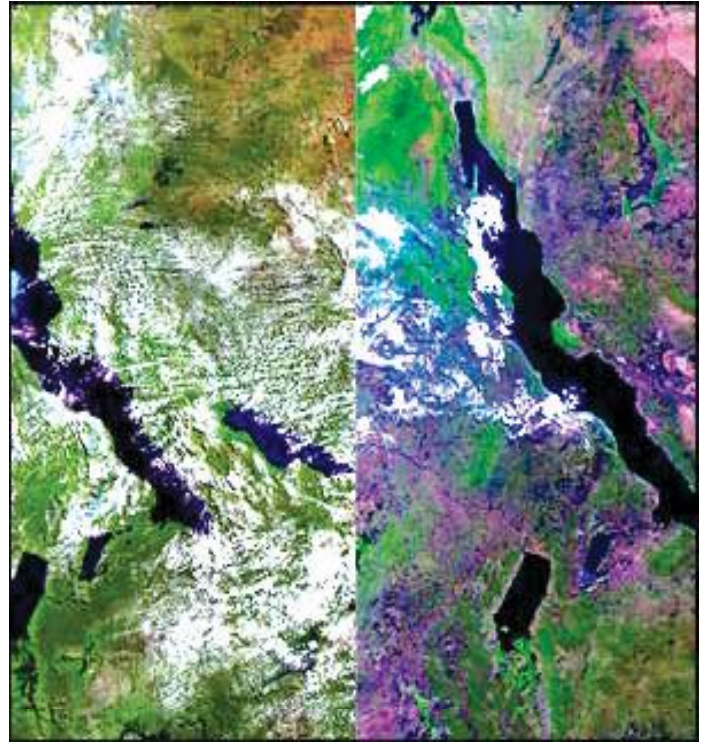
การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกำลังทำลายระบบนิเวศของทะเลสาบทานจานยิกา โดยทำให้จำนวนปลาในทะเลสาบลดลงถึงร้อยละ 30 ในระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา รายงานกล่าวว่า

นับแต่ปี พ.ศ. 2456 อุณหภูมิผิวน้ำของน้ำได้สูงขึ้นราว 1/10 องศาเซลเซียสต่อสิบปี การเปลี่ยนแปลงที่ดูเหมือนเพียงเล็กน้อยนี้ได้มีผลกระทบต่อพลศาสตร์การไหลเวียนของน้ำในทะเลสาบ ทำให้น้ำด้านบนของทะเลสาบที่อุ่นขึ้นไหลเวียนไปผสมกับน้ำเย็นที่อยู่ด้านล่างได้ยากขึ้น สารอาหารที่อยู่ลึกลงไปจึงไม่สามารถขึ้นมาสู่ผิวน้ำได้ จำนวนสาหร่ายและแพลงค์ตอนจึงลดลง ซึ่งส่งผลต่อจำนวนประชากรปลาในที่สุด

จากการศึกษาตัวอย่างตะกอนทะเลสาบในรอบระยะเวลาหลายสิบปี คณะผู้วิจัยยังพบว่าความหลากหลายทางชีวภาพของทะเลสาบทานจานียากำลังลดลง โดยจำนวนสาหร่ายได้ลดลงถึงร้อยละ 20 ในรอบ 80 ปีที่มีข้อมูลให้ศึกษา มีหลักฐานที่บ่งชี้ว่าการลดลงของจำนวนปลาในทะเลสาบมาจากการลดลงของอาหารอย่างเช่นสาหร่ายนี้ ส่วนการกระทำของมนุษย์เช่นการจับปลามากเกินไป น่าจะมีผลกระทบต่อทะเลสาบน้อยกว่ามากเมื่อเทียบกับผลของการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ

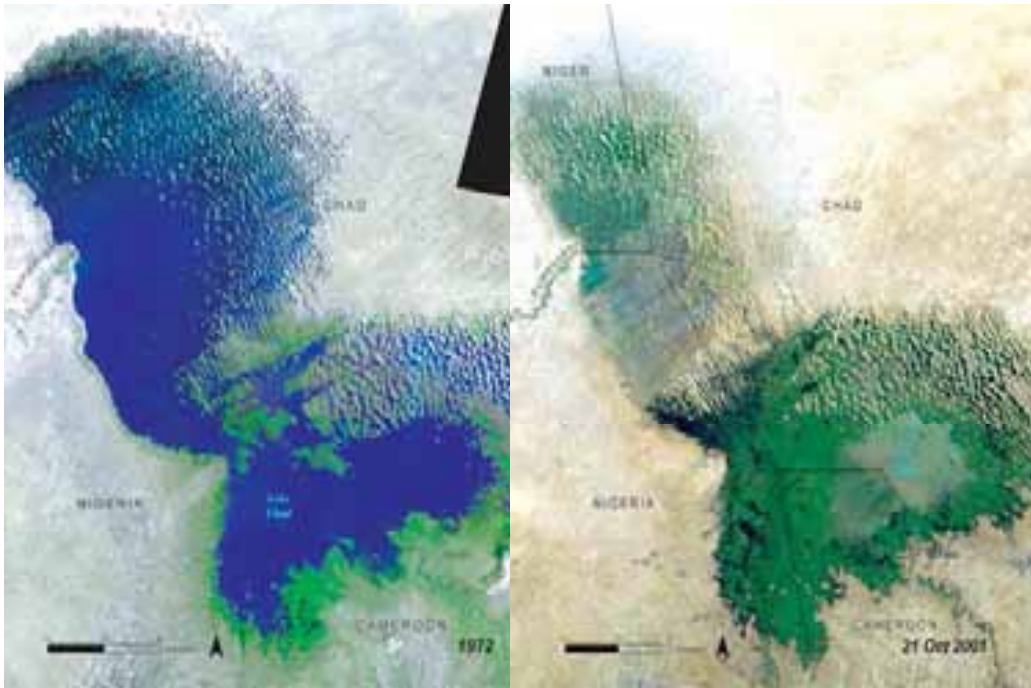
Catherine O'Reilly กล่าวว่า การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศและสภาวะโลกร้อนที่ผ่านมามักเป็นการศึกษาในซีกโลกเหนือ งานวิจัยชิ้นนี้นับเป็นงานที่บ่งชี้อย่างชัดเจนว่าการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิอย่างมีนัยสำคัญในพื้นที่โลกแถบร้อนชื้น (Tropics) ด้วยเช่นกัน และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของภาวะเช่นนี้ต่อระบบนิเวศของทะเลสาบในเขตร้อนชื้น

ภาพถ่ายดาวเทียมของทะเลสาบทานจานียกา แสดงถึงห้วงน้ำขนาดใหญ่ขึ้น

พันธุ์ปลาในทะเลสาบทานจานียกาที่ประชากรกำลังลดลง

ภาพถ่ายจากดาวเทียมโดยองค์การ NASA

เปรียบเทียบขนาดของทะเลสาบชาด ในปี พ.ศ. 2515 (ซ้าย) กับในปี พ.ศ. 2544 (ขวา)

(<http://www.gsfc.nasa.gov/topstory/20010227lakechad.html>)

5. การลดขนาดที่เหลือเชื่อ ของทะเลสาบชาดในแอฟริกา

http://news.nationalgeographic.com/news/2001/04/0426_lakechadshrinks_2.html

ทะเลสาบชาด (Lake Chad) ซึ่งมีอายุเก่าแก่ถึง 20,000 ปีแห่งนี้ เคยเป็นแหล่งน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของทวีปแอฟริกา ทะเลสาบอันยิ่งใหญ่นี้มีพื้นที่ถึง 25,000 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2506 แต่ปัจจุบัน มีพื้นที่เหลือเพียงไม่ถึง 1/20 ของพื้นที่เดิม นับเป็นการหดตัวอย่างรุนแรงอย่างไม่เคยพบมาก่อนในประวัติศาสตร์อันยาวนานของทะเลสาบชาด (รายงานของ Jonathan A. Foley และ Michael T. Coe

สองนักวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน แห่งเมืองแมดิสัน สหรัฐอเมริกา)

ทะเลสาบชาดตั้งอยู่ในแถบ Sahel ซึ่งเป็นทุ่งหญ้าซาวานา ที่มีเขตแดนด้านหนึ่งติดกับป่าฝนชายฝั่งแอฟริกาตะวันตก และเขตแดนทางเหนือติดทะเลทรายซาฮารา ทะเลสาบแห่งนี้ถูกล้อมรอบด้วย 4 ประเทศ ได้แก่ ชาด ไนเจอร์ ไนจีเรีย และ คาเมรูน ปกติแล้ว ทะเลสาบชาดก็มีการเปลี่ยนแปลงโดยขยายขนาดและลดขนาดตามฤดูกาลอยู่อย่างสม่ำเสมออยู่แล้ว เพราะเป็นทะเลสาบที่มีความลึกเพียง 7 ม. เท่านั้น

พื้นที่จึงยิ่งลดลง และทำให้เกิดภาวะแห้งแล้ง ยิ่งขึ้นไปอีก ส่งผลเป็นลูกโซ่ หรือ *Domino effect* คาดว่าภาวะเช่นนี้จะรุนแรงขึ้นอีกในอนาคตอันใกล้ และทะเลสาบขาดคงไม่อาจฟื้นกลับมาอยู่ในสภาพอุดมสมบูรณ์ได้ภายในชั่วอายุคนรุ่นปัจจุบัน

Michael T. Coe หนึ่งในนักวิจัยที่ศึกษาเรื่องนี้กล่าวขำว่า “ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า มนุษย์เรามีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องจัดการทรัพยากรน้ำให้ดีกว่านี้อีกมาก เพราะน้ำเป็นทรัพยากรที่มีจำกัด หากไม่แล้ว เราจะต้องเผชิญกับปัญหาที่สาหัสอย่างแน่นอน”

แม้ว่านักวิจัยจะสรุปว่าการหดตัวของทะเลสาบขาดนี้ เป็นผลมาจากน้ำมือของมนุษย์มากกว่าเป็นผลจากสภาวะโลกร้อนโดยตรง แต่การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศในพื้นที่แถบนั้นซึ่งทำให้เกิดภัยแล้งและจุดชนวนให้เกิดผลกระทบลูกโซ่ตามมา ก็อาจจะเกี่ยวโยงกับสภาวะโลกร้อนก็เป็นได้ อย่างไรก็ดี เรื่องราวของทะเลสาบแห่งนี้ก็นับว่าน่าสนใจไม่น้อย

อย่างไรก็ดี นักวิจัยได้สรุปว่า สภาวะโลกร้อน มิได้เป็นจำเลยโดยตรงต่อการลดขนาดของทะเลสาบขาดอันน่าตื่นตระหนกนี้ สาเหตุหลักน่าจะมาจากน้ำมือของมนุษย์เอง ในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา พื้นที่แถบ *Sahel* ได้ประสบภาวะแห้งแล้งเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้คนและสัตว์ต้องพึ่งพิงน้ำในทะเลสาบขาดเพื่อการดำรงชีวิตมากขึ้น โครงการชลประทานขนาดใหญ่ที่ถูกออกแบบมาต่อสู้กับภัยแล้งก็ได้แย่งน้ำไปจากทะเลสาบด้วยการผันน้ำที่เคยไหลลงทะเลสาบไปลงที่อื่น ภาวะแห้งแล้งได้ทำให้หญ้าเลี้ยงสัตว์ลดลง สัตว์เลี้ยงจึงต้องหากินไกลขึ้น ความชื้นใน

และน่าจะให้ข้อเตือนใจ

หรือบทเรียนที่ดีแก่เรา

ชาว ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ว่า

เราควรจะทำ

หรือไม่ทำอย่างไร...

หากไม่ยอมให้เหตุการณ์ลักษณะนี้

เกิดขึ้นกับลุ่มน้ำทะเลสาบของเรา

6. อนาคตของทะเลสาบสงขลาของเรา

ประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทะเลสาบสงขลามาแล้วจำนวนมาก **ถึงกับมีผู้กล่าวว่า หากนำเอารายงานการวิจัยดังกล่าวทั้งหมดมากองรวมกัน คงจะสามารถใช้ถมทะเลสาบสงขลาได้เต็ม** อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเข้าใจว่า ยังไม่มีงานวิจัยชิ้นใดที่มุ่งศึกษาถึงผลกระทบของภาวะโลกร้อน หรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่มีต่อทะเลสาบสงขลาโดยตรง

เป็นที่ทราบกันดีว่า ในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา ทะเลสาบสงขลาได้มีสภาพเสื่อมโทรมลงไปมาก **ทั้งนี้โดยมีสาเหตุหลักมาจากน้ำมือมนุษย์** การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศหรือภาวะโลกร้อน นับเป็นภัยคุกคามใหม่อีกอย่างหนึ่ง

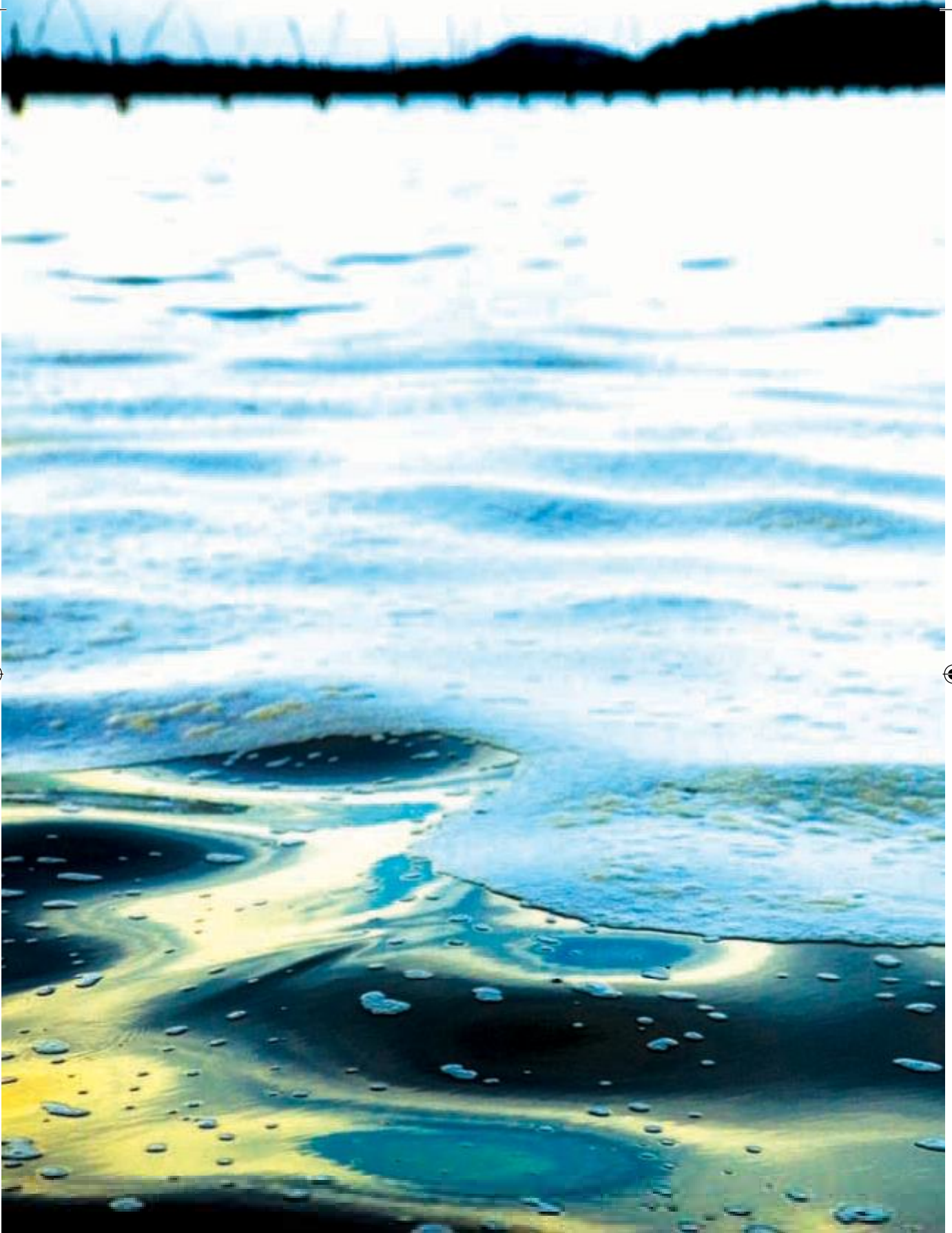
ที่พร้อมจะซ้ำเติมทะเลสาบของเรา หรือว่าอันที่จริงแล้ว ภัยคุกคามนี้อาจจะไม่ใช่ภัยใหม่ เพราะมันอาจจะเริ่มจู่โจมทะเลสาบอันบอบบางของเรามาหลายทศวรรษแล้วก็เป็นได้ โดยที่เราอาจจะไม่ตระหนัก เจกเซนกับที่มันได้ทำร้ายทะเลสาบทานจานยิกาในอัฟริกามาแล้ว

การศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2548 พบว่า ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีป่าต้นน้ำเหลือเพียงร้อยละ 11.1 (ดูข่าว ประชาไท - 24 ม.ค. 2549) ซึ่งถือเป็นคำวิฤตที่จะทำให้พื้นที่แถบนี้กลายเป็นพื้นที่ภัยพิบัติ ที่มีโอกาสถูกรุมเร้าด้วยปัญหาทั้งอุทกภัย ภัยแล้ง และดินถล่ม ปัญหาที่ตามมาประการหนึ่งคือ พื้นดินในพื้นที่เกษตรจะถูกชะล้างพังทลายสูง เนื่องจากไม่มีพืชคลุมดินส่งผลให้เกิดการตื้นเขินของทะเลสาบในอัตราที่

ค่อนข้างเร็ว ปัญหาการตื้นเขินของทะเลสาบนี้ ย่อมจะทำให้ปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลวยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นไปอีก ปัจจุบัน ภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในที่ลุ่มใกล้ทะเลสาบก็หนักว่ารุนแรงขึ้นไม่น้อยอยู่แล้ว โดยมีสาเหตุมาจากมาตรการแก้ปัญหาน้ำท่วมเมืองหาดใหญ่ ที่ทำให้มีการขุดคลองระบายน้ำหลายสายเพื่อระบายน้ำจากหาดใหญ่ให้ไหลลงสู่ทะเลสาบได้เร็วขึ้น และจากการที่รัฐปล่อยให้ประชาชนถมที่ดินในพื้นที่ซึ่งเคยเป็นพื้นที่ซับน้ำกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

การที่ทะเลสาบสงขลามีทางเปิดออกสู่ทะเลลึก หากว่าภาวะโลกร้อนส่งผลให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นอย่างที่มีการคาดเดากันอย่างกว้างขวางแล้ว ระดับน้ำในทะเลสาบย่อมจะต้องสูงตามขึ้นด้วย และหากปรากฏการณ์อากาศร้อนขึ้นและฝนตกมากขึ้น อย่างที่เกิดขึ้นกับทะเลสาบอิสติก-คูล เกิดขึ้นที่นี้ด้วยแล้ว พื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลาคงต้องสูญหายไปไม่น้อยนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อบ้านเรือนของผู้คนนับหมื่นที่อาศัยอยู่ริมฝั่งทะเลสาบ ปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในทุกฤดูฝนก็ย่อมต้องรุนแรงขึ้นด้วย

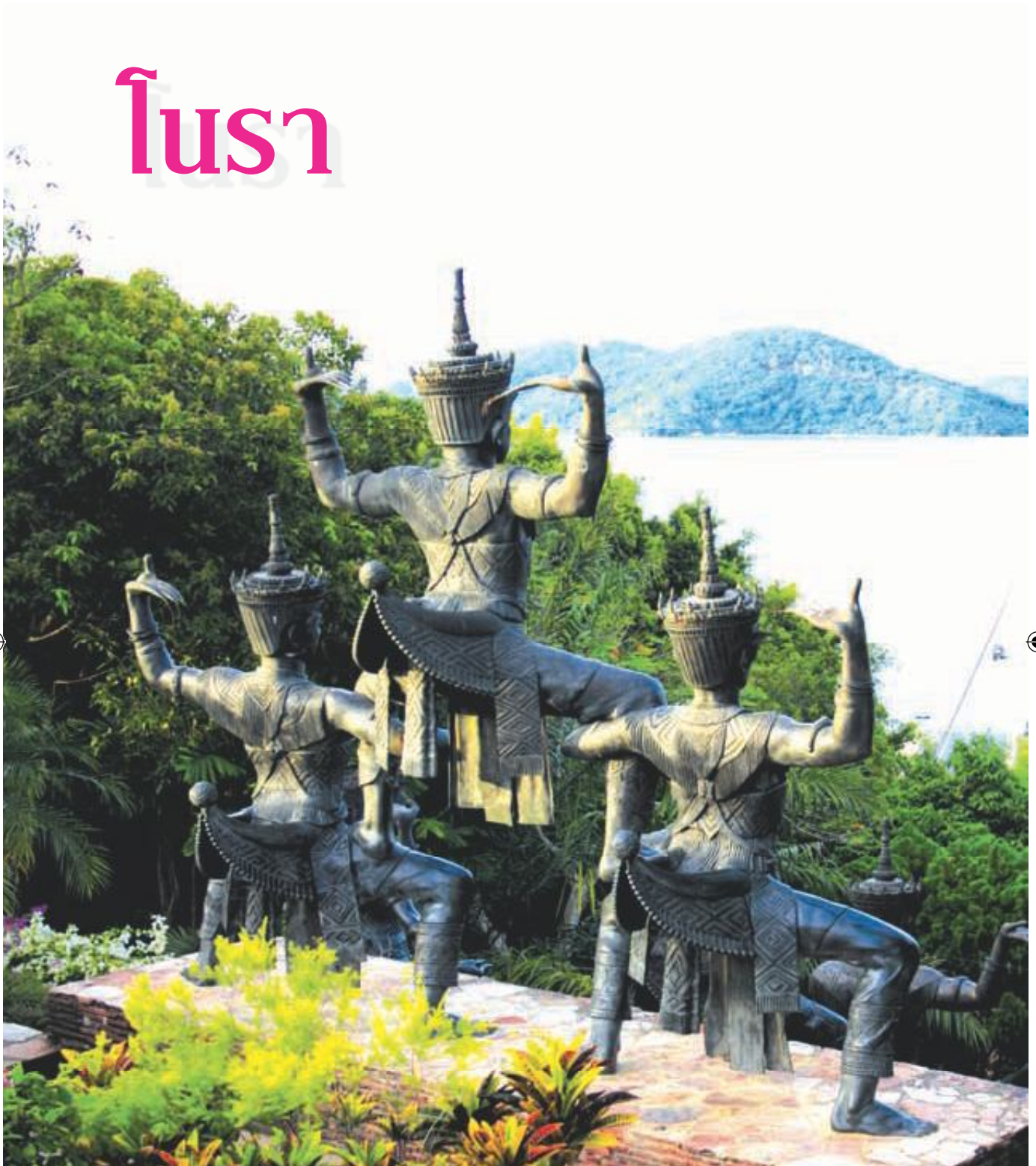
ปี พ.ศ. 2549 มีรายงานว่า ได้เกิดการแพร่ขยายของสาหร่าย
หนาม และสาหร่ายไฟในทะเลสาบสงขลาบริเวณนอกฝั่งตำบลคูซูด
อำเภอสติงพระ ประมาณ 20 ตร.กม. และกำลังขยายออกเป็นวงกว้างขึ้น
(<http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9490000102152>) ซึ่งจะทำให้ทะเลบริเวณดังกล่าวตื่นเขินกลายเป็น
พรุ ปรากฏการณ์ดังกล่าวน่าจะเป็นผลมาจากสภาวะโลกร้อน ดังเช่นที่
กำลังเกิดขึ้นในทะเลสาบวอร์ดฮันต์ของแคนาดา และถ้าหากว่าเราไม่
สามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของสาหร่ายเหล่านี้ได้ อีกไม่นาน
ทะเลสาบสงขลาจะแห้งขอดกลายเป็นแอ่งน้ำอยู่กลางภาคใต้ตอนล่าง
และส่งผลกระทบต่ออาชีพประมง และการเดินเรือ อย่างแน่นอน

การที่ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลสาบในเขตร้อนชื้น เช่นเดียวกับ
ทะเลสาบทานจานียกาและทะเลสาบชาดไน้อ์ฟริกา ปัญหาคล้ายคลึงกับ
ที่เกิดขึ้นมาแล้วกับทะเลสาบทั้งสองจึงอาจจะเกิดขึ้นกับทะเลสาบสงขลา
ได้ อย่างไรก็ตาม ทั้งทะเลสาบทานจานียกาและทะเลสาบชาด ต่างก็มี
ข้อแตกต่างในรายละเอียดจากทะเลสาบสงขลาอยู่ไม่น้อย ทั้งในพื้นที่ตั้ง
ขนาด และ ความลึก ขณะที่ทะเลสาบสงขลามีความลึกเพียง 1-2 ม.
เท่านั้น ทะเลสาบทานจานียกากลับมีความลึกเฉลี่ยถึง 570 ม.
พลศาสตร์การไหลเวียนของน้ำในทะเลสาบจึงย่อมแตกต่างกันอย่างมาก
จึงเป็นการยากที่จะคาดคะเนว่า ปัญหาใดบ้างที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วกับ
ทะเลสาบไน้อ์ฟริกาทั้งสองแห่งนี้จะเกิดขึ้นกับทะเลสาบสงขลา
และปัญหาเหล่านั้นจะมีความรุนแรงในระดับใด

คงไม่มีใครโต้แย้งว่า ทะเลสาบสงขลาอาจจะต้องประสบปัญหา
วิกฤติถึงขั้นล่มสลายในอีกไม่นานนักถ้าหากว่าเรายังคงเพิกเฉยต่อ
ปัญหา และยังคงฉกฉวยใช้ประโยชน์จากทะเลสาบอย่างไม่ยังมี
นอกจากเราจะต้องเปลืองมือในการรุมทำร้ายทะเลสาบโดยตรงลงอย่าง
ฉับพลันแล้ว (เช่น ไปทำการเกษตรแบบป่า หรือเพิ่มพื้นที่ป่าในพื้นที่
เกษตรให้มากขึ้น ปลูกพืชคลุมดิน ลดการบุกรุกป่า และลดการใช้สาร
เคมีและยาฆ่าแมลง) เราทุกคนจะต้องถือเป็นภาระในการที่จะช่วยกัน
ลดภาวะโลกร้อน (ดู 80 วิธีลดโลกร้อน) ซึ่งนอกจากจะช่วยลดการ
ทำร้ายทะเลสาบสงขลาอันเปราะบางของเราโดยทางอ้อมแล้ว ยังจะ
เป็นการช่วยท่อนอมโลกใบนี้โดยรวม ไว้ให้ลูกหลานของเราได้อยู่ได้ใช้
ประโยชน์นานขึ้นอีกด้วย 🐦

โนรา

ประติมากรรมวัฒนธรรมโนรา ตั้งสะพานทอดข้ามเวลา
เหนือโครงสร้างสะพานติณสูลานนท์ในปัจจุบัน ที่ทอดข้ามสู่แม่น้ำ

โนรา เป็นศิลปะการแสดงของภาคใต้ เป็นที่นิยมคู่กับหนังตะลุง ปรากฏตามตำนานที่ เชื่อกันมานาน โนรามีถิ่นกำเนิดในบริเวณลุ่ม น้ำทะเลสาบสงขลา **คุณสุนทร นาคประดิษฐ์** ข้าราชการบำนาญ อดีตเลขาธิการคณะ แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้เป็นปราชญ์หลายด้านและมีชื่อเสียงในการ สรรค์สร้างผลงานประพันธ์บทกลอนศิลป์ วัฒนธรรมการแสดงโนราและอื่นๆ มาอย่าง ต่อเนื่องหลายสิบปี ได้เล่าเรื่องราวตำนานความ เป็นมาของโนราอย่างย่อ ในลักษณะของ บทกลอน

เสียบเรา ขอนำบทกลอนมาลงไว้ใน ฉบับนี้ เพื่อเป็นบันทึกของวัฒนธรรมล้ำค่าของ ชาวใต้ ให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน

(ทำนองหนึ่ง)

ขอกล่าวกลับจับเรื่องแต่เบื้องหลัง
มีเมืองตั้งริมท่าขลาไหล
ครั้งมหาธานีศรีวิชัย
มีกรุงไกรนามพัทลุงกรุงธานี

พระนามเจ้าพารา สายฟ้าฟาด

ประชาราษฎร์แสนสุขเกษมศรี

มีจอมขวัญกัลยาราชินี

พระนางอินทกรณี หรือ แม่ศรีมาลา

มีบุตรีหนึ่งองค์เอยทรงศรี

นามนวล **ทองสำลี** มีวาสนา

เทพสิงห คือพี่ที่ลือชา

พระบิดาแสนห่วงของลูกสองคน

ให้หาครูผู้สามารถทางนาฏศิลป์

ศิลปินดีเด่นเคยเห็นผล

พร้อมสนมกำนัลนายอีกหลายคน

ลูกสองคนเรียนจำจนชำนาญ

น้อง ๆ จากศูนย์ฝึกศิลปินพื้นบ้าน อำเภอสังขละบุรี
ร่วมแสดงในงาน “รวมพลคนรักชาติลุ่มน้ำทะเลสาบ” (มกราคม พ.ศ. 2551)

มีท่ารำทำนองสิบสองท่า

ทุกเวลาเรียนสนุกมีสุขสานดี
ทุกวันคืนชื่นสนุกสุขสำราญ
เกิดเหตุการณ์ไม่ดีที่วังใน

นवलสำลี มีครรภลือลั่นฉาว

ราศิศาวช่าวนางทั่วปรางค์ใหญ่

เป็นเรื่องราวเศร้าหมองของทราวม้วย

เจ้ากรุงไกรแสนพิโรโกรธลูกยา

ราชครูผู้สอนศิษย์ทำผิดพลาด

ให้ควัดมีครรภสร้างปัญหา

จับ **ราชครูสี่นาย** พากายมา

พระจอมวังรับสั่งฆ่าริมสาชล

(เพลงทับ)

ส่วนสองศรีพี่น้องต้องเสียหาย

เรื่องทั้งหลายยังมีดมิตต่างก็คิดฉงน

เพราะปัญหาเกี่ยวข้องกับลูกสองคน

ส่งลูกตนให้พราวจากธานี

ลูกในครรภของทราวม้วยใครเป็นพ่อ

ยังเป็นข้อมีดมนคนถ่วนถึ

ให้ล่อยแพลูกสองไปในวาริ

พร้อมนารีนางสนมกรมวัง

นवलสำลี พร้อมพี่ **เทพสิงห**

ถูกจับล่อยสาครจรจากฝั่ง

รอดจากตายได้มาถึงฝั่งเกาะชัง

จนร้อยชั่งคลอดบุตรรักสุดใจ

กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงลูกผู้สั่งสอน

เที่ยวรำพื่อนถิ่นละเมาะในเกาะใหญ่

เทพสิงห สอนหลานปานดวงใจ

จนกลับไปในพาราพตายาย

เมื่อทราบความตามเรื่องที่เคื่องซัง

ให้ลูกสองคืนวังสมดังหมาย

มอบเครื่องทรงองค์กษัตริย์ครองฉัตรพราย

ให้หลานชายแต่งกายราชาตรี

โนราที่วัดท้ายขอ เกาะขอ

ได้เป็น **ขุนศรีทธา** บรรดาศักดิ์
พระราชาสเนรักสมศักดิ์ศรี
อยู่ท่าแคเมืองพัทลุงกรุงธานี
เป็นผู้ที่สืบสายฝ่ายโนรา

(กลอนหก)

ผู้เกี่ยวข้องมีมากหลากหลายฝ่าย
ขอบรรยายสรุปย่อข้อปัญหา
บอกลูกหลานชัดชัดตัดเวลา
บอกหน้าป่าให้จำคนสำคัญ

เริ่มต้นจากพระยา **สายฟ้าฟาด**
มีบทบาทปูทางพาสร้างสรรค์
ราชินี **ศรีมาลา** มาเกี่ยวพัน
คนสำคัญ **เทพสิงห** สอนสืบมา

นวลสำลี ได้บุตรชมสุดสมหมาย
สอนลูกชายได้ตั้งคาคดปรารถนา
พระเจ้าตาสนับสนุนเป็น **ขุนศรีทธา**
ผู้สืบสายฝ่ายโนราจากท่าแค

มีมากมายหลายคนงานล้นหลาม
ศรีทธาช่วย ศรีทธาราม ตามกระแส
ล้วนบทบาทราชครูคอยดูแล
ได้เล่าแต่ตอนสำคัญนำบรรยาย

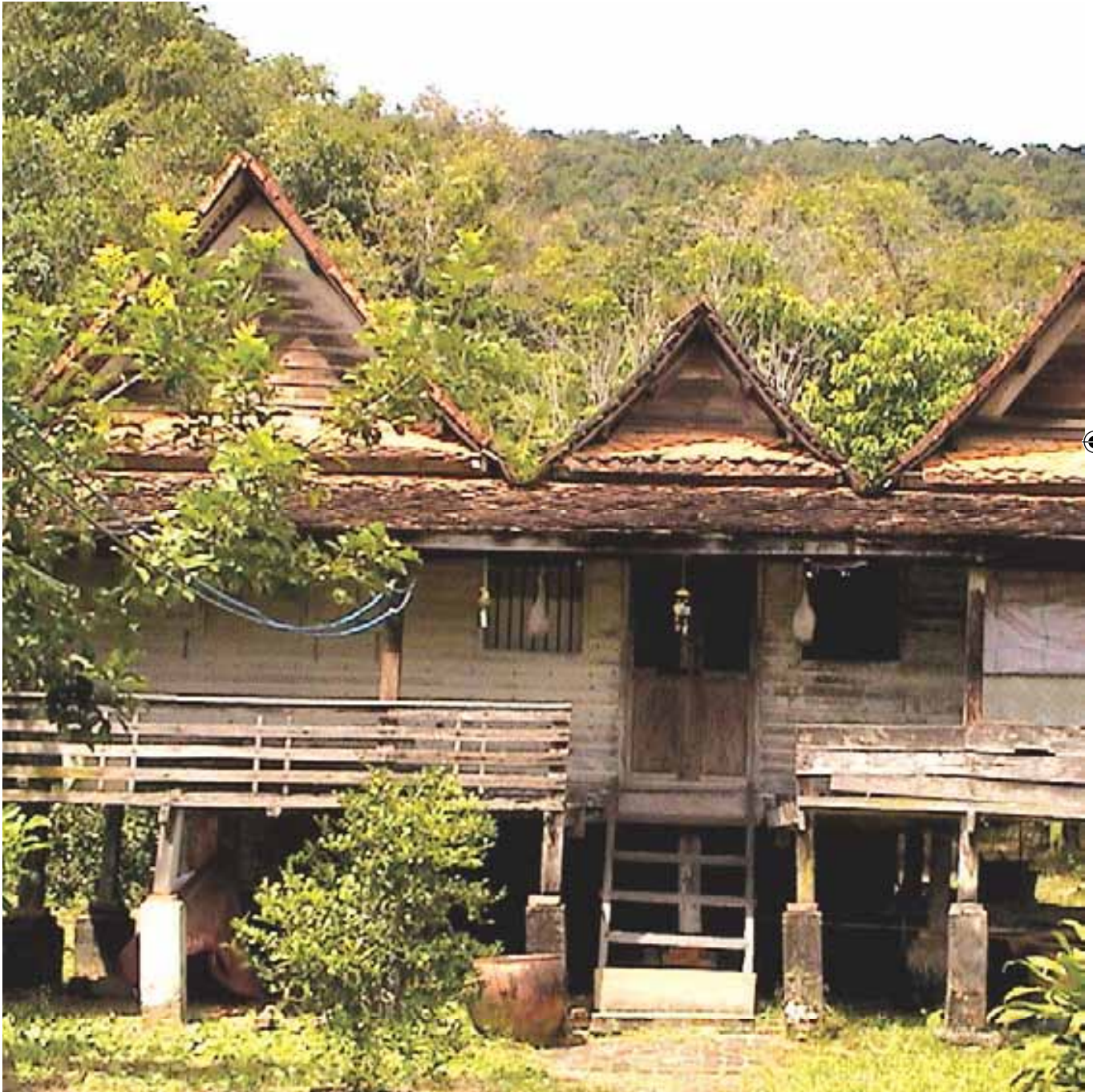
ราชครูผู้สำคัญโทษทัณฑ์ใหญ่
หลวงนายชม บรรลี่ยแสนใจหาย
หลวงนายจิตร ผู้ชิดใกล้กับเจ้านาย
ตาหลวงคง ได้ลูกชายไว้สืบแทน

ทองกัณดาร หลวงนายให้ทำนรู้
เป็นราชครูโนราน่าหวงแหน
'เรา'นับถือตายายไม่คลอนแคลน
ยังฝังแน่นรำโรงครูอยู่ตลอดมา 🐼

วิศวกรรมโยธา กับการอนุรักษ์วัฒนธรรม บ้านเกาะยอ

บ้านโบราณเกาะยอ

บ้านเกาะยอ เป็นบ้านหลังคาจั่วทรงไทยที่มีเอกลักษณ์

ตัวบ้านจะยกลอย พื้นบ้านสูง คล้ายบ้านชาวยาวที่นิยมสร้างกัน บริเวณพื้นที่ลุ่มในภาคกลางของประเทศไทย เสาบ้านที่เป็นเสาไม้หน้าตัดสี่เหลี่ยมจัตุรัสจะวางตั้งบนเสาปูนที่ระดับความสูงจากพื้นประมาณ 90 ซม. เสาปูนจะทำหน้าที่คล้ายต่อม่อส่วนบนแต่จะไม่ฝังลงดิน เสาปูนมีความคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศและความชื้นใกล้ผิวดินมากกว่าเสาไม้ ช่วยป้องกันไม่ให้เสาไม้ที่อยู่สูงขึ้นไปผุกร่อนง่าย พื้นบ้านด้านบนมีไม้ค้ำยันจากระเบียงถึงชายคาเพื่อเพิ่มพื้นที่กระเบียงบ้านให้กว้างขึ้น และยังช่วยต้านลมที่มักพัดแรงเวลาฝนตกหนัก ฝาบ้านเป็นไม้กระดานหรืออาจเป็นไม้ไผ่สานลายสวย หลังคาบ้านมุงด้วยกระเบื้องเกาะยอ ส่วนพื้นที่ชั้นล่างปูด้วยกระเบื้องอย่างหนา ซึ่งทั้งหมดเป็นกระเบื้องดินเผา ผลิตจากดินเหนียวที่ขุดได้ในทะเลสาบสงขลาในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง **กระเบื้องเกาะยอ** **เคยมีชื่อเสียงมาก ส่งออกจำหน่ายทั่วประเทศได้**

บ้านหลังขนาดใหญ่ มักมีหลังคาจั่ว 3 หลังต่อเนื่องกัน

ระหว่างชายคาแต่ละหลังจะมีรางน้ำเพื่อระบายน้ำฝน จั่วทั้งสองข้าง ชาย-ขวา จะสูงชันและใหญ่กว่าตรงกลางที่เป็นจั่วเล็ก ซึ่งมีไว้คลุมพื้นที่โล่งระหว่างกลาง ใช้เป็นห้องนั่งเล่น ห้องนอนจะอยู่ด้านข้าง บางหลังอาจสร้างเพียง 2 จั่วก่อน เมื่อครอบครัวใหญ่ขึ้น ก็จะค่อยสร้างเพิ่มขึ้นอีกหลังเพื่อมาต่อเชื่อมกันตรงกลางซึ่งเป็นลานบ้าน ส่วนหน้าบ้านด้านล่างจะมีโถงวางอยู่ข้างบันไดสำหรับใส่เท้าเพื่อล้างเท้าก่อนขึ้นบ้าน **นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่อยู่กับธรรมชาติของปักษ์ใต้โดยแท้**

อย่างไรก็ตาม บ้านโบราณเกาะยอที่ยังหลงเหลืออยู่ ส่วนใหญ่ล้วนมีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก และเป็นที่น่าวิตกว่าสถาปัตยกรรมและวิศวกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เหล่านี้ กำลังถูกทำลายด้วยเวลา จนอาจเหลือแต่ความทรงจำ ว่าปู่ย่าตายายเคยอาศัยอยู่ในบ้านเรือนลักษณะเช่นไร

วัดท้ายยอด

ไม่เพียงแต่บ้านเท่านั้น อาคารร่วมสมัยอื่นๆ บนเกาะยอก็เช่นกัน เช่น วัดท้ายยอด เพราะวัดเกือบทั้งหลัง ทำจากวัสดุธรรมชาติที่ไม่มีความคงทนถาวรนัก

วัด เคยเป็นศูนย์กลางของชุมชน เคยมีหน้าที่อย่างน้อย 3 อย่าง

อย่างแรก วัดก็คือวัด นั่นคือเป็นที่ประกอบศาสนกิจของสงฆ์ และเป็นที่ที่ชุมชนได้ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ได้ใช้ประกอบกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน ใช้พบปะสังสรรค์กัน จนเกิดสำนวนว่า **พอไปวัดไปวาได้** เพื่อหมายความว่าคานๆ นั้น หรือเรื่องนั้นๆ มีลักษณะดี หรือพอใช้ได้

อย่างที่สอง วัดเคยเป็นสถานศึกษา เป็นที่ที่บุตรชายจะได้บวชเรียน หรืออย่างน้อยก็ได้ไปเรียน พระสงฆ์จะทำหน้าที่เป็นครู เพราะมักเป็นผู้ที่มีความรู้มากที่สุดในชุมชนในสมัยก่อน

อย่างที่สาม หลายวัดเคยเป็นที่รักษาพยาบาล พระสงฆ์หลายรูปมักเป็นผู้รู้ในเรื่องการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วย อย่างน้อยก็รักษาใจเป็นกำลังใจได้

ทั้งหมดนี้ทำให้อาคารวัดมักเป็นอาคารเอนกประสงค์หลังใหญ่

วัดท้ายยอด เป็นวัดเก่าแก่ อายุนับร้อยปี ตั้งอยู่ท้ายเกาะยอดด้านทิศใต้ริมฝั่งทะเลสาบ นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาชมเรือนปั้นหยาโบราณ อายุกว่า 200 ปี **วัดนี้เป็นวัดธรรมยุक्त** สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2311 ในสมัยกรุงธนบุรี เดิมชื่อ**วัดดาวดี** แต่ชาวบ้านเรียกว่า **วัดเกาะ** ต่อมากลายเป็น **วัดท้ายยอด** ที่ตั้งของวัดคือ

บ้านท้ายเกาะ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา วัดท้ายยอดก่อสร้างด้วยสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาเกาะยอ มีกุฏิเรือนไทย ด้านหลังกุฏิมีบ่อน้ำโบราณรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ใช้เป็นที่เลี้ยงปลา

แม้ว่า โลหะ จะเป็นวัสดุก่อสร้างอาคารที่นิยมใช้ที่อื่นๆ แต่ในทะเลสาบสงขลา ตอนล่างมีความเค็ม ก่อให้เกิดไอเค็มในบรรยากาศ และทำให้ส่วนที่เป็นโลหะ โดยเฉพาะ เหล็ก ตะปู เป็นสนิมได้ง่าย การใช้ไม้ซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้บนเกาะมาทำเป็นเสา คาน พื้น และฝาบ้าน และการใช้กระเบื้องทำหลังคาและปูพื้น โดยหลีกเลี่ยงส่วนประกอบที่เป็นโลหะ ดังเช่นที่เป็นมาในอดีต จึงเป็นสิ่งที่นิยมทำ แม้ในการบูรณะปรับปรุงอาคารเดิม ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากศาลาวัดท้ายยอด ที่กำลังมีการบูรณะใหม่ที่จะเห็นเป็นไม้วางพาดกับจันทันและโครงถักที่บากเป็นร่องไว้ การต่อชนของตงใช้วิธีสอดเข้ากับไม้อีกท่อนหนึ่งที่เจาะรู ใช้ลิ้มไม้ ตอกอัดให้แน่น บ้างก็ใช้สลักไม้ ตอกเสียบถ้าจำเป็น **โดยจะไม่มีการใช้ตะปู**

อ้อมอ่าว เคล้าคลื่น ทะเลชัน
 เขียวบน ภูเขียว แห่งภูเขา
 ครีเม้งา ชับซ้อน สะท้อนเงา
 หย่อมเหยา เรือนย่าน อยู่เรียงราย
 เสียดเสา เทาสี สะท้อนแสง
 กระชังปลา ไม่แปลง ไม่เปลี่ยนสาย
 ระลอกกริ้ว พริ้วพาด กระพือมพราย
 กระจัด กระจาย อยู่กลางลม
 กระเจิง เชิงใบ อยู่บนฝั่ง
 สะพรั่ง พร้าวนเพรียว พรุผลสม
 ชีวิต นิดน้อย เกลียวกลอยลม
 จ่อมจม แผ่นดิน น้ำฟ้า
 ตะวัน อ้อยอิ่ง จะทิ้งน้ำ
 เมฆคล้า คล้ายจะบด จะบังหล้า
 สาดแสง สุดท้าย ทะเลลา
 สนธยา แยมยืม กับเกาะยอ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
19 มิ.ย. 2533

ปัจจุบัน เกาะยอแตกต่างไปมาก จากบท
 ประพันธ์ข้างต้นที่ขออนุญาตท่านผู้ประพันธ์
 นำมาลง วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป
 ตามความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง
 และเทคโนโลยีที่พัฒนาก้าวรุกเข้าหาตัวเกาะยอ
 (รวมทั้งที่อื่นๆ ทั่วไปในแผ่นดิน) ความเป็นอยู่
 เดิมของชาวบ้านเปลี่ยนไป ที่เคยทำประมง
 ในทะเลสาบ ก็ลดน้อยถอยลง บ้างเปลี่ยนอาชีพ
 ไปทำร้านอาหารอยู่ตามริมทะเลสาบ บ้างสร้างแพ
 เป็นที่รับประทานอาหาร ยื่นลงไปในทะเลอย่าง
 ไร่ระเปียบ ที่เคยทำสวนผลไม้ซึ่งเรียกว่า **สวนสมรม**
 เพราะมีผลไม้หลายชนิด และออกผลหมุนเวียน
 กันตลอดปี ได้แก่ เงาะ ทุเรียน ลางสาด
 กระท้อน ละมุด จำปาตะ ฯลฯ ก็เลิกอาชีพ

ชาวสวนไป บ้างก็ขายที่ดิน ทำบ้านจัดสรร
 สร้างบ้านสมัยใหม่ ไม่เหลือเอกลักษณ์เดิมของ
 บ้านเกาะยออีกต่อไป ที่เนินบนเกาะแต่เดิม
 ที่เป็นป่าเขา ก็ถูกตัดหน้าดินออก ปรับเป็นที่ราบ
 หน้าดินถูกทำลาย เศษหินดินทรายถูกพัดพา
 ไหลตามน้ำลงสู่ทะเลสาบ บ้างร้ายแรงกว่านั้น

จากการถมดินลงในทะเลสาบ รุกกล้าที่สาธารณะเพื่อ
สร้างบ้านที่อยู่อาศัยใหม่ มีการก่อสร้างต่างๆ มากมาย
รายรอบ มีการสร้างเขื่อนกันคลื่นลมน ทั้งหมดล้วนมี
ส่วนมากบ้างน้อยบ้างในการทำให้ตะกอนดินทราย
บริเวณทางออกของทะเลสาบก่อนไหลออกอ่าวไทย
ตื้นเขิน ส่งผลให้เกิดอุทกภัยใหญ่ในลุ่มน้ำหลายครั้ง

การก่อสร้าง
เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

ขณะเดียวกัน
ก็เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทะเลสาบจากการก่อสร้างทำได้หลายวิธี เช่น **ไม่ถมหรือสร้างสิ่งปลูกสร้างใดๆ ยื่นลงไปในทะเล** ขุดคูกันและทำบ่อพักน้ำฝน ระวังไม่ให้ตะกอนดินทรายถูกพัดพาลงสู่ทะเลได้ **เศษขยะจากสิ่งก่อสร้าง เช่น น้ำปูน น้ำมัน สี และเศษวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ ห้ามทิ้งลงในทะเล** **ไม่ปล่อยให้น้ำเสียจากกิจกรรมของคนงานก่อสร้างลงทะเล** เป็นต้น

นอกจากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแล้ว เรายังต้องช่วยกันอนุรักษ์สถาปัตยกรรม **ท้องถิ่นด้วย** บ้านเกาะยอและวัดท้ายยอ ในตัวอย่างการก่อสร้างข้างต้นเป็นภูมิปัญญาของชาวเกาะยอ ที่ควรต้องอนุรักษ์ไว้ **ปัจจุบัน บ้านโบราณบนเกาะยอส่วนใหญ่มีสภาพทรุดโทรมมาก บ้างก็แปรสภาพและต่อเติมจนไม่เหลือสภาพเดิมแล้ว** มีเหลือให้เห็นเพียงไม่กี่หลัง **ถ้ากรมศิลปากรไม่ขึ้นทะเบียนไว้ ต่อไปคงจะไม่มีให้ชนรุ่นหน้ารุ่นลูกรุ่นหลานได้เห็นอีก**

ผู้เขียน ได้มีโอกาสร่วมออกแบบหอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งทีมงานสถาปนิก **คุณวุฒิมิพล แซ่ลิ้ม** ได้นำสถาปัตยกรรมบ้านเกาะยอ มาประยุกต์ดัดแปลงเป็นหอประชุม เพื่อจุคนได้ไม่น้อยกว่า 2,500 คน ผู้เขียนดีใจ ที่ได้เป็นวิศวกรโครงสร้าง ได้มีส่วนร่วมในการประยุกต์สร้างอาคารตามแบบสถาปัตยกรรมบ้านเกาะยอโบราณ หลังคาจั่ว 3 หลัง ยังคงอนุรักษ์ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเกาะยอ อย่างไรก็ตาม อาคารลอยยกสูง 3 ม. ไม่ได้ตั้งใจไว้เพื่อหนีน้ำหากน้ำท่วม ตามแนวคิดดั้งเดิมแต่โบราณ แต่มีไว้เพื่อรักษาเอกลักษณ์เดิม และยังได้ทำหน้าที่เป็นที่จอดรถจำนวน 200 คัน

รูปแบบแบบนี้ ได้รับการดูแลในรายละเอียด เพื่อให้ดูเหมือนเสาไม้ที่ตั้งบนฐานปูน มีค้ำยันจากระเบียงถึงชายคา เหมือนกันกับบ้านโบราณ ซึ่งทำให้ระเบียงของหอประชุมกว้างมากขึ้น ภายในหอประชุมเป็นโถงใหญ่กว้างขวาง ผนังห้องบุด้วยผ้าฝ้ายพื้นเมืองเกาะยอ อาคารประกอบด้วย หอประชุมใหญ่ หอประชุมเล็ก ที่ประทับสำหรับเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง และข้าราชการพาราคณะผู้ติดตาม ฯลฯ

นอกจากความภาคภูมิใจส่วนตัวในการ **ได้มีส่วนร่วมแล้ว** ยังภาคภูมิใจแทน **มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา** ที่อำเภอนาทวี และทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมสิ่งก่อสร้างในลุ่มน้ำ บนพื้นที่ของมหาวิทยาลัย เชียงรุ้งปักษ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของ **การกระทำ เสริมการดำเนินการ ในโครงการรัฐ รัก และหวงแหนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา** ที่กำลังดำเนินการอยู่

สิทธิชัย พิริยคุณธร
วุฒิวิศวกรโยธา
ภาควิศวกรรมโยธา ม.อ.

หลายท่านที่เดินทางผ่าน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

อาจสังเกตเห็นบางช่วงบนเส้นทาง โดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันตกของเส้นทางถนนหลัก ที่ตั้งงามไปด้วยทิวต้นตาลโตนตสูงใหญ่ สลับกับทุ่งนาและหมู่บ้านเล็กๆ ที่มุ่งหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผาที่ผ่านกาลเวลามานาน ทำให้รู้สึกได้ถึงบรรยากาศความเป็นชุมชนเก่าแก่

หากเลี้ยวเข้าไปทางอุทยานนกน้ำคูขุด ใช้เส้นทางสายในซึ่งเป็นถนนลาดยางสองช่องจราจร ที่บางช่วงอาจเป็นหลุมเป็นบ่อ แต่กรุ่นด้วยบรรยากาศอันสงบสุขสวยงามของชุมชนที่แวดล้อมด้วย เลสาบ นาข้าว และสวนตาลโตนต.....ใช่แล้ว ท่านกำลังจะได้สัมผัสวิถี โหนด นา เล ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการวิจัย

ศึกษาเพื่อจัดทำให้เป็น **วิถีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติใหม่** ที่ควรค่าแก่การต้อนรับผู้มาเยือนที่มีความสนใจในธรรมชาติและวัฒนธรรมของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทุกคน

โหนด นา เล เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนานนับพันปีจวบกระทั่งปัจจุบัน เป็นการสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนบนแผ่นดินบก หรือ **คาบสมุทรสทิงพระ** ที่ใช้ตาลโตนตในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม โดยมีภูมิปัญญาการใช้ตาลโตนตซึ่งหลากหลาย ทั้งมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างปลอดภัย พิษ เช่น **แกงคั่วกุ้งกับหัวโหนด แกงส้มปลาช่อนหัวโหนด ยาหัวโหนด ต้มกะทิหัวโหนด แกงเลียงหัวโหนดรวมมิตร**

เปรี้ยวหวานหัวโหนด และ **น้ำส้มหมัก** เป็นต้นประเภทอาหารหวาน มีลูกโหนดน้ำ(กะ)ที ลูกตาลลอยแก้ว ลูกตาลกรอบ จาวตาลเชื่อม แยมลูกตาล ขนมใส่ลูกตาล ขนมลูกตาลหนึ่ง น้ำผึ้งผง น้ำผึ้งปัก น้ำผึ้งเหลว ที่มีสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย บางอย่างเป็นสมุนไพรส่งเสริมสุขภาพ เช่น น้ำตาลโตนต มีสารแลคโตส ลูกตาลสุกมีสารเมตาแคโรทีน นอกจากนี้ **ทุกส่วนของต้นตาลทั้ง ราก ใบ กาบ ทาง งวง ผล จาว และลำต้น สามารถใช้ประโยชน์ได้ ใบตาล** ใช้ในการผลิตตะกร้า หามทุเรียน กระเป่า กระเช้า **ใยตาล** ใช้ทำกระดาษสา จักสานเป็นของเล่นเด็ก โคมไฟ อีกทั้งยังสามารถทำเป็นแนวกันลม **ลำต้น** อาจมีกล้วยไม้พื้นบ้านที่สวยงามขึ้น **ไม้ตาล** สามารถนำไปทำบ้านเรือน **ใบ** นำมาผึ่งหลังคา **ทาง** นำมาทำรั้วบ้าน ทำคอกสัตว์ เป็นต้น

ผลิตผลต้นตาล นำชิมลิ้มลอง ของชาวคาบสมุทร

วิถีชีวิต **ความเป็นอยู่** ของชุมชนบนคาบสมุทรสทิงพระ เป็นวิถีที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรมอันดีงาม ที่เกี่ยวข้องกับตาลโตนด การทำนา และการประมง นำมาซึ่งอาชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะการทำประมงในทะเลสาบสงขลา **ซึ่งเคยมีทรัพยากรทางน้ำที่อุดมสมบูรณ์มาก** และยังคงเป็นสถานที่ที่สวยงามเงียบสงบ นับเป็นต้นทุนทางธรรมชาติร่วมกับพื้นที่นาอันสมบูรณ์ของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแถบนี้ **ชาวสทิงพระส่วนใหญ่ได้พึ่งทุนจากธรรมชาติท้องถิ่นและภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมานาน** แต่ยังไม่ได้นำศักยภาพด้านนี้ออกมาใช้ในด้านการท่องเที่ยวมากนัก

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวนี้ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 4 ตำบลของอำเภอสทิงพระ ได้แก่ **ท่าหิน** **คูขุด** **คลองรี** และ **ชุมพล** ที่จะสามารถอาศัยจุดเด่นเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมสำหรับการท่องเที่ยว (Cultural Tourism) ผนวกกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการศึกษา (Education Tourism) และการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ กิจกรรมไหว้พระแก้ววัด กิจกรรมและงานประเพณีที่สำคัญในพื้นที่ เช่น การแห่ผ้าขึ้นธาตุ การแข่งขันมโนราห์ และการจัดงานวันลูกโหนดของดีเมืองสทิงพระ **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** ได้แก่ การล่องเรือชมนกและป่าชายเลน **การชมวิถีชีวิตชุมชน** ที่เกี่ยวกับต้นตาล ได้แก่ การปีนต้นตาล การกินลูกตาล การทอเส้นใยตาล การคาบตาล การหยอดน้ำตาล การเคี้ยวน้ำตาล ฯลฯ ที่เกี่ยวกับนา ได้แก่ การทำนา การทำไร่นาสวนผสม และ ที่เกี่ยวกับเล นอกเหนือจากการล่องเรือชมนกน้ำแล้ว ได้แก่ การประมงเป็นต้น

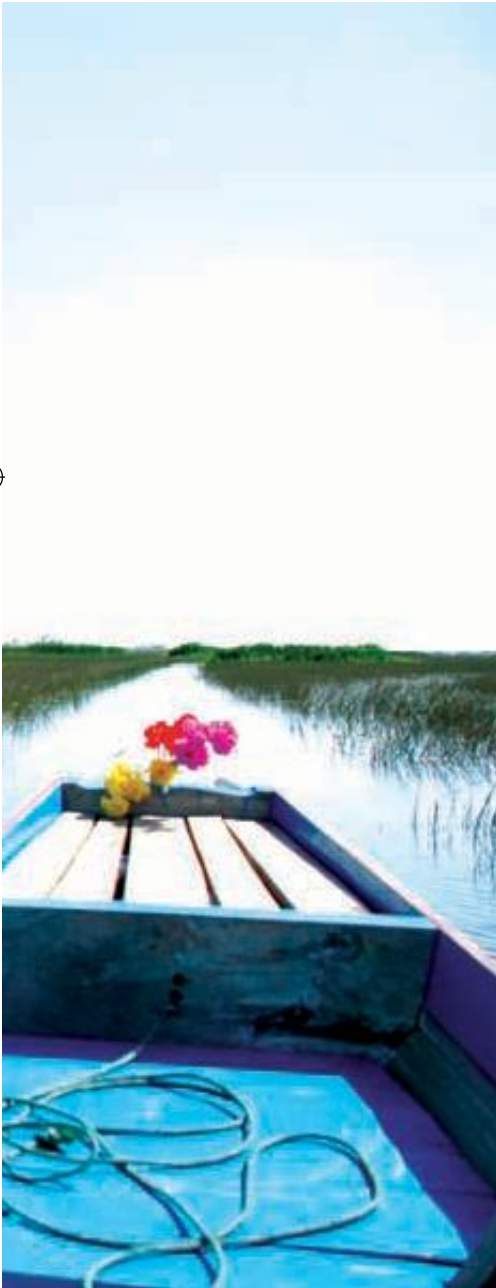
ขณะนี้ กำลังมีความพยายามในการเพิ่มเติมศักยภาพของชุมชน จากกลุ่มอาชีพเดิม **ที่ยังจะสามารถคงอาชีพเดิม** ไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม เช่น กลุ่มภูมิปัญญาชาวบก กลุ่มหัตถกรรมใยตาล กลุ่มทอเส้นใยตาล กลุ่มไร่นาสวนผสม กลุ่มประมงและชาวเรือ ฯลฯ **โดยกลุ่มต่าง ๆ จะประสานและสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา** เพื่อการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างสัมฤทธิ์ผล **เพื่อนำสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม** ของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาส่วนนี้ **อันเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด** 🐟

มุมมองท้องเขียว ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

บทความรับเชิญ

โดยเลขาธิการสมาคมโรงแรมหาดใหญ่-สงขลา

(คุณกฤษณ์ ประธานราชภัฏทักษิณี)

(ข้อคิดเห็นในบทความ เป็นวิจารณ์ส่วนตัวของผู้เขียน)

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีชุมชนเก่าแก่ พบหลักฐานว่า มีการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ในบริเวณนี้ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์กว่า 6,000 ปีที่แล้ว มีแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่ถือได้ว่าเป็นสถานที่สำคัญของชาติ เช่น ถ้ำ ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ วัดโบราณ เจดีย์ เตาเผาโบราณ ฯลฯ อันแสดงถึงพัฒนาการอันยาวนานของชุมชน **ที่มีวัฒนธรรมและอารยธรรมไม่น้อยกว่าชุมชนอื่น ๆ ในบริเวณคาบสมุทรตอนใต้ของประเทศไทย**

อย่างไรก็ตาม กลับมีการบันทึกเรื่องราวการก่อกำเนิด และการขยายตัวของชุมชนและเมืองรอบทะเลสาบสงขลา ในเชิงประวัติศาสตร์ไม่มากนัก ส่วนตำนานเล่าขานต่างๆ ก็ค่อยๆ เลื่อนหายจากความทรงจำของชาวบ้าน โดยมีกษัตริย์รวบรวมเนื้อหาการนำเสนอให้ครอบคลุม โดยใช้ทักษะของการเล่าเรื่อง ที่ควรเริ่มตั้งแต่การปูพื้น เกริ่นนำ การเดินเรื่อง การสร้างจุดเน้น การสรุป และการนำความคิดไปสร้างจินตภาพให้เห็นรูปลักษณะ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในพื้นที่ในการถ่ายทอดเรื่องราว ตำนานเก่าๆ ที่มีอยู่ เช่น นิทานเรื่องเกาะหนู-เกาะแมว ห้วยนางแรง เขาปู่-เขาย่า เขากทะเล ประวัติความเป็นมาของบ้านเมืองปุษนียวัตถุ บุคคลสำคัญ เช่น ตำนานนางเสียดขาว ตำนานโนรา เป็นต้น ยังต้องการผู้ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราว และสืบสานให้คนรุ่นหลังอย่างเราๆ ได้

ด้านความเชื่อ

พุทธศาสนิกชนรอบลุ่มน้ำ ให้ความเคารพนับถือต่อพระภิกษุสงฆ์ในฐานะศูนย์กลางของชีวิต โดยเฉพาะพระอรหันต์ผู้สร้างคุณงามความดีให้แก่ชุมชน ทั้งอดีตและปัจจุบัน เช่น สมเด็จพระพุฒาจารย์ (วัดพระโคะ), สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ (วัดสูงเกาะใหญ่), สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ (ที่พัทสงฆ์เขาภูต) ฯลฯ พระภิกษุสงฆ์เหล่านี้เป็นผู้นำศาสนา และจิตวิญญาณที่พุทธศาสนิกชนยอมรับ เป็นศูนย์รวมใจร่วมกัน การปลุกฟื้นตำนานสมเด็จพระพุฒาจารย์ (วัดพระโคะ) สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ และสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ ร่วมกับ เจ้าแม่อยู่หัว

อันเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านรอบลุ่มน้ำ น่าจะเป็นนิมิตหมายที่ดีในการรื้อฟื้น การประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การประกอบพิธีสมโภชสมเด็จพระเจ้าเกาะยอในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี บริเวณยอดเขาภูต ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา เป็นต้น และจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทั้งามระหว่างวัดกับชุมชน ในการนำหลักธรรมไปสู่การปฏิบัติและการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

ด้านวิถีการผลิต

สมัยก่อน ชุมชนทำการผลิตเพื่อการยังชีพตามระบบการแลกเปลี่ยนโดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทั้งการประมง การทำนาทำไร่ ปัจจุบัน มีการมุ่งเน้น การผลิตเชิงพาณิชย์มากขึ้น เช่น มีการเลี้ยงปลาทั้งสามน้ำ จับกร่อย เค็ม และกำลังกอมลพิษ ให้กับสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ด้านการทำนา มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากที่นา ไปใช้ประกอบอาชีพอื่น เช่น การทำนากุ้ง ซึ่งมีอยู่มากในบางพื้นที่ของ อำเภอชะอวด หัวไทร ระโนด สทิงพระ กระแสสินธุ์ สิงหนคร ปากพะยูน บางแก้ว เขาชัยสน การเลี้ยงกุ้งเป็นโครงสร้างการผลิตแบบใหม่ เป็นการผลิต เพื่อการขาย ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเพราะรายได้ดีในช่วงหนึ่ง ชาวนาข้าวหลายรายหันไป ประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ต่อมาเมื่อประสบภาวะ วิกฤติเศรษฐกิจ และโรคกุ้งหลายที่กลับกลายเป็นนากุ้งร้าง ทั้งยังปนเปื้อนมากจนไม่สามารถคืนกลับพื้นที่ไปเป็นนาข้าวได้ เหลือไว้เพียงหลุมบ่อ เป็นอนุสรณ์ของการทำลายล้างแผ่นดินเพื่อการเกษตรครั้งหนึ่ง

ด้านความชุกชุมของนกน้ำ

เดิมทีนกน้ำเป็นที่รู้จักและเป็นจุดขายของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเนื่องจากมากด้วยปริมาณและความหลากหลายชนิดพันธุ์ ปัจจุบันมีจำนวนลดลงอย่างมาก เนื่องจากห่วงโซ่อาหารเสียสมดุล อาหารมีน้อย ส่งผลให้ประชากรนกลดลง ทั้งนกอพยพ เช่น นกเป็ดน้ำ นกเป็ดคับแค และนกประจำถิ่น เช่น นกอีโก้ง นกยางไฟ นกบางชนิดหายากและเกือบจะสูญพันธุ์จากบริเวณนี้แล้ว เช่น นกกาบบัว คงเหลือเพียงนกบางชนิดที่สามารถทำรังและวางไข่ได้เกือบทั้งปี เช่น นกเป็ดผี นกตีนเทียน

ตัวอย่าง Air Boat ประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวน้ำตื้นในต่างประเทศ

วิกฤติลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สาเหตุสำคัญมาจากการใช้ทรัพยากร โดยชุมชนรายรอบทะเลสาบเป็นฐานการผลิตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยปราศจากการฟื้นฟูอนุรักษ์ให้เหมาะสม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมหรือลดลงอย่างรวดเร็ว ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ถูกทำลาย ปริมาณสัตว์น้ำลดลง ปริมาณน้ำไม่พอใช้ในหน้าแล้ง เกิดความขัดแย้งการใช้น้ำระหว่างชุมชน ทะเลสาบและคูคลองตื้นเขิน น้ำเสียสกปรกและปนเปื้อน เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศอันเนื่องมาจากความเค็มของน้ำที่เปลี่ยนไป ทำให้พันธุ์ปลาและสัตว์น้ำลดน้อยลง ฯลฯ **ปัจจุบัน ผลกระทบจากสิ่งเหล่านี้กำลังย้อนกลับมาทวงคืนจากทุกชีวิตที่พึ่งพาทะเลสาบ**

การท่องเที่ยวในลักษณะที่จะกล่าวต่อไปนี้อาจเป็นทางเลือกหนึ่ง ที่จะให้ชุมชนหวนกลับไปมองพื้นที่ ที่เกิดความอยากหยุดการทำลาย อยากรักษาพื้นที่ อยากรักษา และอยากรักษาไว้เพื่อความภาคภูมิใจต่อไปของตนเองและของลูกหลาน อีกทั้งยังจะเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กับชุมชนในอนาคตได้ต่อไป

การพัฒนาการท่องเที่ยว ของลุ่มน้ำควรร่วมกันหลายภาคส่วน เพื่อศึกษาและวางแผนพัฒนาร่วมกันอย่างเหมาะสมสมดุลระหว่างนิเวศ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่ควรจะได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

การจัดทำตลาดการท่องเที่ยวของกลุ่มน้ำ จำเป็นต้องพิจารณาถึงจุดแข็งของพื้นที่ที่มีอยู่ อาทิเช่น ความเป็นศูนย์รวมอาหารทะเลที่สด หลากหลากรสชาติ เช่น ปลากระพง กุ้งแม่น้ำ ปลาสลิดน้ำ ฯลฯ มีเกาะสี่-เกาะห้าที่เป็นที่อยู่ของนกอีแอ่น เป็นแหล่งสร้างรังนกชั้นดี เป็นลุ่มน้ำที่สามารถจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อความประทับใจจากประสบการณ์โดยตรง เช่น ตกปลา ตกหมึก ตกกุ้ง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำสัตว์น้ำที่จับได้ไปปรุงอาหารได้ อย่างไรก็ตาม ก็จำเป็นต้องมีการปรับปรุงจุดอ่อน เช่น ด้านพาหนะทางน้ำ ซึ่งต้องทำการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม **ปัจจุบัน การใช้เรือหางยาว ซึ่งส่งเสียงดัง และกวนน้ำอย่างรุนแรง ไม่เหมาะกับการนำนักท่องเที่ยวล่องเรือชมทัศนียภาพ คุนุกตกปลาเลย** จึงควรเริ่มพิจารณาปรับใช้พาหนะอื่นซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษในการขับเคลื่อนในน้ำตื้น เช่น มีห้องแบน ไม่มีใบพัดและหางเสือใต้น้ำ และไม่ส่งเสียงดังมาก ตัวอย่างพาหนะนี้ที่ใช้ในต่างประเทศในรูปแบบผู้โดยสารสามารถนั่งได้สูงกว่าระดับน้ำ มีความมั่นใจในความปลอดภัยมากขึ้น และบางลำสามารถบรรทุกได้ครั้งละ 10-15 คน หากไม่ก็ควรพิจารณาใช้แพ ซึ่งสามารถสร้างกิจกรรมนันทนาการให้แก่นักท่องเที่ยวได้ระหว่างล่องทะเลสาบสงขลาได้อย่างมีสุนทรียภาพ

ด้านสินค้าและบริการ

ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าพื้นถิ่น เช่น

1) พัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับน้ำตาลโตนด ผง รวมทั้งศึกษาถึงข้อมูลด้านโภชนาการ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคแทนน้ำตาลทราย

2) พัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับน้ำส้มโตนด/น้ำตาลโตนด เพื่อเป็นเครื่องปรุงสำหรับสลัดทะเลสาบ (เด้าคั่วลูกแตง) ให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่สามารถนำออกจำหน่ายในท้องตลาดได้

3) คิดค้นทำขนมจากลูกตาลด้วยสูตรใหม่ๆ เช่น เค้กลูกตาล ไอศกรีมลูกตาล

4) พัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับน้ำตาลสดหรือหวาน เน้นกระบวนการให้ผู้ซื้อได้ลงมือบรรจุเอง

5) พัฒนาผ้าเกาะยอ ทั้งด้านการใช้เส้นใย (Fabric design) โดยใช้ใยฝ้าย การออกแบบลายผ้า (Pattern design) และการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ (Product design) โดยเน้นการใช้ประโยชน์ เช่น ของที่ระลึก เสื้อผ้า กระเป๋า ฯลฯ นอกจากนี้ การจัดแสดงสินค้าควรมุ่งเน้นกระบวนการให้ความรู้แก่ลูกค้าอย่างครบวงจร ตั้งแต่การปั่นไหม ปั่นด้าย การย้อมสี การทอ ทั้งนี้ ควรมีสถานที่กว้างขวาง เหมาะสม และสามารถแสดงสินค้าได้ และถ้าเป็นไปได้ ควรเปิดโอกาสให้ลูกค้าได้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตเพื่อสร้างความประทับใจมากยิ่งขึ้นด้วย

นอกจากนี้แล้ว การบูรณา

การผลิตภัณฑ์เข้าด้วยกัน จะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวสินค้าและสื่อความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้มากยิ่งขึ้น เช่น การนำผ้าเกาะยอมาตกแต่งกระเป๋า กระจุต หรือ การนำกระจุตมาเป็นบรรจุภัณฑ์ของข้าวสังข์หยด เป็นต้น สิ่งสำคัญคือ ชุมชนไม่ควรแข่งขันกันเองมาก แต่ควรพัฒนาสินค้าเฉพาะทางในแต่ละพื้นที่ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้โดดเด่น อีกทั้งควรสร้างเป็นเครือข่ายในกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยว การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวอาจเริ่มจากหาจุดใหญ่เป็นศูนย์กลางเนื่องจากเป็นศูนย์กลางการคมนาคม และเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวผ่านพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สถานที่แวะชมบนเส้นทางควรมีห้องน้ำสะอาดและมีที่จอดรถที่สะดวกและเพียงพอ *ยิ่งไปกว่านั้น ผู้รับผิดชอบยังอาจเพิ่มเสน่ห์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการจัดให้มีมัคคุเทศก์น้อยหรือยุวมัคคุเทศก์ เป็นผู้ต้อนรับและเล่าตำนานของแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ประทับใจซาบซึ้ง และจดจำ จากปากคำของเด็กน้อยท้องถิ่นผู้รอบรู้ ที่น่าเอ็นดูต่อไป*

สรุป การสร้างความประทับใจ ความ

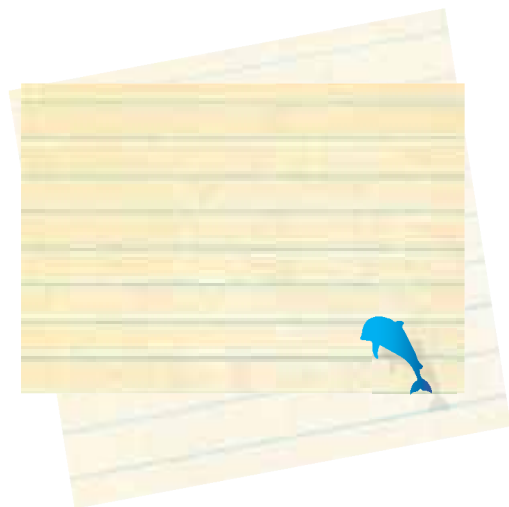
ภาคภูมิใจ และความน่าจดจำ ให้นักท่องเที่ยว มีเป้าหมายหลักคือการจัดการให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ เช่น สามารถรับประทานอาหารจากการได้ร่วมตกปลาหรือตกหมึก การลงมือสานกระจุต การทดลองทำขนมด้วยตนเอง ฯลฯ ซึ่งเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหวนกลับมาเที่ยวซ้ำ หรือบอกเล่าแนะนำเพื่อนและผู้ที่ยังรู้จักให้ไปท่องเที่ยวบ้าง ส่วนที่จะส่งเสริมได้แก่ ตำนาน ของที่ระลึก สินค้า และการบริการต่างๆ ที่สมบูรณ์เหมาะสม

ยิ่งขึ้น เช่น พาหนะทางน้ำ ห้องน้ำ ที่จอดรถ ยุวมัคคุเทศก์ ฯลฯ เหนือสิ่งอื่นใดคือ การพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของตลาด แต่ละพื้นที่ ควรสร้างเอกลักษณ์ของตนเองให้นักท่องเที่ยวให้จดจำสัญลักษณ์เด่นของพื้นที่ (Landmark) สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การสร้าง แรนด์ (Brand) หรือ ยี่ห้อ ซึ่งสื่อสารกับนักท่องเที่ยวด้วยภาพลักษณ์ ความรู้สึก และความเชื่อมั่นต่อกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ในที่สุด

เด็กๆ เล่นน้ำที่แก้วเส้ง

ลุยเมืองลุง เอ็มพุงเอ็มใจ

มีเสียงสะท้อนจากผู้อ่าน **เสาบเรา** ฉบับปฐมฤกษ์ ในหัวข้อเรื่อง **ถนนนางงาม ขนมนางงาม** อย่างน่าสนใจ อาจารย์ **เปรมฤดี ด้ายศ** ตำแหน่งครู วิทยาลัยนาคราช มหาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี (วษท.) พัทลุง โทรศัพท์แจ้ง **เสาบเรา** ว่า นางงามที่เราได้เขียนถึงคือ **คุณแม่่งเขาว์ บุญยะศิวะ (โพธิสาร)** หรือ

แม่แดง คุณแม่ของท่านอาจารย์เอง ผู้ที่ทำให้มีการเปลี่ยนชื่อถนน จาก **ถนนเก้าห้อง** เป็น **ถนนนางงาม** เพราะคุณแม่ได้ตำแหน่งเป็นนางงามสงขลาคนแรกเมื่อปี พ.ศ. 2475

ในที่สุด เราก็ได้เริ่มต้นคุยอดีตที่ตรงตามได้เรื่องหนึ่ง และ **เสาบเรา** จะสานต่อ

ความงดงามนี้กับท่านอาจารย์ เพื่อนำมาเล่าสู่กัน ฟังโดยละเอียดมากขึ้นในโอกาสต่อไป

หลังนำท่านไปรู้จักผู้คนและอาหารบน ถนนนางงามแล้ว ก็หวังว่าผู้อ่านบางท่าน คงได้มี โอกาสไปลุยไปชิมกันมาบ้าง เป็นอย่างไรบ้าง เหมือนที่ ผู้เขียนอวดอ้างไว้หรือเปล่า เล่าสู่กันฟังได้นะคะ

ลุยเมืองลุง เอมพุงเอมใจ ที่ผู้เขียน ไปลุยมาด้วยตัวเองกับเพื่อนๆ พี่ๆ เพื่อนำกลับ มาบอกกล่าวกับท่านในฉบับนี้ถือเป็นภาค 2 ค่ะ แต่เป็นภาค 2 ที่กระโดดข้ามจังหวัดนะคะ ครั้งที่ แล้วเราไปเที่ยวสงขลา ครึ่งนี้ขอเป็นพัทลุงก็แล้วกัน ไปเยี่ยมจังหวัดที่อาจารย์เปรมฤดีทำงาน

พัทลุงทั้งจังหวัดทุกอำเภออยู่ในพื้นที่ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งธรรมชาติและ แหล่งของกินที่อุดมสมบูรณ์ไม่แพ้ที่อื่นๆ จริงๆ และมีที่เล่าได้ไม่หมดแน่ๆ แต่จะลงนำท่าน ไปเที่ยวซักวัน นะคะ...ขอเวลาซักวันนะคะ...

ใครไม่รู้จักทะเลน้อยบ้าง ยกมือขึ้น

หลายท่านคงเคยไปที่นั่นมาแล้ว ท่านไป ทำไมคะ...ไปดูนก ไปดูดอกบัว ไปนั่งเรือชม สะพานไสล้ง-หัวป่าจากด้านล่างของสะพาน ไป ดูคลองนางเรียม คลองยวน คลองบ้านกลาง ไป หลบความวุ่นวายของชุมชนเมือง ไป.....หาอะไร รับประทาน.....

ความงดงามของทะเลน้อยที่เลื่องชื่อนั้น คงมีคนเล่ามากมายหลายคนแล้วแหละ ประเดี๋ยว ผู้เขียนก็คงบ่นถึงบ้างแหละ แต่ตอนนี้ขออนุญาต ฉีกแนว พาท่านไปหาอะไรกินกันก่อนดีกว่า เพราะผู้เขียนเองก็ชอบกิน ก็ไม่ถึงกับเป็นเหมือน **หม่อมถนัดศรี** หรือ **คุณหมักแดง** บุตรชายของท่านหอรกนะคะ ฝีมือ...เอ๊ย...ลิ้น ของผู้เขียนยังไม่ถึงขั้นคะ ขอเพียงได้ไปสนุกสุขใจ ได้อ๊ะเอ๋ม ท้อง เท่านั้นก็พอแล้ว

ในความคิดของผู้เขียน ของกินที่โดดเด่นกว่าใครที่ทะเลน้อยเห็นจะเป็น **ໄຂ່ປລາ** **ทะเลน้อย** **ค่ะ** อย่างน้อยก็มีชื่อทะเลน้อยอยู่นะ **ค่ะ** ถ้าไม่อร่อยก็สงสัยว่าเค้าจะไม่กล้าใช้ชื่อทะเลน้อยตามหลังคำว่าໄຂ່ປລาแน่เลย ว่าแล้วก็เดินตรงไปที่ร้านๆ หนึ่งในบริเวณที่จอตริมิเล เห็นแม่ค้าคนสวยกะห้องสาวหน้าใส กำลัง่วนอยู่กับการตักໄຂ່ປລาจากชาม ลงทอดในกระทะที่น้ำมันร้อนกำลังได้ที่ **ໄຂ່ປລา** 1 ซ้อนโต๊ะ ถูกตักลงใส่กระทะ กลายเป็นໄຂ່ປລา 1 ชิ้น ที่มีลักษณะแบนกลม ค่อยๆ ทอด ใช้อุปกรณ์คล้ายไม้เสียบลูกชิ้นคอยเลื่อนໄຂ່ປລาแต่ละชิ้นไม่ให้ติดกัน และคอยดูว่าเมื่อไหร่ໄຂ່ປລาจะสุก **หลังจากพลิกไปพลิกมาสักพัก** **ໄຂ່ປລาก็ก็น่าเสียดายของ** **ส่งกลิ่นหอมโชยไปทั่วบริเวณ** ว่าแล้วก็ขอซื้อรับประทานหน่อยเถอะ ราคาตัวเอง 8 ชิ้น 10 บาทค่ะ อร่อยไปเลย นี่มาซื้อถึงที่ ก็เลยได้ราคาไม่แพง เคยซื้อที่อื่นแพงกว่านี้ คู่มาแล้วที่ได้มากินของแท้ถึงที่...

เพื่อไม่ให้เสียเที่ยว อร่อยปากไม่พอ **ขออ้อมเรื่องประเทืองปัญญาด้วย** ผู้เขียนก็เลยถามไถ่ซักไซ้ไล่เรียงตามระเบียบ **ว่าใช้ໄຂ່ປລาอะไร ผสมกับอะไร ทำอย่างไรถึงอร่อย** แม่ค้าคนงามเล่าให้ฟังว่า **ໄຂ່ປລານี้ เป็นໄຂ່ของปลาหลายชนิดค่ะ** เช่น ปลาสร้อย ปลาโสด (โสดเหมือนกับคำว่ายังไม่ได้แต่งงาน) เป็นต้น **เค้านำໄຂ່ปลาหลากชนิดมารวมกัน** ยีเข้าด้วยกัน **จากนั้นก็ผสมหอมแดง ตะไคร้ ไข่ไก่** **ปรุงรสด้วยกระเทียม พริกไทย และเกลือ** **เค้าบอกเคล็ดลับ** ว่า **ໄຂ່ປລาเนี่ยต้องเก็บรักษาที่อุณหภูมิเย็นตลอดเวลา** (ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าต้องกึ่งศาเซลเซียสและเก็บได้นานที่สุดเท่าไร) **ไม่เช่นนั้นໄຂ່ປລาจะมีกลิ่น และมีรสเปรี้ยว**

ผู้เขียนเชื่อเหลือเกินว่า ถึงตอนนี้ คงมีท่านผู้อ่านหลายท่านรู้สึกไม่เห็นด้วย ที่เรานำไข่ปลามารับประทานกัน เพราะถ้าเราทานไข่ปลา ทานไข่ปลา และทานไข่ปลา วันหนึ่งเราก็จะไม่มีไข่ปลาให้ทาน และนั่นก็คงหมายความว่า เราจะไม่มีปลาที่มาจากไข่ ที่จะมาออกไข่ปลามาให้เรา สงสัยใคร่รู้สึกอย่างนี้แล้ว และก็คิดว่าหลายท่านก็ คงอยาการู้เหมือนกันว่าคนขายเค้าคิดเค้ารู้สึก ยังไง **อย่างนี้ก็ต้องถามเพิ่มแล้วละ**

เค้าตอบอย่างนี้ค่ะ ว่าอาชีพหลักอย่างหนึ่งของคนทะเลน้อยก็คือประมง ปลาที่จับมาได้หลายส่วนก็นำมาตากแห้ง เก็บไว้กิน และจำหน่าย ปลาที่จับได้นี้ หลายๆ ตัวจะเป็นปลาที่มีไข่ปลาอยู่เต็มท้องเลย ปลาตัวไหนที่เอาไปตากแห้ง ยังจืดๆ ใจ ก็ต้องเอาไข่ปลาทิ้งแล้วพอเอาออกมาแล้วจะเอาไปไหนดีล่ะ เอาไปกินดีกว่า แล้วถ้าจะกินให้อร่อยก็ต้องมาทำแบบนี้ คนอื่นๆ จะได้ร่วมอร่อยด้วย อย่างคุณน้ากานที่เพิ่งได้กิน ใจล่ะค่ะ ผู้เขียนไม่อยากอึ้งให้เขาเห็นจะละ ก็เลยถามเค้าต่อไปว่า แล้วอย่างนี้ ที่อื่นๆ ก็ทำขายได้เหมือนกันนะซิคะ เพราะเอาไข่ปลาอะไรก็ได้มาทำ แม่เค้าตอบว่า ถูกต้องแล้วคร้าบ...

ยังงัยก็แล้วแต่ ผู้เขียนยังไม่เห็นมีที่ไหน ที่เค้าทำไข่ปลาออกมาขายจนเป็นที่ขึ้นชื่อได้เท่าที่นี้เลยคะ ที่เห็นขายๆ อยู่หลายที่ ไม่ว่าจะที่ไหนก็อ้างว่าเป็นไข่ปลาทะเลน้อยทั้งนั้น เอ...สงสัยว่าจะต้องมีเครื่องปรุงสูตรพิเศษอีกอย่างสองอย่าง ที่แม่เค้าไม่ยอมบอกเราแน่ๆ เลย...

ที่แน่ๆ ที่แม่เค้าไม่ได้บอก แต่ผู้เขียนได้ไปสืบทราบมาเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ **ไข่ปลาแสนอร่อยนี้มันชอบมาก ชอบจนมีไม่พอขายที่ทะเลน้อย**

ก็เลยมีการไปสั่งซื้อไข่ปลาจากที่อื่นๆ มาปรุงขายที่นี้ แต่ไม่ว่าจะเป็นไข่ปลาจากที่ไหนๆ พอปรุงที่นี้ ปรุงสูตรนี้แล้ว ก็มีชื่อว่า **ไข่ปลาทะเลน้อย** ทั้งนั้น แล้วใครจะไม่เชื่อล่ะ ก็ทำขายอยู่ริมทะเลน้อยอย่างนี้

ใครชอบทานไข่ปลาก็ขอให้ทานพอหอมปากหอมคอนะคะ **ขออย่าได้ไปทานเป็นอาชีพเหมือนคนขาย** แบ่งให้ปลามีไข่เหลือไว้ทำพันธุ์มั่งเชียรให้กินกันมากไปเพราะบอกว่า **อร่อยอร่อย** เดี่ยวจะกลายเป็นว่าผู้เขียนกำลังสนับสนุนให้ท่านไปร่วมทำลายทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าของเราโดยไม่ไตร่ตรอง

แล้วไหน ๆ ก็มาถึงทะเลน้อยแล้ว ขอลงเรือไปเที่ยวชมธรรมชาติซึกกะหนองดีกว่า ต้องขอบอกนะค่ะ ว่าควรจะไปลงเรือช่วงเช้าหน่อย ถึงจะได้เห็นตอแก้วที่บ้านสะพรังดงามค่ะ ที่สำคัญควรพาครีมกันแดดไปด้วยนะค่ะ เดี่ยวจะหาว่าไม่บอก แดดร้อนเปรี้ยว ๆ จะได้มีไว้ทาป้องกันรังสีอัลตราไวโอเล็ตที่ฝ่าทะเลซึกโฮชนมา หาไม่วิวจะเสีย หรือตัวดำเกินไปนะค่ะ แล้วนี่ก็ยังไม่พูดถึงเรื่องมะเรียงผิวหนังจากแสงแดดเลยเพราะกลัวท่านจะคิดเล็กไปซะก่อนไปค่าเช่าเรือก็พอสู่วิวค่ะ 2 ชั่วโมง 300 บาท ออกไปตรงไหนก็บอกคุณพี่คนขับเรือใจดีไปได้เลย บนเรือมักจะมีหมวกกันแดดให้ แต่ถ้าพาไปเองได้ก็ดี นั่งเรือออกจากท่าได้แป๊บหนึ่งก็จะได้ชมบัวสีชมพู เกือบกลาดตาเต็มบึงเลยหละ มีนกน้อยนกน้ำหลากชนิด ลีลันสวยงาม บินว่อนไปมา ดูเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว (และมันก็คงอยากให้นักท่องเที่ยวเป็นมิตรกับมันด้วย) นกแสนสวยบินมาใกล้ ๆ เรือบ้าง บินเคียงข้างกับเรือบ้าง โฉบเฉี่ยวไปมาบ้าง อวดโฉมราวกับตั้งใจให้เราได้เก็บภาพสวย ๆ กันเลยทีเดียว บางครั้งจะมีเรือหางยาวของชาวบ้านแล่นผ่านมาใกล้ คนขับเรือท่าทางเป็นมิตร โบกไม้โบกมือทักทายเราด้วยหละ คนทะเลน้อยน่ารักจัง ตลอดทางเราเพลิดเพลินไปกับธรรมชาติที่งดงาม แลดูสบายตาสบายใจ **นี่ถ้าร้อนน้อยกว่านี่ก็คงจะดีเนอะ...**

ที่รู้สึกดีก็ว่ากันไปแล้ว แต่ที่รู้สึก

ไม่ดีก็มีเหมือนกัน โลกก็เป็นอย่างนี้แหละ ไม่มีอะไรที่ดีไปซะหมด หรือต้องมีอะไรที่ดีขึ้นกว่าเดิมได้เสมอ ก่อนก้าวเท้าลงเรือลงไปที่ท้องทะเลน้อยไม่รู้ไปถูกถ่ายรูปไว้ที่ไหน พอกลับขึ้นฝั่งก็พบว่า หน้าตาซีเห่ริของเราถูกแปะติดกับจานโซวีไปซะแล้ว **ทำยังกะเราเป็นนกอย่างนั้นแหละ เวลาเราจะถ่ายมันเราก็ไม่เห็นไปขออนุญาตมันเลย เห็นที่ท้องเที่ยวที่ไหน ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวมาก ๆ ละก็ ต้องมีอย่างนี้ทุกที** เมื่อก่อนก็ว่าไปอย่าง คนที่ไม่สีกลองถ่ายรูปแล้วเกิดอยากได้รูปตัวเองเก็บกลับไปเป็นที่ระลึก ก็มีโอกาสจากการมีผู้มาบริการช่วยถ่ายรูปให้ **แต่เดี๋ยวนี้เค้ามีกล้องกันเกือบทุกคนแล้วจ้า ของหนูถ่ายได้ชัดกว่าของคุณอีก** แต่กระนั้นก็ยังถูกข่มขืนใจอีก เพราะถ้าไม่เอารูปตัวเองที่ถูกเขาตอดถ่ายมาขายเรา รูปเราก็จะถูกลอกออกมาจากงาน เอาไปขายา ทั้ง นี้ถือว่าเป็นบุญแล้วนะที่จะถูกขย่ำทั้ง **ถ้าเค้าเอาไปทำป้ายี่ป้ายักว่านี่จะยิ่งแยเข้าไปใหญ่**

อีกเรื่องหนึ่งนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้ที่จะช่วยสร้างจิตสำนึก และก็อาจช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวได้อีกด้วย นักท่องเที่ยวหลายคนคงไม่ได้อยากมาดูๆ ติดตามแล้วก็จากไป หลายคนคงอยากได้อะไรที่ถาวรกว่านั้นติดตัวติดสมองกลับไปด้วย ผู้เขียนนั่งคิดตอนอยู่ในเรือว่า นี่ถ้าก่อนที่เราจะลงเรือ เราได้มี **คู่มือตุนก** ว่านกหน้าตาอย่างนี้ชื่ออย่างนี้ มาอยู่ตอนไหนของปี เห็นได้ตอนไหนของวัน ตอนนี้องานภาพมันเป็นไง มีชุกชุมขนาดไหน ใกล้สูญพันธุ์หรือเปล่า เราควรทำ หรือไม่ควรทำอย่างไรกับมัน ฯลฯ การลงมาให้เด็ดเผาครั้งนี่คงจะมีความหมายมากกว่านี้

อีกหลายเท่า **บวกราคาค่าคู่มือไปในค่าเรือด้วยก็ได้ และถ้าถูกบังคับซื้ออย่างนี้ ก็ยังดีกว่าถูกบังคับให้เอารูปถ่ายหรือต้องตั้งใจปฏิเสธไม่เอารูปถ่ายตัวเอง** ดังเรื่องที่บ้านข้างต้น เพราะเรารู้ๆ อยู่แล้วว่าหน้าตาของเราเป็นยังไง ไม่ต้องเอารูปเราไปช่วยจำหรอก ที่เราไม่ค่อยรู้ก็คือหน้าตาของนกหน้าที่ยากจะดูชัดๆ (บวกรหน้าตาของพีชหน้าหรือของอะไรก็ได้ที่คิดว่าเราอยากรู้) **พาคู่มือกลับบ้านไปก็ยิ่งจะเปิดทบทวนความจำได้ ดียิ่งกว่านั้นก็คือ พาไปวาดเพื่อน ๆ ได้ เค้าจะได้ใจฉายอยากจะได้ไปดู อยากจะได้ไปเห็นกะตาของตัวเองบ้าง อันจะเป็นการช่วยโปรโมทการท่องเที่ยวให้กะที่นั่นได้อีกทางหนึ่ง โดยที่นี้ไม่ต้องเสียค่าโฆษณา แถมยังได้ค่าขายคู่มืออีกด้วย ยิ่งนกที่เดียวได้ 2 ตัวเลย โชะ...โชะ ว่าแต่ว่า อย่าแถมไปยิ่งนกหน้าด้วยก็แล้วกัน**

อบต.พนางตุง กะ อบต.ทะเลน้อย ขา เลิกระหองระแหงกัน แล้วมาร่วมกันกับ **เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย** ช่วยกันทำเรื่องนี้ให้เป็นแบบอย่าง ให้สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ เค้าลอกแบบไปจะดีมีัยคะ...

ถึงเวลาเข้าเมืองลุงแล้วคะ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ด้วยความหวังว่า จะต้องมื่ออาหารและขนมอร่อยๆ คอยทำเราอยู่แน่ๆ เพราะตอนนี่ก็เริ่มหิวแล้ว ไปหาข้าวเที่ยงกินกันก่อนดีกว่า อืมแล้วเราจะได้เลิกบ่นซะที แต่ที่บ่นมาก็ไม่ใช่เพราะโกรธใครนะคะ นั่นบ่นแบบสร้างสรรค์คะ บ่นไปแนะนำไป ให้คำปรึกษาฟรีๆ แบบนี้ คงไม่ได้ทำให้ใครโกรธที่ถูกบ่นนะคะ

ข้าว กลางวันที่ได้ไปกินในครั้งนี่ ถ้าใครได้ยินชื่อก็จะบอกว่านี่มันธรรมดาธรรมดา นี่นาไม่เห็นจะน่าสนใจตรงไหนเลย แต่รับรองค่ะ ว่าที่จะพาไปนี่ไม่เหมือนใครแน่นอน **และใครที่เป็นมุสลิมคงต้องยกเว้น ไม่สามารถมาร่วมทานได้** บอกอย่างนี้ก็คงพอรู้แล้ว ว่าน่าจะเป็นอะไร

จะเป็นอะไรได้ละ ถ้าไม่ใช่ **ข้าวขาหมู ปากคลอง โกแบง** ที่แสนจะขึ้นชื่อ ทั้งในเรื่องรสชาติและรูปแบบในการรับประทาน ร้านที่ร้านนี้ ตั้งอยู่บริเวณป้อมตำรวจปากคลอง (บ้านปากคลองมีสถานีรถไฟ อยู่ระหว่างทะเลน้อยกับควนขนุนค่ะ) เมื่อเดินเข้าร้าน ผู้เขียนก็รู้สึก

พอเดินเข้าร้าน สิ่งที่พบเห็นมีเพียง หม้อใบใหญ่ 2 ใบตั้งอยู่ อ้าวววว... ไหนบอกว่าขายข้าวขาหมูละคะ มันคะงไปเลยจริงๆ หลังไปหนึ่งที่โต๊ะ ผู้ชายเอ่ยถามว่า กี่ที่คะ วันนั้นเราไปกิน 3 คนคะ ขอ 3 ที่คะคุณป้าไม่ถึง 5 นาที ขาหมูขนาดใหญ่ 1 ขา ถูกนำมาที่โต๊ะ ขอบอกว่ามาทั้งขา...*ทั้งขาเลยจริงๆ นะคะ*...ข้าวเปล่า 3 จาน และพริกน้ำปลา ไม่เคยเห็นที่ไหนแบบนี้จริงๆ เลยคะ ขาหมูใหญ่มาก ผู้เขียนและทีมงานนั่งพินิจพิเคราะห์พิจารณา ขาหมูสักครู่ใหญ่ แล้วก็กระซิบเป็นเสียงเดียวกันเบาๆ (*ไม่อยากจะคนชายได้ยิน*) ว่า *จะหมดเทรอนี้* นี้ถ้าหมดคงต้องนอนที่พักลุงนี้แหละ เพราะขับรถกลับหาคู่ใหญ่ไม่ไหวแน่ๆ จดๆ จ้องๆ กันสักพัก กินดีกว่า เดี่ยวหายร้อนจะไม่อร่อย ว่าแล้วก็เริ่มกิน แล้วก็กิน กิน กิน คะ ขอกระซิบต่อ (*ที่นี้ไม่อยากให้ผู้ชายได้ยินด้วย*) ว่าอร่อยมากมาก เนื้อเป็นเนื้อ หนังเป็นหนัง ใครใคร่กินแบบไม่อ้วนก็กินแต่เนื้อ หรืออยากกินแต่คากิ กินแต่มันล้วนๆ ก็ได้ตามใจชอบเลย

แปลกใจ เพราะถ้าเป็นร้านข้าวขาหมูทั่วไปละก้อ เราจะต้องเห็นหม้อใหญ่ๆ ที่มีควันลอยอ้อยอิ่งขึ้นมาอันเนื่องมาจากการตุ๋นและอุ่นขาหมูให้ร้อนตลอดเวลา ไหนจะต้องเห็นคนนำอ่อนสีเขียวดูน่ากินอีกด้วย และที่สำคัญ เรามักจะเห็นเชียงเป๋อเริ่มที่้มและมีดีไอ้โตตามใหญ่ที่เตรียมพร้อมจะหันหมูลงจานข้าว ที่กล่าวมาคือร้านทั่วไปที่ใครๆ คงจะนึกภาพออก แต่ไม่ใช่ที่นี่จะ เพราะ

อืมกันแล้วคะ แล้วก็ไม่หมดจริงๆ ตามที่ได้คาดการณ์ไว้ *คุณป้าขา ช่วยห่อกลับบ้านให้หน่อยคะ แล้วก็คิดเงินเลยนะคะ* คุณป้าก็คำนวณสักครู่แล้วบอกว่า 180 บาทคะ ท่านผู้อ่านขา คุ่มยิ่งกว่าคุ่ม การันตี ความคุ่มเลยที่เดียว แพงก็ไม่แพง อร่อยก็อร่อย แล้วยังมีเหลือเฟือมาฝากพรรคพวกที่รักที่บ้านได้อีกด้วย...

ถึงเวลาขนมแล้วจ้า ขนมหมมเหนยที่พัทลุงที่ขึ้นชื่อมีอยู่หลายอย่างด้วยกันคะ ของอร่อยที่ได้ไปลองชิมมาฝากบ้ายนี้มี 3 อย่างด้วยกัน

อย่างแรก เฮ้...ได้ยินเสียงป่นแว่วๆ ว่า ธรรมชาติธรรมดาอีกแล้ว ค่ะ...ธรรมชาติที่ไม่ธรรมดา..

เกือบทุกท่านคงรู้จัก และคงเคยได้กิน **ขนมจาก** กันมาแล้วทั้งนั้น แต่ขนมจากที่เราไปซื้บรสลิบเสาะวักไปเวียนมาครั้งนี้ อยู่ที่ท่าสำเภาใต้คะ (ตะกอนที่นี้คงต้องมีเรือสำเภานี้แน่ๆ ถึงได้มีท่าชื่อแบบนี้) โดยมีความพิเศษอยู่ที่ความมัน หวาน หอม อยากรู้อยู่คะว่าเขาทำอะไร ถึงได้มีกลิ่นหอมน่าทานกันแบบนี้ ก่อนอื่นต้องลองทานก่อน อันละ 2 บาทเท่านั้นเอง **ทานเข้าไปคำแรกร้อนคะ** สิมไปว่าเค้าเพิ่งยกลงมาจากเตาปิ้ง ขนมจากที่ทานมีสีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม และอร่อยมาก เลยต้องสอบถามเคล็ดลับจากคุณป้าชะหน้อย คุณป้าใจดีเลยทำให้เราได้ดูใหม่ทุกกระบวนการเลย แต่ตอนนี้ขอเวลาออกพูดเรื่องชื่อขนมแป็บเดียว เดี่ยวจะกลับมาเล่าต่อละจ๊ะ

เรามาเริ่มต้นตั้งแต่ชื่อกันก่อนดีกว่า **ขนมจาก** มีความหมายนะคะ ตอนแรกนึกเลยเถิดตลกๆ ไปว่า ขนมที่ชื่อฟังดูเศร้าๆ นี้ ก็คือ **ขนมบ้ายบาย** เอามากินให้ลืมความเศร้าเพราะจะต้องพลัดพราก

จากกัน หันไปดูใบไม้สดๆ ที่คุณป้าเอามาห่อขนมแล้ว ก็กลับมาที่ความเป็นจริงคะ ว่าทำไมถึงชื่อว่า ขนมจาก ก็เพราะเอา **ใบจาก** มาห่อนี่เอง

กลับมาดูส่วนผสมและเคล็ดลับของคุณป้า ที่ยินยอมบอกเล่าให้เราทราบกันดีกว่าคะ ก็มีแป้งข้าวเหนียว น้ำตาลทราย มะพร้าวขูดงาขาว ไข่เป็ด เกลือ น้ำ บวกกับสูตรเด็ดเคล็ดลับที่คุณป้าท่านนี้คิดขึ้นมาว่าถ้ามีแล้วจะทำให้ขนมจากมีความเริ่ดอร่อยมากขึ้น นั่นก็คือ **มาการิน** หรือเนยเทียม ค่ะ นำส่วนผสมทั้งหมดมาคลุกให้เป็นเนื้อเดียวกัน พอได้ที่ เช็ดใบจากที่ตัดเป็นท่อนยาวๆ ความยาวประมาณ 1 ไม้บรรทัด

อ้อ...ผู้เขียนได้มีโอกาสช่วยเช็ดใบจากด้วย แล้วก็ถึงได้รู้ว่า ใบจากมีหนามเล็กๆ เป็น ระยะๆ ด้วยนะคะ นี่กว่าจะทำขนมจากได้ แต่ละอัน ไม่รู้ผู้ทำโดนหนามตำไปแล้วเท่าไร

ถึงเวลาบรรจุภัณฑ์แล้ว นำส่วนผสมทั้งหมดที่นวดเข้าที่แล้วนั้นตักใส่ลงในใบจาก นำใบจากอีก 1 ใบขึ้นมาประกบ ปิดหัวท้าย ด้วยไม้กลัด แล้วนำไปย่างไฟกระทั่งมีกลิ่นหอม แล้วก็ถึงเวลาทานคะ ทานไปคิดไป (ผู้เขียนเป็นคนชอบคิด สมองอยู่ว่างไม่ได้ ไม่รู้ว่าไมเกรนที่เป็นอยู่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคิดมากด้วยหรือเปล่า...คงไม่ใช่่น่า...) แล้วก็คิดถึงเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงจากสภาพความเป็นจริงของการทำขนมจากในครั้งนี้ ดูๆ แล้ว ส่วนผสมเกือบทุกอย่างสามารถหาได้ตามธรรมชาติในท้องถิ่น ยกเว้นมาการีนของคุณป้า และยังมีมุมมองที่ได้เห็นรูปแบบความเป็นอยู่ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชนบท เช่น ลูกชายคุณป้าเลี้ยงเบ็ดก็เลยไม่ต้องไปซื้อไข่เบ็ด น้องชายคุณป้าปลูกมะพร้าว ก็เลยไม่ต้องไปซื้อมะพร้าว มีกระต่ายขูดมะพร้าวในบ้านก็เอามาใช้งานซะเลย ขูดเองสดๆ ใบจากก็หาได้ทั่วไป เป็นต้น วิธีชีวิตไม่เหมือนของคนเมือง ที่จะต้องซื้อแทบทุกอย่างที่จะต้องใช้จ่ายต้องกินในชีวิตประจำวันเลย ขนมจากที่คุณป้าทำขาย ก็ขายเสียส่วนหนึ่ง แจกจ่ายปันผลคืนกำไรกลับไปให้ญาติพี่น้องที่ให้วัตถุดิบมาอีกส่วนหนึ่ง เป็นความเป็นอยู่ที่น่ารักมากค่ะ

ถัดจากขนมอย่างแรก เรามาที่
ขนมอย่างที่สอง ก่อนจะมาเมืองสูง ผู้เขียน
 ได้ยินมาว่า ของขึ้นชื่อมากของที่นี่ คือ
กอละแม ที่มีหลายรสชาติ เห็นยิวหนุบหนับ
 น่าอร่อย วันหนึ่งไม่ไปหาซื้อรับประทานคงนอน
 ไม่หลับ ร้านกอละแมขึ้นชื่อที่ได้บุกไป
 ถึงที่ในครั้งนี่ ชื่อ ร้านกอละแมแม่ทิม
 บ้านนางลาด

กอละแมแม่ทิม ทำมาตั้งแต่ปีพุทธ
 ศักราช 2500 (ทำมาตั้ง 50 ปีเนี่ย ไม่ต้อง
 เขียนคำว่า เจ้าเก่าก็ได้ เพราะคนส่วนใหญ่คง
 รู้จักแล้ว) **เมื่อก่อนเค้าทำกอละแมรสชาต**
เดียว ต่อมา **เพื่อสนองความต้องการของ**
ลูกค้า และเพื่อสร้างความหลากหลายให้แก่
ผลิตภัณฑ์ แม่ทิมจึงได้คิดรสชาติใหม่ขึ้นมาอีก
3 รสชาติด้วยกัน คือ รสทุเรียน รสใบเตย
และ รสเงาะ นอกจากจะค้าขายเป็นธุรกิจใน
 ครัวเรือนแล้ว ยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่
 ชาวบ้านบริเวณนั้นให้มีงานทำหาเลี้ยง
 ครอบครัวได้อีกด้วย คนขายที่ร้านใจดีมาก
 พาเราบุกเข้าไปดูส่วนผสมและวิธีการทำ
 กระทั่งวิธีการบรรจุเลยทีเดียว

ขอบอกเล่าเก้าสิบสิ่งที่ได้ไปดูมาตั้ง
นี่นะคะ ส่วนผสมของกอละแมประกอบด้วย
 แป้งข้าวเหนียว น้ำตาลทราย น้ำตาลปีบ
 มะพร้าว ใบเตย นม กลิ่นและสีปรุงแต่งรส วิธี
 การทำก็เริ่มด้วยการตั้งน้ำกะทิบนไฟ แล้วใส่
 แป้งข้าวเหนียว น้ำตาลทราย น้ำตาลปีบ กวน
 ให้เข้ากันจนเหนียวแล้วใส่นม แต่งกลิ่นและสี
 กวนจนส่วนผสมเหนียวจับกัน แล้วตักขึ้นใส่
 ภาชนะ ตั้งแม่ให้เย็น จากนั้นก็ถึงวิธีการบรรจุ
คะ ดูๆ เหมือนง่าย แต่ต้องใช้ความชำนาญ
มากทีเดียวกว่าจะทำให้ผลลัพธ์ดูน่ารักและน่า

กินเหมือนอย่างที่เรามองตามท้องตลาดทั่วไป หลัง
 ซิมและซ็อกกลับมาฝากครอบครัวและเพื่อนฝูงที่
 หาดใหญ่แล้ว ผู้รับต่างก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า
 อร่อยมาก และสมแล้วที่เป็นของพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของ
 จังหวัดพัทลุง

ขนมอย่าง ที่สามเป็นขนมขบเคี้ยว
กินเล่นคะ ผู้เดินทางผ่านเมืองสูงมักจะต้องแวะหา
ซื้อทานกันเป็นประจำ นั่นก็คือกล้วยฉาบคะ กล้วย
ฉาบแม่แดง เป็นของโปรดของผู้เขียนเป็นพิเศษเลย
 ทีเดียวกินมาตั้งแต่เล็กจนโตเลย กล้วยฉาบแม่แดงมี
 2 รสชาติด้วยกันคะ คือ รสหวาน และรสเค็ม อร่อย
 กันไปคนละแบบ แล้วแต่ลูกค้าต้องการรสชาติ
 แบบไหน เลือกได้ตามชอบเลย

เราเลยแวะที่ร้านค้าร้านหนึ่งค่ะ เป็นร้านขายดอกไม้ ตอนแรกก็กลัวว่า จะโดนเอ็ด เพราะเข้าไปในร้านเค้า จะค่าแล้ว ดอกไม้ก็ไม่มีซื้อ แถมยังจะไป ถามทางเค้าอีก คุณลุงร้านดอกไม้ใจดี ไม่เห็นจะเอ็ดอย่างที่เรากลัวซั๊กกะนิด **คุณลุงรีบเดินไปเอากระดาษ ปากกา มาวาดแผนที่ลายแทงทางไปร้าน แม่แดงให้เราใหญ่เลย** **ขอบคุณคุณลุง ตัวแทนของคนเมืองลุงคะ** ที่มีน้ำใจ ให้กับคนต่างถิ่นอย่างพวกเรา และแล้ว เราก็จาะชุมทรัพย์สำเร็จ ไปถึงร้าน แม่แดงตั้งใจหมาย **อยู่ที่หลังจวน ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงคะ** ครั้งหน้า ถ้ามีโอกาสไปอีกไม่รู้เราจะหลงทางอีก หรือเปล่าหน้า...คงไม่หลงแล้วหน้า...

อีกครั้งหนึ่งที่ผู้เขียนต้อง **ขอบคุณโครงการสื่อความรู้ ความรัก และความห่วงแหน่มุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลาคะ** **ความประทับใจที่ได้กลับมา** นั้นไม่รู้ลืมเลยเชียวคะ **ก็อยาก** ให้ท่านผู้อ่านได้มีประสบการณ์อย่าง **นี้บ้างนะคะ** แล้วท่านจะรู้ว่า **ความสุข ความอึดมกายอึดใจ** ไม่ได้อยู่ไกล จากเราเลยสักกะนิดถ้าเราคิดออกไป **แสวงหา**

นี่ถ้าไม่พูดถึงคงจะไม่ได้แน่ๆ คืองี้คะ **คนพัทลุงใจดีมากเลย** ปกติผู้เขียนจะซื้อกล้วย ฉาบจากแม่ค้าหรือร้านค้าทั่วไปที่รับมาขายอีก ทอดหนึ่ง แต่ครั้งนี้อะยากไปซื้อถึงร้านต้นตำหรับ **เลย** ด้วยความเป็นคนต่างถิ่น และเพื่อไม่ให้เสีย ชื่อคนนอกพื้นที่ ก็เลยต้องหัดหลงทางกันซะ หน่อย 555 หลงมาได้สักพัก แวะถามทางดีกว่า เพราะสงสัยจะได้กลับบ้านค่ามากแน่ๆ เลยเรา

แต่ถ้าความสุขนี้ทำให้น้ำหนักตัว **ขึ้นมาก** ก็ต้องขอให้ผู้สนับสนุนโครงการ **รับผิดชอบด้วยนะคะ**

ตอนนี้ขอตัวไปออกกำลังกาย

ลดน้ำหนักก่อนคะ 🐦

ข้ามสื่อสาร

ท่านผู้อ่านที่นับถือ

คณะผู้จัดทำ คาดหวังว่าสิ่งพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อท่าน และต่อลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างที่ได้ตั้งปณิธานไว้ และขอขอบคุณท่านผู้อ่านที่ได้แสดงความคิดเห็นมาแล้ว ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่ติเตียนและที่ติชม **ฉบับปฐมฤกษ์** ของเรา และที่ที่จะให้คำวิจารณ์สำหรับ **เลสาบเรา 2** ฉบับนี้ และฉบับต่อไป

เลสาบเรา ไม่ใช่เอกสารอ้างอิงทางวิชาการ เราขอหมอบรับทุกข้อถกเถียงที่สร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาผลงานข้างหน้า เรามีโอกาสพลาดได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป แต่เราได้พยายามอย่างถึงที่สุด ก่อนถึงแท่นพิมพ์ทุกครั้งเพื่อป้องกันความผิดพลาดแล้ว **และถ้าหากยังมีเกิดขึ้นอีก นั่นก็เป็นสิ่งที่เราไม่ได้ตั้งใจให้มีอย่างแน่นอน** ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นเพราะความเขลา หรือการเข้าใจผิดก็ตาม **และเราก็พร้อมที่จะจัดพิมพ์ข้อแก้ไขเหล่านั้นหลังตรวจสอบแล้ว**

และเพื่อให้เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีรูปแบบที่สมบูรณ์มากขึ้น เลสาบเรา ใครขอให้ท่านใช้ประโยชน์จากไปรษณียบัตรข้างล่าง (ที่ท่านต้องช่วยติดแสตมป์) สำหรับส่งข้อความใดๆที่ท่านต้องการ มายัง คณะผู้จัดทำ และหากเนื้อที่ที่ให้ไว้ มีไว้ไม่เพียงพอสำหรับข้อคิดหรือความเห็นของท่าน ก็ขอให้ท่านโปรดพิจารณาจัดส่งมาในรูปแบบอื่นตามที่อยู่ที่ให้ไว้ด้านหลังไปรษณียบัตร

เรียน **บรรณาธิการ** หนังสือ **เลสาบเรา**

ข้าพเจ้า ขอร่วมแสดงความคิดเห็น/เสนอแนะ เกี่ยวกับ เนื้อหา/รูปแบบ/รูปภาพ/อื่นๆ (ระบุ)

..... ใน ภาพรวม หรือ ข้อเขียน ในหัวข้อ

ใน **เลสาบเรา** ฉบับ (หรือข้อคิดเห็น/ข้อวิจารณ์อื่นๆ) ดังนี้.....

.....

.....

.....

.....

.....

นับถือ

.....

(ลายมือชื่อ)

(ไปรษณียบัตร)

ผู้ส่ง

.....
.....
.....

ผู้รับ

โครงการ รู้ รัก ห่วงแหน สุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
90112

